

T Ü R K T A R İ H K U R U M U

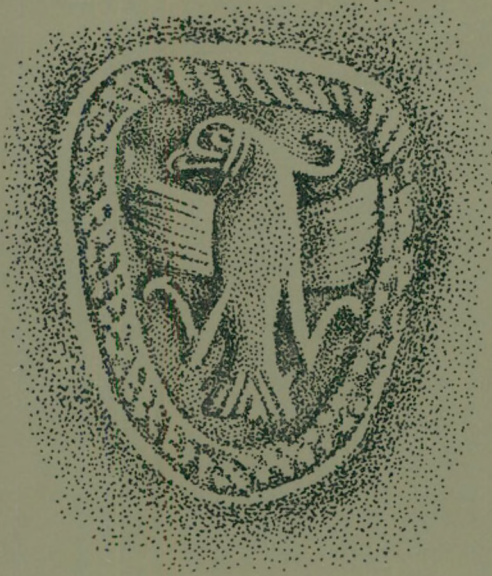
BELLE TEN

ÜÇ AYDA BİR ÇIKAR

Cilt : XLIII

Sa. : 171

Temmuz 1979

TÜRK TARİH KURUMU BASIMEVİ—ANKARA

1 9 7 9

Sahibi : TÜRK TARİH KURUMU

Yazı işlerini yöneten sorumlu yönetmen : ULUĞ İĞDEMİR

İÇİNDEKİLER

Makaleler, İncelemeler:	Sayfa
HIZIR, NUSRET: Albert Einstein İçin	537
MURPHEY, RHOADS: The Veliyyuddin Telhis: Notes on the Sources and Interrelations Between Koçi Bey and Contemporary Writers of Advice to Kings	547
ALEXANDER, ROBERT L.: Native Group Clinder Seal Engravers of Karum Ksnish Level II. (8 resimle birlikte)	573
SONYEL, DR. SALÂHİ R.: Büyük General, Asil Düşman ve Cömert Dost... Gazi Mustafa Kemal (23 fotokopi ile birlikte)	619
Bibliyografya :	
SEVİN, VELİ: M. Mallowan ve G. Herrmann; <i>Furniture from S. W. 7 Fort Shalmaneser. Commentary Catalogue and Plates</i>	635
OTKAN, DR. PULAT: Uchida Gimpū; <i>Kita Ajia Shi Kenkyu: Kyō do Hen (Kuzey Asya Tarihi Araştırmaları: Hsiung-nular Bölümü)</i>	643
ŞAKIROĞLU, DR. MAHMUT H.: Muzaffer Gökman; <i>Tarihi sevdiren Adam: Ahmed Refik Altınay. Hayatı ve eserleri</i>	649
SAYILI, AYDIN: Fuat Sezgin; <i>Geschichte des arabischen Schrifttums, cilt 6, Astronomie bis ca 430 H.</i>	655
1978 yılının birinci yarısında Türk Tarih Kurumu kitaplığına gelen kitap ve dergiler	657
Haberler :	
Ord. Prof. Dr. Ekrem Akurgal'a Berlin'de Alman Arkeoloji Enstitüsü Şeref Üyeliği verildi	709

Kapaktaki resim : Maşathöyük'te, yamaçta bulunmuş Kartal tasvirli damga mühür baskısı (M. Ö. XVIII. yüzyılın sonu).

BELLE TEN

Cilt : XLIII

TEMMUZ 1979

Sayı : 171

ALBERT EINSTEIN İÇİN

NUSRET HIZIR

Bu yazıyı, bugünlerde yaşamının sekseninci yılını kutlamış olduğumuz sayın ve sevgili kardeşim Uluğ İğdemir'e, en içten dileklerle sunuyorum.

Hemen bütün uygar dünya bugünlerde Albert Einstein'ın 100. doğum yıldönümünü kutluyor. Gönül isterdi ki, Türkiye bu kutlamalara etkin biçimde katılsın. Bu konuda pek iç açıcı olmayan durumumuzu hafifçe noktalarak, Einstein'ın büyük buluşları arasında felsefeye, özellikle yöntembilim ve bilgi kuramı alanlarına getirdiği yeniliklerden birkaçı üzerinde durmak isterim.

Ad hoc Kuramlar :

İlk ve Ortaçağların doğa biliminden Yeniçağ doğa bilimine geçişte, eskinin tersine, ve yerleşmeye başlayan yeni görüşe uygun olarak, ad hoc uydurulmuş kuramlardan kaçınıldığı kabul edilir. Gerçekten, Yeniçağ fiziğinin kurucusu G. Galilei, "bir olayın niçin meydana geldiğini değil, nasıl meydana geldiğini araştırmak isterim" demekle, bu yeni görüşü dile getirmiş ve metodo risolutivo ile metodo compositivo (costitutivo) yu uyguluyarak, başka deyimle, olayın ölçülebilir öğelerini ayırdıktan sonra bunları bir matematik fonksiyonda toplayarak, doğa biliminde yeni çığır açmıştır. Böylece elde edilen doğa yasasının betimsel (descriptif) olduğu öne sürüldü. Oysaki bilimin amacı betimlemede kalmayıp, olayın - ya da olayların - açıklamasını vermektir deniyordu; (bunu söylerken, açıklamanın,

kaplamı salt betimlemeninkinden daha büyük bir betimleme olduğu gözden kaçırılıyordu).

İşte burada, ad hoc kuramlar baş göstermekte. Konuyu iyice kavrayabilmek için, kuram (théorie)nin ne olduğu üzerinde kısaca duralım.

Kuram, birbirine herhangi bir biçimde bağlı (ya da birbiriyle ilintili) olayları toplu ve dizgeli olarak bir araya getiren ve “extrapolation”la genelliğe erişen bir bütündür. Kuramı oluşturan öğeler şunlardır:

1. Deneysel (ampirik) yoldan elde edilmiş yasalar,
2. Deneysel öğeleri birbirine bağlayan tanımlar (analitik önermeler),
3. Invariant’lar,
4. Her türlü önermenin temel - malzemesini veren kavramlar, (Bir tek yasalı kuram da olabilir).

Deneysel yasalar, deneye (deneyim’e ya da kontrollü gözlem’e) dayanıp, tümevarım (induction) la elde edilen ve gerçek bilgi veren genel içermelerdir; $(x_1) [f(x_1) \supset g(x_1)]$; $(x_2) [f(x_2) \supset g(x_2)]$ gibi, ampirik malzeme ile kurulmuş genel içermeler. Bu sıralamadan açıkça görüldüğü gibi, kuramın omurgasını genel içermeler meydana getirmektedir. Onun için, kuramın doğruluğu, deneysel yöntemlerle saptanır. (Doğruluktan, istenen yükseklikte olasılık anlaşılır).

Şimdi uydurma ad hoc kuramlara geçebiliriz. Ad hoc kuram, belirli bir ya da birkaç olayın neden, ya da nasıl, ne biçim, nerede meydana geldiğini açıklamak için, o olay ya da olayların dışında kurulmuş, aslında kurgusal bir dizgeli bütündür.

Ampirik olgular, gerçek kuramın yapısının başlıca öğeleridir; ad hoc kuram ise, dediğimiz gibi, yapısal bakımdan bunların dışındadır.

Newton, hypotheses non fingo (varsayım uydurmam) der. (Buradaki hypotheses’ten “temelsiz sanılar” anlaşılmalıdır). Bu ünlü söz, “ad hoc kuram uydurmam” anlamına da gelir. Gerçekten, Newton Genel Çekim yasasını dile getirirken, – uzaktan uzağa etkinin, dayandırılabilir deneysel kökeni olmadığı için, anlam bakımından boş olduğundan – “iki cisim’miş gibi davranır” der, yani Genel Çekim yasasını, bir davranış yasası biçimine sokar.

Ama öte yandan, dizgesini kurabilmek için, görelî olan bütün olguları dayandırabileceği sağlam temeli, mutlak uzay'la mutlak zamanda görmektedir. Çünkü ona göre iki türlü devinim (hareket) var, biri, genel olarak, görelî devinim, biri de içinde eylemsiz (inertial) kuvvetler doğan, mutlak devinim. Başka devinimlere göre olmayan bu son tür devinim, ancak mutlak uzay'a göredir. Merkez-kaç kuvvet gibi bir kuvvet de mutlaktır ve ancak mutlak uzaya göredir.

Gerçek kuramın doğrulanması için, onun öne sürdüğünün deneyle temellendirilip temellendirilmediğine bakılır. Her yasa, yasalardan bireşen her kuram, aslında, belirli koşullar altında gerçekleşecek bir olgudan –olgulardan– haber verir. Oysa, belirli bir devinimin kuramsal – matematiksel ifadesi, onun, diyelim, mutlak uzay içinde olduğundan değil, devinimin kendisine değgin bir yönünden (bir yanından) haber verir. Demek ki yalnız bu nokta, mutlak uzay, mutlak zaman kuramlarının ad hoc kuramlardan olduklarını göstermektedir.

Bir nokta için, uzay içinde mutlak yeri şurasıdır, gibi bir söz, bir olayın, zaman içinde mutlak yeri şu noktadır, gibi bir söz anlamsızdır, çünkü bu iki yeri saptamak için hiçbir yöntem verilemez. Bu da yine mutlak zaman ile mutlak uzayın ad hoc kuramlar olduğunu açıkça gösterir.

Kant'ın kuramsal felsefesi, bilindiği gibi, Newton fiziğinin belirli bir görüş açısına göre, bilgi kuramı bakımından –ben derim yorumudur– idealist der “temelidir”. Kant, Newton'un mutlak zaman ile uzay kavramlarının nesnel acunda anlamsız olduğunu görmüş olacak ki, bunların mutlaklık niteliğini çok dikkate değer biçimde korumuş, insana bağlı nitelikler olduklarını, insan için bağlayıcı ve onun somut görüş (Anschauung) ünün apriori (deney öncesi) biçimleri olduklarını, bilginin deneyle elde edildiğini, ancak uzay ile zamanın, “deneyin olanaklık koşulları” olarak, deneyden önce, onu düzenlemekle görevli ilkeler olduğunu, bu ilkelerin verdikleri bilginin sentetik –gerçek bilgi, apriori– deneyden önce olduğunu öne sürmüştür. Böylece Kant, bilginin dışına, insan yetilerinden kaynaklanan kaskatı düzen ilkeleri koymuştur. Bunun anlamı, asıl yapısı deneysel olması gereken bilgiye aklı egemen kılmaktır. O zaman bilgi –özellikle deneysel bilim, –Kant, istediği kadar bilgi deneyle başlar desin– zihnin

tutarlı bir yapıtı olur. Oysa bilgide aklın payı, ancak verileri düzene sokmak, onu dizgesel (sistematik) kılmaktır. Bu da apriori olamaz¹.

Christian Huyghens, ışının yayılmasını açıklamak için, Newton'un "émission" kuramına karşı dalga (ondulation) kuramını kurmuştur. Akustikle analogiye bakarak kurulan ve ışının yansıma, kırılma, feldspath'ta çift kırılma olaylarının yasalarını saptayan bu kuram, ışının, bütün cisimlerin içine giren, boşluğu dolduran, eter adlı, ince bir "ortam" (bir madde?) de yayılmış dalga devinimleri olduğunu gösterir.

Hemen şimdiden saptayalım: Eter düşüncesi, bilim tarihinin belki en ünlü ad hoc kuramıdır. Çünkü, türlü ışın olgusunun kuramsal – geometrik ifadelerinden atlama yapmadan, bilimsel yoldan etere varmak olanaksızdır. Eter, "dalgalar acaba nerede, neyin içinde oluyor?" sorusuna yanıt vermek için uydurulmuş bir yapıtı-varlıktan başka bir şey değildir.

Belki en ünlü ad hoc kuramdır demekle haklı olduğumu göstermek için küçük bir öyküyü anımsatacağım: Birgün bir köyde köylünün birinin tavuğu kümeşte ölü bulunmuş; halk acaba kim yaptı, kim yaptı? diye söylenip dururken, biri, –diyelim– Kara Umacı yaptı diye bir laf atmış. Ondan sonra, köyde ne olmuşsa: hırsızlıklar, yapıları görülmeyen yaralamalar, bir genç kızın ırzına saldırı... hep Kara Umacının yapıtı diye kabul edilmiş, Böylece Kara Umacı, köyde önemli bir kişilik, bir varlık kazanmış,. Ama nasıl bir varlık? Ben, metafizik bir varlık derim. İdealist filozof, gerçek varlık diyeceği yerde, hiç hakkı olmadığı halde, sadece yapıtı der.

Öykülerin, uygulanması istenen alanlara noktası noktasına uyması beklenmemeli. Ben, yalnız, kendi yapısı bakımından yapıtıdan başka bir şey olmayan eterin de Kara Umacı gibi varlığa doğru gitmek isteyen bir öyküsü olduğuna değinmek istedim. Şöyle ki:

Newton'un dalga kuramını yadsıması, onun renkler üzerine, ince saydam halkalar üzerine verimli çalışmaları, üstelik Newton'un bilimdeki ezici büyük adı, 18. yüzyılda dalga kuramının gelişmesine yolu kapamış denecek kadar dar aralıklamıştı. 19. yüzyılda durum değişti. Yüzyılın başında (1802) Thomas Young, renkli ince halkaları açıklamak için girişim'e (interférence'a) başvurdu. Malus polarma

¹ N. Hızır, Kant ve Einstein. Felsefe Yazıları s. 215 dev. (1976).

olgusunu buldu. Fresnel, ışın dalgalarının enine'liğini, ışının doğru üzerinde yayılmasından başka, isotrop olmayan ortamlarda nasıl yayıldığını gösterdi ve kristaller optikini kurdu. Foucault ile Fizeau ışının türlü ortamlarda hızını incelediler. Bu ve saymadığım başka verimli çalışmalar, bilindiği gibi, optiki büyük ölçüde ileri götürmüştür. Ancak, ışının ortamı eter aynı zamanda, her kez tam bilinçli olmasa bile, bir türlü çözleşme (süstantiel'leşme) kazanmakta idi. Nitekim kazanmıştır da: O sırada (19. y y.) optik olgularını, mekaniki örnek alarak eter'in nitelikleri yardımı ile açıklamak istendi ve eter, bir ara, katı, esnek bir cisim olarak kabul edildi: İşte, yapıntının nesneleşmesine parlak bir örnek. Eter'i gerçek bir madde gibi görüp, onda türlü maddesel nitelikler tasarlamak bununla da kalmadı; daha 19. yüzyılın ilk yarısında Stockes, Mac Cullagh gibi bilim adamları ayrı ayrı türlü maddesel nitelikleri taşıyan birer eter kuramı kurdular.

Faraday ile Maxwell'in, sahne olarak eter'i seçtikleri büyük buluşlarından hızla geçelim. Ancak, önemsiz olmayan şu noktaya kısaca değinmek gerekir: Faraday'ın çalışmalarında ve Maxwell'in elektromagnetik ışın kuramında eter'in artık esnek bir ortam olarak değil, nitelikleri bilinir diye kabul edilen maddesel acunun niteliklerine benzetilerek değil, gerçek deneylere dayanılarak ışın'ın elektromagnetik kuvvet çizgileriyle bir olduğu öne sürülüyor.

Tözümsü eter'e dayanan son kuram olarak H. A. Lorentz'in elektron kuramını bir an için anımsadıktan sonra 19. yüzyılın sonlarında şu soruyu yanıtlamak için yapılan bir deneyimi söz konusu edelim: Madem ki eter denen bu madde (?), her türlü maddenin içine giriyor, o halde, madde devinimde olunca ne oluyor? Eter, devinime katılıyor mu? Katılıyorsa, böylece devinim halinde bulunan maddede ışın dalgaları nasıl yayılıyor? Michelson'un ilk kez 1888'de büyük dikkat ve incelikle hazırladığı, girişim (interférence) olayını kullanan deneyiminde dünya, ışının doğrultusuna doğru gittiğinde ışının hızı ile, dünya bu doğrultuya dikey gittiğinde hızının başka çıkması gerektiği halde, her doğrultuda hız hep aynı çıkmıştır. Deneyimi Morley ile birlikte, ayrıca yalnız Morley, sonra yüzyılımız başında, Miller yinelemişler. Sonuç hiç değişmemiş.

Bu durumda zamanın biliminin davranışı, büyük ve değerli yeni buluşlarına karşın, kimi ilkesel hallerde "âtl" kalmıştır. Michelson - Morley - Miller deneyimi, ve başka deneyimler, hep olumsuz

sonuç verince, Lorentz bu önemli deneyimleri, onca uzayda mutlak durul halde bulunan eter ile uyum haline getirebilmek için, kasılma, sıkışma varsayımını (Kontraktionshypothese) kurdu. Buna göre, ışın'a karşı belirli bir hızla devinimde bulunan her cisim, devinim doğrultusunda belirli bir nicelikte kasılır (yani kısalır). Hemen söyleyelim ki, kasılım, dünya'da saptanamaz, çünkü dünyada her ölçü, birlikte kasılır. Sonra, kuramda kasılmanın nedeni olarak herhangi bir kuvvet gösterilmemekte, sadece devinim olgusu ile birlikte görülen bir durum olarak anlatılmaktadır. Lorentz, büyük çapta bir bilgindir, ama onda da, eskiye bağlılık, alışılmışın temeline dokunmamak, temeli kurtarmak için tuhaf kuramlar kurmak kaygısı, egemendir.

Böylece Lorentz de eter yapıntısını kurtarmak için bir ad hoc kurama başvurmuş oluyor.

Einstein'in Büyük Başarısı :

Ölümünden az önce 5. basımını gözden geçirdiği "The Meaning of Relativity" başlıklı yapıtının hemen başında Einstein şöyle diyor :

"Kavramlarımızın ve kavram dizgelerimizin biricik varlık nedeni, deney bütünlerimizi temsil etmeye yaramalarında; bunun dışında meşrulukları yoktur. Filozofların, bizim kontrolümüz altında bulunan kimi temel kavramları ampirizm alanından alıp *apriori*'nin dokunulmaz yüksekliklerine götürmekle, bilimsel düşünüşün ilerlemesine zararlı etkileri olduğuna inanıyorum. . . . Bu, ayrıca zaman ile uzay kavramlarımız için doğrudur. . . ²"

Bilim adamına temel - program ödevini görecektir nitelikte olan bu sözlere Einstein her zaman, her yerde sadık kalmıştır.

Ancak, onun yanlış anlamalara yol açan bir görüşünü anımsamak gerekir: Einstein'a göre matematiksel kavramlar deneysel verilerden soyutlanmış değildirler. Onlar "zihnin özgür yaratıklarıdır." (freie Schöpfungen des Geistes). İşte, anlaşmazlıklara neden olan tümce budur: Deniyor ki, kavramlarımızın biricik varlık nedeni deneylerimizi temsil etmek olunca, bunlar nasıl olur da zihnin "özgür yaratıkları" olur? Einstein şöyle düşünüyor: "Doğa, matematik dizgelerinin en basitinin gerçekleşmesidir. Salt matematik yapı (kons-

² A. Einstein, The Meaning of Relativity, fifth Edition, including the Relativistic Theory of the Non - Symmetric Field. s. 2. Princeton University Press. Princeton New Jersey (1955).

trüksiyon) yardımı ile, doğa olgularının anlaşılmasını olanaklı kılan kavram ve yasal bağlantıları bulabiliriz. Yani, matematik, kökeni deney değil, salt mantık (başka deyimle: salt akıl) olan bir disiplindir. Onun türlü dizgeleri içinde öyle biri bulunur ki, bu disgenin, çoğu zaman en basit olduğunu zaman göstermiştir. Bu, deneysel verilerimizi yalnız kavramakla kalmaz, üstelik verileri mantıksal düzen içinde toplar. Matematik dizgenin seçilmesinde ölçüt (kriter) deneydir³. Deney ölçütüne uymayan matematik dizge ya da matematik kavram, içerik bakımından boştur. ad hoc kuramlar da bu anlamda anlamsızdırlar.

Einstein'ın matematiğe – başka deyimle, insan aklına – bu güveninin kökenini, onun kendi ruhsal - tinsel durumunda aramak gerekir: Einstein, acunun, evrenin akla uygunluğuna (rasyonelliğine) inanan klasik düşünceli bir kişidir. Bu görüşü canlandırmak için, ünlü fizikçi Max Born'a yazdığı ve Einstein üstüne yayımlanan literatürde, biriki parçası çok kullanılmış olan iki mektuptan uzunca parçaları çevirerek sunuyorum:

7 Kasım 1944 günlü mektuptan: “Bilimsel bekleyişlerimizde (umutlarımızda) gelişip birbirimizin taban karşısı (antipodu) olduk. Sen zar atan Tanrıya inanıyorsun, ben ise kurgusal yolla vahşice yakalamaya uğraştığım bir nesnel varlık acununda tam yasallığa inanıyorum. Birinin, böyle bir görüş için bana veri olmuş olandan daha gerçekçi bir yol yada daha kavranabilir bir temel bulacağını umarım. Kuantum'lar kuramının başlangıçtaki büyük başarısı beni temel-zar atışına (zar oyununa) inandıramıyor.”

3 Aralık 1947 günlü mektuptan: “Fizikteki davranışımı, sana, akla uygun bulacağın biçimde temellendiremem. Var olan formalizm çerçevesi içinde zorunluluğunu ilk olarak senin açıkça görmüş olduğun ilkesel statistik işleme tarzının, önemli bir doğruluk içeriğine sahip olduğunu kabul ediyorum. Ama, bundan ötürü, ona ciddi olarak inanmam, çünkü bu kuram, fiziğin, hayalet türünden uzaktan uzağa etkileri işe karıştırmaksızın zaman ile uzayda bir gerçeği betimlemesi gerektiğini söyleyen ilkesi ile bağdaşamamaktadır. Kesin kanım, yasalarla bağlı yanları olasılıklar olmayıp, az zaman önceyedek besbelli sayıldığı gibi, düşünülmüş olgular olan bir kurama gelip

³ A. Einstein, Zur Methodik der Theoretischen Physik. Mein Weltbild (herausg.: C. Seelig) s. 113 dev, Ullstein. West - Berlin (1959).

dayanılacağıdır. Bu kanımın temellendirilmesinde mantıksal temeller değil, ancak benim derimin dışında saygı uyandırabilecek bir otorite olmayan serçe parmağımı gösterebilirim⁴.”

Onun ilkesel sorunlardaki tutumunu doğru değerlendirebilmek için bir yandan bilginin gerçek ölçeti olan deneyden ayrılmamak gerektiğine inandığını, öbür yandan, bütün düşüncelerinin temelinde, yön verici ilke olarak acunun akla uygun (rasyonel) olduğu düşüncesinin yattığını, bir de bu rasyonelliği, matematiğin gerçeğe uyması yetisinde gördüğünü gözönünde tutmak yerinde olur.

Mutlak Uzay, Mutlak Zaman Sorunu :

Öklid - dışı geometrilerin meydana gelmesi ile acunun geometri ile betimlenmesi sorunu canlandı. Öklid geometrisi yalnız başına var oldukça uzayın geometrisi hangisidir? gibi bir soru söz konusu değildi. Birbirinden ayrı birkaç geometri var olunca bunlardan hangisi fiziksel geometridir? sorusu, mantıksal - kuramsal sorun olarak değil, ampirik yöntemle yanıtlanacak bir sorun olarak belirdi.

Gauss'un bu yoldaki girişimi, bildiğimiz gibi, başarılı sayılamaz. Gauss Almanya'da birbirinden birkaç kilometre uzakta üç nokta ile bir üçgen meydana getirerek, bunun açılarını ölçtü. Elde ettiği sonuç: Açıların, saptanan 180 dereceden ayrı toplamı, yapılabilecek yanlışların sınırı altında kaldığından, sonuç Öklid'e uyduğudur. Gauss, soruyu, olduğundan daha basit görüyordu, yoksa fiziksel uzayın geometrisi sorunu, onun sandığından daha karmaşıktır. Şöyle ki: Diyelim ki açılar toplamı, yanlışlar sınırını aşan bir sonuç verdi, bu, uzayın Öklid - dışı olduğunu mu gösterir? Belki, bir kenarın, A uç noktasından, B uç noktasına giderken, saptamamıza olanak olmayan evrensel kuvvetler, onu doğru yoldan saptırdı. Ya da: üçgenin kenarlarını ölçmek için ölçümüzü A dan B ye taşıdık ama ölçümüzü ve bizi bu gibi kuvvetlerin değiştirip değiştirmediğini bilmiyoruz. Onun için, uygulayacağımız geometriyi ancak bir tanımla saptarız, ve örneğin *deriz ki* geometri Öklid geometrisidir; o zaman Öklid'den ayrılan nicelikler, hiç saptanamıyan evrensel kuvvetlerden ileri gelmektedir. Ya da geometrimiz Öklid - dışıdır. O zaman, evrensel kuvvetler söz konusu olamaz.

⁴ *M. Born, Natural Philosophy of Cause and Chance, s. 122-123. Dorren Publications, Inc. New York (1964).*

Henri Poincaré'nin "conventionnalisme" (uzlaşımçılık) adındaki görüşüne dayanan, ama onun aşırılıklarından kaçınan bu görüşle, denebilir ki Einstein, mutlak uzay, mutlak zaman ad hoc kuramını ortadan kaldırmış ve sorunu kesin sonucuna ulaştırmıştır⁵. Onun bu alandaki başarısı üzerinde biraz duralım:

Gauss örneğinden de anlaşıldığı gibi, uzayın geometrisi sorunu, ancak bir temel - tanımdan sonra anlam kazanabilir. Geometri Öklid geometrisidir ve ölçüleri ve herşeyi bilinmeyen kuvvetler değiştiriyor, dersek bir geometri; geometri Riemann'ınkidir ve değiştiren kuvvet yoktur dersek, başka bir geometri elde ederiz. Böylece meydana gelen iki betimleme, eş-değerdir. Ama, geometri Öklid'inkidir ve gizli kuvvet yoktur; geometri Riemann'inkidir ve gizli kuvvetler vardır dersek, bu son iki betimleme de eş-değerdir. Ancak 1. çift belirli bir evrenin, 2. çift ise başka bir evrenin uzayını verir. Başka başka evrenler için başka başka çiftler (her çifte tanımla katılacak başka durumlar da eklenebilir) söz konusudur. Her çift belirli bir evren yapısını verir ve çiftlerden herbir teki öbüründen ancak başka bir dil olmak bakımından ayrılır.

Çiftlerden hangisinin söz konusu olduğu, deney yoluyla saptanır.

Gizli evrensel kuvvetlere başvurmadan seçilen geometriye, uygulandığı evrenin doğal geometrisi denebilir. Einstein, Genel Görelilik kuramında, Riemann'ın geometrisinin, büyük boyutların geometrisi olduğunu söyledi ve bu görüş astronomik deneyimler doğrulandı. Orta ve küçük boyutlarda doğal geometri Öklid'inkidir. Bu iki sonuç birbiriyle çelişmemektedir, çünkü Riemann, ufak boyutlara uygulanınca pratikte Öklid'i verir.

O halde uzay nedir? Herhalde Kant'ta olduğu gibi bir düzen biçimi değil, cisimlerle ışın arasındaki genel ilintileri dile getiren, fiziksel acunun en genel niteliğidir ve fiziksel geometride ifadesini bulmaktadır.

Bir ad hoc kuram olan klasik uzayı (ve zamanı) Einstein böylece salt matematik geometri ile değil, fiziksel geometri ile temellendirmiş ve düşüncesini, içinde bulunduğu çıkmazdan kurtarmış oluyor.

⁵ E. Einstein, *Geometrie und Erfahrung. Mein Weltbild* (herausg. C. Seelig) s. 119 dev, Ullstein West - Berlin (1959).

Zaman üstünde ayrıca durmayacağım, çünkü göstermek istediğimi uzay ile gösterdim. Ancak, bir duruma dikkati çekmem gerekiyor: Einstein'a göre, uzak olgularda mutlak eş-zamanlık yoktur. Zaman sırası nedensellik sırasına dayandırıldığından, bir im'in (işaretin) A gibi bir noktadan B gibi bir noktaya varmasında A önce, B sonra gelir, çünkü bu olguda A, B nin nedenidir. Ama im'in B ye vardığını haber olan A' zaman noktası ile A zaman noktası arasındaki AA' segmentinin her noktası ile B nin arasında nedensellik bağı kopmuştur. İki olgunun eş-zamanlığı, aralarında önce-sonra bağıntısının bulunmaması demek olduğundan, AA' nın herhangi bir noktasının B ile eş-zaman olduğu, bilgi olarak değil, bir *tanıma* dayanılarak saptanabilir. Burada bilgiye dayandığı sanılan bir durum, sadece tanımla elde edilmiş oluyor.

Eter'e gelince, mutlak uzay, görelilik kuramınca ortadan kaldırılmış oldu; etere, mutlak uzayı kurtarmak için gereksinim vardı, çünkü uzaya sıkı sıkıya bağlı olan mutlak devinim, hiçbir şeye göre değil, durul halde bulunduğu öne sürülen imtiyazlı koordinat sistemi eter'e göre idi. "İmtiyazlı" koordinat sistemi diye hiçbir şey kalmadığından, üstelik Michelson - Morley - Miller deneyimi ışının her doğrultuda aynı hız ile yayıldığını gösterdiğinden, eter'e gerek kalmamıştır.

Doğa biliminin Einstein sayesinde bu ad hoc eter kuramından kurtulduğunu, onun başka büyük başarılarına bakmak gereğini duymadan söyleyebiliriz⁶. Hatta, daha ileri giderek, Einstein'dan bu yana hemen hemen kimsenin ad hoc kuram kurmak yürekliliğini (düşüncesizliğini) göstermediğini kabul edebiliriz.

⁶ A.g.y., s. 119 dev.

THE VELIYYUDDIN TELHIS: NOTES ON THE
SOURCES AND INTERRELATIONS BETWEEN KOÇI
BEY AND CONTEMPORARY WRITERS
OF ADVICE TO KINGS

by
RHOADS MURPHEY

Burada neşrettiğim metnin yazarı ve yaşadığı tarih ortamı hakkında VIII. Türk Tarih Kongresinde kısaca bilgi vermişim. Burada metnin tespitinden başka noksan olsa dahi, bu tür literatürde belli başlı temaların başka kaynaklarda nasıl bir ifade ile geçtiğini işaret etmeğe çalıştım. Tabiidir ki diğer metinler neşredilmedikçe, *nasihatü's - selatin* literatürünün Osmanlılarda nasıl ortaya çıktığını ve nasıl geliştiğini tam manasiyle anlamaya ve karşılaştırmaya imkân yoktur. Fakat hiç olmazsa belli başlı konularda bu gibi telhisleri yazarların hangi kaynaklardan istifade ettiklerini Veliyyüddin telhisiyle koyduğum notlar çerçevesinde göstermeğe gayret ettim. İleride bu konuda yeni çalışmalar yapıldığı ve diğer Osmanlı *nasihatü's - selatin* tipi eserler ilmî bir şekilde basıldığı zaman, bu müelliflerin fikir bakımından nasıl birbirine bağlı oldukları ve ne şekilde birbirlerinden yararlandıkları daha açık bir şekilde ortaya çıkacaktır.

Burada makaleye eklediğim iki metnin mahiyeti ve muhteva-sından kısaca söz etmek isterim. Birincisi Veliyyüddin Kitaplığında bulunan telhislerdir. Bu telhisler İstanbul'da Bayezit Devlet Kütüphanesi Veliyyüddin yazmaları arasında 3205 numaradaki mecmuanın 96. ile 106. varaklarında bulunmaktadır ve on taneden ibarettir. Bunlardan üç tanesi 1939'de M. K. Aksüt tarafından yayınlanan *Koçi Bey Risalesi*'nde yer aldığı için bunları burada tekrar vermeği gerekli görmedim. Şimdiye kadar hiç bir yerde basılmamış olan yedi tane orijinal telhisin metinlerini ve İngilizce özetlerini burada vermekteyim. İkincisi Cevdet Telhisi. Bu telhis İstanbul'da Belediye kütüphanesi Muallim Cevdet Yazmaları K52 numarada bir kağıt üzerinde bulunmaktadır. Koçi Beyin telhisleriyle olan yakın münasebetini göstermek maksadiyle bu telhisi de ilâve ettim. İlişkiyi tespit etmek için sa-

dece metni koymayı yeterli gördüğümden İngilizce özetini yapmadım. Elimizdeki bu tek nüsha bir çok yanlış ve atlamalar ihtiva etmektedir. Başka nüshalar ortaya çıkmadıkca bir düzeltme imkânı yoktur fakat bazı açık hatalara notlarda işaret olundu.

In paper presented to the VIIIth International Congress of Turkish History the question of the authorship of the ten *telhis* taking up folios 96b - 106b in the *mecmua* of the Bayezid Devlet Library, Veliyyuddin collection number 3205, was briefly discussed¹. The purpose of the present paper is first of all to present the complete text of the *telhis*, excluding the three *telhis* which appear in Aksüt's publication of Koçi bey, accompanied by an annotated English summary outlining in brief the main topics dealt with by the author. Secondly, by indicating in detailed notes accompanying the text parallel passages in advice literature of a nearly contemporary date which address the same questions raised in the Veliyyuddin *telhis*, to establish at least a primitive means of tracing through what sources and channels various reform sentiments found their final expression. The real comparative work however can only begin when all of the available texts are published².

SUMMARY OF THE VELIYYUDDIN TELHIS

Telhis No. I: On the Measures which God Willing are most beneficial and best for the State.

1 — No more than four senior vezirs should be appointed at the same time.

¹ A partial description of the contents of the Veliyyuddin Manuscript number 3205 follows below:

Folios 1-33B Kitab-i nurname, al-mutercim 'an kitâb-i mişkât al-envâr. According to Babinger, *Geschichtsschreiber der Osmanen und ihre Werke*, Leipzig 1927, p. 123, this was translated into Turkish in 1012/1604 from an original work of Ghazali in Arabic by a certain Ca'fer Bey.

Folios 34b-160b, short selections from Mustafa Âli, Sarı 'Abdullah and others mostly in the form of proverbs or passages excerpted from longer works of Advice to Kings.

Folios 160b-171b; Münşeât-i Veysî Efendi

Folios 171b-203a: Münşeât-i İlahî Efendi

² See below note twenty.

2 — The imperial council (*divan*) should be convened four times a week, with the Sultan in attendance at least once every two or three weeks.

3 — Suitable husbands should be found for each of the Sultan's daughters. What the author implies here is that while the Sultanas remained at court they were both a burden on the treasury and liable to interfere in matters of state.

4 — The number of imperial gatekeepers (*kapucu başı*) should be reduced from seven to four.

5 — The coinage should be standardized and new mines be opened to production.

6 — Ostentation should be forbidden. Each class should dress according to its station and swords should be made not of silver but ordinary sharp steel.

Telhis No. II — On the Assigning of Offices to their proper owners and the necessity of refraining from excessive reassignment or changing of offices³.

1 — Provincial governor generals should be given long term appointments. Without permanent secure positions, the *bey*s are liable to resort to injustice and when injustice prevails the people are in discomfort and the country is in distress and disorder.

2 — The governor generals should be guaranteed the revenues assigned to them in the accounting registers (*icmal defteri*) and protected from the diversion of these revenues to other purpose whether through assignment as freehold property (*mülk*) or to meet the expenses of maintaining a garrison (*ocaklık*). The author argues that if the governors were given back their traditional means of support, with

³ This question of frequent transferal and short tenure of office continued to be a main grievance among the so-called "rebel governors" and the reformist group throughout the period which followed the composition of Koçi Bey's *Risale*. For two instances where the principle of minimum three year terms for *beylerbeyis* was proclaimed see Naima IV, 274, İstanbul 1283, in connection with Varvar Ali Paşa's "rebellion in" 1058/1648, and Naima V, 199, İstanbul 1283 referring to İbşir Mustafa Paşa's "kanunname" from the year 1062/1652. In addition Ali devotes a section of his *Nasihatu's - Selatin* to this question. The *on altıncı lazime*, (Fatih MS, fol. 63a-65a) begins with the following words: "erbab-i menasibin 'azlı ve hidemât-ı mebrurenin refi' mukarrer olduktan sonra ekabir ricasıyle yine menasib verilme..."

strong warnings to refrain from the practice of *devir*⁴ to supplement their incomes, their revenues would be sufficient to meet their expenses and they would not be tempted so much to extort from the peasantry.

3 — There should be checks on the orders of the *defterdars*. Traditionally each order was received by at least three *defterdars*, and then recorded in the *divan* registers by *mukataacılar* and *muhasebeciler* (tax-farm accountants and finance department clerks). However since the the year 1015/1606-7 when Sultan Ahmed named Ekmekci-zade Ahmed Paşa *defterdar* with the rank of *vezir*, *defterdars* were empowered to issue orders without any checks, a fact which gave rise to many abuses. The author therefore concludes that henceforth *defterdars* should not be granted the rank of *vezir*. Like the *defterdar*, the *Nişancı* (Chief of Chancellery) should be appointed not by virtue of his position or rank but for his understanding of the spirit of the law. (*şer‘-i şerife ve kanun-i münife mugayir olan evamiri teşhis edip islahı kadir olan kimesne...*). The *nişancı* should be chosen from among those having served either as secretaries in the imperial *divan* or from among the former *reis al - kuttab* (chief secretary in charge of foreign affairs). As in the case of the *defterdar*, the rank of *vezir* should not be granted to *nişancı* since as the author states these are high offices in which to serve is honor enough without need for false elevation.

Telhis No. III — On the Importance of detailed registry (*Ru‘us*) of all assignments to posts of former pages in the Sultan’s Privy Chamber.

1 — To avoid disputes and unjust dismissals the former positions and exact date of promotion of all the Sultan’s palace staff should be carefully recorded in the appointments register.

2 — No dismissal should be made without good cause before the allotted term has expired. Whereas the proper term for *kadis* normally should have been two years the author complains that they were commonly changed every eighteen months.

3 — The number of *timarlı Müteferrika* (sons of the Elite), *çavuş* (imperial messengers) and *divan katibleri* (council secretaries) should

⁴ “*devir*”. For a more complete documentation of exactly what forms this abuse took see H. İnalçık, “*Adâletnâmeler*”, No. X dated Receb 1 1018/September 30, 1609, in *Belgeler* II/3-4, (1967), pp. 49-142.

be frozen at between six and seven hundred, and their *berats* should also be duly registered by the governor generals.

The subject of complaint in this *telhis* is the serious lack of order which existed in the records of timar assignments. Taking advantage of the confusion *vezirs* were able to assign timars to members of their own household even when these timars were not vacant or when their tenure was disputed. Examples of simultaneous claims to identical timars and the loopholes in their registry through which false claims were made can be found in abundance in the *yoklama* and *tahvil kalemi* registers of the period housed in the *Başbakanlık* archives in Istanbul. The prevention of these false claims and the organization and updating of the confused timar records was a major policy goal during Murad IV's reign. Some of the measures which were taken to achieve this goal will be discussed along with the summary of *telhis* numbers six and seven.

Telhis No. IV — On the Necessity of Reassigning to their just possessors the Properties unlawfully converted into private freehold (*mülk*) and mortmain Estates (*Evkaf*)

The question of illegally acquired estates was foremost in the minds of writers of advice to kings. The reason for its importance goes back to the Persian theory of the circle of justice which holds that the state is upheld by justice and justice by soldiery, which depended on a full treasury for its support. Therefore the process of diversion of properties formerly belonging to the Imperial Domain (*Hevass-i Hümayun*) into private hands was a phenomenon which caused these authors great concern. In this *telhis* the problem of palace favorites taking an inordinate share of the state's sources of revenue is emphasized. It is the author's contention that the properties would be better used to maintain troops. In other words the integrity of the *kuluç* timars should be preserved and not be allowed to be assigned as retirement settlements (*arpalık*) to former *kapucu başıs* (Gatekeepers at the Imperial Palaces) or as pocket money (*paşmaklık*) for other palace favorites. To underline his point the author gives the example of four estates whose excess revenues after expenses alone would be sufficient to arm and maintain a force of three thousand fighting men. The four estates singled out for comment by the author were:

1 — The *vakf* of Mihrimah Sultan whose excess revenues (*ze-void*) amounted to ten million *akçe*.

2 — The *vakf* of Rustem Pasa whose *zevaid* also amounted to ten million *akçe*.

3 — The *evkaf* property of Mehmed III's *Dar al-Sa'adet ağası* (Chief Eunuch of the Harem) Mehmed Ağa assigned from the customs revenues of Silistre which amounted to one and a half million to two million *akçe*.

4 — The *evkaf* property of Mehmed III's *kapu-agası* (Chief Gatekeeper) Gazanfer Aga assigned from the revenues in Kesendire near Selaniki which amounted to thirteen million *akçe*.

In addition the author complains of the practice of assigning former *timars* as private freehold to the Sultan's favorites (*mukarrib*) and members of various *vezirs'* households, stating that merely to satisfy the whim of two hundred men it was not right to put into jeopardy the military preparedness and financial solvency of the whole empire.

Telhis No. V: On the Importance of Securing the Confidence of the People in the Firmness of the Ruler's Decisions.

The underlying subject of this telhis is again the reform of the corrupt *timar* system. As indicated in the *telhis* by the phrase—

“sepetlerde olan ziamet ve timarları erbab-i istihkaka tevzi' eylesesine ve gediklüler'in ref' ine ve sefere me'mur olmalarına ferman-i ali-şanları sadır edip—”.

Sultan Murad IV had already taken affirmative action to try to remedy the situation, but the author was concerned lest he waver in his purpose and make exceptions to the guidelines set forth in his *ferman* thus undermining the effectiveness of the new regulations. The author therefore lays great emphasis on the Sultan's standing by his word and being firm (*sabit-kadem*). He further praises the Sultan for his refusal to be influenced by the requests of Ca'fer Paşa, Chief Admiral 1632 - 1634.⁵ Ca'fer Paşa had apparently asked that an

⁵ The phrase “hala kapudan olan Ca'fer Paşa” makes it possible to date the composition of the Veliyyüddin Telhis somewhere between the years 1041-44/1631-34. Two *tershane muhasebe defterleri* from the Başbakanlık archives in Istanbul make it clear that Ca'fer Paşa was still admiral at least as late as the last part of May 1634. The first register, *Maliyeden Müdever Tasnifi* No. 981 covers the expenses on naval preparations from 8 Cemaziül'-ahir 1042/December 23, 1632 to 19 Zi'l-

exception to the rules governing timar assignments be made in favor of his *kethuda* (steward). The author points out the dangerous precedent which an exception in this case would have set. In the remaining part of this *telhis* the author returns to the subject of the importance of reforming the timar system by making reference to the necessity of maintaining the strength of the provincial timar - based army as a balance to the growing influence and numerical strength of the Janissaries in the capital. The author points out that when the provincial timar - based army was maintained at a minimum level of seventy to eighty thousand men the Janissaries, amounting to no more to ten thousand infantry men, were of necessity obedient to the wishes of the army commanders. However once the timar-based army was allowed to deteriorate and through misappropriation of *timar* revenues and other causes its numbers declined, the army commanders had no numerical force to back up their orders and were obliged to cater to the wishes of the now dominant Janissaries. It was therefore imperative claimed the author that the sultan remain firm in his intention to reform the abuses in the timar system and stand firm by the decisions already promulgated in his *ferman*. The content of this *ferman* is spelled out in *telhis* numbers six and seven dealing with the orders sent to Hüseyin Paşa for the inspection of Rumelia⁶.

Telhis No. VI: On the Imperial Order to be sent to the local timariots (*ocak - oglu*) of Rumelia.

Timars should be granted as a reward for faithful service to the sons of local sipahis and not set aside as favors to personal acquaintances

hicce 1042/June 27, 1633, while the second register, *Maliyeden Mudevver Tasnifi* No. 980 covers the period gurre-i Receb 1043/January 1, 1634 to gurre Zi'l - hicce 1043/end of May 1634. According to Naima, Vol. III, 211-12, Istanbul 1280, he continued to hold the post of chief admiral until Safer 1044/late June or early July 1634. His mediterranean campaign is briefly described by Katib Çelebi in *Tuhfet'ul-kibar fi esfari'l-bihar*, Istanbul 1329, p. 112.

⁶ This Hüseyin Paşa is referred to in Naima III, 134, Istanbul 1283, as having been entrusted with the general inspection of Rumeli in the year 1042/1632. According to Topçular Kâtibi, fol. 272b, he was assigned to this duty at the time of the *ayak divanı* in May 1632 although he did not begin fulfilling the office until his arrival at Sofya after having summoned all of the *timar* and *ziamet* holders into his presence at the beginning of Rebiü'l - ahir 1042/mid - September 1632. For further detail on the exact nature of his instructions see note twenty - four below.

of influential men at court or other unqualified persons⁷. The author suggests that in order to prevent unjust dismissal from a timar living, the travel expenses to Istanbul (*harc-i râh*) of legitimate claimants should be met by the *divan* and furthermore the governor general responsible for unjustly dispossessing a rightful timar holder should be properly punished. Also in order to insure that those who were assigned timars were indeed local *sipahi*'s sons each assignment should be witnessed by the local commander (*alay-bey*) and a number of legitimate timariots and *zaims* of the same region⁸.

In order to prevent illegitimate claims from outsiders gaining credence the further precaution of listing the physical characteristics of the timar holder in his *berât* of assignment was practiced.

Telhis No. VII: On the Necessity for the Ordering of the timars in the Anatolian Provinces^{9a}.

⁷ That revenues set aside for advancing the progress of the *gaza* should be thus misappropriated was considered a grave sin. This concept of *mal-i mukatele* is referred to in the Fatih 3497 manuscript of Ayn-i 'Ali in a fetva of the Seyhü'l-Islam Sunullah Efendi :

"bu mesele beyanında cevap ne vechiledir ki ba'zı kimesneler mal-i mukatele 'add olunan ziamete ve timarların nicesin birer tahrik ile alıp zabt edip her sene mahsulların ekl u bel' eyleyip, mukabelesinde ne sefere gidip ve ne halife ve vekilin rızasıyle seferden kalıp beytü'l - mala hiyanet eylese — timarların ihrac edip ahara verdirmeye sebep olsa nice kimesnenin ol suretten rızkın kat' etmeye sebep olmağla 'ındallah âsim olur mu? El - Cevab : Olmaz. İhmal ederse âsim ve hain olur. Öyle zalim ve hainlerin rızkı değil ırkı kat' olunmak gerektir. Aldıkları dahi beytü'l - mala redd olunmak lazımdır".

This concept of timars granted in *return* for fighting for the faith was also known under the name of *mal-i mukabele*. See Ayn-i Ali *Kavanin* — page 61.

⁸ According to the author of the Kanun-i Sultani folio 135a, the traditional number of witnesses was twelve, two *zaims* and ten timariots residing in the same district.

^{9a} It is clear by the tenor of the discussion in the *ayak divanı* of May 1632 (see note 10 below) that Murad IVth was determined to make an attempt empire-wide at reforming the corrupt timar system. With this view in mind, in addition to Hüseyin Paşa's inspections in Rumeli, wide ranging inspections were carried out in Anatolia as well under the guidance of the Beylerbeyi of Anatolia Mehmet Paşa. *Tapu Defteri* number 756 in the Başbakanlık Archives in Istanbul indicates that 5,312 timar holders' *berats* were renewed at that time. According to Koçi Bey (Aksüt, p. 99) the Eyalet of Anadolu should have contained 7,300 *kılıç timars*. Nevertheless, that extensive inspections were indeed carried out is demonstrated clearly by a passage in Topçular Kâtibi's history which lists the areas which were covered during the Anatolian timar inspections of 1632:

In conjunction with the inspection of Rumelia plans were also made for a *yoklama* in Anatolia. However in view of the powerful position of certain groups, in particular the Janissary clique in Istanbul, who were opposed to these measures, the author recommends that the inspections be undertaken progressively rather than simultaneously. He argues that after having ordered the timars in the Rumelian provinces during the first part of the year, that is until the first part of May, the *Ruz-i Hıdr*, the governor General of Rumelia could then proceed with a trustworthy and full troop of men to attend to the affairs of Anatolia without fear of opposition.

Having thus summarized seven of the *telhis* of the Veliyyuddin manuscript, a word should also be said about the common goals and intellectual biases shared by seventeenth century Ottoman writers of Advice literature. The inescapable fact of Ottoman decline and the general military setbacks beginning at the first part of the century gave rise to what can be referred to as a kind of "crisis atmosphere". The climate of self-criticism and reassessment of basic values which dominates the reform literature of this period is strongly influenced by these political developments.

From the earliest examples in Middle Eastern literature of Advice to Kings moral ethics and political theory were closely bound one to the other. The fate of the state was thought to have been dependent on the moral virtues of the ruler. The just ruler's state flourished while the state ruled by a tyrant was doomed to destruction. A similar moral overtone dominates the Ottoman reform literature of the seventeenth century though in this case it seems that the authors concentrated not only on the moral qualities of the rulers, but also bemoaned the general decline in public moral standards. The revulsion against ostentation (*ziynet*) and bribery (*rüşvet*), and the expression of the desirability of maintaining social distinctions (*yerlu yerinde*) which are repeated over and over again in the reform literature are further indications of this moral emphasis. There seems to be a con-

"Anadolu eyaleti mir-i miran vezir Mehmed Paşa eyaletlerinde Kütahya sahrasında züema ve erbab-ı timarlar mevcutların yoklayıp mahlûllerin ihrac ederler. Ve Karaman beylerbeyisi Dilaver Paşa da Konyada züema ve erbab-ı timarları mevcut yoklayıp, cedid berat ederlerdi. Ve Haleb ve Şam ve Trabzon dahi Erzerum yoklanır ve Diyarbekirde yoklama ve Ekrad beylerbeyileri ve Rakka eyaleti yoklanırdı." (Topçular Kat.. fol. 273a).

sensus among the authors that in addition to administrative reforms there existed an equal need for a spiritual reformation. The *gazi* ethic which had so strongly motivated the consciousness of the people during the age of expansion, was now eclipsed after the setbacks in the wars with Austria and Persia. As a result the authors of this period were seeking a kind of spiritual regeneration, a new ideal to bind society together. Interestingly enough, the historian Solakzade wrote a book of advice to kings around 1640^{9b} in which he gives voice to the complaint that the values of the past had been lost and that his contemporaries were concerned only with personal advancement and the amassment of wealth rather than with the interests of the Muslim community as a whole. This sense of loss vis à vis the Golden Age of the past is also evident in the constant appeal among writers of Advice literature for a return to the "kanun-i kadim", the old order of the time of Süleyman the Magnificent when society functioned as a harmonious whole, each citizen performing his allotted task without undue ambition to rise beyond the limitations of his class. This concept of *had*, a carefully defined hierarchical station in life for all, the observation of which caused society to function harmoniously, and the transgression of which caused the unbalancing of the spheres, social unrest, loss of discipline and social disorder, is the central governing philosophy of the Ottomans formulated by the Sultan's advisors belonging to the professional secretarial (*katib*) class. The normative intellectual predispositions of this class of advisors to men in authority gives a characteristic stamp to the numerous works on reform in seventeenth century Ottoman literature.

بيك اوتوز ايكي سنه سنده على وتيرة النصح پادشاه عالمپناه حضرتلرينه
اولان تلخيصاتدرکه فاتح روان (و) بغداد اولان سلطان مراد رابع در.

دولتو و سعادتلو پادشاه عالمپناه حضرتلرينك ركاب همايون سعادتمقرون لرينه عرضحال بنده بيوجود بودرکه بو دولت عليهك تصحيحى بابنده بوندن اقدم سده سنیه شهریارى يه كستاخانه رفغ اولنان عرضحال صداقتمالده حدتم اولميان بعضى احوال يازمغه جرئت ايده ميوب الحق مرّ موجبنجه كلام حق مبادا اجى كله ديو بعضى اموره تصريح مخلنده اشارت ايله

^{9b} See H. Sorweide, VERZEICHNIS, DER ORIENTALISCHEN HAND-SCHRIFTEN IN DEUTSCHLAND, Türkische Handschriften Vol. XIII/3, No. 126, MS Or. Oct. 1958, part 3, fol. 125b-172b.

اكتفا و نيجه مهاته ايما اولمشيدي . اما بوبنده ناتوان بوخاندان بلند ايوان جليل الشانك پرورده نان و نعمتي و دولتلو پادشاهك يدي اتادن برو چاكرزاده سي اولوب نوبهار شبايدن حزان شيخوخته كلنجه غزوات و مصافلرده دين و دولت اغورينه نيجه كوشلر اتمش پيرو امكدار قوللري اولمغين (96B) اول تصريح اولمغوب زير پرده خفاده قلان بعضي اموري دخي پايه سرير اعلايه رفع اتمك خصوصنده دائما انديشه مند اولوب لكن اقدام و جرأت ايدهمزم بوندن اقدم شوكت و سعادت ايله يالنده واقع اولان قصر معلاده اتمكلى ديوان معدلت عنوان ميمنت نشانده بو ذره ناچيز دخي حاضر ايدم¹⁰ . اول وقت شريف و روز سعديده انتظام احوال عبادالله متعلق پادشاهمندن صدور اثار جميله شاهانه و كوشش بسيار پادشاهانه اكر ضبط و ربط مملكته متعلق اكر اجرائ احكام شريعته متعلق كال و قوف و شعورلري و حمايت ناموس سلطنته متعلق سعي موفورلري و رعايا و برايا فقراسنه فرط شفقت و مرحمتلريكه عامه عالمه بو تدبير دلپذيرلري تاثير ايدوب حيران اولمشدر . نهال نازنين عمرو دولتلري كلشن سراي دهرده مدى الايام دائم و باقى اولمق دعاسن هر كس ذمتته فرض عين ايلمشدر . بو عقل و فراست و بو تدبير امور مملكت ملك و ملت شهزاده لك عصرنده نيجه ييللر سنجاق تصرفي ايله احوال عالمه و قوف تاى اولان پادشاهان سلفده كورلماشدر ديو هر كس دائره حيرت و تعجبه قالديلر . جناب جهان آفرين جل شانده دائما طبع همايونلرين خيرلره توفيق وراى دلپذير و تدبير مهر تاثيرلرين همواره تايبده ايليه سعادتلو پادشاهمندن بونجه اثار جميله مشاهده اتمكله بو عيبد ذره سان دخي تكرار عرضحاله جرأت ايدوب مرتبه اهمالده قلان بعضي اموري دخي مها امكن سررشته تفصيله چكوب سده سنيه سعادتپناهه رفع (97A) ايدلم¹¹ . پادشاهلر كرم و احسان معدنيدر كستاخلاق دخي اتمد ايسه ساحه عفو شهريارى و اسعدر اميد و ارمكه مظهر عفو و عنائتلى اولام . باقى فرمان پادشاه كشورستان حضرتلرنيكدر .

¹⁰ This *ayak divanı* took place on the twentieth of Zi'1 - Kade 1041/May 10, 1632 and is described by Naima III, 106-113, İstanbul 1283, and by Topçular Kâtibi, fol 272b et. seq A copy of the *Hat-ı Humayun* issued at the conclusion of this meeting is recorded by Naima III. 113-115, İstanbul 1283.

¹¹ In this passage the author makes reference to an earlier report submitted to the Sultan. Since Koçi Bey was one of several authors all drawing on the same reform ideas and stemming from the same intellectual milieu it is difficult to establish with certainty to which report the author is referring. The author alludes to his old age (*pir u emekdar kul*) in this passage in a way reminiscent of the passage at the beginning of Aziz Efendi's *Kanun-i Sultani*, who also refers to a second report submitted to the Sultan in the following words :

"bundan akdem vüzera-i a'zam hususu ve ba'zı ahval-i paye-i serir-i devlet. . . 'arız ve tahrir olunmuşıdı. Lâkin ulufelü kul taifesi dahi tashihi ehemmi-i muhimmatdan olmağın, tekrar. . . cesaret olunmuştur." (*Kanun-i Sultani*, fol. 124a).

According to Röhrborn's analysis of the *Kanun-i Sultani* in *Untersuchungen zur Osmanischen Verwaltungsgeschichte* Berlin 1974, p. 11 this work was also written in the year 1042, but as in the case of Koçi Bey the identity of the author is unclear. Although we have insufficient evidence at present to establish the exact date and authorship of the various reports it is clear that they emit from close associates in

مرحوم و مغفور له سلطان سليمان خان غازى زمانك كمالى بياننده در .

(97A - 97B) .

(See Ali Kemal Aksüt; *Koçi Bey Risalesi*, Istanbul 1939, Telhis No. XVI, pp. 61 - 62).

مرحوم جنت مكان سلطان سليمان خان غازى زماننده اولان اختلالى بيان ايدر .

(97B - 99A) .

(See Ali Kemal Aksüt; *Koçi Bey Risalesi*, Istanbul 1939, Telhis No. XVII, pp. 63 - 64).

I

انشاء الله تعالى دين ودولته انفع واولى اولان قضايدار .

شوكتلو سعادتلو پادشاه عالمنه حضرتلرينك ركاب همايونلرينه عرض بنده نيكخواه اولدر كه ممالك اسلاميه نك اولكيدن زياده نظام وانتظامى بعناية الله تعالى مهابتلو پادشاهمك جزئى تقيد همايونلرى ايله حاصل اولور . همان اسبابنه تشبث لازمدر . حق جلّ و علا نشأة انسانيهي دورت عناصردن تركيب آتمشدر وانبياي اولوالعزمه درت كتاب تنزيل آتمشدر وحضرت سلطان انبيا قافله سالار اصفيا محمد المصطفى صلوات وسلامه چاريار كزين اختيار ايلمشلردر . ائمه دين دخى دورت مذهب اختيار آتمشلردر . ظاهر بودر كه عددى عندالله قريب كثرت ووحدت بيننده بر عدد اولغله بونده بر سر حكمت مكنوز ونخى سر جميل ملحوظدر . بناء عليه سلاطين سالفه مهر اشتهار دورت وزير روشن ضمير اختيار ايدوب وبودورت وزيرى بنيان چرخ استوار دولتلرينه ركن متين آتمشدر ايدى . ودورت ديوان¹² و اوج دفتردار وبر نشانجى كه دورت اولور ودورت قپوجى باشى ودورت آو اغالارى اختيار ايدوب سكة همايون دورت اوزرينه كسدرمشلر ايدى . آكا بناء دفتر اجالده دورت

government circles and represent perhaps even the co - operative efforts of several officials who discussed together cures for the empire's administrative ills and submitted their recommendations for the Sultan's consideration.

¹² The sense here requires that one read "dört vezir" rather than the "dört divan" which is written. That the copyist of the Veliyuddin telhis was extremely careless is immediately clear from a comparison of the text of the three additional *telhis* as published by Aksüt and as they appear in the Veliyyüddin manuscript. On folio 97a of the Veliyyüddin text for instance (see Aksüt Telhis No. 11, pp. 61-62) the copist leaves out an entire phrase which renders the meaning of the sentence unintelligible. Even the title at the beginning of the Veliyyüddin telhis on folio 96a reads "bin otuz iki senesinde olan telhisat" whereas it is clear from the references to Ca'fer Paşa and Hüseyin Paşa (see notes four and five above) that it cannot have been presented before 1042. An additional place in the text requiring emendation is indicated in note number seventeen below.

وزیردن غیری یه خاص تعیین اولنمیشدر¹³ زیاده اسراف بیت المالدرد. امدی سعادتلو پادشاهم حضرتلرینه لایق و سزا اولان اولدر که مها ممکن آیین (99B) سلفی رعایت بیوروب دیوان سعادتقرونده دورت وزیر کامل اختیار ایدوب وزیر اعظم قوللری مستقل اولوب قانون قدیم اوزره امور سلطنته ایچرو و طشره خلقتدن کسنيه مداخله ایدرمیوب عالمی اختلالدن و بیت المالی اضاعتدن صیانت بیوره لر و پادشاهان سلف بنفسه دیوان ایدرلردی لکن اول زمانلرده قول طائفه سی بومقوله یوزه چقوب عالم مختل و مشوش اولمامش ایدی. شمدیکی حالده اسکي دیوان خانده دوزیلوب تخت سعادت بخت قوریلوب دورت وزیر و ایکی قاضی عسکر یری یاپلمق ایچون فرمان بیوریله انشاء الله تعالی یاپیلغمه بشلندقده سعادتلو پادشاه عالیناه حضرتلری قانون قدیمی رعایت ایدوب بالذات دیوان همایونه چقسه کرکدر. عامه ولولیه دوشدی. ارباب ظلم خوفلریندن پراکنده و پریشان اولملری مقررردر اما شمدی هر کون چقلمق مناسب دکلدرد. عالم خلق قتی چوق زماندر بر مشکل کیروب اکثری متعصب و اهل غرض اولمشدر. اولاسی شمدیکی حالده ایکی اوج ایده چقلمقدر. انشاء الله تعالی زعامت و تیمار ظهوره کلوب قیلچ تصحیح اولوب ارباب ظلمیه دخی یاس کلدکدن صکره هر هفته ده دورت دیوان قورلمشدر. پادشاهمک قدومی ایله مشرف اولوب عالم یکیدن حیات جاودانی بولور و دودمان سلطنت علیه یه متشبت اولان قانون سلف اوزره قید حیات ایله برر سنجاق عنایت بیوریلوب سنجاقلرینه کوندره لر و زوجی اولمیان سلطانلری برر لایق بنده لرینه و ربوب سنجاقه مستحق اولنلری سنجاقی اولمیانلرک خواص همایوندن زعامت تعیین بیوریلوب قانون سلفی بو طریق اوزره احیا بیوره لر و سلطانلر دخی پادشاه (IOOA) زاده لردر دولت علیه پادشاهیدن انلر (ه) دخی رفاهیت ایله کجتملری لازم و اهمدر لکن اموره مداخله لری باعث اختلال عالمدر¹⁴ و دفتردارلری و نشانچی بک وزارت ایله دکل

¹³ Aziz Efendi expresses his thoughts on this subject in the following way: "dört vezirin hassları kadimden muayyen ve defter-i icmalde mastur ve mukayyed...olup." (Aziz Efendi, fol. 129b).

"hala nağâh yeniden üç vezir dahi nasb olunub, halen hilâf-i kanun yedi vezir..." (Aziz Efendi, fol. 130a).

Just before the accession of Murad IVth the number of *kübbe vezirs* had risen to eight. In the year 1030/1621 Topçular Katibi lists the following personages as *vezirs*:

"vezir-i a'zam vezir Hüseyin Paşa, vezir-i sani Mehmed Paşa vezir-i salis Hasan Paşa, vezir-i rabi Mahmud Paşa, vezir-i hamis Mehmed Paşa, vezir-i sadis Recep Paşa, vezir Mustafa Paşa, vezir Dilaver Paşa." (Top. Kat. 214b)

In describing the convening of the divan on the 16th. of Rebiül-evvel 1038/November 14, 1628 Naima lists nine vezirs not including the Nişancı Yusuf Paşa and the defterdar Bekir Paşa. See Naima II, 440, Istanbul 1282.

¹⁴ A similar sentiment is expressed in *Hirz al-Mülûk*:

"lazim olan dahi budur ki eğer kerime-i mu'azeme ve eğer hemşire-i mu-fahhereleridir, aslen ve kat'en vüzeraya ve beylerbeyilere tevzi' buyurulmayıp dört yüz bin beş yüz bin akçe hasslar ile sancağa mutesarri bir namdur bey'e tevzi' buyurulup, onun dahi sancağı ser hadd'da olmayıp iç - illerde olup ber vech-i te'bid mutesarri ola." (*Hirz al - Mülûk*, fol. 12a).

بكلربكلك پایه سیله اولمیوب^{14a} ممنوعاتدن ایدی ودرکاه عالی قپوجی باشیلری عد اولنمادن قالدی. حالا کش زنجیرلو قپوجی باشی یدیدر اوجی قسانون قدیمدن زیاده در. وسلاطین عظامک مادامکه سکه سی مضبوط اولمیه خزینه سی و رعایای سی و قوللری اختلالدن واضطرایدن خالی اولماز. بر یرده آلتان اقعیه بر یرده کچمیه و بر ولایتده یوزه التان غروش بر مملکتده سکانه کچه و یاخود رعایا یوز یکریمی به آله خزیه به سکان اقعیه به یره باعث اختلالدر و سکه تصحیحی ممکن اولماز مادامکه معدن کاکان اشلیوب التون و کش یردن چقمیه انشاء الله تعالی پادشاهمک تقید همایونلری اولدقده جمله سی حاصل اولور و زینتی رفع ایدوب هرکسه مقدارنه و مراتبنه کوره بر حد تعیین اولنوب ارباب سیفه کش رخت و کش قلیج ممنوع اولوب بالکلیه رفع اولنوب قانون قدیم اوزره قلیجی کسکین ساده درمیان ادرملک فرمان اولونور ایسه دین ودولته نافعدر¹⁵ حقیقت حال دخی بومنوال اوزره در. باقی فرمان شوکتلو مهابتلو پادشاهم حضرتلرینک در.

II

مناصب اهلنه و یریلوب تبدیل و تغیر اولماق بابنده در.

عظمتلو پادشاهم مقدا تبدیل و تغیر یوق ایدی. سلاطین سلف دخی ممالک محروسه بکلربکیلر و سنجاق بکلری ایله حفظ ایدرلردی و بر فرده ظلم اولمازدی. بعده تبدیل و تغیر اولمغله بونجه فسادلر ظهور ایدوب ممالک اسلامیه دن بیک تاریخندن برو و اون طقوز ایالت النوب الی الان (100B) دشمن النده در¹⁶. الحاصل بکلربکیلره منصب مؤبد و یرملک لازمدر و زمرة مزبورنه نک منصلری مؤبد اولنمیجه ظلمدن ال چکزله و ظلم قالمقدقجه رعایا آسوده اولمیوب ولایت معمور اولماز ولایت معمور اولدقجه خدمت کورملک ممکن اولماز. ایمدی دولت علیه لرینه لایق و نافع بودرکه ممالک محروسه اسلامیه ده واقع اولان ایالتلر و سنجاقلر سر باز و سر افزاز کزیده و شهباز یرار و نامدار شیر مردم شکار بکلره و بکلربکیلرینه مؤبد احسان بیوریلوب عزللری ایجاب ایدر حاللری ظاهر اولدقجه عزل اولنمیه لرکه هر بری عزل خوفندن

^{14a} It should be read *olup*.

¹⁵ Parallels—

a) “ve rical’den zib u ziyet ref’ olunmak evlâ ve enfa’dır” (Aziz Ef. 130a)

b) “ve vükela-i devlet’te ve ‘asker’de gümüş raht ve ziver yok idi. Her birinin... iyi at ve keskin kılıç...” (Aksüt, p. 25).

¹⁶ Parallels—

a) “ve bin beş tarihinden beru cem’an memâlik-i Islamiyye’den on dokuz eyalet yer elden gitti”. (Aksüt, p. 50)

b) “bin tarihinden beru Nemçe Kırallı memalik’ten otuz kırk pare kale ile palanka alıp, haz’el - ân ellerindedir. Şah-i gümrah dahi bunca eyaletleri kabz edip yalnız Gence ve Şirvan memleketinden bir Mısır hazinesi senede der-i devlet’e gelip vasıl olurdu”. (Cevdet Telhis, See text supra).

c) Pages 11 - 13 in Yücel’s edition of the *Kitab al - Müstetab*, list all the Ottoman losses on the eastern borders with Iran.

و ملازمت مذلتندن امین اولوب رعایادن اخذ و جلب اتمیوب عدالت ایله مملکتی معمور ایلیه لر . زیرا بکلر بکلیری و سنجاق بکلری منصبلرنده مؤبد اولیجق رعایا فقراسن کندی اولادلری کبی حفظ ایدر لر . انشاء الله تعالی بکلر بکلیر و سنجاق بکلری قووت و قدرت صاحبی اولیجق جلالی اشقیاسنک و قول نامه اولان زوربه طائفه سنک کرکی کبی حقلرندن کلنوب دوام دولت پادشاهیده بر فرده ظلم اولنماز . و لکن دفتر اجمالده تعیین اولنان خاصلرندن بعضی خاصلری حالا خلاف قانون طرف میریدن بعضی یرلره اوچاقلق و کمیسی دخی تملیک اولنمشدر کالاول ینه کندولره خاص تعیین اولنوب هر سنجاق و ایالتی وضع قدیم اوزره تکیل و اتمامه سعی همایون بیوریله و تنبیه و تأکید اولنه که من بعد رعایا اوزرنه چقوب دور ایلمیه لر هر بری مقرر امارت و ایالتنده اوتورب عدل و داده مشغول اوله لر ایچلرندن بریسی بوندن صکره ظلم و تعدی ایدر ایسه اشد عقوبت ایله حقتدن کلنه که ساثره موجب عبرت اولوب بر طریق ایله زمان دولتلرنده امن و امان و هر نه مقوله خدمت همایونلری واقع اولدقده مراد شریفلری اوزره کورلمک بلطف الله تعالی میسر در . و وکلای مال اولان دفتردارلر اهل قلم و ارباب و قوف و اراد و مصارف مفرداتن ضبط ایلمش مستقیم و دیندار کمنسته لر اولمق کرکدر . و دفتردارلر مقدما وزارت پایه سیله اولمادن مال پادشاهی ایچون بر امر شریف یازلسه دورت بش الدن کچوب اوج دفتردار دخی برر نشان چکردی و اول یازیلان حکمی قبه التنده اولان دیوان خواجه لریکه مقاطعه جیلر و محاسبه جیلر در قید ایدوب اول حکمک مضموننه واقفلر ایدی و مال میری طوغری باب همایونه کلوردی بو طریقله مال پادشاهی کم اولمق ممکن دکل ایدی . مرحوم سلطان احمد خان بیگ اون بش تاریخنده اتمکچی زاده احمد پاشایی وزارت ایله باش دفتردار ایلدی 17. اول زماندن برو دفتردارلر وزارت ایله اولور ایدی . بوسبدن بیت المال احوالی مختل و مشوش اولوب ضایع و تلف اولمقن خالی دکلدر . زیرا دفتردارلر وزیر اولغله بر امر شریف یازلمق لازم کلدکه کندویه مخصوص بر کاتبه یازدیروب کندوسی ایضاسن و طغراسن چکوب مضموننه بر فرد واقف اولمز . مقدما اولان دفتردارلر خان و خرسز اولسه لر دخی بر اقبه سرقه ایلمکه قادر دکلر ایدی . لکن وزارت اولیجق مراد ایلدوکی مقداری سرقه یه قادر اولور . حاصل کلام دفتردارلرک وزارت ایله اولمسی بیت الماله کلی ضرردر و نشانچی اولان قوللری اهل علم و قانون شناس مستقیم و دیندار متدین و پرهیزکار کسنه اولمق کرکدر . نشانچیلق بر بیوک امانتدر . هر ادم نشانچی اوله مز . نیجه مدت دیوان همایون کتابتنده اولوب بعده یولیله رئیس الکتاب اولمش ملوک اطرافه (IOIB) عربی و فارسی و ترکی انشا ایله نامه نویس اولمغه قادر کسنه کرکدر و بالجمله اگر نشانچی و اگر رئیس الکتاب شرع شریفه و قانون منیفه مغایر اولان اوامری تشخیص ایدوب اصلاحه قادر کرکدر . و الحاصل نشانچی و دفتردارلر

¹⁷ Since Ahmed reigned from 1012-1026/1603-1617 it is again clear that the copiest made an error here in writing "bin beş" instead of "bin on beş" tarihinde. More precisely the date of the *defterdar* Ahmed Paşa's elevation to the vezirate should be sometime in the previous year, 1014. He is mentioned as holding that rank by Topçular Kâtibi in the following passage:

"Lakin Baş defterdar olan vezir Ahmed Paşa ol tarihte Rum ilinde hazine tahsilinde ferman-ı şerif ile cem' ettiklerinde mustevfa, hazine ile mah-i Ramazan-ı şerifin evasıtında 1014 tarihinde asitane'ye gelirler eda-i hizmet ederler" (Top. Kat. 118a).

و سنجاقلر بکلری بکلربکیک پایه سیله اولق بر بدعتدر و بدعتلرک قبیحیدر . انلرینه رفع اولمق کر کدر . بو پایه نلک دولت علیه یه چوق ضرری واردر . بو منصبلرک هر بریسی رفیع مقاملردر کندی عرضلری کافیدر ساخته پایه ایله ترفیعه حاجت یوقدر . باقی .

III

خاص اوطه خدّامنندن مستقل منصب رؤسی ضبط ایلمک بیاننده در .

مهابلو پادشاه عالیناه حضرتلرینه لایق و سزا اولان بودر که خدام حرم همایوندن صاحب فهم و دانش و عاقل و اهل قلم قوللرینه مستقل رؤس ضبط اتدیروب اهل مناصبدن اکر بکلربکیکلر و اکر سنجاقلر بکلری و ساثر اهل مناصبک زمان توجیهلرین آتی و کوفی ایله قید اتدیروب حضور همایونده بر منصب عرض اولندقدده اکه مراجعت اولنه و کیم ایدوک و سبب عزل معلوم اوله مناصب بو طریق ایله ضبط اولنما یق کثرت تبدلاتدن مصون اولماز . وارباب مناصبک برندن شکایتچی کلده علی الفور عزل اولنمیوب اول شکایتچی ایقونیه و دقت و اهتام اوزره تفتیش و تفحص اولنه . اکر ظلمی واقع ایسه جزاسی کوریه بلکه عزل ایله اکتفا اولنمیوب حقتدن کلنه . زیرا منصبلر که مفت و مجانا و بریلوب و قتمسز عزلی احتالی اولمیه . بوندن صکره ظلم ایدنلردن خیر مأمول دکلدلر ازاله سی اولی در . اما هر شاکئی یه اعتقاد اولنماق کر کدر . عالمده کذب و دروغ و تزویر و تلبیس غایت چوقدر . حکام ولایت عامه خلقه برامق کوچدر . البته ایکی (102A) خصمک بری برینی شکایته متصدی اولور . ایمدی حقیقته واصل اولوب اندن جزاسی کورلمک کر کدر . تزویر و تلبیس ایله شکایت ایدنلرک دخی حقتدن کلمک کر کدر که بر دخی شرت ایله کمسنه شکایت آتمیه باب شرقی فتح آتمکدن حذر ایلیهلر¹⁸ . و علما مناصبنی دخی ضبط ایلمک کر کدر و قضاتک مدة عرفیه لری ایکی سنه در حالا اون سکر ای ضبط اتدرلر . ایکی سنه ازرر دخی زیاده اولق کر کدر . و اهل علم اولانلرینه و بریلوب بر کونلری الهامق کر کدر . و موالیکنک دخی زمان نصبی زیاده جه اولوب مولویتلر اهل فضل اولانلرینه توجیه اولمق کر کدر . و الحاصل هر طریقه و هر قلمده کما یغنی مستقیم و دیندار آدم بولمق فی الجملة دشواردر . اما طرف شهریاریدن تقیدلر فهم اولیجق ایولر دخی بولنور و کملر دخی ایویه تقلید ایدر . زیرا ظلم و فساد جرئت ایدمیجک بالضروره مستقیم اولورلر . و درگاه عالی متفرقه لری و چاوشلری و دیوان همایون و مالیه کاتبلرندن التی یدی یوز نفر اولق لازمدر و هر بری بکلربکیکسنه واروب انلر دخی یوقلیوب مستحق اولانلری و نوبتی کلنلرینک سفر اشمک اوزره متفرقه لقلرین و چاوشلقلرین و کاتبلرین ابقا ایلیوب هر برینک اشکال براتن ویره لر . بووجه اوزره فرمان عالی صادر اولور ایسه دین و دولته نافعدر . باقی فرمان شوکتلو پادشاهم حضرتلرینک در .

¹⁸ A further reference to this method practiced by the beys and their agents to gain control over a large number of timars is made in an appendix (*lahika*) to Ayni 'Ali taken from an *icmal* register from the *sancak* of Niğbolu:

“ve subaşılارın ve sipahilerin cüz’i behane ile timarları alınmaya, meğer emr olunan hizmet’e varamayalar veya sefer-i Hümayun’a gitmeyeler veyahud Padişahın emrine muhalif edeler veya katl-i nefis etmiş olalar, Katl-i nefis ettikleri dahi sancak beyi ve kadi ile ma’lum olmuş ola” (Risale., p. 104).

IV

خلاف شرع شریف تمليك و اوقافلر ارباب و اصحابنه توزيع اولنمسی بیاننده در¹⁹.

قدرتلو پادشاه عالمپناه حضرتلرینک معلوم همایونلری اوله که دفتر اجمالده قلیج قید اولنان زعامت و تیار که حالا بعضیمی قپوجی باشیلره اریهلق و بعضیمی بشمقلق اولوب و بعضیمی خواص همایونه الحاق اولنمشدر (102B) و بدنی صحتده اولان متقاعدلرک و بیر و اختیار اولوب قانوندن زیاده تقاعد و یریلنلرک و دلسوزلرده و جوجهلرده و سائر ندمای پادشاهیده و خدمتکار و کولهلرده اولان زعامت و تیار عمومی فرمان منیف شهریار ایله حسین پاشا قوللری ارباب استحفاقه حق اوزره توزیع و توجیه ایده یور. انشاء الله تعالی بر تیار صقلناز جمله سی ظهوره کلور و آندن ماعدا فتح اولنمش مالکدن بعضی کمسنه لر سلاطین سلفدن برر طریق ایله نیجه قرا و مزارع آلوب وقف اتمشدر. اول مقوله تملیکلر خلاف شرع شریفدر جائز دکلد. خلاف شرع شریف اولان و قفده ثواب احتمالی یوقدر، وبال عظیمدر²⁰. مثلا سلطان سلیمان

¹⁹ See my comments in the English summary for the reasons why such importance was attached to this question. Several other authors writing at almost the same time also devote long sections of their works to this question and while choosing different points of emphasis arrive at much the same conclusions. While the author of the Veliyuddin telhis chooses as his target primarily the *Darü's - Sa'â-det ağaları* and their excessively large estates, in *Hırzû'l - muluk* the *vezir-i a'zams*, particularly Sokollu Mehmed Paşa, are singled out for blame. (See *Hırzû'l - muluk*, p. 12b-17b). In Aziz Efendi likewise (fol. 129b-130a) it is the *vezirs* who are principally blamed. Aziz Efendi recommends that the *vezirs* be reduced to the traditional number of four and that *hass* revenues be assigned to these four *vezirs* only (see above note thirteen). There are also passages in Koçi Bey's *risale* which closely parallel the ideas expressed in this *telhis* from the Veliyüddin *mecmua*.

For instance:

a) on the *vezirs* he makes the following comments:

"onlar dahi nice umura müdahaleye başlayıp, guzat ve mukatele hakları olan nice yüzyıl mukaddem feth olunmuş kura ve mezari' birer tarik ile kimin pašmklık ve kimin arpalık ve kimin temlik ettirip... sonra her bir tevabi'ine nice timarlar ve zeametler ettirip, erbab-i seyfin dirliklerin kat' ettiler." (Aksüt, p. 31).

b) on the subject of using these revenues to support troops rather than on satisfying the whims of a few:

"Havass-i Hümayun karyeleri ve hilaf-i şer temlikler ve vakıflar mahsulatı— ulufelu kul taifesine tevzi' ve taksim olunsa 40,000-50,000 nefer ulufelerin hazineye koyup timara çıkarlardı. 40,000 nefer yevmiyesi yirmişer akçadan... senevi 2,000 yük akçadan ziyade hazineye sai olup, irad masrafa galip olur". (Aksüt, p. 56)

²⁰ Compare Aziz Efendi folio 130a - "ol makule hilaf-ı şer u kanun olan vakıflarda sevab ihtimali yoktur." "The similarity of the language here and in the passage which follows (see note twenty - two below) shows how closely associated

خان عليه الرحمة والغفران كريمة مكرمه لرى مهرماه سلطان مرحومه يه و رستم پاشايه حدن زياده ملكنتر هبه ايليوب وقت ايلمشدردر . حالا مصارف معينه سندن غيرى بهرسنه يوزر يوك اقچه زوايدى اولوب خالص بيت المال مسلمين ايكن بر الاى آدم هوا و هوسنه خرج ايدر وبال عظيمدر . و سابقا دار السعاده اغاسى اولان محمد اغايه سلطان مراد خان ثالث حضرتلرى سلستره سنجاغنده واقع . . . اسكله سى قرا و مزارعى ايله بر قاضيلق يردر هبه ايليوب آنلرك دخى اون بش يكرمى يوك اقچه ضايعى واردر و بوندن اقدام قيو اغاسى غضنفر اغايه جد عاليلرى سلطان محمد خان ثالث حضرتلرى سلانليك سنجاغنده واقع كسندره جزيره سن هبه ايلمشدر آنك دخى يوز اوتوز يوك ضايعى واردر . بو جمله بر بكلربكيلك قدر عسكر اولوردى . مثلا بر قوللرينه توجه اولنسه جمله اوقافنك جامعلرينك و مدرسه و مكتبلرينك و ظاينى و يريلوب (103A) مرتقه سى تمام ارضا اولنقدده اوج بيك نفر مرتب و مكل كزيده عسكر ايله سفر سفريوب شاه عجم عسكرى ايله روبرو اولدقده ايكي ساعت يالكز سد اولوب بامر الله تعالى باش باشه جواب ويرملك مكندر .

بم سعادتلو پادشاهم دورت وقفك زوايدندن دين و دولته بو قدر قوت كلمك جائر اوليجق يا سائر خلاف شرع شريف احداث اولنان اوقاف و تمليكدن نمقدار عسكر اولمق كر كدر . ايمدى لايق اولان و سزا بودر كه علمى عظامدن قرق الى اهل فضلى حضور عاليلرينه كتورب سؤال بيوريله كه فتح اولمش مالكدن دين و دولته لايق خدمتى سبق آتمينلره سلاطين سلف هبه و تمليك ايدوب انلر دخى كيمى جامعلرينه كيمى مدرسه لرينه وقف ايدوب شرعا جائميدر شرعا جائز اولميان تمليك حرام صرفدر . عيادا بالله بسم الله دنيلمز بوتقدريجه ايكوز ييلدن برو خلاف شرع شريف احداث اولنان اوقاف اكر سلاطين و اكر وزرا اوقايدر دقت اوزره كوريلوب زوايدى طرح اولنوب تقوددن مرتقه وظيفه لرى ادا اولنوب اعشارى و رعاياسى تيار و يرسه نقدر عسكر پيدا اولوردى . بونلردن ماعدا خواص همايون دخى علوفه لى قول طائفه سته تيار و زعامت و يرلسه وظيفه و يريلان مال خزينه يه قالسه نقدر مال پيدا اولوب مصارفه نقدر خفت كلوردى²¹ . سعادتلو پادشاهى بو خيرلو مصلحتلردن منعه سعى ايده چكلر وزراى عظامدر كه توابعلرى زعامت ايچون و خلاف قانون دورت وزيردن زياده اولان خاصلر ايچون الم چكلر و كدكلوردر و حرم خاص خدمتكارلرى اولان اغالر

the authors of these various *telhis* and books of Advice to Kings were. The authors sometimes quoted almost verbatim from each others' works and often pirated their own phraseology repeating a similar idea in different contexts. However until the extent texts have all been published there can be no thought of solving the problems of authorship, origin of the reform ideas and the historical development of the genre.

²¹ Such a measure was indeed carried out by the order of the defterdar Emir Paşa in the year 1061/1651. Naima states, vol. V, p. 70, İstanbul 1283, that Emir Paşa confiscated the salaries (*vazife*) of 30,000 such *duâgûyân* thus considerably reducing the financial burden on the treasury amounting at that time to seventeen million akça yearly. Although the figure of 30,000 is an exaggeration, the figures provided in register 6367 of the *Maliyeden Müdever Tasnifi* in the Başbakanlık Archives in İstanbul indicates that though their number amounted to only 7,088, the yearly expenses for the year 1064/1054 exceeded thirty - three million akça.

و مقربان پادشاهیدر که کیمی خلاف شرع شریف اولان تملیکلره ناظر اولوب و کینک زعامتی واردر . (103B) مانع اولنلر عد اولنسه انجق ایکیوز آدک حظ نفسی ایچون و بهوده هوا و هوسیچون بویله دولت نازنین مختل و مشوش اولق انصاف دکلدرد²² . باقی امر فرمان شوکتلو مهابتلو پادشاهم حضرتلرینکدر .

V

عالمک تصحیح اولماسنه خلق اعتقادی بیاننده در .

بنم مرحمتلو پادشاهم ، صغار و کبارک اعتقادی بونک اوزرنه در که انشاء الله تعالی بودولت علیه احیا اولور . زیرا سعادتلو پادشاهمز حضرتلری کندو وجود شریفنی تصحیح ایدوب عدالته یاشدی . بو قدر زماندن برو بطل اولوب بشمقلق اولان و ندماسنده و سبتلرده اولان زعامت و تیارلری ارباب استحقاقه توزیع ایلمسنه و کدکلورلرک رفعتنه و سفره مأمور اولملرینه فرمان عالیشانلری صدور ایدوب انشاء الله تعالی قهار سلطان سلیمک زمان شریفلری کبی عالم حیات تازه بولور . و پادشاهمز حضرتلری جواب شریفلرینه ثابت قدم در تصحیح اولمسنه شهبه مز قالمادی . زیرا بوندن معلوم اولدیکه حالا قبودان اولان جمعقر پاشا قوللری جانب بجره توجه ایچون رکاب همایونلرین بوس ایلدکده کتخداسی رجا ایدوب سعادتلو پادشاهمک نطق جانبخش حیات افزالری صدور ایلمشکه کتخدایک حقنده طرف همایون شرفقرونمدن مسامحه اولیجق والده مکرمه و محترم کتخداسی ووزرانک کتخدالری و آدملری حقنده دخی مسامحه اقتضا ایدر بو ایسه مستتبع بر معنادر . اگر رضای همایونم یوقدر دیو جواب بیورلش بو معنا میان خلق جهانده شایع اولوب عامه عالم دعای دولت روز افزونلرین پیوسته طاق بر طاق آسمان ایدوب هزار بار شکر خلاق جهان ایلمشلردر همان پادشاهمه (104A) لازم اولان جواب همایونلرنده ثابت قدم اولمقدر . انشاء الله تعالی پادشاهمز حضرتلری ثابت قدم اولیجق کون و مکان حائل اولمیوب دنیا تصحیح اولور . حق سبحانه و تعالی تصحیحنی مقدر ایلمش اوله . بنم پادشاهم اسلامی اولان حاشاکه بویله خیرلو مصلحتدن ام چکه . اگر خاطر کوزه دیلوب بو خصوصلرین بعضنده اهمال اولنور ایسه سپاه طائفه سی یکریمی سکز بیک آدمدر . سفر اولدقه برر ایکیشر خدمتکاردن اکسک دکلدرد . اون بش یکریمی اوتوز خدمتکاری آدم واردر یتمش سکسان بیک آدم اولور . ارباب تیار اولمایجق یکیچری قوللری بش اون بیک یایا طائفه مخالفته قادر اولمیوب ضروری انلره تابع اولورلر . یکیچری قوللری تابع اولیجق ارباب تیار یوقدر که سردار انلره طیانه ینه بلدکلرین اشلیوب هب بودکلو تدبیر ضایع اولور . لایق و سزا بودر که پادشاه روی زمین حضرتلری سوزلرنده ثابت قدم اولق کرکدر . خاطر زمانی دکلدرد . انشاء الله تعالی پادشاهمز ثابت قدم اولیجق بودولت علیه آز زمانده تصحیح مقرر در . حقیقی بویله .

²² In a *telhis* from Koçi Bey's first risale the same idea is given the following expression:

"ve ziamet timarı eshabına tevzi'e mani' olup, vilayetin harabına ba'is olanlar hala add olunmak lazım gelirse ancak otuz kırk adam olur ziyade olmaz. Öyle olsa otuz kırk adamın hatırını ria'yet için böyle bir devlet muhtel ve müşevveş olmasını haşa ki sa'adetlü Padişahımız ca'iz göre." (Aksüt. p. 52)

VI

روم ایلنده اولان اوجاق اوغلرینه ارسال اولنهجق حکم شریف بیاننده در²³.

بنم دولتلو پادشاهم روم ایلی ایلتنده اولان اوجاق اوغلرینه بر حکم شریف ارسال بیورلق لازمدر. اول مقوله کوله وخدمتکار و نامستحق و (سپت) تیار وزعامترین جست و جو ایدوب و بولوب هر بری واروب روم ایلی بکلربکیسندن استحقاقلرینه کوره طلب ایدوب آلوب برات اتدیره. شوپله که مزبورلرک بولوب طلب اتدکلرین وزعامترین و سائر محمولاتی بکلربکی بولوب کتوره ارباب استحقاقه ویرمیوب سهوا و یاخود (IO4B) طمع خام سببی ایله اوجاق اوغلرینه ویرمیوب کندو آدملرینه و بعضی نامستحق کسسه لره توجیه اتمش اولور ایسه اول وقت دخی هر بری واروب اول ویریلان تیار وزعامتی نامستحق اولنلرک اوزرلرنده بکلربکی به اعلام ایلیوب طلب ایلیه لر. بوندن صکره بکلربکی به اول تیار وزعامتی نامستحق اولنلرک اوزرلرنده ایقا ایدوب اوجاق اوغلرینه ویرمکده عناد ایدرلر ایسه اول مقوله لره کلوب استانه سعاده اعلام ایلیه لر که اول طالب اولدقلری زعامت و تیاردر دولتدن کندولره توجیه اولنوب و... غروش خرج راه ویرلدیکندن غیری اول نامستحقلرین و کوله و خدمتکارلرین حق لرندن کلندوکندن غیری امر شریفمه مخالف وضع ایلدیکچون بکلربکی به دخی جزا و سزاسی ویریه.

خط همایون شوکت مقرون²⁴

روم ایلی بکلربکیسی حسین پاشا قوللرینه بر خط شریف لازمدر که بعضی اوجاق اوغلرینک ارقه سی و کسه سی اولمیوب واروب هر بری زعامت و تیار صاحبی یرلردن بر عتقا کسه به بر خدمت اتمکله اوزرینه بر تیار برات اتدیروب لکن اول تیارک محصولن کندو

²³ The question of preventing illegitimate outsiders (*ecnebi*) from attaining a timar assignment through false pretences is taken up in the following places to name a few only:

a) *Âli, Nasihat al - Selatin*, 89a-92a

b) *Cevdet Telhis* (see text *supra*).

c) *'Ayn-i Ali, Kâvanin*, pp. 70-75/*Fâtih* 3497, f. 30a-36b, Although in general this manuscript follows the plan of the printed version an additional chapter on abuses and tricks by which timars were assigned to persons who were legally ineligible is included This chapter is entitled "ziamet ve timar hususunda vaki' olan ihtilale ba'is ne olduğun beyan eder,"

d) *Hirz'ül - mülük*, 41b - 50b, section on *mir-i miran*.

e) *Aziz Efendî*, 135a - 135b

f) *Reis'ül - Küttab* 1004, pp. 154a - 159b. (see note 24 below).

The prevention of inaccurate or falsified records of timar assignments was naturally the first step in reviving the timar-based provincial army and thus is fully treated by most of the reform group authors of *Advice to Kings*.

²⁴ Copies of other correspondance recording the details of the orders sent to Hüseyin Paşa and the instructions which he was given concerning how to carry out the timar inspections in Rumeli are to be found in *Reis'ül - Küttâb* 1004, 154a-

کندوسی آلوب حالا یوقلمه فرمان اولنمغله براتی اول اوجاق اوغلنه یروپ یوقلمه یه کوندر²⁵. بکلربکی قوللری اول مقوله لره دخی محکم تقید و اهتام ایلیه اول برات ایله یوقلنان کسنه صحیح اوجاق اوغلی اولوب مستحق اولدیغنی الای بکیسی وزعما وارباب تیهاری شهادت ایلدکلرنده دخی کیرو اسکی صساحبی علاقه اتمیوب اول تیهاردن قصر ید اتمک ایچون اول اوجاق اوغلنه اول تیهار وزعامتدن دخی ایوسی توجیه ایدوب (105A) اول تیهار اجاره ایله اولدیغنه بناه آخره توجیه ایلیه .

خط همایون میمنت مقرون

و بر خط شریف دخی لازمدر که مشار الیه حسین پاشا دوشن محلولاتی و سپت تیهار وزعامتی من بعد کندونک اوغللرینه و سائر توابع و لواحقته علوفه لری دخی اولدیغنی تقدیرجه سوء ظنه سبب اولماق ایچون و کندو آدملرینه توجیه اتمکله سائرلرینه دخی مسامحه لازم کلممک ایچون توجیه اتمیوب مقدا فرمان اولنان خط شریف موجبنجه یرلو بلوک خلقنه و اوجاق اوغللرینه توجیه ایلیه²⁶. شویله که امر شریفه مخالف حسین پاشا کندونک اوغللرینه و سائر توابع و لواحقته بر زعامت و تیهار توجیه ایلدوکی مسموع همایون اولور ایسه بر وجهله عذرک مقبول و جوابک مسموع اولمق احتمالی یوقدر . صکره ندامت فائده و یرمز دیو خط لازمدر²⁷.

159b. The most typical of the five documents copied in this *mecmua* is the appointment berat granted to Hüseyin Paşa (Reis'ül - Küttâb 1004, f. 158a - 159b) in the first part of Muharrem 1042/late July 1632, a short quote from which follows:

"ve hin-i yoklamada ve su'alde aharın beratı ile gelip hile ve al edenlerin ve ecnebiliklerin zahir olanların ve yoklama ahirine değin mahalline varıp yoklamayanların ve tevaif-i mezbureden fevt olanların ziamet ve timarları Rumilinde sakin ulufelu kullarından talib olanlara ulufeleri bedeli... üzere tevcih edip,—"

²⁵ The same abuse is referred to in *Hirz al - muluk* on f. 46a in the following passages "Mesela bir kimesne hem yarar ve hem sahih sipahizade olsa amma fakir olup beylerbeyi'ye murad üzere rüşvet vermeğe kudreti olmazsa ömrü mülazimet ile geçer, timar almak ihtimali yoktur Amma bir maldar ecnebi timara duhul etmek dilerse, beylerbeyi ve defterdar kethudası, ve defterdar hallu haline göre rüşvet" and

"Ecnebilir mal kuvveti ile timara duhul edip, sipahizadelerin ve eli emirlülerin ekseri fakir olmağla, fakir na - murad gezerler".

On the question of wealthy timar holders sending others in their place to do their required military service see Cevdet Telhis (lines 20-28) and 'Aynı' Ali, Fatih 3497 MS, fol. 33a-33b.

²⁶ Compare Aziz Efendi, folio 135a where rather than openly accusing Hüseyin Paşa of deliberately misappropriating timars for family and personal friends, says rather that he put too much trust in the claims of and reports of his *alay beys*.

²⁷ To show the extent of the favoritism and nepotism practiced by many beys in the assignment of timars, 'Ali gives the example of the Beylerbeyi of Aleppo who assigned timars to his retinue totaling to a value almost as great as his own income :

VII

انشاء الله تعالى اناطولى يقهسنده واقع اولان اياالتلرك زعامت و تيارلرى
تصحیح اولسى بياننده در.

بم هیتلو پادشاهم بالاده ذکر اولندیغی اوزره روم ایلی بکلربکیسنه خط شریف و اوجاق اوغللرینه امر همایون ارسال اولندقدن صکره انشاء الله تعالى جمله سپت تیارلری میدانه چقوب روم ایلی عسکری مکمل اولور . لکن اناطولی و سائر ایالتلرده اولان زعامت و تیارلر بلوک خلقنک خوفندن طلب آتمکله قاصر اولمامغله تصحیح مشکل اولوب حالا اناطولی يقهسنک بکلربکیلکلری زعامت و تیار صاحبلى اولمغله روح سز قابله دونمشدر . بونک دخی علاجی بودر که روم ایلی بکلربکیسی روز حضره دکین روم ایلی تصحیح ایلدکن صکره روم ایلی عسکری ایله (105B) و زعامت و تیاره طالب اولان اوجاق اوغللریندن نیجه بیک عسکر ایله دفتر خانه همایونی آلوب قونیه و اروپ اول اطرافده اولان بکلربکیلری دخی یانته کتوروب درنک اتدوکندن صکره منوال مشروح اوزره یوقلمغنه مباشرت آتمک کرکدر . بلوک خلقندن سپت تیار (ی) اولنلر و خدمتکارلری اوزرنده زعامت و تیارلری اولان کسنه زور ایله تیار و زعامت خلاصنه قادر اولیوب روم ایلی عسکری قوتیله اناطولی يقهسنده اولان زعامت و تیارلری دخی میدانه چقوب عسکر مکمل اولمغله کیرو ممالک محروسه لری تازه حیات بولوب اندن صکره بلوک خلقی و سائر طوایف عسکر پادشاهمک امر شریفلرینه قدیمدن اوله کلدوک اوزرینه مطیع و منقاد و بکلربکیلرک قبولری مکمل اولوب هر جانیه سفر همایونلری اولور ایسه بعون الله تعالی دین دولته و عرض (و) ناموس سلطنته نافع اولان و جهله خدمتلر و نیجه خیرلو مصلحتلر کوريله . حقیقت حال بو منوال اوزره در . باقی فرمان شوکتلو عظمتلو مهابتلو پادشاهم حضرتلرینکدر .

سعادتلو کرامتلو ولایتلو پادشاهمه لازم اولان احوال بیاننده در .

(105B - 107B)

(See Ali Kemal Aksüt; *Koçi Bey Risalesi*, Istanbul 1939, Telhis No. XVIII, pp. 65 - 67).

CEVDET TELHİS

K 52

سعادتلو و شوکتلو پادشاهم سلاطین سلف بونجه قلعه و مملکتی زعما و ارباب تیار قوللری ایله فتح ایلمشدر در . وزعما و ارباب تیار مکمل ایکن اعداء دین ایله هر قنده مقابل

“Bu fakir... Haleb defterdarı iken... Karamandan... mir-i mirân-i vilayet-i Halebin on kerre yüz bin ile kendi vilayeti mukarrer iken, ikinci seneye varınca sekiz kere yüz binle adamlarının timar ve ziameti mükemmel oldu. (‘Ali - *Na-sihâtu’s - selâtin* folio 89b)

اولدیلر ایسه بعنایة الله تعالی یوز اقلقلری واقع اولوب قیو قوللرینه احتیاج یوغ ایدی . بعده اول غزات مسلمینلرک زعامت و تیارلرک اکابر اعیان و سایر دیرلکلره متصرف اولنلر خصوصاً بلوک خلقی خدمتکارلرینه و ازادسز کولهلری اوزرینه الوب برات ایلمشدر . ایچلرنده ادم واردر که بش اون زعامت و تیارلری الوب چوغنک موجود ال اسم و معدوم الجسم اولوب و ادامیمی اولنلرک جبه و جوشن یرینه عبا و کبه کیدوروب سفر همایون واقع اولدوقجه بر ایکی بیک اچه خرچلق و یروب بر سمرلو بارکیر ایله سفره کوندروب زعامت و تیار وجه مشروح اوزره یغما و پایمال اولمغله اعداء دین فرصت بولوب بیک تاریخندن برو نمجه قرالی مالکدن اوتوز قرق پاره قلعه ایله پلنقه الوب الی هذالان الارنده در . شاه کمره دخی بونجه ایالتلری قبض ایدوب یالکز کنجه و شروان ملکندن بر مصر حزینه سی سنده در دولته کلوب واصل اولوردی . باخصوص بغداد قلعه و مملکتی و امام اعظم حضرتلری و سایر اماملر و اولیالر مقاملری و سنه سابقهده اوتوز قرق بیک امت محمد بغداد سفرنده هلاک اولوب بونجه جبه خانه و طوب و توفنک و بونجه چادر و اوطاغلر و اسبابلر قالوب قزلباش بدمعاش انده قالمشدر و جلالی اشقیاسی دخی اناطولی ولایتین یغما خراب ایلدیلر و قزاق فتنه سی قره دکز یاللیرین یکی کوی و نیجه بونجهلر احراق بالنار ایدوب توتونلرین جمله استانبول خلقی کوروب و اول فتنه نک شرندن بوغازه قلعه لر بنا اولنوب بو مصیبت عبرت نمای عالم دکلمیدر²⁸ . بو تقدیرجه عالمک تصحیحی سعادتلو و عظمتلو پادشاهمهزه فرض اولمشدر .

دولتو پادشاهم سپتلرده اولان زعامت و تیارلر یالکز یوقلنمق ایله ظهوره کلمز و ممکن دخی دکلدر . زیرا اکابر اعیان و سایرلری خدمتکار و کولهلرینه لباس کیدوروب و براتلری الرینه و یروب جمله سی موجود یوقلدوب حتی بیک اون بر تاریخنده یمشجی حسن پاشا زماننده و بعده یکریمی ایکی تاریخنده نصوح پاشا عصرنده زعامت و تیارلر سپتلردن اخراج و مستحقینه توزیع اولماسی باینده خط همایون سعادت مقرون صادر اولدقه وزیر مشار الیه حسن پاشا و محمود پاشا استانه سعادت طرفندن توزیع و توجیه ایتملریله اول تصحیحی ظهوره کلمدی و نصوح پاشا دخی روم ایلنده واقع اولان زعما و ارباب تیهای محروسه ادرنه یه کتوردوب محل یوقلمهده خدمتکار و کولهلر دخی براتلری ایله موجود یوقلماغله بر تیهای ظهوره کلمدی . بو دفعه دخی یالکز یوقلانچق زعامت و تیارلر سپتلردن چتماز . والا ان شاء الله تعالی تصحیحی بو وجهله میسر اولور که هر ایالتک بکلربکیسنه فرمان اولنه و بکلربکیلر دخی محلته واروب توزیع و توجیه ایلیه لر . زیرا هر ایالنده و سنجاقلرده ساکن اولان قدیمی اوجاق ارلری اولوب سپاهی زاده اولنلر ظاهر و معلوم اولور و ایل اسامه سینه اولان اجنبی و خدمتکار و کولهلری اوزرنده اولوب اغالری ضبط ایلدوکلری زعامت و تیارلر دخی کوندن عیان و معلوم اولور . اولمقولهلرک زعامتی (و) تیهایلری ارباب استحقاقه توزیع و توجیهی باینده فرمان عالیشان صادر اولدقه اوغول

²⁸ Compare Aksüt, pp. 49-50:

“ve Karadeniz tarafından dahi Kazak-i bi-'ak zuhur edip”. Yeniköy ve nice bahceleri ihrak-ı bi'n-nar ve emval-i müslimin garet ve hasaret eyledi ve şerr ü şürurları def' için Boğazda kaleler yapıp, İstanbul etrafı muhafaza olunmak lazım geldi.”

باباسن وقرنداشنی قتلأمیوب الغار ایله کلوب بر تیاره اون ادم یاپشوب بوزعامت و تیار اجنبی وخدمتکار و کوله لر اوزرنده در دیو طلب ایدرلر بو تقدیرجه بر تیار صاقلنمق ممکن دکلدن و بکلربکیلر دخی بر تیارنا اهله ویرمکه قادر دکلدن . ان شفاء الله تعالی جمله سی مراد اوزره ظهوره کلور²⁹ وجمیعا اهل اسلامک دخی اتفاق بونک اوزرینه در که مادامکه زعما واریساب تیار ظهوره عالم بر وجهله تصحیح اولماز واعداء دینه جواب ویرلمز . اول اجلدن بوخصوصه زیاده سعی و اقدام و تقید شریف بیورلمسی باینده هر وجهله سزاوار دین و دولتدر .

²⁹ The wholesale "borrowing" in this passage again shows how interdependent the authors of Advice literature were. (See note twenty above). The passage in Aksüt beginning on page 53 with the phrase:

"Hatta 1011 tarihinde Yemişçi Hasan Paşa vezir-i a'zam" iken, ba'dehu 1022 tarihinde Nasuh Paşa vezir-i a'zam iken zeamet ve timar sepetlerinden ihraç, ve erbab-ı istihkaka tevzi' olunması babında hat-i hümayun-i sa'adet - makrun sadır oldukta... cümlesi mevcut yoklamağla bir timar zuhure gelmedi"

and ending on page 54 with the words:

"bir timara on adem yapışıp.., inşallah... bir timar saklanmayıp cümlesi zuhura gelir"

follows almost word for word the corresponding passage in the Cevdet Telhis, See supra lines 23-38).

PARTIAL LIST OF WORKS CITED AND ABBREVIATIONS

- KAVANIN - Ayn-i ALİ, *Kâvanin-i Al-i Osman der hulasa-i mezamin-i defter-i Divan*, İstanbul 1280
- RİSALE - Ayn-i ALİ, *Risale-i nazife - harân ve meratib-i bendegân-i Al-i Osman*, İstanbul 1280
- FATİH 3497 " " " untitled manuscript of the kâvanin in the Süleymaniye Library, Fatih No. 3497
- AZİZ EF. - Aziz Efendi (?), *Kânunnâme-i Sultani li-Aziz Efendi*, Berlin Staatsbibliothek MS Or. No. 1209, fol. 124-136
- HİRZ - Anonymous, *Hirzül' - mülük*, Süleymaniye Library, Hacı Mahmud Efendi No. 4974
- AKSÜT - Koçi Bey, edited by Kemali Aksut, *Koçi Bey Risalesi*, İstanbul 1939
- KİTAB-I MÜS. Anonymous, *Kitab-i Mustetâb* ed. Yaşar Yücel, Ankara 1974
- REİS'ÜL - KÜT., *Münşeat Mecmuası*, Süleymaniye Library, Reis'ül - küttab No. 1004
- ÂLİ - Mustafa Âli, *Nasihatu's - selatin*, Süleymaniye Library, Fatih No. 3522
- NAİMA - Mustafa Naima, *Tarih*, İstanbul 1280 (çerçeve), İstanbul 1283 (çerçevesiz)
- TOPÇULAR, Topçular Kâtibi 'Abdulkadir Efendi, *Tarih*, Süleymaniye Library Esad Efendi No. 2151

دیگر تلخیص صدر.

سعادتلو و یوجه همتلو پادشاهم صاغ اولسون بودکلو فسادک و حزینه نك و رعایا و مملکتک تلفنه سبب رشوت اولشدر. رفع اولمیه عدالت و عالم تصحیح اولماز. و ارتشانک دفعی و رفعی ان شاء الله تعالی بو وجهله میسر اولور که ممالک محروسه ده واقع اولان ایالت و سنجاقلری مستقیم اولوب یولیه کلمش یرار و نامدار اولان بکلربیکی و سنجاق بکلرینه مؤبد احسان اولنه بعده رکاب همایونلرنده بر کناهی و عظیم جرمی صادر اولنلرک بحسب الشرع و القانون محکم حقلرندن کلنه و موالیء عظام و قضسات افندیلر داعیلری امتحان ایله نا اهل اولنلری اخراج و منصبلری اهل علمه و اهل فضله و یرله و مدتلرندن والا بر کونلری النمیه دیو فرمان و اجرا بیوریلور ایسه راشیلر ارتشاه کیملره و پرور و یاخود مرثشیلر رشوتی کیمدن الاییلور. بو تقدیرجه ارتشاه بالکلیه دفع و رفع اولور. و حاکمکر دخی عادل اولور. و حاکمکر عادل اولیجق رعایایه ظلم و تعدی اولماز. و یکرمی اوتوز سنه دن بری محروسه استانبول و ادرنه و بروسه و سایر شهرلر و قصبه لردن کلوب توطن ایدن رعایا و برایا کبرو وطنلرینه عودت ایدرلر و اولاد انسابلر ایله کیجه و کندز دولت پادشاهی یه خیر دعالر ایدرلر... میسر ایلیه.

NATIVE GROUP CLINDER SEAL ENGRAVERS OF KARUM KANISH LEVEL II

ROBERT L. ALEXANDER

The recent publication of almost one hundred native group cylinder seal impressions of Karum Kanish Level II provides an important foundation for new studies of Anatolian thought, iconography, and art during the Middle Bronze age¹. These impressions

¹ Nimet Özgüç, *The Anatolian Group of Cylinder Seal Impressions from Kültepe*, Ankara, 1965 (hereafter *AnatGr*). Although few specific references will be made to this book, its content, observations and conclusions will be implicit throughout this paper. For example, I do not indicate earlier studies of the style of the Kültepe impressions as they are given fully in *AnatGr*, p. 45, to which add Mebrure Tosun, "Styles in Kültepe Seal Engraving as Expressions of Various Cultural Influences," in *Studies in Honor of Benno Landsberger on His Seventy-fifth Birthday, April 21, 1965* (Oriental Institute Publications, Assyriological Studies, 16), Chicago, 1965, pp. 183-188. All references to the seal impressions will follow the catalogue numbers in *AnatGr*, and of course this study is dependent on the excellent illustrations in *AnatGr*.

It is a pleasure to acknowledge the active encouragement and cooperation of Tahsin and Nimet Özgüç, while I was engaged on this project. For work with the actual tablets I am much indebted to Raci Temizer, director of the Hittite Archaeological Museum at Ankara, and Seyyide Celikkol, curator of the tablets. For similar permission to study the tablets in Istanbul, I am indebted to Necati Dolunay, director of the Archaeological Museums, and the curators of the tablet collection, Muazzez Çiğ and Hatice Kızılyay. This work was accomplished during a study year in Turkey made possible by a fellowship granted by the American Research Institute in Turkey.

Some of the following abbreviations are not customary in Assyriological literature but are used here to emphasize the reference to seal impressions rather than texts.

Berlin = A. Moorgat, *Vorderasiatische Rollsiegel*, Berlin, 1940.

BIN = *Babylonian Inscriptions in the Collection of James B. Nies*, Yale University, New Haven, vol. IV: A. T. Clay, *Letters and Transactions from Cappadocia*, 1927.

Brussels = L. Speleers, *Catalogue des intailles et empreintes orientales des Musées Royaux d'Art et d'Histoire; Supplément*, Brussels, 1943

CANES = *Corpus of Ancient Near Eastern Seals in North American Collections*, vol. I: E. Porada, *The Collection of the Pierpont Morgan Library*, New York, 1948.

CC = H. de Genouillac, *Céramique Cappadocienne*, 2 vols., Paris, 1926.

heretofore have been discussed in general stylistic classes. Now, with such a large number of examples, detailed analyses of technique, form and imagery can lead to the discernment of the work of individual engravers. Living in a relatively small and closed society, each artisan knew the work of his fellows, and a representation, design, or style that attracted admiration could immediately be imitated by others. Workshop traditions, too, would create strong bonds between several individuals over two or more generations. It is such a play of artistic influences that leads from an individual to a genuine group style. Our purpose here is to study the formation of the style of the native or Anatolian group of seal impressions uncovered by the Kültepe excavations.

Use of the cylinder seal was foreign to Anatolia, and it flourished only during the period of the Assyrian trading colonies, approximately the first quarter of the second millennium B. C. At Kültepe Levels II and Ib of the Karum, or trading center, correspond to this period. A few actual cylinders and hundreds of impressions have survived to show the extensive use of the form at Kültepe, the ancient Kanish. Analysis of these examples has shown that some seals were actual imports, taken to Cappadocia not at one moment, but recurrently throughout the duration of the Assyrian colonies. The artistic influences thus introduced have been defined with relative assurance: they

De Clercq = *Collection de Clercq; Catalogue méthodique et raisonné*, vol. I: *Cylindres orientaux*, Paris, 1888.

Frankfort = H. Frankfort, *Cylinder Seals*, London, 1939.

GS - H = C. Contenau, *La Glyptique syro - hittite*, Paris, 1922.

Heidelberg = B. Kienast, *Die Altassyrische Texte des Orientalischen Seminar der Universität Heidelberg und der Sammlung Erlenmeyer - Basel*, Berlin, 1960.

Hilprecht = J. Lewy, *Die Keilschrifttexte aus Kleinasien*, Leipzig, 1932.

ICK = *Inscriptions cunéiformes de Kültepe*, Prague, vol. I: B. Hrozny, ed., 1952; vol. II: L. Matous, ed., 1962.

JCS = *Journal of Cuneiform Studies*.

JNES = *Journal of Near Eastern Studies*.

Kültepe 1949 = T. and N. Özgüç, *Ausgrabungen in Kültepe*, Ankara, 1949.

Louvre = L. Delaporte, *Catalogue des cylindres cachets et pierres gravés de style oriental*, 2 vols., Paris, 1920-23.

MDOG = *Mitteilungen der Deutschen Orient - Gesellschaft*.

Morgan, see CANES.

Newell = H. H. von der Osten, *Ancient Oriental Seals in the Collection of Mr. Edward T. Newell*, Chicago, 1934.

TC, III, 3 = J. Lewy, *Tablettes cappadociennes*, vol. III, pt. 3, Paris, 1937.

were three, southern Mesopotamian, Assyrian, and the Syrian². The southern Mesopotamian was two-fold, Neo-Sumerian and Old Babylonian. The Neo-Sumerian way of life reached its peak with the Third Dynasty of Ur, shortly before the Karum Kanish Level II, and thus was strongest as an influence early in Level II. The glyptic of the First Dynasty of Babylon reached its artistic peak a few generations before Hammurabi³ perhaps about the time Level II came to an end. As the early Old Babylonian developed contemporaneously with Level II, its influence was felt during the latter part of Level II's existence. From Assyria, in northern Mesopotamia, came the second major external influence, as traders carried cylinders from their home to Anatolia. Assyrian glyptic was itself a provincial reflection of southern Mesopotamian, a retardataire Ur III. In view of our limited knowledge of artistic production in the city of Assur at this time, a recent tendency to see Kültepe Assyrianizing impressions as part of a larger Assyrian art may well be justified⁴. The third influence, Syrian, came about by virtue of the geographical relationship between Anatolia and Assur, for some trade routes passed through northern, inland Syria. Again, cylinders produced largely under this influence (and called variously Syrianizing, Syro-Cappadocian, Syro-Anatolian) may be looked upon as part of a widespread North Syrian glyptic that was based upon surviving traditions of the third millennium and on Neo-Sumerian⁵. In sum, the engravers of Kültepe had a wide range of cylinder seal traditions brought to their attention. Early Dynastic and Akkadian elements from the third millennium were present; Ur III was known directly, and this influence was reinforced by Assyrian and Syrian ex-

² For discussion of these foreign influences, see *Kültepe 1949*, pp. 229-237, with some additions in *AnatGr*, pp. 47-48.

³ E. Porada, *JCS*, IV, 1950, pp. 155-162.

⁴ Tosun, pp. 183-184.

⁵ Mrs. Özgüç informs me that study along these lines is in process and will lead to the full definition of "Old Syrian" glyptic.

Less emphasis is placed here on a separate Akkadian influence (see *AnatGr*, p. 47) or the Sumero-Akkadian substratum (see Tosun, p. 185), as the elements from the third millennium may have been transmitted to Kültepe through Syrian glyptic (see P. Amiet, *Syria*, XL, 1963, pp. 57-83; *Syria*, XLI, 1964, pp. 189-193). There can be no doubt, however, of the Sumero-Akkadian survivals, and we shall point out a number of examples.

amples; and the vigorous early Old Babylonian was known before the end of Level II.

Individual engravers reacted in different ways to this variety of styles. Some imitated the subject matter, form, and style of imported work, producing the provincial Babylonian, provincial Assyrian, and Syro - Cappadocian cylinders. Occasional pieces, indeed, show varied combinations of the different sources. With time and understanding, new compositions were created, unlike those of Mesopotamia and Syria. A genuine native style did not develop, however, until designers grasped the nature of the cylinder seal, mastered its design problems, and introduced Anatolian themes and motifs.

The strong Anatolian tradition of stamp seals continued its own development in the early second millennium and contributed to the history of the native group of cylinders. It possessed a vocabulary of masks, such animals as the stag, birds, including the spread eagle, isolated bird and animal heads on long necks; vessels of different types; geometrical designs of diagonals, rectilinears, and spirals; and radial patterns. The fitting of these elements onto the square, rectangular, and circular stamps nourished not only a strong control of design, but also an interest in patterns and textures based on line rather than on representation.

Other forms of Anatolian art of the third and early second millennia comprised a final element in the background of the native group of cylinder seals. Of great importance was the prominent use of metal in figurines and small sculpture, such as the standards and furnishings of the royal graves of Alaca Hüyük. Bronze was basic and was used lavishly, but silver, gold, and lead occurred. Geometric patterns, including mazes, chevrons, zig - zags, concentric circles, formed some standards, covered vessels, and were applied to animal and human figurines. Even the ceramic ware of Level II acquired flaring shapes, sharp arrises, and other elements carried over from metal vessels. Native iconography employed the stag, as well as the bull, as a very important element. Statuettes of the human figure, in a simple frontal pose with arms across the body, occasionally showed touches of realism, but, with the marble idols of Kültepe, also moved toward abstraction, especially in the emphasis on linear textures.

Characteristics of the Anatolian cylinder seals have been defined by a number of scholars. Chief among these is the texture created by

parallel striations across figures and animals, without much regard for anatomical structure, and indeed, even as a substitute for modeling and detailing. These striations tend to become patterns, occasionally curvilinear, often herringbone. Compositions acquire a schematic quality that has been compared to the use of squared graph paper as the basis for design. Figures are stiffer than those in Mesopotamian work. There are irregularities in sizes and proportional relationships of figures and objects represented, along with a tendency toward superposition, as though the engraver wished to squeeze more subject matter into the limited space. Fillers, too, are numerous and increase the density of the surface enrichment. Most subject matter derives from foreign sources, for example, the ritual scene. Some motifs undergo Anatolian development; the Syrian god over his animal (usually the weather-god over a bull) is multiplied to become a row of mounted deities; the Anatolian hunt-god, with a bird and dangling animal in his outstretched hand, a shouldered weapon in the other, develops from a figure of the Third Dynasty of Ur. The Neo-Sumerian introducing goddess and the Old Babylonian suppliant goddess appear, but more common is the Anatolian interceding deity, probably male, with both hands held out before the face. The bull altar with cone, however, has no Mesopotamian parallels. The stag, used not infrequently, is certainly owed to Anatolian tradition, as is the frequent use of animals. The rich iconography of Level II seal impressions deserves extended study, and will be discussed in this paper only when pertinent to the definition of individual engravers. Technical and formal characteristics are the bases for the detailed study undertaken here.

The excavations have in general established the time and conditions under which the native style appeared. For three generations, around the nineteenth century B. C., Karum Kanish Level II flourished, its trade increasing as well as the number of traders, both foreign and native⁶. Rather than suffering decline and slow extinction, it

⁶ Balkan gives Level II a total of eighty years, the latter part contemporary with Sargon I of Assyria; Kemal Balkan, *Letter of King Anum - Hirbi of Mama to King Warshama of Kanish*, Ankara, 1955, p. 52. The excavators imply as much as twenty to thirty years longer for this period; T. Özgüç, *Küllepe - Kanish: New Researches at the Center of the Assyrian Trade Colonies*, Ankara, 1959, pp. XIX-XX. For a recent study and bibliography of present knowledge of the period, see P. Garelli, *Les Assyriens en Cappadoce*, Paris, 1963.

was cut off at its height by destruction. Inscribed tablets were found in groups on house floors, a sign that a great part of these business records must date from the last years of Level II. The tablets were sealed with Anatolian group cylinders, with imported cylinders and provincial variants, and with stamp seals. It is possible that some of the Anatolian group were made in other centers, but the nature of the economy and way of life would encourage local production. In consideration of the wide variety of styles current in this city, one need not look for a large number of engravers of native style cylinders. Those who were successful and produced many pieces were probably sought out for the superiority of their works. From our study, we believe that the factor of judgment, a form of practical art criticism, played an important part in discouraging poor workers and making a small number of engravers the major producers of the Anatolian style in Kanish.

The first group of works in the native development shows an artisan juxtaposing many imported and local elements. With experience, however, he develops the Anatolian characteristics and and acquires both increased technical competence and command of the design problems. The group of impressions is best defined by the nearly identical repetition of images in different pieces. In nos. 32 and 33 there is almost line for line identity in the motif of the nude hero, streams flowing from his hands, over his shoulders, and down to small triangular vases, over the bull in a reclining position⁷. The two figures before the seated deity on no. 33 are repeated on no. 55, and one is retained on no. 34. On nos. 34, 55, and 44 crossed animals have a head (human or animal) as a filler between their legs, and they support the bull altar with cone⁸. Even a filling motif, such as

⁷ Additional impressions of no. 33 are Istanbul Ka 281 seal A (*ICK*, II), and Ka 942 seal A (*ICK*, I, no. 39a); the first shows clear herringbone striations in the seated deity's beard (see below, section on artist A). I mention additional duplicate impressions only as they have come to my attention. The motif of the hero with streams over a bull is probably an Anatolian invention (see *AnatGr*, p. 62). The couchant animal common in this artist's work and in early pieces by one of his followers (see below, artist B) may be an earlier form, preceding the standing and walking animals.

⁸ On no. 44, see Frankfort, p. 251. Cf. Old Babylonian crossed bulls with filler between the legs, *ibid.*, XXVI h; for a provincial example of crossed lions with filler between legs and heads, found at Kültepe, see Istanbul Ka 1039 seal C (*ICK*, I,

the human-headed fish, a very unusual image, is almost identical on nos. 33 and 44.

On technical and stylistic grounds relationships between individual pieces can be strengthened, and others can be joined to the group. The monkey on nos. 34, 44, and 55 shows dependence on striation rather than rounded modeling for a sharp distinction between the legs and the upper torso. Similarities in the flat figure of the seated deity and the uncertain throne forms, as well as in the modeling of shoulders and arms of standing figures, and in the pose of the mounted deity join no. 4 to the group. No. 47 shows unmistakable similarities to nos. 34, 44, 55, and 4 in the modeling of human faces and bodies as well as in detailing of lion, bull, and other animal parts⁹. Throughout, arms attenuate to very thin forearms, and in the worshipping figures of nos. 33 and 55, the pipe-stem arm akimbo ends without a visible hand. Inscriptions on nos. 4, 33, and 44 are large and bulky, and the wedges have a broad, pedestrian shape. All these relationships are the evidences that these works are not just part of a general group, but are the products of one craftsman.

In his work there is a technical development from the rather flat shapes modeled simply by striation, to more rounded forms that are less abruptly separated from the neutral background (compare nos. 32 and 44). Seated deities, covered by a long garment, retain the flatness most persistently. Figures in action show the change most obviously in the shoulder and arm treatment; compare the awkward, flat forms of the figure of no. 34 with rounded, nearly profile view of Shamash in no. 4. A single detail, the eye, whether in human figures,

no. 36a). For a possible earlier, Post-Akkadian example, see Morgan 262. Frankfort (p. 244) emphasizes the Old Babylonian origin of crossed animals, and the human head as filler, and on crossed animals as support for the bull altar with cone, see *ibid.*, p. 248. The motif of crossed animals, sometimes with fillers between the legs, need not indicate direct Mesopotamian contact, as it was popular in Syrian glyptic during the third millennium (Amiet, *Syria*, XL, 1963, figs. 17, 18, 20, pl. VI, 1-3; *Syria*, XLI, 1964, pl. IX, 1, 3).

⁹ For similar works, perhaps by this same engraver, see: in Ankara, Kt. a/k 925 (unpublished); in Istanbul, Ka 932 seal A, 961 seal A, 965 seal A, and 10 35 seal D (*ICK*, I, nos. 40a, 21a, 25a, and 30a), Ka 439 and 745 (both *ICK*, II); in Paris, Louvre AO 8307a (*TC*, III, 3, no. 75); in Jena, Hilprecht 352B seal C. To avoid extended comment, additional works by each artist will be introduced where they seem most comparable.

animals, or fish, demonstrates well the engraver's increasing technical skill and precision. In no. 32 it is an almond shape, with upper and lower lids surrounding the eyeball. In nos. 33, 34, and 55 the artist shows an awareness of the distinction between frontal and profile views by the relation of the lids to the eyeball and the nose; in addition, the upper lid overlaps the lower one and is drawn back toward the ear. For nos. 4 and 44 the grossness of these parts has been refined. Thinner, more rounded features are set within a face where, in the handling of nose and cheek, the artist shows a desire to model in the round.

The ritual scenes in this group of cylinder seal impressions suggest largely Mesopotamian sources. The group of worshiper being physically drawn by goddess toward a seated deity, in no. 32, seems essentially a copy of an imported piece from the end of Akkad or Ur III¹⁰. Adad on a lion (no. 55) has the same background, and the nude hero with streams achieved prominence first in Neo-Sumerian Mesopotamia¹¹. Shamash subordinate to another deity (no. 4), and crossed human-headed bulls (no. 44) are later imports into Anatolia, coming from the early Old Babylonian glyptic where they were current at the same time as these impressions¹².

Syrian glyptic around 2000 B. C. has been little studied and published, yet it is clear that some aspects of our artist's works certainly derive from this source. The motif of Adad on a bull (no. 4), though accompanied by a lion, has its Syrian origin underscored by the streamers on the god's helmet. The cutaway effect of the robes in nos. 33 and 55, and the garment of the introduced worshiper in no. 32, are elements prominent in the Syrianizing impressions of Level II.¹³ Compositions dominated by animals (nos. 34, 47) may be inventions or may record the artist's debt to Syria, although little exists that can be offered as sure prototypes. While parts eventually derive from Mesopotamia, e. g., the lion attacking a goat or bull,

¹⁰ Cf. Frankfort, XXVI a, c. By the same engraver: Istanbul Ka 612 (*ICK*, II), and Louvre AO 8307a (*TC*, III, 3, no. 27).

¹¹ On the nude hero with streams, see Frankfort, pp. 88, 166, 237.

¹² On human-headed bulls, see Frankfort, p. 244.

¹³ Cf. *Kültepe 1949*, figs. 690-699. Neo-Sumerian aspects seen also in the Syrianizing impressions are strong throughout the works here attributed to this master; see *ibid.*, pp. 234-236.

later Syrian glyptic shows a certain preference for such compositions¹⁴. One motif especially, the hunter thrusting a spear into his prey (no. 47), appears frequently among Syrian hunting scenes at later dates¹⁵; on the same impressions both heroes wear costumes that are not Mesopotamian but may have Syrian origins.

Despite the number of imported elements, Anatolian aspects become very important in this group of impressions. In the costume of the worshiper on no. 32 the Syrian or Mesopotamian type of modeling is reduced to a flat, linear pattern, while in other garments of this and other impressions the abstract texture of striations is dominant. Costume, in general, moves toward, but does not reach the Anatolian types of later engravers. Although processions do not appear, still the numerous mounted deities indicate the coming local preference. This artisan's relationship to the native stamp seal tradition appears especially in the kinds and the position of fillers. Popular as fillers are fishes and a variety of heads: human heads, linear and almost skeletonized heads of goat, antelope, and gazelle, and bird and animal heads on long necks. Unlike the designs of younger artists, the works

¹⁴ Frankfort illustrates numerous Mesopotamian animal combats, from Early Dynastic (pls. X-XVI), Akkadian (pl. XVI b, e), and Old Babylonian (pl. XXIX e) glyptic. Direct Mesopotamian parallels are not necessary as these motifs occur on Syrian glyptic from earliest times (see above, note 8). Frankfort, XLII 1, a Syrian cylinder, is perhaps later than the period of Level II, but the attacking lion or griffin has already become an ancillary motif not much later than the time of Level II, *ibid.*, XLI f, j, XLII e, j, etc.

¹⁵ For the lion attacking a bull or goat and being attacked by a hunter, see Early Dynastic examples, Frankfort, X d, g, XI b, XII a, c, XIII f, XIV b, d, XV i; examples from the time of Akkad, R. M. Boehmer, *Die Entwicklung der Glyptik während der Akkad - zeit*, Berlin, 1965, nos. 768, 768a, 769, figs 259-260. The weapon in these earlier examples is usually a dagger, for the spear in Level II representations is a new feature (Frankfort, p. 246). The kneeling spearman in a Syrianizing impression (*Küllepe 1949*, fig. 697) may be borrowing from a native style artist (below, artist C). Specific conclusions concerning this and other motifs on Syrianizing impressions of Level II must await the full publication of the material. Syrian examples of later dates are known: CUA 80 seal A (B. Buchanan, *JCS*, XI, 1957, pl. II); a cylinder in Paris (H. Seyrig, *Syria*, XL, 1963, pl. XXI, 2). For later Syrian use of the attacking hunter, see R. D. Barnett, *A Catalogue of the Nimrud Ivories... in the British Museum*, London, 1957, pp. 66-69; H. Frankfort, *The Art and Architecture of the Ancient Orient*, rev. ed., Harmondsworth, 1958, pp. 138-139. Animal and hunting scenes also retained interest in Anatolia, as attested by the Imperial Hittite reliefs of Alaca Hüyük.

of this engraver do not use pottery as a filling ornament, only the elixir vase on nos. 32 and 33. Often rather large in size, fillers intrude between the limbs and bodies of animals and figures, in any otherwise empty area. Their function is not identification, but satisfaction of the *horror vacui*, covering the surface with ornament.

Very important in defining the place of this engraver are signs of unfamiliarity with the cylinder seal as a design shape, for the fillers intrude in such a way that some impressions must be turned 90 and 180 degrees for their comprehension. Indeed, nos. 34, 44, and 55 have several inverted elements along the top of the impression. This discomfort with the long panel suggests that the maker had experience with the stamp seal, rectangular, square, and circular, where multiple points of view were common; such an explanation of his origins is strengthened by the presence of the double-headed eagle on no. 32, a frequent motif in Anatolian stamp seals¹⁶. Some pieces (no. 4) reveal increased understanding of the cylinder seal format as the composition is clarified and obtains a single point of view. The whole aspect, however, is that of a designer who turned to the cylinder seal with engraving experience gained from work on stamps.

This engraver, then, shows the characteristics of the generation that developed from simple copying of imported pieces to independent design. The increasing technical and design mastery, the variety of Mesopotamian and Syrian imports, and the increasing Anatolian characteristics suggest a sequence of manufacture for the surviving pieces by our artist. No. 32 seems to be the earliest, followed by nos. 33, 34, 47, and 55; nos. 4 and 44 are the latest¹⁷.

A more specific place in the approximately one hundred years of existence of Level II can be assigned to this engraver. Detailed study of the works of three more individual artists will show, in varied

¹⁶ For examples of the double-headed eagle at Boğazköy, see T. Beran, *MDOG*, LXXXIX, 1957, pp. 39-40, fig. 32 a, b, d; and K. Bittel *et al.*, *Boghazköy III*, Berlin, 1957, p. 45, pl. 29, 17; at Kültepe (Karum Level Ib), N. Özgüç, *Anatolia*, IV, 1959, pp. 44-45, pl. II b; at Alishar, E. Schmidt, *Alisar 1928-29*, Chicago, 1928-29, pt. 1, p. 145, fig. 182.

¹⁷ The complete absence of such an object as the altar table from the works of this engraver is negative evidence that he preceded the full development of the native style in the last generation of Level II. Prototypes were probably available, but not yet used; see the Mesopotamian, Post-Akkad cylinder found at Kültepe (Balkan, *Letter*, fig. 12); see also Frankfort, pp. 239, 248-249.

ways, dependence upon this craftsman, as though the three were his assistants at different times. Impressions of their works are more numerous and in content show increasing borrowings from contemporary Old Babylonian rather than earlier glyptic. Their careers apparently end with Level II, making them members of the last generation of the period. For these reasons - his relationship to the next generation and the subject matter of his works - this engraver probably belongs in the middle decades of Level II, and may be considered a creator of the Anatolian style.

Among the elements making up the style of an individual artist are a number of technical and formal devices, shorthand methods of rendering familiar, usually secondary parts. These devices, often recurring, may reveal the practice, skill, and character of an artist. One such technical device may serve as a starting point for defining the work of an outstanding engraver of Kanish, whose surviving works are numerous and thus available to detailed analysis.

A particularly good example for discussion is the beard treated in the herringbone pattern of engraved lines on a small number of Level II impressions, nos. 11, 37, 46, 49, and 75.¹⁸ The bull-men offer the fairly large surface of frontal beards for the enrichment provided by the herringbone. For the seated deity the area is much smaller and the detail so fine that the work is a technical tour-de-force. One artist treated both frontal and profile beards in this manner, as they occur on the same impressions (nos. 46, 75). The technical device thus becomes a distinctive mark of the work of an individual master. On the profile face the beard seems to grow from the neck rather than the lower jaw, another peculiarity of this designer. Impressions of other seals, where not seriously blurred, generally show the beard as a series of parallel vertical striations. Another minor detail appears in the bull-men in four of those compositions. The artist interpreted the horns and side locks as continuous curvilinears interrupted by the ears.

Two more technical characteristics add further evidence for joining these five impressions into a group. The nose is modeled by

¹⁸ See above, note 7, for a specific relationship between this artist and the engraver of the second generation, probably an indication of the master-apprentice relationship between these two men.

a long diagonal stroke that is cut broader and deeper in the lower part, rather than meeting a short horizontal to form the lower edge (cf. nos. 12, 34, 77, by other artists). Even when blurred the nose is a modeled rather than linear form. The other characteristic is the extension of the modeling to whole figures. Human and animal forms and objects like vases are rounded masses, not simply flat areas in relief. On the seal itself, of course, the carving was reversed, the bodies hollowed out of the surface in these plastic shapes. The characteristic striations and herringbones were then cut into the surface to emphasize rather than create the modeling. Despite rubbing over the fresh impressions, the better works of this seal cutter show unquestionable modeling in the figures¹⁹.

The plasticity of the artistic forms is related to the conception of space, and the works show clearly that the artist in question envisioned figures in the round. In contrast to the generally used "memory image," with the shoulders in frontal view, the head and the lower torso and legs in profile, these figures can turn and move more freely in spatial depth. The shoulders may be frontal when so required by the action, as in the lion - man and offering - bearer of no. 49. Our artist, an innovator, sought a more realistic representation showing the shoulder and arm as well as the rest of the body in profile. In mastering the problem he developed a personal formula that gives his figures a round - shouldered appearance, a mannerism apparent even when the upper torso is frontal. Although the figures exist in space, it is a very shallow space, and when smaller figures are used, they cannot be construed as extending the depth of the stage; rather, they fit into the area available.

There is, however, a sense of weight as a concomitant of plasticity, and when figures rise over the surface of the seal impression, they generally have the semblance of support; e. g., in no. 11 the nude hero kneels over the curving leash. Although in no. 11 the nude female simply floats against the neutral background, in no. 75 she stands over a bull - man. The bull altar with cone in no. 37 receives at least visual support from the crossed lions. Deities over their at-

¹⁹ We are aware of the cautions voiced by authorities who have worked extensively with both cylinders and impressions, concerning the deceptive plasticity of some impressions. If we consciously exaggerate the effects of modeling, it is to emphasize technical distinctions.

tendant animals, as on no. 11, a frequent motif for this artist, are probably intended to be seen as if standing upon the animals²⁰. In his ambitious works this master developed superposition as a method of covering the surface with a rich composition that retains an elaborate structure and disposition of weights (see *AnatGr*, fig. 6 and no. 70).

Within the longitudinal compositions formed by the rolling of the cylinders, the figures have similar relationships with each other in all these impressions. At one end is the principal object of veneration, the bull altar on no. 37, in others the seated male deity, with an amphora or altar table. Two or more human and divine figures approach in adoration, a procession interspersed with one or two symbolic or mythological images. Figures generally fill the height of the strip, varying when a visible excuse is offered, such as an animal mount. A regular rhythm links the figures in the procession, and its disruption by massing or spacing gives increased emphasis to the major element. Since this craftsman conceives of figures as moving along a shallow space, he does not rely on fillers to the same degree as other engravers. Nos. 46 and 49, with several fillers, may represent earlier work before the designer fully interpreted the surface as a continuous stage. To his individual manner of handling the cylinder seal, this master added the custom of combining small figures and animals by superposition, as in nos. 37 and 75, and in no. 11 one sees clearly the direction he was to follow in spreading the composition upward over the surface of tall cylinders, moving toward vertical as well as horizontal continuity. This compositional procedure seems not just an artistic device, but a method of making clear the relative hierarchic position of each personage.

By another artistic means this engraver emphasizes the subject matter of his compositions. Supplementary motifs not only enrich the surface but make more explicit the significance of the deities. Meanings today are often obscure, so that explicitness beyond a general reference to the insuring of fertility and abundance is impossible. Motifs can be

²⁰ Frankfort points out (pp. 239-240) that the row of gods over their mounts is not a Mesopotamian motif, and (p. 244) that the weather-god on and holding the rein of the bull may be a Syrian idea. The Anatolian procession of mounted deities is probably an invention of the period under discussion here, and perhaps of this artist (see above, note 7).

studied, however, as visual images. Most, of course, derive from Mesopotamian and Syrian art, the lion defeated by a bull - man or nude hero, for example, a motif of the greatest popularity in Anatolian glyptic art, appears in four of the five impressions under discussion. Anatolian variations and inventions possess special interest. The crouching monkey, as he appears on nos. 46 and 75, probably came from Mesopotamia via Syria and undoubtedly referred to fertility. An Anatolian artist gave him a pitcher, adding to the general fertility symbolism by indicating the importance of water for agricultural success. The foliage in the pitcher (no. 11) gives support to this interpretation. Reasons for considering this image as a new element introduced at just this period in Cappadocian glyptic are numerous. The monkey's shape and position are unvarying; when he carries a pitcher it has the same specific Anatolian shape, never a tea - pot or long - spouted type. On no. 24 the monkey with a pitcher was a later revision of the seal, replacing the parallel zig - zags of the storm-god's lightning, which are visible on one impression (Kt. b/k 833). It is obvious that for our artist the monkey with pitcher and foliage was a symbol with desirable specific meaning.

More properly of ritual significance are the groups formed by deities and their appurtenances. The seated deity, usually holding a cup, may have a large amphora with reeds protruding from the wide mouth, as on nos. 46 and 49. Often the object of veneration has an altar table with bull's legs joined at the center of the table, descending together about halfway, then separating to the corners (nos. 11, 37). The table usually carries three circular vases or breads and arm reliquaries or cups. The deity sits on a simple bench, slightly rounded to fit the body, paneled at the side or provided with two or three vertical strips for solid support. An officiant carries a libation pitcher by the handle, giving it support with his free hand (no. 49); an interceding deity may raise his hands in supplication; it is not always clear that these two figures are divine (compare nos. 37 and 49). The retinue is completed by other adorants, vase and offering bearers, and symbolic figures like the nude female, and the bull - man or nude hero in one of several activities - conquering the lion, carrying the flowing vase, or holding a standard with disk and crescent. As his work developed, this master's compositions varied the simple procession not only by the use of superposition, but by the introduc-

tion of new motifs. The storm - god standing over a bull holds the rein of his mount and a cup or weapon; a figure may appear over the rein, and the pedestal altar or other device between the rein and his body (no. 11).

In one respect this artist's work shows little variation, in his representation of costume. Seated deities wear a long garment that covers the body from neck to lower leg. In standing and walking figures the garment swings back to leave the forward leg free below the knee. The kilt may be worn by a very active figure, like the lion-man (no. 49) who stretches an arm in either direction, holding animals. The greatest variety appears in headdresses: Female figures wear a beret, with or without ribbons; other figures may wear a skull - cap or simple conical miter that slopes down to cover the back of the head and sometimes fits closely its ovoid shape. If the miter has horns, they invariably occur in two pairs, the first starting at the brim and rising two - thirds of the height, the other pair extending for the upper third of the hat. Other examples (no. 71) show a disk and crescent at the top of the hat²¹. Often a lock of hair curls outward from the bottom of the cap at the back of the neck (nos. 49, 75).

All these details were personal interpretations or inventions by the artist, and while they are elements that aid in the analysis of his work, they do not define the character of his art. The general impression given by a group of his pieces is of fluidity and vitality. Verticals tend to be rounded by the curvilinear shapes; static horizontals play little part in comparison with the staccato accents of the angles formed by arms bent at the elbows. Figures reflect this character, holding themselves erectly against the pull of gravity, often using both hands to carry pitcher, cup, reins, weapon, animals. The seated deity appears not so much set on his bench, as perched alertly, elegantly, almost nervously. Even the animals share this alert elegance as they lift their heads with intentness and expectation.

To this core of works here characterized can be added many other pieces, the total giving the picture of a man developing his art and achieving success in his career²². No. 5, exemplifies his early work

²¹ The storm - god over a bull on no. 11 wears what seems to be an elaborated skull - cap topped by a simple disk with an inscribed cross (cf. impression on Kt. m/k 62), identical with the headdress of one figure on no. 17 (by another engraver).

²² Although previously defined criteria of this artist's style will not be reiterated, they bear upon each of the works to be discussed.

as shown by its very simple composition and rhythm, by awkwardness in placing the eyes and handling the furniture. It reveals a dependence on his master in the nude hero with streams (cf. nos. 32, 33). The wings of the rampant lion are unusual, but the bushy tail is the type used by the teacher in places where the lion serves as an identifying element (cf. nos. 33, 55, 4). Although lacking the saw-toothed knife, the sun-god with rays is closer to the Mesopotamian Shamash than later adaptations by this artist. The use of fillers, too, shows a beginner's hesitation.

A time of increasing mastery is indicated in nos. 46 and 49, as the artist gains control over the representation of the upper torso in profile, develops his characteristic motifs and costume, and invents such a figure as the lion-man. Decorative devices, such as fillers, are retained, but the realist's point of view is developed. His vases, for example, duplicate some actually excavated at Kültepe. He gives attention to such a detail as the hairs at the knees and ankles of the lion-man.

Certainty in the sequence of specific pieces is impossible, but the general development of characteristic tendencies and preferred motifs can be followed in pairs or small groups of compositions. With no. 37 the object of adoration is the bull altar with cone posed directly over crossed lions as was done by the designer of the previous generation (cf. nos. 34, 44, 55), but the present artist set an altar table with bread and arm reliquaries before the bull altar²³. The change emphasizes the actuality of the ritual scene. All animals, including those parts of the bull-men, are treated with a realism that suggests some actual observation of nature. To show the bull's ability to receive the offering, the artist has provided it with hands extending from the chest. Thus some iconographic novelties have appeared. Perhaps because he introduced new images, the designer omitted all fillers. In no. 25, too, there is a relation to the older engraver, here in the animals and fillers behind the deity²⁴. Rather than the confusion of

²³ The replacement of the vase with reeds, favored in this artist's early work, by the bull-legged altar table indicates that the former motif came to be considered old-fashioned. Perhaps it was a Sumerian survival; but see Frankfort, p. 238.

²⁴ A characteristic of this artist's manner of working is the reuse of his motifs (especially his own inventions) in slightly revised compositions. There are several variants on the composition of no. 25: Louvre AO 7049 (*GS-H*, no. 28 = Frank-

nos. 34 and 55, however, clarity is gained by setting the animals apart from the integral group of deity and officiant. Animal scenes are not new, but this use in a ritual scene frieze is. Spread upward over the surface the animals create a problem for the realist, and the solution is hinted at by the superposition of the next works. The deity, vase with reeds, and officiant with pitcher closely resemble those on no. 49, except for the seating of the deity on an animal, a motif joining this piece with nos. 70 and 71²⁵.

Artistic maturity appears in no. 70, a virtuoso display of technique in the fine precise carving of this cylinder seal of modest dimensions, and of composition by the staging of animals and figures on successive levels. On the top of the structure is the main figure, the female deity seated on a crouching goat, with both altar table and vase with reeds before her. The iconography is enlarged with the storm-god over a bull with the pedestal altar, the hunt-god who carries a curved weapon over one shoulder and an eagle and rabbit in his outstretched hand²⁶. There are a number of kilted figures and a rich vocabulary of fillers, including fish, birds, bear, lion-birds, many of which may be borrowed motifs. Surely his invention, though, is the storm-god in ascending pose, stepping from a double-peaked mountain onto his bull, holding a goblet and reins in his forward hand, while behind he grasps a plant that grows from the mountain and rises to the top the seal. Over his rein is the female who raises her veil like a large wreath. She and the plant indicate the importance

fort, fig. 80); Ashmolean 833 seal C (B. Buchanan, *Catalogue of Ancient Near Eastern Seals in the Ashmolean Museum*, vol. I, Oxford, 1966); Ashmolean 833 seal D (ibid.), same as Louvre AO 9385 (CC, I, pl. C, 3; TC, III, 3, no. 92); Kt. k/k 35 (unpublished). The first may be contemporary with no. 25; the others are later, extending perhaps to the end of the engraver's career.

²⁵ The deity seated on an animal is important for Kültepe iconography (*AnatGr*, pp. 69-70). The motif occurs in Early Dynastic Mesopotamia (Berlin 144) but does not retain popularity later. It occurs in other than native group impressions of Level II, Kt. b/k 664 and a/k 82 (*Kültepe 1949*, figs. 691, 697) and Istanbul Ka 632 (*ICK*, II); but this evidence is not sufficient to prove a borrowing by native group artists from contemporary outside sources. Berlin 513 (=Frankfort, fig. 78) was found at Assur and may be an import from Anatolia; it does not prove Assyrian origin for the motif.

²⁶ A figure holding an eagle in one hand and rabbit in the other is probably the prototype of the Anatolian hunt-god. It occurs in an undoubted Ur III context in Istanbul Ka 839 seal A (*ICK*, I, no. 26a = *Kültepe 1949*, fig. 668) and 961 seal B (*ICK*, I NO. 21a).

of rain for agriculture. With no. 71 he revised the composition, perfecting the superposition, providing an unquestionable terminus in the enthroned deity, and becoming more explicit with references to water. Anatolia knew the Neo-Sumerian method of symbolizing rain by water flowing from the vases of flying genii²⁷. Here, however, a more direct representation is given in the indication of a cloud and falling rain drops, and the seated deity's cup is filled by the officiant who supports the pitcher with his outspread thumb and fingers, a device seen in the contemporary seal no. 75²⁸.

Nos. 79, 75, 11, and 57 belong to this period of high technical performance, the first two as processions on the order of nos. 46 and 49, the second pair more complex in composition²⁹. All show a desire to relate figures of different sizes on the horizontal relief, and it is possible that some superposition and changes of size are but means for including in the limited space some of the richness of nos. 70 and 71. Figural similarities are strong, too, as the seated deities on paneled thrones are all closely related to the one of no. 71. The figure with vase and rabbit, on no. 57, might almost be taken from no. 70. The appearance on no. 11 of Adad on a liondragon is startling, but the figure has the same awkwardly bent leg as the storm-god of nos. 70 and 71. All four impressions show an interest in activities of the bull-men, or in no. 11, his alternate, the nude hero. These figures carry the flowing vase, conquer a lion, carry disk and standard, and often appear in pairs. These beings and the reclining bull by the disk

²⁷ Cf. Istanbul Ka 961 seal A and 982 seal A (*ICK*, I, nos. 21a, 80a). The motif of a figure pouring liquid (no. 70) undoubtedly had its source in Ur III and Syrianizing works. It is characteristic of our artist that in no. 70 the motif is completely Anatolian in costume, pitcher, and cup, and in the realistic representation of the officiant pouring directly into the deity's cup.

²⁸ Morgan 894 is a further simplification of this composition. Parts of the composition appear on other cylinders, the ascending storm-god, rain and cloud, doublepeaked mountain, growing plant: Istanbul Ka 744 (*ICK*, II), 905 and 963 seal A (*ICK*, I, nos. 75a, 48a), all from a slightly later cylinder, perhaps contemporary with nos. 27 and 57. In some instances the mountain is abbreviated into a shape with two right-angle bends: Brussels 1396; Hilprecht 315 seal A; Istanbul Ka 914 Seal C (*ICK*, I, no. 35a); and Kt. a/k 1435 (unpublished); in all these examples other elements indicate slightly later dates.

²⁹ Louvre AO 9384a (*CC*, I, pl. B, 4; *TC*, III, 3, no. 6) may be compared especially with no. 75.

of no. 75, probably indicate a revived interest in Mesopotamian imagery, now of the Old Babylonian dynasty. The sun - disk variants in nos. 71, 75, and 79 have a similar source, and it is of interest to note the increased size of this symbol. In nos. 57 and 11 the designer has taken an important step toward the creation of the Cappadocian "marque royale." Other elements common to this group include the elixir vase with carrying loop at the top and a tube or other part along one side, and the altar table and its furnishings. In form the table is virtually identical, but a change in accoutrements in no. 57 seems significant. The arm reliquaries point toward the deity, as in nos. 11 and 37, but there is a strange bend at the far end. The bend will increase in other examples (nos. 6, 8, 38, 69), and in some the orientation will change so that the angle faces the deity, raising a question as to whether all the long forms on altar tables are arm reliquaries. In a number of pieces, as in no. 57, goat, bull, or antelope heads occupy places above the altar and between its legs (cf. nos. 8, 40, 48), suggesting that they are not simply fillers. The heads may be parts of animal offerings, and the long forms on the table may be other parts, animal legs.

Nos. 48 and 57 have virtually identical deities, but the cross-braced throne appearing in the first will completely replace the earlier paneled bench. The decorative intention has led the artist in both pieces to space out the figures, paraphernalia, and inscriptions across the surface. It led also, in no. 57, to the experimental doubling of the sidelocks of one bull - man. But the most interesting development in design is the treatment of the inscriptions. The distinction between broad, long wedges and thin, multiple, parallel strokes seems an attempt to harmonize the inscribed characters with the large figures covered with striations.

One aspect of no. 71 is carried further in nos. 40 and 39, the clear division of the surface into ritual scenes³⁰. On the new pieces the bull altar with cone occupies half the impression. It is carried on a platform, like those in nos. 70 and 71, by a pair of bull - men, and the ends of the platform may turn upward into animal heads. The altar table has only two circular objects and two indefinite objects that may be animal parts. As on no. 71, no. 40 has an inverted lion, but precisely under the altar as another lion is in no. 39. Perhaps

³⁰ See also Kt. d/k 22 (unpublished impression).

this image depicts an offering. The other ritual on both impressions is a libation before a seated male deity with both pedestal altar and vase with reeds. The officiant supports a pitcher with his cupped hand, and in no. 39, as on no. 71, liquid pours from the pitcher into the god's cup. Emphasis on water is increased by the presence on no. 39 of the mounted storm-god with cloud and rain and the cone with arrows. Disquieting aspects appear with these two pieces in the increasing use of fillers for decoration, and in the technique and composition. Comparison with earlier pieces (e. g., no. 37), moreover, shows less concern for the compositional niceties and the rendering of the figural formula, a change that cannot be explained solely by damage and blurring of the fresh impressions.

For its compositional and iconographic similarities no. 38 probably belongs with the last pair. It shares the bull altar with cone, on a platform carried by a pair of kneeling bull-men, with a simplified altar table and furnishings. The deity sits on a throne like that of no. 39, before a similar pedestal altar with hanging object, attended by a similar pitcher-bearing officiant³¹. Two novel features demand notice. One is the goblet with reeds, appearing also in a coarse copy (no. 36) of the work of this master at this stage in his career³². The other notable feature is the small deity in a long robe, with shouldered ax and in his outstretched hand a bow, standing over crossed lions and between two rows of cup sinkings³³. The whole motif was not used

³¹ The hanging object on the pedestal altar may be a cloth cover to protect offerings from insects; see Brussels 1396 where the offerings apparently are covered.

³² The cup with reeds appears also in Hilprecht 315 seal A (see note 28), and in Syrianizing pieces not by this master, e. g., Istanbul Ka 281 seal E (*ICK*, II), and an impression in the Nies Babylonian Collection, no. 3843, at Yale University (*BIN*, IV, pl. LXXXII, e).

³³ Two other works by this master, Istanbul Ka 630 seal A (*ICK*, II) and Hilprecht 315 seal B, have a figure over crossed lions. This motif appears to be an adaptation of his teacher's crossed animals supporting the bull altar (cf. nos. 34, 44, 55; cf. also nos. 35, 36, 37). It is known, however, in Old Babylonian cylinder seal impressions from the time of Apil-sin and his great grandson, Samsu-iluna (Porada, *JCS*, IV, 1950, p. 159, fig. 1; *eadem*, *JNES*, XVI, 1957, p. 196, pl. XXXI, 10a, b). Grandfather of Hammurabi, Apil-sin may have been contemporary with the final decades of Level II which ended two to four generations before Hammurabi. The cup sinkings beside this motif in no. 38 and elements of no. 6 (see next paragraph of text) suggest an early Old Babylonian origin for the Cappadocian use. On the other hand, the evidence could lead to another explanation. The earlier Babylonian example,

by other artists, suggesting that Level II was nearing its end, but the figure does recur in this artist's work.

Nos. 52, 27, 6, and 8 form a group by their sharing of a number of motifs³⁴. Identical officiants, in long vertically striated garments, appear in the first three impressions, in two actually holding the same kind of pitcher. Nos. 52 and 6 have the same deity, with shouldered ax and conical miter, seated on the same kind of throne, a development of no. 40, while the other two have a deity wearing a skull-cap and sitting on a flat, cushioned bench. In the lion-conquering group of nos. 27 and 8, the lion's tail is drawn across the body of the nude hero, a motif taken from this artist's major competitor (cf. nos. 29, 30), and even the use of fillers resembles the competitor's. These two also show as part of the ritual equipment the same small footed bowl, an unusual piece in these impressions. The group of animals in no. 52, and the goat-fish and animals in no. 8, like the goat-fish and animals of no. 40, are probably borrowings from still another artist, the youngest member of this generation. The cup sinkings in no. 6, like those of no. 38, and the suppliant goddess with a long necklace counterweight are two indications of contact with Old Babylonian imagery. Along with the numerous devices that can be traced to specific sources, there are two figures that are new, apparently partial inventions. The long-robed figure of no. 38 reappears in no. 8 as the sun-god, in a form that is present also in no. 6. He has pairs of rays streaming from his hat, shoulders, elbows, knees, ankles and also from his outstretched hand³⁵. This figure is not simply the Mesopotamian Shamash for he

perhaps contemporary with Level II, was produced by a workshop in the Sippar region that showed in other respects influences from Syria (E. Porada, in M. Weitmeyer, *Some Aspects of the Hiring of Workers in the Sippar Region at the Time of Hammurabi*, Copenhagen, 1962, pp. 102 and notes, 105 note 18, 109-111 and notes). The crescent-crowned miter and scepter on the Babylonian pieces recall Level II parallels (no. 70) as well as later Syrian cylinders (e. g., Morgan 916, 959). At least one Cappadocian cylinder was in use in Mesopotamia during the early Old Babylonian period (Porada, *JCS*, IV, 1950, fig. 14). A Cappadocian impression at Yale, NBC no. 1846 (*BIN* IV, pls. LXXXI d right, LXXXII c right, LXXXIV d), probably provincial Assyrian, shows a close parallel to this motif, Shamash over crossed lions. The possibility of an Anatolian or Syrian origin for the motif is great.

³⁴ See also Istanbul Ka 82 seal A and Ka 382 (both *ICK*, II). No. 6 duplicates Heidelberg 25 (Kienast, figs. 11, 12).

³⁵ Cf. examples from Akkad of rays streaming from various parts of the body of Shamash, Louvre A 139, 141, 143. The rays from the hand may be an alteration of

lacks the saw-toothed knife, and the multiplicity of rays harks back to the imagery of Akkad rather than the contemporary Old Babylonian. There is also an active kilted figure used on occasion earlier (cf. nos. 49, 70), his arms outstretched in either direction to hold weapons or other objects, in the ascending pose over an animal (nos. 8, 52), and full-length (no. 6) holding a mace and shield. To the new figures should be added variations in the sun-disk and altar table. Inventions, new and revived images, and borrowings from his fellow engravers occur together in this group of works, giving them unusual variety. Compositions seem less carefully studied (no. 8), while novelty, action, and richness are deliberately increased. One conclusion seems obvious; the artist is acceding to popular taste in an effort to counteract the competition offered by his younger colleagues. Continued use and variations on the new elements are indications of the preferences of the seal-buying public.

No. 69 may precede the last group, as some of the parts revert to nos. 70 and 71³⁶. The bull with cone stands on a rectilinear structure that in certain details recalls the base of the supports of no. 70. The earlier works also employed the reclining human-headed bull and the hunt-god with eagle and rabbit and curved weapon. This latter figure, however, was obtaining some popularity through the works of our artist's youngest competitor. Under the bull altar's table are two objects, a footed vase and either an incense burner, as on no. 11, or a multihandled fruit bowl of the type used by this artist's first competitor. The kilted god in ascending pose holds a mace in one hand and in the other a standard with disk in addition to the bull's rein. The row of cup sinkings and the group of enthroned deity and interceding figure with an altar table and equipment are unexceptional as marks of the relatively late stage for this piece.

No. 73 is a problem piece³⁷. It has many details, figures, and shapes that fit the manner of our artist. Yet there are some unchara-

the saw-toothed knife held vertically. That the sun-god has rays from the several parts of his body and his outstretched hand relates the motif to a similar figure on the later stamp-cylinder Louvre AO 20138 (A. Parrot, Syria, XXVIII, 1951, pp. 180-190, pl. XIII, 1, and fig. 1; Porada, *JNES*, XVI, 1957, p. 104, pl. XXX, 4).

³⁶ See also a piece at Yale, NBC no. 4014 (*BIN*, IV, pl. LXXXV d), with a similar hunt-god on a deer. This impression duplicates Istanbul Ka 914 seal C (see note 28).

³⁷ See also Louvre AO 8748 (*CC*, I, pl. C, 2 and 4; *TC*, III, 3, p. 4).

cteristic aspects; the equal division of the surface into two nearly symmetrical groups, the distribution of frontal figures on one side with profile figures on the other; the variety in figure sizes and the large size of fillers - birds, animal heads, monkey, and fish in the streams; the kinds of animals in the lower register, the unusual presentation of a tea - pot pitcher, the proportions of the small, elevated kneeling hero with standard, the low throne of the goddess, and the vases at the foot of the bull - man's streams. Many of these features point to an increasing influence by the youngest artist of this generation. If the piece is not a collaboration, it is the first evidence of this master's decline.

In contrast with the technical assurance and compositional virtuosity of a late piece like no. 6, the tentativeness of no. 5 shows more clearly that it is the work of a beginner. Awkwardness in proportions, like the large heads, grossness especially in the lines of the furniture, and irregularities in the parallel streams and rays stand out clearly. In the course of development this artist's style became more and more a refined expression of his innate elegance and precisionist point of view. Each motif served for a period and then was altered or discarded as new ones appeared in his vocabulary. The effect and solemnity of the composition depend on the rhythm of the design, and the presence or absence of fillers may reflect not compositional demands, but outside pressures, such as the desires of a client. His evident freedom in adapting borrowed motifs and inventing new ones is a sign of his mastery of the cylinder seal as an artistic medium.

At the peak of his productivity, in the course of his search for novelty in order to keep ahead of his competitors, this artist came upon the device that was to have the widest acceptance later. In his sun-disk, divided by parallel pairs of vertical and horizontal lines, he introduced double - curved lines in the corner quadrants. Only a tentative variant of the older form adorns no.38, and although in nos. 27 and 57 the curved lines are single, in other examples they are doubled. In his later works (nos. 11, 8) the disk and crescent become very large; by this criterion no. 73 can be seen as a very late piece. This device was not in the repertoire of other engravers of Level II, indeed the combination of curves and angles, aside from their juxtaposition as a specific motif, is characteristic of this man's style. The closest approach is the disk in no. 67, the work of an imitator. Al-

though used in no other medium of Level II, in Level Ib the device is employed as stamped ornament on pottery. Finally, in the developed form known as the "marque royale," it appears in virtually every Old Hittite site in Anatolia and continues in Imperial and Neo-Hittite times³⁸. Whatever happened following its invention must certainly be a significant clue to Anatolian events during the interval between Level II and Level Ib.

The presence of this symbol in late works is one of the several indications that this artist's career was interrupted at its peak. Very few works can be interpreted as showing signs of decline, although several impressions are imitations and testify thus to his general success. No. 31 is a pastiche of his motifs and a mannered imitation of his style. No. 61 is less skillful, perhaps the work of a shop assistant; no. 36 may be in the same category. The tablets with his seal impressions were found in the houses, indicating that his cylinders were in current use when life in Level II was interrupted. Close examination of the impressions reveals that the cylinders were still sharp and clear rather than being worn by use over a generation or more.

These are the outlines, then, of the career of an artisan of Karum Kanish Level II. As a business man he faced the problems of competition and the demands of his customers. As an artist he developed both the technical and compositional resources of his medium. He was a realist interested not only in a virtuoso performance, but in making the mythological representation more specific and credible. He matured rapidly, evolving an expressive personal style that kept apace with his expanding conception. We call him Master A, not only for reasons of chronology, but on the grounds of artistic quality.

The second designer of the last generation of Level II, to be called B, exhibits a completely different personality in his works. For the elegance of A, he substitutes boldness and force; for A's invention, B employs borrowed motifs; for A's sense of space and structure, B has a *horror vacui*. Where A has rounded modeling and endows figures with weight and muscular tension, B uses relatively flat raised areas, forms detailed by linear means, and devices emphasizing overlap.

³⁸ See *AnatGr*, p. 74; G. A. Wainwright, "The Cappadocian Symbol," *Anatolian Studies*, VI, 1956, pp. 137-143; and earlier discussions *CC*, I, pp. 33-34, and *GS-H*, p. 96.

The early works of B include two, nos. 9 and 13, that show a reliance on Mesopotamian motifs learned through the teacher of the second generation, a forcefulness in actions represented as well as in difficult visual problems, and a still immature technique. Both pieces show Adad, the Mesopotamian weather-god, on a lion-dragon, holding reins and lightning fork out front and a spear behind³⁹. The figure has a profile head with heavy features, broad, straight shoulders and narrow waist, and one straight leg concealed by a long diagonal strip of garment; the bent leg begins immediately below the waist and the upper part is disproportionately short. He wears a low conical miter with one pair of horns curling out from the brim and following the upward lines of the hat, a headdress this artist will employ throughout his career. The wings of the lion-dragon of no. 13 are more fully developed, again a form he will prefer in future works. Other Mesopotamian motifs include the offering bearer, seated monkeys, crossed bulls, and a type of throne with two stout vertical legs and cross-bracing, unusual in the Anatolian group. The heavy chariot with four draft animals (no. 9), not used for many centuries in Mesopotamia, enjoyed a popularity in Anatolia⁴⁰. The block-like

³⁹ As works by this engraver, add Louvre AO 9391 (*TC*, III, 3, no. 30) and Istanbul Ka 955 (*ICK*, I, no. 46a), and perhaps Istanbul Ka 636 (*ICK*, II) in very poor condition. See Istanbul Ka 504 (*ICK*, II) for another impression of no. 9.

⁴⁰ The motif of a god in a chariot drawn by four horses (though see *AnatGr*, pp. 67-68) appears only in Cappadocian glyptic, and no. 9 shows that it was current at the time of Level II. Other examples include Morgan 893 (provincial Babylonian), British Museum 89518 (Frankfort, XL m), Louvre A 954, Newell 282, 284, De Clercq 284, Istanbul 1997 (Tosun, fig. 18), one in Liverpool (T. Pinches, *Liverpool Annals of Archaeology and Anthropology*, I, 1908, pl. XVII, 7-12), and one from Nuzi (E. Porada, *Seal Impressions from Nuzi, Annual of the American Schools of Oriental Research*, XXIV, New Haven, 1947, no. 977). A chariot with one or two draft animals was essentially an Early Dynastic motif in Mesopotamia (Frankfort, XV n, Morgan 118, 119). Even earlier, as vase painting, the Mesopotamian motif showed four animals, a bird and other elements (S. S. [mith], *British Museum Quarterly*, VIII, 1933, pl. VIII, fig. 1). That such an ancient Mesopotamian source underlies the Anatolian use is made more likely by the evidence that it diffused in another direction also; see M. - L. and H. Erlenmeyer, *Archiv für Orientforschung*, XXI, 1966, fig. 13). Babylonian terra-cotta chariot fronts, some showing four draft animals, offer interesting comparisons and suggest reasons for the revival of an apparently old motif (R. Opificius, *Das altbabylonische Terrakottarelieff*, Berlin, 1961, nos. 280-285). On the Anatolian impressions and seals, although the chariot is represented in profile, its

forms and lack of organic structure suggest that our artist did not refer to nature for study, and the same can be said of the bird in each piece. Curvilinear forms are notably restrained. Monkeys' tails are short and reins take the most direct route between hand and mount rather than the elegant sweep given them by A. B tends to avoid long thin lines, both curved and straight, and never uses them with ease and assurance. Directness in the expression of an idea and forceful gesture characterize his designs.

Successive works show B as a young and ambitious artist learning through variations on stock figures and motifs. Adad and other figures in a similar ascending pose occur in nos. 10, 1, 2, and 12, and no. 3 may be the work of the same engraver⁴¹. Nos. 13, 10 and 12 are so similar as to suggest that B is exploiting a composition learned from his teacher. The couchant animals of nos. 32, 33 and 55 are recalled by similar animals in no. 2. Additional Mesopotamian elements include the figures of Shamash (also used by his teacher, no. 4) and Usmu with streams and fish. The sequence of representations of Adad shows an increasing mastery of the engraving technique and development of a figural formula. Arms no longer simply hang from bulky shoulders, but respond to an understanding of bodily formation. B shapes the human face as his master did; the single deep incision for the forehead and nose meeting a horizontal for the lower edge, a small straight-fronted jaw with two thin, protruding lips, and a large eye with upper and lower eyelids clearly indicated. He uses also the same Mesopotamian type of divine helmet shown in no. 55, a skull-cap with a single pair of large horns. The simple striations of the first works become with nos. 1 and 12 a fine herringbone pattern, and the characteristic Anatolian group costume leaving one leg free is worn by the inter-

front is in frontal view and so has a towerlike appearance. The curving finials were probably intended to hold and guide the reins; some models actually are pierced here (E. D. Van Buren, *Clay Figurines of Babylonia and Assyria*, New Haven, 1930, nos. 304-307, 311, 314). The frontal view may have inhibited the representation, or perhaps in Anatolia braided reins did not permit the use of the guides. See similar rope braids on stamp seal borders, e. g., impression on Kt. k/k 1, from Level II.

⁴¹ Add Kt. a/k 804 (*Kültepe 1948*, fig. 723), one in New Haven, NBc no. 1846 (*BIN*, IV, pls. LXXXI d right, LXXXII c right, and LXXXIV d), and Istanbul Ka 914 seal A (*ICK*, I, no. 35a), all clearly by the same hand and confirming the links between nos. 13, 1, and 2; perhaps also Louvre AO 8295 (*TC* III, 3, no 4). Istanbul Ka 936 (*ICK*, I, no. 41a) is slightly later, closer to nos. 12 and 10.

ceding deities of nos. 10 and 12. The sun-disk and crescent are usually accompanied by one or two stars, and the simple, coarse treatment of the disk of no. 13 changes to a more sophisticated pattern in no. 12. The sturdy bench of nos. 13 and 1 gives way in nos. 10 and 12 to a more fanciful cushion on a small crouching lion. The monkey, as a filler, appears twice in no. 13, three times in no. 10 and five times in no. 1, but is never again used so repetitiously. Exaggerated curvilinear forms in the divine horns and elongated thumbs are already a pronounced mannerism. Another is the care taken to indicate overlappings, as in the arms of the adorants. In no. 12 the tail of the defeated lion is drawn across the hero's body while the hero reaches behind one leg to grasp the far leg of the lion. The consequent irrelevance of proportions seems never to have bothered this designer. Several of these impressions show the altar table in a presumably early form, apparently an adaptation of the table shown often in Syrianizing seals⁴². Artist A did not use the altar table consistently until well into his maturity. These pieces predate the influence of A on B, and in his later work B uses another type of table. Representation of the table, thus, may derive from Syria, and its popularity in the Anatolian group may be dependent on B's frequent early use.

Additional impressions linked by motifs and style to this engraver show that his development was slow despite some erratic experimentation. Nos. 53 and 86 have the seat composed of a cushion set on a small lion⁴³. The deity has a cross-braced bench in nos. 26, 59, 22, and 45. The hero grasps the far leg of the conquered lion in nos. 58, 45, and 29. Here and there, in nos. 26, 59, and 53, the awkward shoulder and arm structure of early pieces is evident, suggesting that they

⁴² Cf. Louvre AO 8788 (*CC*, I, pl. C, 1). We consider the altar table a late addition to the native group; it does not occur in the works of the master of the second generation, and makes regular appearances in A's work only from the time of his maturity.

⁴³ No. 86 had an elixir vase with double articulation at top and bottom, exactly like the elixir vase in no. 2 (cf. N. Özgüç, *Belleten*, XVII, 1953, fig. 30). I follow Mrs. Özgüç in identifying these objects as "elixir vase," but for another interpretation, see E. Unger, "Die Symbole des Gottes Assur," *Belleten*, XXIX, 1965, pp. 423-483.

Istanbul Ka 709 (*ICK*, 11), Louvre AO 9400 + 9404 and AO 9386 (*TC*, III, 3, nos. 19, 20), and Louvre A 871 (=Frankfort XL o) are probably by the same artist.

precede no. 12. The influence of his teacher is still strong in, for example, the crossed bulls of no. 22; in no. 13 the bird (seen as a filler between the human-headed bulls of no. 44) dropped below the animals, but in no. 22 it is present between their legs and is matched by an inverted gazelle above. The interceding deity of no. 22 has the stance as well as the modeling of shoulders and arms to be seen in parallel figures by his teacher (nos. 4, 34, 55). Here is also the elixir vase and round flask, between the adorant and seated deity, already seen in no. 33. Linked together as they are on no. 22, they recur in nos. 26 and 59, and without a connecting tube in nos. 45, 29, and 58. In no. 53 the features have a sharpness and schematic quality already becoming evident on other pieces (nos. 22, 86), but not developed in his teacher's manner. For the multigure composition with rather foreign garments of no. 53 he may have adapted a work by his master, but the spacing is simple and open, not their regular and more complex rhythm of nos. 33 and 55. His training supplied the fillers, but the bull-man shows a copyist's lack of understanding as the streams flow from the shoulders rather than from a vase held before the waist, and one set of streams lacks the small vase at the bottom. No. 22, on the other hand, has an Anatolian motif in the figure of Usmu standing over the boar. Whether this image was taken from a lost work by this teacher or from another source (cf. nos. 19/20, 21) is unknown.

Nos. 58, 59, 26, and 29 show a new development in his work⁴⁴. Superposition, inherent in his master's work, allows him to spread upward over the area, but it does not always function effectively in giving a single direction to a procession (no. 59), a sign of a borrowed and not completely understood device. An awareness of the works of A, who serves now as a new source of motifs, may have led to this compositional expansion. Instead of a sense of space and structure, however, B reveals a *horror vacui*. The area is charged with stars, circles and globes, vases, animals, animal heads, and geometric shapes. Consistency in figural proportions appears secondary to surface elaboration (nos. 58, 59). To this stock of motifs he adds a new group,

⁴⁴ Another impression of the cylinder, on the same tablet, shows that the second figure before the deity on no. 59 stands over a supine human, the staff on the face of the victim. For Cappadocia this motif may be of Syrian origin. A related work is a cylinder known from several fragments: Istanbul Ka 449 seal A, 515, 704 seal A, and 756 (all *ICK*, II).

the storm - god mounted on a bull and holding the rein of his animal, the pitcher bearer pouring liquid into the god's cup, the monkey seated before a bull, the representation of cloud and rain. All are introduced in no. 29, and the occurrence of so many new motifs in one piece suggests that they had a single source, the work of A (cf. no. 39). One other new motif is the cone with arrows set on the rump of the of the storm - god's bull, a form not in any surviving work by A, but known in other pieces, e. g., nos. 19/20 and 21, where the Anatolian Usmu over a boar also occurs. A compositional device, perhaps another misunderstanding, becomes effective for increasing interest in subordinate elements. In no. 58 the small lion begins an attack on the crouching bull. Presumably both are supporting animals, yet here they are made to act as an independent group. In these pieces B achieved interest, variety, and richness, but at the expense of clear meaning and unified composition.

Nos. 77, 30, and 15 may be linked on the basis of the squat bull-legged altar table with its furnishings, circular breads, animal legs, bird, and below it a many - handled fruitstand of a type excavated at Kültepe⁴⁵. The table differs from the type used by A in that the bull

⁴⁵ Two impressions record another cylinder, Istanbul Ka 280 seal A (*ICK*, II) and Heidelberg 23 (Kienast, figs. 3, 4).

The many - handled fruitstand is very clear in no. 17 (by another artist). That the object on no. 11, by A, is an incense burner seems most credible (perhaps also in no. 69). Two other cylinders used in the Karum Level II show a tall object with what appear to be flames or fumes rising, Istanbul Ka 1034 seal C and Ka 1039 seal A (*ICK*, I, nos. 22a, 36a), the latter the same as one impression on Louvre A 847. In nos. 15 and 77 the representation seems to me more likely to be an incense burner than a fruitstand. Louvre A 847 has been called Old Babylonian (Frankfort, p. 245, n. 5) on the basis of the experimental rendering of the frontal seated deity; but see the frontal seated female nude of the Syro - Cappadocian cylinder Louvre A 931 (see also E. Strommenger, *JCS*, XII, 1958, pp. 115, 117, and fig. 1). For Louvre A 847 and Istanbul Ka 1034 seal C, the technique and other elements - the garments, the libation into a large vessel standing on the floor, the offering of a goat over an outstretched arm, the bull altar, the table altar - suggests the Syrianizing trend of Level II impressions with its background in Neo - Sumerian glyptic. Several different Syrianizing impressions show the same tall object Kt, b/k 664, a/k 821, and a/k 9955 (*Kültepe* 1949, figs. 691, 697, 695), and Louvre AO 9390 (*CC*, I, pl. A, 4). See also the similar representation in the later mural of room 132 at Mari (A. Parrot, *Missions Archéologique de Mari*, vol. II, pt. 2: *le Palais*, Paris, 1958, pl. XVII, colorplate E).

legs start at the corners of the table, converge and are tied together near the center, then diverge to the bottom of the legs. Other motifs show continuity as well as innovation; the small lion attacks a goat and although it is impossible to define them as simple supporting animals, they do reflect the struggle of the bull - man and lion above. On no. 77 the small lion is multiplied to become a frieze forming a lower register across the seal impression, but not clearly serving any supporting function. A personal invention, perhaps, but based on an earlier Mesopotamian image, is the turning of the head of the conquered lion so that it is seen frontally (nos. 15, 30); one filler on no. 15 is a ram's head seen frontally. This visual device is effective in part because it shares the forcefulness inherent in B's art. Similarly, strong overlap and foreshortening occur in the unique motif of a deity mounted side - saddle in no. 77⁴⁶. The sun - disk of these three pieces reflects this same quality in the interweaving of multiple verticals and horizontals, with the corner diagonals disappearing behind the center of the pattern.

Two details in no. 15 deserve notice, both of them probably the heritage of his teacher, the bull over crossed lions, and the goat - fish throne supports. He makes a slight alteration in substituting a bull for the bull altar his master placed over the lions (cf. nos. 34, 44, 55). The throne - carrying goat - fish is a motif used frequently by another, undoubtedly younger engraver (cf. nos. 16, 41, 54), still another assistant to the old master⁴⁷. The sudden appearance of the motif in a mature work by B suggests that he also got from the same source

⁴⁶ Note similar overlap of figure and animal in Syrianizing impressions not by this engraver, Louvre AO 8747 (*CC*, I, pl. C, 2, bottom; *TC*, III, 3, no. 2) and from the same cylinder Istanbul Ka 281 seal E (*ICK*, II), and Istanbul Ka 959 seal F (*ICK*, I, no. 38a). For later Syrian examples of overlap, contemporary with the late Old Babylonian, see Porada, *JNES*, XVI, 1957, pp. 193-194, pl. XXX, 2, 3, and fig. 1.

⁴⁷ The goat - fish as throne support was not used until rather late by artist A; it appears earlier in the work of B and his still younger colleague (see below, artist C), both of whom show, in other respects, greater dependence upon the engraver of the second generation. Although later use may have been abetted by the survival and popularity of the motif in Old Babylonian glyptic (cf. Frankfurt, XXVIII k), its earlier introduction to Cappadocia can be understood on the basis of the Ur III influence (cf. *ibid.*, XXV d).

the frontal view of the lion's head (cf. nos. 50, 56, 60, 74) and perhaps also the lion - capride confrontation (cf. no. 23)⁴⁸.

Confused though it may seem, the tracing of borrowings helps to define B's accomplishment. His maturing as an artist was a difficult struggle. He lacked the inventiveness of A, and depended on borrowed motifs that he used over and over. From the reuse it is possible to chart the development of his technique and design procedures. He lacked the innate design sense of his younger colleague, yet with no. 15 he achieved a composition in which representation and meaning are reconciled, one major ritual scene dominating, and degrees of subordination giving due role to other elements. In comparison with the mere technical sufficiency and exhibitionism of no. 12, with the profligacy and confusion of motifs of no. 58, no. 15 restrains the visual shocks, gives order to the rich variety of subjects, and achieves a consistency of visual texture.

Unevenness in quality (compare nos. 26 and 83, 29 and 30) characterizes the works of his journeyman years. For B it was a long, hard road, and he became an artist *malgré lui - même*. Borrowing was not restricted to motifs, for perhaps as early as no. 12 he began to model such figures as the interceding deity on those of A. Imitation was the means by which B reached beyond his teacher to his own stylistic maturity. Even before this maturity, however, the competition offered to A spurred the latter to new efforts in reaction. Specific responses by A have been touched upon in the discussion of nos. 8 and 27, and may include also the small winged lion in nos. 39 and 57 (cf. nos. 10, 12, 13).

Motifs, forms, and modeling of figures and animals denote no. 7 a relatively late work of artist B. Borrowed motifs, generous spacing and the paucity of fillers give it a superficial resemblance to the work of A. How great the difference is becomes apparent in the comparison of a single image by B, the bull - men with standard and fish fillers, with the same representation by A in no. 57. The arm positions reveal all the contrast between the wiry, elegant, nervous tension of A's art and the blunt, awkward forcefulness of B's still developing manner. His method of showing water and vegetal fertility is equally simple and direct. The storm - god grasps a branch in his free hand,

⁴⁸ Cf. Berlin 513 (see note 25).

and a guilloche, symbol for water, hangs from the back of his miter (just as a curving stream descends from the headdress of the seated deity of no. 59)⁴⁹. The interesting variation in the ascending god's relation to his mount, both supported by the bull-men, and the adaptation of the A's multi-rayed sun-god show a degree of potential development. Placing the deity's throne on a goat-fish and human-headed bull provides a novel adaptation of existing images, reinforcing the notion of support and strengthening the identification and meaning.

The relationship between B and his master seems fairly clear. Although he shows this indebtedness, as well as some to Mesopotamia and Syria, by motifs that appear throughout his career, he also accepts some Anatolian images, e.g., the god Usmu standing over a boar. While still in what may be called his journeyman years, he acquires motifs and figure modeling based on A's work of a period near maturity. In turn A makes borrowings from B, but in relatively advanced works. B, then, is several years younger than A, perhaps his successor as apprentice to the old master teacher. A curious difference exists in their surviving pieces. For A the large proportion comes from his maturity, while for B the large proportion is earlier, thus stressing his long and slow maturing.

It is interesting to speculate on the possible future development of B. Artist A certainly reached maturity early and maintained a high level of production. Works like nos. 6 and 71 possess monumentality and a certain grandeur, and these qualities are incipient in such an early piece as no. 5. For B we cannot see a similar accomplishment. There is strength in many pieces, and he acquired an excellent technique, but he lacked a consistent artistic point of view. He probably would have continued a first-rate artisan, depending on novelty and strength for effect, content with commercial success.

The last major engraver of Level II cylinder seals of the Anatolian group differed markedly from both A and B. He was a miniaturist, a designer of surface decoration, and a specialist in animals. He developed the finest and most precise engraving technique, giving his forms sharp and clear relief against the neutral surface (cf. no. 50). Many of

⁴⁹ See also the storm-god holding a branch, by another engraver, on Istanbul Ka 960 seal C (*ICK*, I, no. 45a).

his cylinders were among the shortest in general use, but with a relatively large diameter, so that the impression often seems very long (no. 64). He designed for continuous rolling of the seal, without a clear beginning or end (no. 63), alternating the centers of attention so that partial impressions (no. 62) and those with repetitions (no. 50) might still retain interest and meaning. For religious subjects (nos. 62, 65) he came to prefer mythological narratives and processions of deities, and his ritual scenes often became lost in the rich surface texture and linear flow (no. 74). Interested in visual enrichment, he ordered the elements of his design over the whole surface without regard for naturalistic proportions or vertical structure, but exploiting elements of variety, like reindeer antlers (no. 81) and the unusual forms of the turtle and crab as well as imaginary beasts (nos. 63, 74). He reached artistic maturity when he found ways of making the design and the subject functionally interdependent.

Gifted with an almost natural facility in engraving, C, as he will be called here, rapidly developed certain technical distinctions. His forms tend to be flat areas worked with striations, and the herringbone pattern is common (nos. 50, 74). The bodies of fish and birds generally have one longitudinal incision with side cuts in the herringbone (nos. 60, 62, 74). He used the same method for making a cloud and the tall cone (nos. 28, 64, 65), and the cone contrasts strongly with the type used by B (cf. no. 30), and the cloud contrasts with A's (cf. no. 71). In animal bodies there is no longitudinal line, but a similar concept is evident in the parallel incisions diagonal and perpendicular to the axis of the forms (nos. 62, 96). Only in large animals do the longitudinal and diagonal lines follow the usual pattern of other artists (nos. 56, 63). Repetition of similar striated forms over the surface without regard for representation gives a consistency of texture that is the mark of a sensitive decorator (nos. 62, 74). The same decorative concern led this engraver to make expressive use of linear elements, both the elegant curvilinears of animal tails and reins and the staccato accents of angles formed by bent limbs (nos. 28, 66). To do this was possible only with a highly developed engraving technique that allowed deep, thin incisions that made sharp, clear impressions in the clay. With a similar treatment of the limbs, his figures occasionally acquire a spidery appearance (nos. 63, 74).

C began from a point in advance of both A and B, and he profited greatly from his studies of their work, but he began as an apprentice of the by now old master teacher. The seated deities of nos. 54 and 56 hold goblets rather than cups (cf. his teacher's use of goblets in nos. 33, 55), and the bodies under the garments are flat and formless (cf. no. 4). Like his master he employed animal heads and especially the animal and bird heads on long necks as fillers (cf. nos. 55, 47), often disproportionately large and intrusive by their placement between related figures, under the rein held by a mounted deity, before the profile face of an active or moving figure. Shoulder and arm positions are awkward repetitions of those of his teacher (cf. nos. 33, 34), and the thin pipe - stem arms of the bull - man with streams disappear behind the body like the arm akimbo in his teacher's work (cf. nos. 33, 55). Through his teacher's turn to contemporary Babylon, he received at an earlier stage of his career than did A and B the bull - man holding a standard with sun - disk, and perhaps from the same source the goat - fish support for the seated deity, and the attacking lion with its face seen frontally, two motifs he used later⁵⁰. Some aspects can be pointed out as his own. A peculiarity of his early work is the line of the upper edge of the beard, making the beard appear false. The kneeling figure on no. 56, one leg folded underneath the body, is so common in his seals as to be a hallmark of this designer. Perhaps this figure is his adaptation of the nude hero known in Mesopotamia as early as Akkad⁵¹, but C at this stage employs it beardless and with profile face. Two features on both seal impressions suggest that already C is imitating the work of A: the war - god wears a simple conical miter shaped to the head, and the beards of the deities have the fine herringbone incisions⁵².

⁵⁰ An impression at Yale, NBC no. 1846 (*BIN*, IV, pls. LXXXI d left, and LXXXII c left), shows an upright lion with frontal features attacking an upright bull (cf. Frankfort, XXV g); the cylinder may have been an imported early Old Babylonian piece with some Cappadocian additions, e. g., altar table, inverted figure. See *ibid.*, pp. 243-245.

⁵¹ E. g., De Clercq 46.

⁵² The strange piece no. 80 is also related to the work of A by its motifs and forms. The ineptness indicates an untrained hand. Kneeling figures, animal file, birds, the stand for the large vase, curved weapons, all these will be used by C. Perhaps no. 80 is a very early piece by him. No. 83, Istanbul Ka 638 seal A (*ICK*, II), and Ka 914 seal D (*ICK*, I, no. 35a), all rather coarse, might be related as works of a beginner.

As no. 56 makes clear, C renders animals with greater understanding than figures, and his early pieces dominated by animals seem almost to be the work of another engraver. The same teacher, however, provided models for this type of composition, models that include the representation of rampant lion in attack (no. 34) or being speared from behind (no. 47). In nos. 91 and 81 and later pieces C employed the combined image as the lion attacks a bovine or capride and at the same time is being speared. In no. 91 the lion is upright, and in the the other moves diagonally over its prey, but in both cases the legs are bent as though the animal moved on its whole lower leg. The spearman is a direct adaptation of the kneeling figure of no. 56. In both pieces the obtrusive head fillers are prominent. Compositionally no. 81 shows a step in the direction of C's strength. Animals cover the surface, moving outward diagonally and horizontally from the vertical pole made by the spearman. As a long impression the composition has figural focal points separated by animal piles, and it gains continuity through the representation of the capride attacked from two directions. Such a composition is not accidental, but the result of purposeful design. One may note also the considered use of the very decorative antlers of the reindeer, another image to reappear in several works by C.

The young artist's conscious striving for self-improvement is evident in no. 16, especially in the concern with the critical problem of the shoulder and arm joint. The goat-fish and the deity with a goblet and herringbone beard resemble his earlier ones. The unusual throne and undivided garments, however, along with clarification of the design by the simple figures and rhythm and the elimination of fillers, suggest a foreign seal, probably Babylonian, as partial model for this composition. Here he introduces the image of the kneeling hero holding the tail and foot of a monkey, perhaps an adaptation of the Mesopotamian kneeling nude hero holding a lion overhead⁵³. Monkeys are common to all the Anatolian group engravers, but some small distinctions can be made in the works of different men. Those in nos. 81 and 16 are the type used also by B (cf. nos. 10, 53, 7), following the model preferred by the teacher (cf. nos. 4, 55); the articulated arm separates from the body at the shoulder, coming out diagonally. The forearm of the monkey in A's work (cf. nos. 8, 25, 46, 71) seems to

⁵³ Cf. Morgan 362, Old Babylonian.

project from the body at waist level, and this type will appear in most of C's later work. From his teacher he derived the human facial type, standard from no. 16 on, a face remarkably similar to those of B. At this stage, however, his technical ability is beyond that of B at a similar stage.

No. 67 is a clear attempt to imitate the style and composition of A in the spacing against a relatively neutral ground, the type of seated deity and bench, the pitcher motif, the miter with two pairs of horns, the hunt - god with curved weapon and bird, and the treatment of the sun - disk ⁵⁴. That it is the work of C is shown by the modeling of the faces and hands, the shoulder and arm relationship, and the long, undivided garments. In the figure with a kid he attempted an overlapping of one supporting arm, and the malproportions resemble those in no. 54. The kneeling hero holding the monkey overhead now has the frontal face of the Babylonian type, but lacks the curling sidelocks, and so recalls those of no. 54; the monkey is the type used by A. It is chronologically significant that C is still a young man, now at the beginning of his career, using motifs that A developed in his mature works, thus toward the end of Level II.

No. 23 shows continued use of A as a model in the officiant supporting a pitcher with cupped hand and in the vase with reeds before the seated deity. The latter figure is like those of nos. 16 and 54, flat, wearing a false beard with herringbone striations, supported by a goat - fish. Other fish by the throne recall the work of his teacher (cf. no. 34), as do the inverted animal head fillers. The work of B is evoked by the small lion attacking the goat - fish, and again a chronological relationship is established as this idea belongs to a somewhat advanced stage in B's career (cf. nos. 58, 15). The spearman is a seated figure rather than one actively attacking. A new motif appears in the animal pile, a lion over a deer ⁵⁵. This idea may be a development of the bull altar supported by an animal, as on no. 41, another work by C that shows the influence of both A and B. Its division into two ritual scenes

⁵⁴ An unpublished impression on Kt. b/k 268 may be another work by C in imitation of A.

⁵⁵ The cylinder seal Brussels 1383 has both a kneeling figure and a similar animal pile. It may belong to the native group but is not the work of the artist discussed here.

suggests that the same may be true of no. 23, that the spearman crouches in adoration before the group of animals. In no. 41, and also no. 35, C prefers the more naturalistic bull altar often used by A (cf. no. 37). Adoring figures do not have the full profile treatment of shoulders, but they have an articulation sufficiently like B's figures to be a source of confusion⁵⁶. Other motifs of note are the large bird fillers, the multiplication of animals to form a nearly continuous lower register, and the kneeling bull - man with streams flanked by large fish (no. 35). The two bull - men on no. 35 have a rather hesitant treatment of the sidelocks, and in the case of the kneeling one, the proportions of the legs leave no doubt that this is a figure by C (cf. no. 23).

Two animal pieces, nos. 82 and 96, provide C the opportunity to display his method of design⁵⁷. Each has a vertical element, spearman or monkey, around which the composition revolves, and the movements and position of the animals give a sense of rhythmic flow that is enhanced by the emphasis on lines. The spearman has the slender proportions of the bull - men on no. 35, and the same long leg with a curvilinear foot. The monkey of no. 96, like that in no. 41, is the type employed by A, and here it sits over a goat - fish, a combination to reappear later. No. 82 also has a goat - fish, not specifically supporting anything, and both impressions have an unusual grouping in the boar beside the sun - disk and crescent and not far away a lion with its head seen frontally. Another facet of his activity appears with the circular stamp impression no. 98, which shares with no. 96 the branch - like filler and the goat with reversed head, holding its fore-legs at an awkward, impossible angle. This relationship suggests that the development of C's surface design was aided by work on stamp seals. The animals themselves, on this small group, show the perfecting of C's precise engraving technique and his formula for rendering animal bodies, taking full advantage of the texture of the incised striations.

⁵⁶ Heidelberg 24 (Kienast, figs. 13, 14) is another work by C in imitation of B.

⁵⁷ From the number of animal and hunting scenes produced by this artist, the subject must have been very popular. Other examples include Kt. d/k 16 (N. Özgüç *Bulleten*, XVII, 1953, fig. 27), Kt. d/k 10 and k/k 35 (both unpublished), Louvre AO 8298 (*TC*, III, 3, no. 94), Louvre A 850 (*GS - H*, no. 27 = Frankfort, fig. 79), and Heidelberg 37 (Kienast, fig. 23).

For the procession of deities in no. 17 C draws upon B's vocabulary of motifs⁵⁸. There are the types of altar table and associated bowl, but with the multiple handles more clearly engraved than B over achieved, the conquered lion with its tail drawn across the hero's body, the type of monkey, the skull - cap with horns, and the simple conical miter with a single pair of long curving horns. The figures are so close to B's as to be distinguished only by their slimness and greater elegance. The intellectual stature of C is revealed by his use of identifying attributes as a symbolic substitute. The cone with spears and arrows and the supporting goat - fish combine to serve as a substitute for Ea and thus become the object of adoration for the procession. In its form the cone resembles those of B (cf. nos. 26, 30), the tall shaft divided by horizontal bands, and the segments striated diagonally in alternation. (This type of cone also appears in nos. 19/20 and 21.)

In nos. 28, 65, and 64 the cone hovers in the air, associated loosely with a goat, and so is probably again a substitute for the deity Ea and the object of the procession of mounted gods. The small size of the cone, on these low seal impressions, may have prevented the segmental subdivision, as it consists of a vertical line with herringbone striations; but it has a blunt top with a few short verticals, like the cone used by A (cf. no. 39). The representation of cloud and rain in nos. 28 and 65 also resembles that of A (cf. nos. 39, 71) rather than B (cf. no. 29). The number of devices continued from earlier works - the large heads and other fillers used especially under outstretched arms, the goat with awkwardly bent forelegs, the spearman over a lion - makes clear the chronological brevity of C's development.

Nos. 62, 50, 74, and 60 share many motifs, especially of C's animal repertoire, and present variations of his design method⁵⁹. Familiar images often are varied; the monkey over a goat - fish reap-

⁵⁸ Fragmentary impressions of this seal occur as Hilprecht 292B seal B.

⁵⁹ Less complicated and probably preceding these compositions are some simple animal files on two levels separated by a horizontal band, showing the whole range of C's animals. All are from short cylinders: Istanbul Ka 165 seal B (*ICK*, II), Louvre AO 9383 (*TC*, III, 3, no. 93), and Kt. d/k 17 (N. Özgüç, *Bulleten*, XVII, 1953, fig 29).

The turtle (no. 74) probably had a Mesopotamian origin; cf. Morgan 305, and Istanbul Ka 936 seal C and 83 B (*ICK*, I, no. 41a; *ICK*, II); it occurs also on no. 14, the seal of Ilivedaku.

pears in no. 74, and in nos. 60 and 62 has the pitcher with vegetation, used also by A (cf. no. 11). From the work of A (cf. nos. 25, 70, 71) comes the animal seat of the deity in no. 74, used with the kneeling officiant holding a pitcher on the other side of the vase with reeds (cf. no. 23). Along with the human-headed fish, known from the work of his teacher (cf. nos. 33, 44), there is the lion-fish with the frontal head of the attacking lion (no. 60). Kneeling figures abound, as the hero with monkey overhead (no. 74), the spearman over an attacking lion (no. 62), and in new roles, the hunting god (no. 62), and the speared victim (no. 50). Unusual in the Kültepe iconography is the conception of human beings as the victims of the gods, in a scene of war (no. 50), or trampled by and carried in the mouth of a griffin (no. 74), both ideas probably derived from Mesopotamia⁶⁰. Nos. 74 and 62 elaborate the compositional pattern of no. 82; the first by making two different subject matters, the second by showing two related figures enclosed by the animals - a hunting god and the hero as spearman under the guidance of the deity (who appears as a tiny figure before him, only the legs visible in the illustrated impression). In no. 50 the latter method functions very effectively as the war-god is preceded and followed by the spearman and martial scenes.

Substitutions for the god Ea appear in nos. 66, 60, and 63, in the first two a nude hero with streams accompanied by a goat-fish or several goat heads, and in the third by the bull-man conquering a lion, here associated with the goat-fish and a branch of vegetation. The combining of images seems to be C's method of emphasizing a specific meaning. Nos. 60 and 66 probably represent experiments on the effectiveness of combinations of verticals and horizontals⁶¹. In no. 60 the inscription and bull-man form an effective vertical, indeed flanking a perpendicular line, but the strict ordering of real and imaginary beasts in superposed registers is rather dry, and the fillers too, stars and animal heads, have an almost mechanical air. The hunting god with bird and rabbit of no. 17 appears four times in no. 66, all identical rather than with the variety offered by different mounted

⁶⁰ For related Old Babylonian griffins, see Morgan 362 and Frankfort, XXVII g. The group of a figure thrusting a spearor staff into a recumbent victim occurs in several other impressions, nos. 51, 59, 76.

⁶¹ Vertical and horizontal rows of motifs become very popular in Cappadocian and Syrian glyptic, e. g., Berlin 531-534, 536, Louvre A 931, A 939.

deities (cf. no. 65). There is, however, a clarification of the design by the elimination of most fillers where they might be meaningless.

The essential lyricism of C's design method is best presented in no. 63 where the vertical design centers are separated yet joined by the enclosing curvilinears. Bull - man and lion, kneeling hunt - god, and storm - god on a bull are spaced out by the piles of beasts, superposed but with the alignment adjusted to create sweeping curves like those in nos. 62 and 74. With neither the casualness of no. 62 nor the mechanical regularity of no. 60, the animals provide horizontal accents across the composition and thus keep all elements on the surface. The most unusual part is not visible on this impression and the photograph⁶². Before the storm - god is stretched a bull, as dead game or offering, but disposed in a large curve and as though seen from above. The bull's tail hangs in a sweeping reverse S - shape that is symmetrically duplicated by the rein in the hand of the storm - god. A suggestion of this pattern appears in no. 28, where the monkey's tail and a rein form a similar decorative accent. In no. 63 smaller curves reflect each other in the crescent moon and the tail of the running animal above the recumbent bull, and, as the horns of the mounted bull and goat - fish, they reappear at the bottom. One of the very few fillers left on the surface, the eight - pointed star, emphasizes the divinity for which the elegant bull - man and lion group stands, and it indicates the idea of this representation: Ea, god of waters, makes vegetation flourish to sustain life in the air, the water, and on the land. The storm - god and the hunt - god pay homage to him with their offerings of bull and fowl. Altogether this composition is C's most accomplished and one that links his method of design to the native Anatolian stamp seal tradition⁶³. There is a high degree of sophistication in the organic unity achieved between meaning and decorative pattern.

Although younger than both A and B, indebted to them for his own advancement, C apparently had some influence on them. In

⁶² More is visible in *Kultepe 1949*, fig. 712.

⁶³ Compare especially the method of joining animal and bird heads on long necks in a whorl design, a fashion limited to stamp seals of Levels II and Ib: Kt. d/k 10 (unpublished); Kt. g/t 309 (N. Özgüç, *Anatolia*, IV, 1959, pl. 2, c); Istanbul Ka 932 seal C (*ICK*, I, no. 40a). Nos. 92 and 93 show a direct adaptation to the cylinder seal of this method of forming arbitrary, abstract patterns dependent on shapes and textures, although composed of presumably realistic elements.

some cases, for example, the small lion and prey confrontation, it is impossible to attribute primacy of use, but for the frequent representation of the goat - fish, both A (nos. 11, 40) and B (nos. 7, 15) seem dependent on C. Similarly he made early use of the kneeling bull - man or hero (nos. 67, 35, 66, 74), while A (nos. 8, 11, 73) and B (nos. 7, 15) adopted the figure in late works only.

The monkey opens the way to a complex problem in meaning and artistic relationships. With a general significance of fertility it was used by all artists. He holds a cup or small vase in no. 57 by A, no. 15 by B, and no. 67 by C. He holds a pitcher in later works by A (no. 40, where the goat - fish also appears). B shows a monkey with a leaf, by the storm - god's mount in no. 29. In late works of A (nos. 11, 8, 73) and late works by C (nos. 62, 60) the monkey holds a pitcher with a leaf emerging from the mouth. For us certainty is impossible, but C's habit of combining images suggests that he created this new composite, and then it was immediately taken up by A. C it was who associated the monkey with the goat - fish, probably a substitute for Ea, at least in no. 96, while A used these symbols separately and primarily for identification. As a symbol of vegetal fertility the vase with foliage was used since the time of Akkad and retained its currency in Mesopotamia and Syria during the First Dynasty of Babylon⁶⁴. In the repertoire of Anatolian designers the composite image became another symbol of the fertilizing power of water, like the goat - fish, hero or bull - man with stream, the vase with reeds, the officiant pouring from a pitcher, the storm - god, and the representation of rain itself.

As an artist, then, C matured rapidly, aided by a great natural facility and a clear perception of his artistic goals. He borrowed from many sources, but modifying, adapting, and combining images with versatility. These combinations not only enriched meaning, but provided elements of continuity important for the content and the

⁶⁴ From the time of Akkad the flowing vase often contained also some vegetation, De Clercq 46, Louvre T 43; at the time of Gudea, on a stele fragment and a seal impression, Louvre T 108 (A. Parrot, *Tello*, Paris, 1948, figs. 35 d, 43 f); from Mari at the time of Zimri - lim, the investiture mural of court 106 (Parrot, *Mission Archéologique de Mari*, II, 2, pls. VIII-XI, colorplate A); on Syrian cylinder seals, Louvre A 913, A 914, Morgan 928, 929, 933, Berlin 398. It occurs without the overflow of water on a Syrian cylinder, Newell 301, and Old Babylonian ones, Morgan 391, Berlin 503, Brussels 464.

visual effect of his compositions. His understanding of symbolic substitution, the use of an identifying image in place of the deity, indicates a high intellectual level. The method of composing around focal points with subordinated relating elements shows that he grasped more firmly than others the nature of the cylinder seal as an object for design.

In studying the works of each engraver, we have seen how the times and traditions within which he worked, the foreign influences that bore upon him, and his own character all affected the development of his individual style. During the middle decades of the Level II period these forces operated through such men as the teacher of the second generation and brought the native style into existence. His work was formed by the traditions of the Third Dynasty of Ur, known to him probably through Syrian, Old Assyrian, and southern Mesopotamian examples. His animal and hunt scenes may have been based on survivals of those subjects from the time of Sumer and Akkad. The degree to which native Anatolian interest has already led to animal motifs, as well as mounted deities, is not known. From a native stamp seal tradition, however, he apparently derived his vocabulary of fillers and his technique. He cut deeply, thus giving the impressed figures a high relief, though with a relatively flat surface, and modeled details with deep linear grooves.

With a base established, the third generation moved toward the full native style, exploiting all methods of enriching the surface. Striations, especially in the herringbone pattern, characterize the treatment of parts, yet a basic realism influenced figural poses and actions and the representation of many details, including supplementary furnishings. Repetition, simple duplication as well as variation (such as the row of mounted deities), was a means for multiplying images. The upward spread of composition provided more levels for narrative and mythological motifs. Characteristic fillers, costumes, deities, and other motifs appeared as a clearly Anatolian iconography expanded. The degree of foreign influence depended largely on the inclination of the individual designer toward the strong and assertive forms of the developing Syrian and early Babylonian arts.

Artist A was most receptive to foreign ideas, but with sufficient inventiveness to make them serve his purposes⁶⁵. His use at times of rounded forms (though retaining the striations) most nearly approached the plasticity of advanced Syrian and Mesopotamian work. Motifs, too, occasionally approximated the foreign ones, but more often underwent variation and change in contexts. He made the largest contribution to Anatolian iconography by his adaptations and inventions, intended apparently to endow mythology with greater credibility and impressiveness. The weightiness of his forms, compositional rhythms, and subject matter made him the monumental artist of his generation.

Most retardataire, B remained closest to the teacher and also to the Sumero - Akkadian substratum that probably survived through

⁶⁵ His use of the nude female reveals the strength of his artistic personality. Two forms of this figure appear in the Syrianizing impressions, a simpler type, with her hands before her waist or holding her breasts, and a more complex form, the unveiling nude who extends both arms to hold the tips of the drapery stretched behind her body. For the latter figure there evidently was an archetypal composition in which she was flanked by ithyphallic bull-men reaching out to aid in the unveiling. Syrianizing impressions of the Level II period preserve all stages of the deterioration of this motif: One or both bull-men may be omitted, or the nude hero substituted; the unveiling female may be replaced by the simple nude; the veil may be omitted so that arms stretch out inexplicably; in the latter case her hands may hold weapons or animals. Her legs may or may not be flanked by smaller fillers, including monkey, rampant goat, elixir vase, human head, fish. Artist A preferred the unveiling type of nude, and a Syrian source is strongly indicated. He used the figure several times, elaborating the veil into a circular wreath-like form (nos. 70, 71: Morgan 894; Istanbul Ka 905 and 963 seal A: *ICK*, I, no 48a). In some examples she may hold spear and bow in outstretched hands (Istanbul Ka 392: *ICK*, II) or, like the lionman of no. 49, two animals as offering (Louvre AO 9384 a: *CC*, I, pl. B, 4). In nos. 11 and 75 one arm is outstretched as she holds a bird or kid. In Louvre AO 9384a and no. 75 her legs are flanked by fillers, and in the latter bull-men surround her, although in these and no. 11 there is no hint of the unveiling action in the poses of the bull-men or the nude. In several cases she is closely associated with the storm or weather-god, a relationship occurring on only one Syrianizing impression (Istanbul Ka 1035 seal A: *ICK*, I, no. 30a); sheer numbers indicate that A established a relationship that survives in later Syrian pieces (Morgan 967, 968); as possible background for this relationship, see Morgan 220, a cylinder seal from Akkad.

Syrian glyptic⁶⁶. Perhaps to this background he owed his early insistence on deities over animal mounts, that may be his most significant contribution to Anatolian iconography. His vigorous modeling (even though inept in early work) and interest in overlapping forms and foreshortening also had more Syrian than Old Babylonian relationships. Just as he was aided by the work of A, he was probably indebted to his Syrianizing fellow engravers rather than to imported pieces.

The most isolated of these artists and the least affected by foreign styles was C, who may have been almost exclusively dependent on personal relationships with such men as his teacher and artist A. His youth was probably responsible for his limited range of artistic contacts. Such an isolation permitted him to elaborate his own design propensities, as new motifs were abstracted from their former contexts and made subject only to his fancy. His precise miniaturist's technique, by its variation from low to high relief, demonstrated the freedom made possible by his youth and provincialism. He was, however, in touch with the native stamp seal tradition, and his method of design profited from its arbitrary patterns and fanciful constructions. No creator of motifs - his vocabulary was quite limited by comparison with that of A - he invented by combination, and his strength lay in his insistence on the lineal patterns drawing together the parts of his compositions.

Any attempt to isolate these engravers in the artistic community of Kanish would falsify the probable conditions of life in that community. An individual like A might have had as neighbors a Syrianizing designer on one side and on the other a man closer to Babylonian ideas. The conservative nature of the crafts, however, will have created what may be called vertical relationships, the continuity

⁶⁶ In contrast to artist A, B seldom employed the nude female, and when he did it was the simpler form, as on a cylinder used for several impressions (see note 44) and in no. 3 (shown behind the seated deity in another impression; however, B's authorship of no. 3 is very questionable). In another case, Istanbul Ka 914 seal A (*ICK*, I, no. 35a) she stands over the reins of Adad's lion - dragon; although her face is in profile, her feet point in opposite directions, an indication of B's bold struggle with foreshortening problems. The teacher and C did not represent the nude female.

Fig. 1 — An early work by the master of the second generation (Özgüç, *Anatolian Group*, no. 55)

Robert L. Alexander

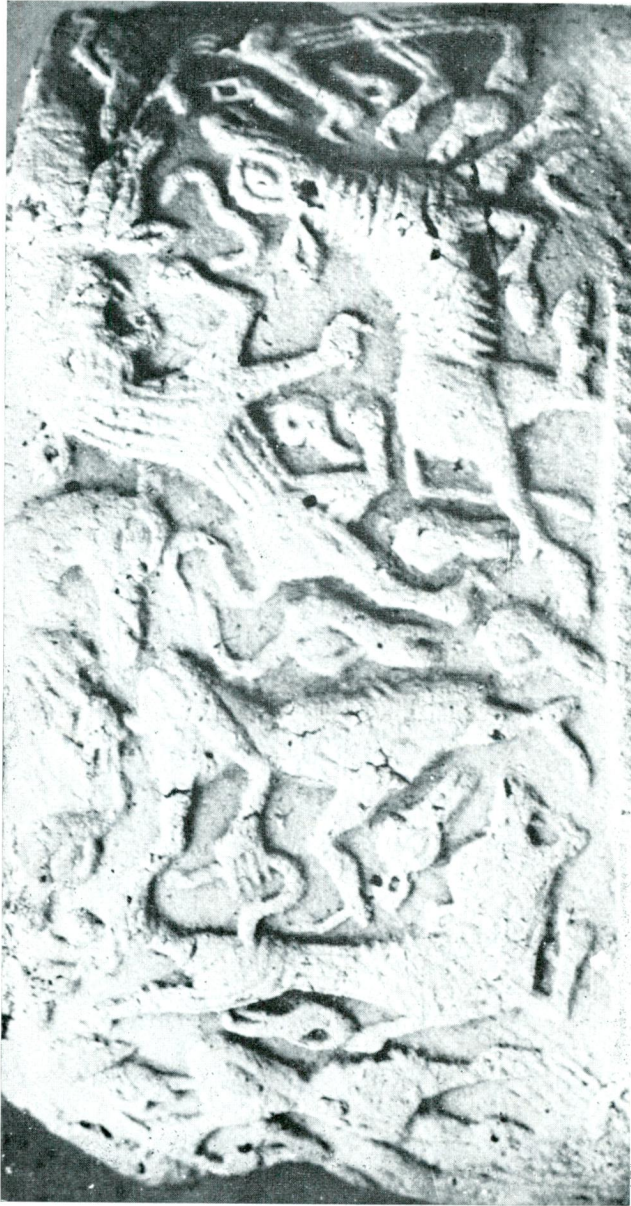

Fig. 2 — A late work by the master of the second generation (Özgüç, *Anatolian Group*, no. 47)

Fig. 3 — An early work by engraver A (Özgüç, *Anatolian Group*, no. 37)

Robert L. Alexander

Fig. 4 — A late work by engraver A (Özguç, *Anatolian Group*, no. 69)

Fig. 5 — An early work by engraver B (Özgüç, *Anatolian Group*, no. 12)

Robert L. Alexander

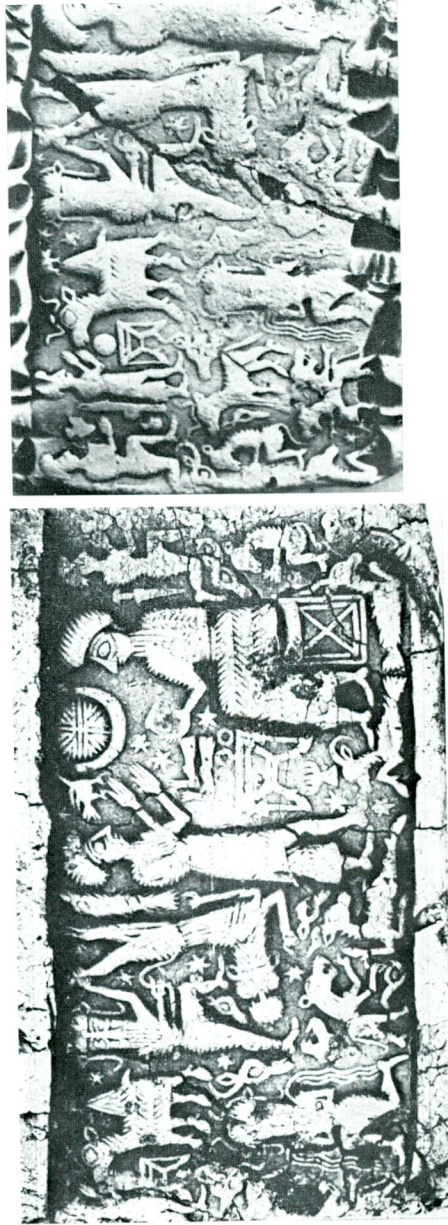

Fig. 6 — A late work by engraver B (Özguç, *Anatolian Group*, no. 15)

Fig. 7 — An early work by engraver C (Özgüç, *Anatolian Group*, no. 56)

Robert L. Alexander

Fig. 8 — A late work by engraver C (Özgüç, *Anatolian Group*, no. 63)

between teacher and pupil. A workshop tradition, in fact, with all its apparatus of techniques and recipes handed from master to apprentice, seems to us a most reasonable way of understanding the emergence of the native group within the multiplicity of stylistic currents⁶⁷.

In consideration of the number of tablets found and the number of cylinder seal impressions by our masters now known, it is probable that the outlines of their careers in this activity are established. For no one of them can the numbers be accounted a life's work. Certainly these engravers made stamp seals, and they possessed the skills and equipment to cut stones for jewelry and ornament, as well as the molds for metal casting⁶⁸. Both metal stamp seals and the small lead figurines have sufficient stylistic and iconographic relationships with the cylinder seals to suggest that some could be the work of the same artisans. If then the craftsmen were jewelers in the broadest sense, working in both stone and metals, they may also have produced pins,

⁶⁷ We cannot rule out the probability of other individuals, and minor shops, as producers of cylinders of the native group. Our four artists account for most of the published impressions, although with some questions here and there. Of the remainder, very few show stylistic relationships. Perhaps nos. 24 and 31 are the work of one man, nos. 18 and 68 the work of another, and, with less certainty, nos. 19/20 and 21 by still another. The seals of nos. 88 and 89 may have been survivals from an earlier generation rather than dating from the end of Level II. Nos. 92 and 93, like nos. 97 and 99, seem the work of men more accustomed to the imagery and decoration of the stamp seal tradition. Individual and unrelated pieces include nos. 2, 14 (the Ilivedaku seal; add Kt. a/k 924, and Istanbul Ka 8 and 270: both *ICK*, II), 42, 51, 76 (add a fragmentary impression, Pinches, *Liverpool Annals of Archaeology and Anthropology*, I, 1908, pl. XVIII, 13 = *GS - H*, no. 10), 84, 85, 87, 90, 94, and 95. If these all date from late in Level II, then it is clear that many craftsmen attempted cylinder seals, but few were successful enough to win continued patronage. Some of the individual pieces may, of course, be imports from other Anatolian centers.

⁶⁸ See J. V. Canby, *Iraq*, XXVII, 1965, pp. 42-61, with excellent bibliography.

ax heads, and numerous other objects in metal. Seal cutting may have been a minor aspect of their activities, but one in which the personal impress was greatest⁶⁹.

⁶⁹ Addendum - Although the text of this article was completed in 1966, its publication has been delayed for translation. I am much indebted to Miss Hulya Salihoğlu and Mrs. Aslihan Yener for making the translation. The text has not been changed since there has been no significant recent publication bearing upon the problem treated here. If I were to redo this study, I should consider the iconography more thoroughly. I do wish, however, to add a few observations on seal impressions outside of Turkey.

With the aid of a generous research grant from the University of Iowa, I have been able to study the impressions on tablets in New Haven, London, and Oxford, Paris, Brussels, and Berlin. One change I must make refers to an impression in Oxford (see note 24); Ashmolean 833D is the work of engraver C. Two impressions in the Louvre can be added; AO 9385 is by artist A, and AO 7048 by artist C. The impressions on Kültepe tablets in the British Museum will be published in a catalogue by Miss Dominique Collon; several examples will be added to the works of each of the masters of the last generation.

Finally, it is a pleasure to acknowledge once again the generosity of Mrs. Nimet Özgüç, along with the authorities of the Türk Tarih Kurumu, for supplying the illustrations.

“BÜYÜK GENERAL, ASİL DÜŞMAN VE CÖMERT DOST... GAZİ MUSTAFA KEMAL”

Dr. SALÂHİ R. SONYEL

Lozan antlaşması imzalandıktan sonra, Türkiye ile İngiltere arasındaki tüm anlaşmazlıklar (Musul sorunu dışında) ortadan kalkıyor; 1926'da bu sorunun da çözümüyle iki ülke arasında dostluk ilişkileri kuruluyor; bu dostluk, Türkiye'deki İngiliz Büyükelçisi Sir George Clerk'in ve Türk önderlerinin içten çalışmalarıyla 1930 başlarında doruk noktasına eriyor; İngiltere Büyükelçisi, İngilizlerin Türklere olan güven ve dostluk duygularını kanıtlamak amacıyla, ya kişisel olarak Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'e veya Türk yönetimine bir iyi niyet gösterisinde bulunulması için kendi yönetimini sıkıştırmaya başlıyordu. Bu iyi niyet gösterisinin ne olabileceği İngiltere Dışişleri Bakanlığında tartışılırken, Doğu Dairesi yetkililerinden A. K. Helm'in 14 Eylül 1931'de aklına şu fikir geliyordu:

“Gaziye dostça bir jestte bulunmamız için yapılan öneriden hemen sonra, Gelibolu (Anafartalar) savaşının resmî tarihini kapsıyan yapıtın kimi bölümlerinin elimize geçmiş olması bana şu fikri verdi: bu yapıtın uygun biçimde ciltlenmiş bir suretini Gaziye takdim edersek aynı amaca yardım etmiş olmaz mıyız? Bu denli bir ödülün onu çok sevindireceğine eminim. Gazinin Anafartalar savaşı hakkında konuşurken duyduğu zevkin ne kadar büyük olduğunu kişisel deneyimle saptamış bulunuyorum¹. Sonra bu yapıtta, Mustafa Kemal'in, yarımada'nın savunulmasında önemli ve kesin bir rol oynadığı gösterilmektedir. Bu ödülün dilendiği biçimde etkili olabilmesi için Büyükelçimizce Gaziye takdim edilmesi gereklidir”.
(Bkz. Belge No. 1 ve 1 A).

Bunun üzerine, İngiltere Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Lancelot Oliphant, 5 Ekim 1931'de Türkiye'deki İngiliz Büyükelçisi Sir George Clerk'e Londra'dan gönderdiği özel yazıda şöyle diyordu:

¹ A. K. Helm, daha önce Ankara'da İngiliz diplomatik temsilcisi idi.

- “1. Size birkaç hafta önce de söylediğim gibi², siyasal durumdaki belirsizlik, Dışişleri Bakanımızın Cenevre’de Tevfik Rüştü Bey’in arkasını okşamayı için 10 Ağustos 1931 tarihli yazınızda yapmış olduğunuz öneriye göre davranmamızı olanaksız yapmıştır. Bununla birlikte, Gazi’ye ve Türkiye yönetimine bir dostluk gösterisinde bulunmamızla ilgili dileğinizi unutmuş değiliz.
2. Gelibolu (Anafartalar) savaşının resmî tarihiyle ilgili olarak yayınlanmakta olan yapının provalarının bu sırada Bakanlığımıza gönderilmiş bulunmaları, bize şu fikri vermiştir: siz, bu resmî tarihin uygun biçimde ciltlenmiş bir suretini Majeste Kral Yönetimi (İngiliz yönetimi)³ adına Gazi’ye takdimle herhalde onu pek memnun edersiniz. Gazi’nin bu savaş hakkında konuşmaktan hâlâ çok zevk aldığını düşünmekte herhalde haklıym ve bu denli bir jestin, daha müteşebbis bir davranış kadar Gazi’ce değerlendirilmesi olanak içindedir.
3. Ama bu görüş henüz deneme evresindedir ve bunu onaylamazsanız bundan bir kez daha söz edilmeyecektir. Bu konuda ne düşündüğünüzü bana lütfen bildiriniz.
4. Öğrendiğime göre, resmî tarihin son cildinin yıl sonuna doğru yayınlanması bekleniyor. Bu arada Helm bu yapıtı okumuştur; yapıtta, gerek Gazi’nin gerekse genellikle Türkiye’nin onuruna dokunacak hiç bir şey yoktur. Öteyandan, Mustafa Kemal’in, yarımadaanın savunulmasında büyük ve kesin bir rol oynadığı gösterilmektedir.
5. Dolayısıyla, bu öneriyle ilgili olarak onayınızı bekleriz⁴. (Belge No. 2 ve 2 A).

Buna bir hafta sonra Ankara’dan gönderdiği özel bir yazıyla karşılık veren İngiliz Büyükelçisi George Clerk, Mr. Helm, “Gelibolu

² İngiltere’nin Türkiye Büyükelçisi Sir George Clerk o sırada yaz tatilini İngiltere’de geçiriyordu.

³ *His Majesty’s Government*.

⁴ İ. D. A. (İngiliz Devlet Arşivi), Dosya No. 15381, Belge No. E 4836; arşiv bundan böyle kısaca İ. D. A. olarak anılacaktır.

Savaşının Resmî Tarihi” (*Official History of the Gallipoli Campaign*) adlı yapıtta Gazi ve genellikle Türklerin onuruna dokanıcı hiçbir şey olmadığını saptadığına göre, bunun uygun biçimde ciltlenmiş bir suretini Mustafa Kemal’e vermenin değerli bir görüş olduğunu bildiriyor; “öyleyse bunu bana en erken vakitte gönderiniz” diyordu (Belge No. 3); ama Müsteşar Oliphant, bu yapıtın yıl sonundan önce hazır olamayacağını 19 Ekim 1931’de ona gene izah ediyordu.

Bu arada, iki ciltlik Gelibolu savaşı resmî tarihinin Mustafa Kemal’e ödül olarak verilmesinde güçlükler çıkıyordu. İngiltere Dışişleri Bakanlığı yetkililerinden Sir F. Butler, 26 Ekim 1931’de kaleme aldığı şu derkenarda bu zorluğu yansıtıyordu:

“Bu evrede herhangi bir zorluk çıkardığımdan ötürü çok üzülüyorum, ama konuyla ilişkin olarak uzun süre düşündükten sonra başka türlü davranmak olanağı bulamadım. Kamu malı olan ödüllerle ilgili içtüzükler oldukça serttir. Bu denli tüm ödüller Maliye Bakanlığınca onaylanmalıdır. Bunların değeri yüksekse, yani 10.000 sterlini aşarsa, ödül verilmeden önce, bunun niçin verileceği konusunda Maliye Bakanlığınca Parlamenteoya yazılı izahat verilmelidir.

Hangi büyüklükte olursa olsun, tüm ödüller, ileride Parlamenteoya sunulacak olan hesaplarda gösterilmelidirler... Dolayısıyla, Maliye Bakanlığının onayı alınmadan ve Baş Muhasibin dikkatine sunulacak bir listeye geçirilmeden bu denli bir ödülün verilemeyeceğini bildirmekle üzüntü duyarım. Benim görebileceğim başka tek yol şudur: ödül, kamu hesaplarında gösterilmesi gerekmeyen bir fondan ödenmelidir.

Bu konuyu herhangi bir vakitte görüşmeye hazırım, ama bununla ilgili içtüzüklerin ne kadar sert olduklarını burada kaydetmenin en iyi bir davranış olacağı kanısındayım, şöyle ki, ileride güç durum yaratabilecek bir yöntem izlenmiş olmasın. Durumu Mr. Gaselee’ye de izah etmiş bulunuyorum.”

Bunun üzerine, Doğu Dairesi yetkililerinden G. W. Rendel, 31 Ekim 1931’de kaleme aldığı derkenarda, bu ödülün Maliye Bakanlığının onayı alınmadan olağan biçimde verilmesinin artık olanaksız olduğunu; yetkililerden Mr. Gaselee’nin 25 Eylül 1931 tarihli ve E

4836 referanslı derkenarından da görüleceği gibi, Maliye Bakanlığının o sıralardaki koşullar içinde⁵, bu konuda yapılacak bir dileğe karşı çıkacağını öne sürüyor, şöyle diyordu:

“Maliye Bakanlığının, bu konuya yalnız Türkiye ile olan ilişkilerimiz açısından değil, bunun öteki ülkelere karşı bir evveliyet oluşturması olasılığı açısından da bakmak zorunda olduğu bellidir. Bu ödülün verilmesini haklı göstermek için Maliye Bakanlığına yapacağımız herhangi bir öneri, bence buna benzer öteki konularda da yapılabilir. Türkiye konusunda yalnız iyi bir hava yaratmak özürünü öne süremeyiz, çünkü öteki ülkelerle ilişkin olarak da aynı özür öne sürülebilir. Amacımızda başarı sağlamamız kuşkuludur ve konu Dışişleri Bakanlığında daha çok görüşülmeden önce, bunda karşılaşmış olduğumuz güçlükler konusunda Sir G. Clerk’e bilgi vermek gerekebilir”.

Bakanlık Müsteşarı L. Oliphant bundan hiç memnun kalmıyor; 31 Ekim 1931’de kaleme aldığı derkenarda görüşünde direniyor; “siyasal nedenlerden ötürü bu ödül verilmelidir ve bunu yapmak için bir usul bulmalıyız” diyordu. Bunun üzerine, Bakanlık yetkililerinden Sir F. Butler, 3 Kasım 1931’de sorumlulardan A. W. A. Leeper’le görüştüktan sonra şu derkenarı kaleme alıyordu:

“‘Kültürel propaganda’ kalemi altındaki masraflarımızdan tasarruf amacıyla vazgeçtiğimiz zaman, bu malî yılın geriye kalan kısmı için ödüllük küçük kitaplara harcanmak üzere £100 sterlin tutarında bir meblâğı bir yana ayırmıştık. Bu meblâğın büyük bir kısmı harcanmış değildir. Mr. Leeper, Gazi’ye yapılacak olan takdimin, ‘kültürel propaganda’ başlığı altında gelebileceği görüşündedir. Bunun masrafı, bu amaçla ayrılmış bulunan bu paradan karşılanabilir. Bu da daha önce kaleme almış olduğum derkenarda öne sürmüş bulunduğum tüm güçlükleri ortadan kaldıracaktır. Mr. Leeper’e bu ödülün toplam değerinin £5 ile £10 sterlin arasında olacağını tahmin ettiğimi söyledim; bunun doğru olmasını umud ederim”.

Dışişleri Bakanlığının öteki yetkililerinden Stephen Gaselee, 3 Kasım 1931’de kaleme aldığı derkenarda, ödülün bundan biraz daha

⁵ O sıralarda İngiltere büyük bir malî bunalım içinde bulunuyordu.

pahalı olabileceğini; bunun da ne denli bir cilt dilendiğine bağlı olduğunu, ama pek çok pahalıya mal olmayacağını not ediyor; A. W. Leeper 4 Kasımda şunları ekliyordu:

“£10 sterlinden biraz daha çok da olsa gene değer ve ödül v.s. gibi benzer masraflar için ayırdığımız ihtiyat sandığından karşılanabilir”.

Gazi'ye ödül verilmesi işiyle uğraşan Stephen Gaselee, Gelibolu savaşı tarihinin yazarı General Aspinall - Oglender'le 5 Kasım 1931'de yemek yiyor ve ona, yapıtın son cildinin ne vakit hazır olacağını soruyordu. General, bunun 25 Nisanda yayınlanması için yaynevine dilekte bulunduğunu söylüyordu; ama yapıt o tarihten çok önce basılacaktı. Stephen Gaselee 6 Kasımda kaleme aldığı derkenarda şöyle diyordu:

“Bana izin verilirse, yapıtı üç veya dört hafta önce, yönetimin kırtasiye dairesinden sayfa halinde teslim alacak ve buradaki ciltçiye vereceğim, şöyle ki, burada yayınlanacağı gün İstanbul'da takdime hazır olacak”.

Müsteşar Lancelot Oliphant, 11 Kasımda şu derkenarı not ediyordu:

“Ne olanaklı ise lütfen yapınız. Size çok minnettar kalacağım. Sir G. Clerk şimdi izinli olarak Türkiye dışında bulunuyor, ama Nisan başlarında Türkiye'ye dönecektir ve bu tarihler ona çok uygun olacaktır⁶”.

İki hafta kadar sonra, Stephen Gaselee şu derkenarı kaleme alıyordu:

“Bu sorunla ilgili olarak sokulganlıkla davranmadan çalışmama izin verilirse, herhangi bir güçlüğü çıkacağını tahmin etmiyorum. Yönetimin kırtasiye dairesine başvurarak bu yapıttan bir set dileyebilir ve buradaki ciltçimize onu güzelce ciltlemesi için yönerge verebilirim. Bu gereksiz görülürse, onu olağan biçimde sağlayarak dışarıdan bir ciltçiye ciltletebiliriz. Bunu, Oxford kentinde müdürü bulunduğum bir firmada maliyet fiyatına ciltletebilirim: tabii 'diplomatik' masraf olarak ödenebilir... Kanıma göre bu, takdim edilebilecek en ucuz biçimde yapılmalıdır⁷”.

⁶ İ. D. A. 15381/E 5237.

⁷ İ. D. A. 15381/E 4838.

Aradan dört ay kadar bir süre geçtikten sonra, Stephen Gaselee, 7 Mart 1932'de Yarbay N. G. Scorgie'ye Londra'dan gönderdiği özel yazıda, siyasal nedenlerden ötürü, General Aspinall - Ogländer'in "Gelibolu Savaşının Resmî Tarihi" adlı yapıtının özel biçimde ciltlenerek Türkiyedeki İngiliz Büyükelçisi eliyle Gazi Mustafa Kemal Paşa'ya resmen takdim edileceğini bildiriyor, şöyle diyordu:

"Yapıttaki kimi satırların, bunun takdimini oldukça uygun yaptığını saptamış bulunuyorum. Anladığıma göre yapıtın baskısı şimdi bitmek üzeredir: bu mektubumdan amaç, sizden, bunun bütünlümlü bir suretini bana sayfa biçiminde göndermenizi ve buradaki (Londra) ciltçinize bunu uygun biçimde ve bizim seçeceğimiz gibi, meşinle (kırmızı veya siyah olsun, ama domuz derisi olmasın!) ciltlemesi için ona buyruk vermenizi dilemektir.

Ödenmeyi dileyorsanız, bizim burada bulundurduğumuz bir fondan size ödeyebiliriz - ama, bunu resmî bir amaç için dilediğimize göre, bize herhalde tenzilât yapacaksınız. Bu yüzden, size bir talep göndermiyorum. Yapıt hazırsa, sayfaların bana erken gönderilmelerini dilerim, çünkü Sir George Clerk, iznini geçirmek üzere yakında buraya gelecektir ve cildin biçimini kendisiyle görüşeceğiz". (Belge No. 4).

Buna dört gün sonra karşılık veren Yarbay N. G. Scorgie, yapıtın birinci cildinin sayfalarının ona ivedilikle gönderilmesi için ölçem aldığını; ikinci cildin de sayfaları hazır olunca gönderileceğini; ciltçisine, yapıtın Mr. Gaselee'nin dilediği biçimde ciltlenmesi için direktif verileceğini bildiriyor, şöyle diyordu:

"Maalesef bunu ödemeniz gerekecek, çünkü Maliye Bakanlığının yetkisi olmadan hiçbir takdimde bulunamayız, ama size tenzilât yapılacaktır. Rahiplere takdim edilen eski din kitapları bu denli ödemededen muaf tutulur. Silâhsızlanma konferansı yaklaşmak üzere olmakla birlikte, bir savaş tarihi, eski bir din kitabı olarak nitelenemez; sonra Dışişleri Bakanlığı, Mustafa Kemal Paşa'yı muhtaç bir din adamı olarak gösteremez"⁸. (Belge No. 5).

⁸ İ. D. A. 16093/E 1153.

Ödül Gazi'ye verilirken yapılacak ithaf konusunda da Dışişleri Bakanlığında kimi güçlükler çıkıyordu. Stephen Gaselee'nin bu konuyla ilişkin olarak 22 Mart 1932'de kaleme aldığı şu derkenar ilginçtir:

“Sir George Clerk (İngiliz Büyükelçisi) bu konuda dün beni görmeye geldi. Yapıtın kırmızı meşinle ciltlenmesini ve her cildin kapağına Kıraliyet Simgesinin konulmasını; yapılacak ithafın ayrı bir sayfa üzerinde ve birinci cilde konulmak üzere matbu ve şöyle olmasını önerdi: “Büyük bir general, asil bir düşman ve cömert bir dost olan Türkiye Cumhurbaşkanı Ekselâns Gazi Mustafa Kemal'e Britanya Majesteleri Yönetimince takdim olunur”. ‘Büyük Britanya’daki ‘Britanya Majesteleri Yönetimi’ sözcüklerinin kullanılmasını umud ederim. Cildin sayfaları henüz gelmedi, dolayısıyla aceleye gerek yoktur, ama büyük bir değişiklik yaparsak bu konuda Sir G. Clerk'e danışmalıyız. Kendisi 1 Nisana dek 6 Carlos Place adresinde olacaktır”.

Bu arada Stephen Gaselee'nin 29 Martta öteki yetkililerden G. W. Rendel'e anlattığına göre, yukarıda sözü geçen ithaf bizzat Sir George Clerk'ce kaleme alınmıştı, dolayısıyla G. W. Rendel, onda herhangi bir değişiklik yapılmasını önermeye çekiniyordu. Bununla birlikte, adının önünde daha yüksek olan “Gazi” ünvanı bulunan bir kişinin adının sonuna “Paşa” sözcüğünün eklenmesinin doğru olamayacağını, dolayısıyla bu sözcüğün dışarıda bırakılmasını; Sir G. Clerk'in bu konuda görüşünün sorulmasını öneriyor; bundan başka, önerilen ithaf ve onun tabedilmesiyle ilgili hazırlıkların oldukça tatmin edici olduklarını kaydediyordu.

Aynı gün Müsteşar L. Oliphant şu derkenarı kaleme alıyordu: “*Almanach de Gotha*'da Cumhurbaşkanının rütbesi ‘Gazi Mustafa Kemal Hazretleri’ olarak gösteriliyor; ben bunu ‘Ekselâns Gazi Mustafa Kemal’ olarak açımlayabilirim. ‘Felt Mareşal’ sözcüklerini dışarıda bırakmamızı öneriyorum. Evet hem ‘Felt Mareşal’ hem de ‘Paşa’ sözcüklerinin dışarıda bırakılmalarından yanayım. ‘Paşa’ sözcüğü kullanılacaksa, Türkçe olan ‘Paşa’ değil, İngilizce olan ‘Pasha’ sözcüğünün kullanılması gerekecektir. Sonra Majeste Kıral Yönetimini ‘Büyük Britanya’ sözcüklerini dışarıda bırakarak Mr. Gaselee'nin kaleme aldığı biçimde takdim edelim.

Yapıtın ciltlenmesiyle ilgili hazırlıklar pek iyi görünüyor ve bu konuda yapmış olduğu tüm çalışmalarından ötürü Mr. Gaselee'ye oldukça minnettarız. Mr. Gaselee ciltleri alır almaz, Türkiye'ye gönderilmeye hazır olduklarını bana bildirirse, onları görmek zevkini tatmayı dileyorum"⁹. (Belge No. 6, 6A, 6B ve 6C).

Stephen Gaselee'nin 30 Mart 1932'de Londra'dan Büyükelçi Sir George Clerk'e gönderdiği özel yazıdan anlaşıldığına göre, Gazi'ye gönderilecek olan yapıtın ilk sayfasına yazılacak olan ithaf, bir nokta dışında onaylanmıştı; bu nokta da, "Paşa" sözcüğüyle ilişkindi. Mr. Gaselee'ye göre, doğru düşünülecek olursa, "Gazi" gibi yüksek bir sözcükten sonra "Paşa" sözcüğünü de kullanmak Türkçe bakımından doğru değildi. Sonra bu sözcüğün "Paşa" olarak kullanılmasından da kaçınılacaktı, çünkü bunun İngilizcesi "Pasha" ve ithaf İngilizce olduğuna göre, bu sözcüğün İngilizcesinin kullanılması gerekecekti. İthaf şu biçimde sadeleştiriliyordu: "*Büyük bir general, asil bir düşman ve cömert bir dost olan Türkiye Cumhurbaşkanı Ekselâns Gazi Mustafa Kemal'e Britanya Majesteleri Yönetimince takdim olunur*". (Belge No. 7 ve 7A). Bu ithaf, Amerika'nın Türkiye Büyükelçisi Joseph Grew ve İngiliz Büyükelçisi Sir George Clerk'ce 30 Mart 1932'de onaylanıyordu.

Üç hafta sonra, 21 Nisan 1932'de yapıt, yazarı General Aspinall-Oglander ve yetkililerden Mr. Childs, Mr. Rendel ve Mr. Helm'ce incelendikten sonra, diplomatik çanta içinde Ankara'ya gönderiliyordu. Stephen Gaselee, aynı gün kaleme aldığı derkenarda, "bunun çok güzel bir yapıt olduğu genellikle kabul edilmiştir" diyordu. Gene aynı gün İngiliz Büyükelçisi Sir George Clerk'e şu özel yazıyı gönderiyordu:

"Gaziye takdim edilecek olan yapıtı size göndermekle zevk duyarım. Cildiyle genel görünüşünden ve siz burada iken 21 Martta hep birlikte düzenlediğimiz matbu ithaf sayfasından memnun olacağınızı sanıyorum, çünkü bunu hazırlamak için çok emek harcamış bulunuyoruz. Bu yapıtın ikinci cildi İngiltere'de 25 Nisanda yayınlanacaktır; bunu olanaklı en erken vakitte, suretleri normal biçimde Türkiye'ye var-

⁹ İ. D. A. 16093/E 2019.

madan önce, Gazi'nin eline teslim edebileceksiniz. Ödülden memnun olup olmadığını bize lütfen bildiriniz”.

Yetkililerden A. K. Helm, bu belgeyle ilgili olarak 26 Nisanda kaleme aldığı derkenarda: “Gazi'nin bunu değerlendirmesini umut edelim; değerlendireceğine zerre kadar kuşku yoktur” diyor; bir gün sonra öteki yetkililerden G. W. Rendel şunları ekliyordu: “. . . Ödül çok güzel görünüyor ve oldukça tatmin edici olacaktır¹⁰” (Belge No. 8).

Ankara'daki İngiliz Büyükelçisi Sir George Clerk, 27 Nisan 1932'de Stephen Gaselee'ye İstanbul'dan gönderdiği özel yazıda, yapıtın geldiğini ve umut ettiği gibi pek güzel olduğunu; kişisel rahatlık açısından bizzat kendisi bunun iki kalın cildi yerine daha küçük dört cildini okumayı yeğ tutacağını, ama yapıtın verileceği “yüksek amaç” bakımından iki cildin pek uygun olduğunu; yapıtın takdimi konusunda gereken hazırlığı yapması için yardımcısı James Morgan'a yönerge gönderdiğini ve Gazi'nin bunu beğenip beğenmediğini bir mektupla bildireceğini; onun dikkatini Gazi'den söz eden paragrafa çekeceğini bildiriyor; “bunu dikkatime sunduğunuzdan ötürü size çok teşekkür ederim; dilenen amaca yardımcı olacaktır” diyordu¹¹. (Belge No. 9 ve 9 A).

Üç buçuk hafta kadar sonra, 21 Mayıs 1932'de, Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal, İngiliz Büyükelçisi Sir George Clerk'i kabul ediyordu. Bu görüşmeyi Büyükelçinin aynı gün 177 sayılı gizli yazı olarak İngiltere Dışişleri Bakanı Sir John Simon'a gönderdiği rapordan izleyelim: “1. Cumhurbaşkanı, Anafartalar savaşının resmî tarihini kapsayan ve özel biçimde ciltlenmiş bulunan iki ciltlik yapıtı Majeste Kırıl Yönetimi adına kendilerine takdim etmem için beni bugün huzurlarına kabul ettiler.

“2. Bu amaçla huzura kabul edilmem için Protokol Dairesine başvurduğum zaman, kimi resmî olaylarla karşılaştım. Bu arada Bakanların, Protokol şefinin ve resmî çevirgenlerin yokluklarında Gazi'nin beni tek başına kabul etmesi doğrusu pek şaşırtıcı idi. Daha önceki ziyaretlerimde Gazi'yle görüşmek onuruna nail olduğum vakit, Gazi bazan çevirgenlerinden usanır veya onlardan kuşkulanır ve bir

¹⁰ İ. D. A. 16093/E 1153.

¹¹ İ. D. A. 16093/E 2019.

süre sonra ısınmaya başlayınca, bizzat kendisi Fransızca veya Almanca konuşmaya başladığı; ama anladığıma göre şimdi ilk kez yabancı bir diplomatı tek başına kabul ediyor ve görüşmenin ta başlangıcından Fransızca konuşuyordu.

“3. Yapıtın amacının, Boğazlardan geçme deneyinin nasıl başladığını, nasıl yürütüldüğünü ve sonunda nasıl başarısızlığa uğradığını temiz, gerçek ve yansız bir biçimde askerî öğrencilere ve gelecekteki kuşaklara anlatmak olduğunu Gazi’ye açıkladıktan sonra, kendi yönetiminin askerî açıdan olduğu kadar, her iki yanın erlerince gösterilen muhteşem çaba ve ölümsüz cesareti doğrulamak açısından da ilginç bulunan bu denli bir yapıtı, savaşa tam zamanında karışarak onun sonucunu, askerî harekâtın tüm seyrini ve kendi ulusunun geleceğini büyük ölçüde etkileyen Ekselânsın iyi karşılayacağını umut ettiğimi bildirdim ve Cumhurbaşkanından, bunu, kendi yönetimimin, yapıtta da belirtildiği gibi, ‘büyük bir general, asil bir düşman ve cömert bir dost’ saydığı bir kişiye karşı olan duygularının bir belirtisi olarak kabul buyurmalarını diledim. Cumhurbaşkanı, Majeste Kral Yönetiminin bu mesut ve kibar görüşlerinden ötürü duygularını açıkça belirterek en içten teşekkürlerini ve takdirlerini bildirmemi dilediler.

“4. Bundan sonra atışe militerim olan Binbaşı O’Leary’yi içeri aldırarak iki cildi de Gaziyeye takdim ettim. Gazi ivedilikle bir masa çekerek, Anafarta bölgesinin haritasını açtılar ve 1915 yılının Nisan ve Ağustos aylarındaki en bunalımlı günleri bize bizzat anlatmaya başladılar. Gazinin o bunalımlı günler hakkındaki ilginç anılarıyla ilişkin olarak Binbaşı O’Leary’ce kaleme alınan bir notu ilişikte gönderiyorum. Ekselâns bundan sonra genel konular üzerinde konuşmaya başladı ve daha uzun süre konuşmaya hazır olduğunu gösterdi, ama bir saat sonra, Ekselânsın Fransızcasına daha çok yük olamayacağını anladım ve huzurlarından çekilmek için izin diledim.

“5. Gazi’nin dışı ağrıyordu, ama bunun dışında sağlık açısından kendilerini en iyi durumda gördüm. Görüşme sırasında pek hoş ve çekici bir yöntem uyguladılar. Majeste Kral Yönetiminin bu sadık düşüncesi, görünürde onu pek duygulandırdı ve karakterinin basit ve sevimli bir yanını gösterdi. Çoğu kez Türk halkına hitap ederken uyguladığı ‘derin bakışlı, kutsal gerçeklerin sözcüsü’ tutumu bugün görünmüyordu”. (Belge No. 10, 10 A ve 10 B).

Binbaşı O'Leary'nin 21 Mayıs 1932'de Çankaya'da "Gazi'nin Gelibolu savaşıyla ilgili görüşleri" başlığı altında kaleme aldığı not:

"İlkin Gelibolu yarımadasındaki tüm ordulara komuta ediyordum, ama İngilizler Güney kesimine çıkarma yapmadan bir süre önce komutam, benden daha kıdemli olan ama hiç yeteneği bulunmayan Albay Sami Bey'e verilmişti. O sıralarda 19. tümene komuta ediyordum ve karargâhım Maydos'un Kuzeyinde bulunuyordu. Kolordu komutanı da Gelibolu'da idi. Komutamdaki tümeni yürüyüşlerle eğitmeyi sürdürüyordum.

"Bir gün bir taburla birlikte Conk Bayırı doğrultusunda askeri manevralar yaparken, kurmayıma mensup bir subayla birlikte tepeye tırmandık. Ânî olarak Arı Burnu doğrultusundan bana doğru gelmekte olan, Türk askerlerinden oluşmuş bir hat gördüm. 'Düşman geliyor' dediler. 'Hangi düşman?' 'İngilizler çıkarma yaptılar'. Silâhları için mermi kalmadığından geri çekilmek zorunda kaldıklarını eklediler. Kendilerine süngü takmalarını ve yere yatmalarını buyurdum. Öndeki İngiliz askerleri de ne olduğunu anlamıyarak bizi taklit ettiler.

"Bu arada taburu çağırdım; bereket ki onların mermileri vardı. Bu, tüm yarımadanın anahtarı olan Conk Bayırı tepesi için yapılacak mücadelenin başlangıcı idi. Ağustos çıkarmalarından önce, her iki savaş kesiminde direnişle karşılaşarak ilerleyemeyen İngilizlerin yandan çıkarma yapmayı deneyeceklerine ve bunun da ancak Suvla bölgesinde yapılabileceğine yüksek komutanın sık sık dikkatini çekiyordum. Bu görüşü kabul etmediler ve Kolordu Komutanı Feyzi Bey, komutanın olduğu yere gelerek bana, Suvla'ya bir çıkarma yapmanın olanaksız olduğunu yerel olarak göstermeye yeltendi.

"Daha sonra rahatsız olmaya ve ne yapılması gerektiğini sık sık bana sormaya başladılar. Ben de 'Gereken ölçemleri alınız; tüm savaş kesiminin komutasını bana veriniz' karşılığını verdim. 'Bu pek çok olmaz mı?' diye sordular. 'Hayır, pek az olur' karşılığını verdim. Liman von Sanders bunu yapmaya hazırды, ama Enver Paşa ona izin vermiyordu.

"Saldırı başlayınca, bana telefon ederek Suvla'da İngiliz askeri olup olmadığını duyup duymadığımı sordular. 'Nasıl olabilir, siz bana bunun olanaksız olduğunu söylemiştiniz' karşılığını verdim. Durum oldukça bunalımlı idi, çünkü Arı Burnu'ndaki düşman Conk

Bayırı'ndaki tümsekleri ele geçirmeyi başarmıştı ve oradaki komutanlarım daha çok direnişte bulunamayacaklarını bildiriyorlardı. 'Düşmanı Anafarta önünde durdurana dek orasını bir gün daha korumalısınız' dedim.

"Derhal öne atıldım ve Suvla körfezinde İngiliz ordularının sütunlarını gördüm. Burada buyruğumda pek az sayıda asker vardı; İngilizler saldırsalar, onlara karşı tutunamayacaktık, ama beklediler. Öğrendiğime göre, saldırı buyruğunu vermek için bizzat General Hamilton Suvla körfezine gelmişti.

"Bu arada karşı saldırı buyruğunu verdim ve askerlerimize yerlerini tutmalarını emrettim; ben de öteki savaş kesimine koştum ve orada İngilizleri tümseklerden geri püskürtmeyi başardık.

"Tüm savaş günlerinde iki düşmanla savaşmak zorunda kaldım: Dış düşman ve Türk yüksek komutası. Çankaya, 21. 5. 1932".

Yukarıdaki belgeler İngiltere Dışişleri Bakanlığında ilgiyle izleniyor, yetkililerden C. W. Baxter, 3 Haziran 1932'de şu derkenarı kaleme alıyordu:

"Gazinin bu kadar takdir edici olması tatmin edicidir. Onun Gelibolu savaşıyla ilişkin sözleri oldukça ilginçtir...".

Öteki yetkililerden G. W. Rendel 6 Haziranda şöyle diyordu:

"Gazinin verilen ödülü ne kadar değerlendirdiği, basında da göze çarpar biçimde açıklanmıştır. Bu görüşü ilk ortaya atan Mr. Helm'e büyük kredi verilmelidir. Onun bu konuda kullandığı inisiyatifte ne kadar haklı olduğu kanıtlanmıştır". (Belge No. 11).

Öte yandan Londra'da çıkan İngilizce "*Daily Telegraph*" gazetesinin 6 Haziran 1932 günü sayısında şu ilginç haber yayınlanıyordu:

"İngilizlerin Gelibolu Tarihi Türk Okullarında Okutulacak'; İstanbul, Pazar; muhabirimiz bildiriyor: Öğrendiğime göre, Türkiye yönetimi, İngiliz Resmî Gelibolu Savaşı Tarihi'ni Türkçeye çevirmek niyetindedir. Bu, Türkiye'de tüm okul ve üniversitelere dağıtılacaktır..." (Belge No. 12).

Bu arada İngiliz Büyükelçisi Sir George Clerk, 24 Mayıs 1932'de Dışişleri Bakanlığı yetkililerinden Stephen Gaselee'ye Ankara'dan şu özel yazıyı gönderiyordu:

“‘Gelibolu Anılarını’ Gazi’ye takdim etmekle ilgili dahiyane fikrinizin ne denli isabetli olduğunu anlatan 21 Mayıs 1932 tarihli ve 177 sayılı yazımın sizi memnun bırakmış olmasını umud ederim. Mustafa Kemal’in O’Leary ile bana, Anafarta anılarını anlattığı sırada sizin de orada olmanızı dilerdim. Gazi’nin anlattığına göre, yerine başkası atanıyor ve kendisine, savaş olmayan bir bölgede sahte (adı var kendi yok - *Dud*) bir tümen veriliyordu. Bir gün bir taburu eğitirken, Türk askerlerinin bizim Anafarta’da yaptığımız ilerleme önünde geri çekildiklerini bir tesadüf olarak gördü. Bizim için trajik olan bu dramatik kader çarpısı iyi biliniyor, ama baş rolü oynayan aktörün bunu basit ve kibirsiz bir biçimde anlatması, hayatımın en ilginç deneylerinden biri olarak kalacaktır¹²”. (Belge No. 13 ve 13 A).

Stephen Gaselee buna 13 Haziran 1932’de Londra’dan gönderdiği şu özel yazıyla karşılık veriyordu:

“24 Mayıs 1932 tarihli yazınıza daha önce karşılık verecektim, ama 21 Mayıs 1932 tarihli ve 177 sayılı yazınız 3 Haziran’da alınmış olmakla birlikte elime ancak bu sabah geçti.

Takdim konusunda herşeyin tıkrında gitmiş olmasından çok memnunum ve şimdi gazetelerden öğrendiğime göre, Gelibolu tarihi veya onun bir kısmı Türkçeye çevrilerek askerî kolejlerde okutulacaktır.

Mektubunuzu veya onun bir kısmını gizli olarak General Aspinall - Ogländer’e göstermek konusunda Doğu Dairesinden izin almaya çalışacağım. Ancak, yazınızda düzeltmem gereken bir yanlış vardır: söz konusu yapıtın Gaziye takdimi fikri benden değil, Mr. Helm’den gelmiştir. Ben sadece ciltleme, ithaf sayfasının basılması ve tüm işin pratik yönlerini bütünlemekle uğraştım¹³”.

¹² İ. D. A. 16093/E 2714.

¹³ Aynı kaynak. Stephen Gaselee, 13. 6. 1932’de şu derkenarı kaleme alıyordu: “Sir G. Clerk’in bana gönderdiği özel bir mektubu buraya ilştiriyorum. Ona gönderdiğim karşılıkta bu fikri ilkin kimin ortaya atmış olduğunu kendisine bildirdim. General Aspinall - Ogländer’i bu yazıyı okuması için buraya çağırabilir miyim? Onu çok memnun edecektir ve bu kadarlık bir onur onun için gereklidir”. Müsteşar L. Oliphant şunları ekliyordu: “Görüşlerinize büsbütün katılıyorum. General Aspinall - Ogländer özellikle bu yazının içeriğiyle ilgilenecektir. Hiç olmazsa ona

İngilizlerin Gazi'ye göstermiş oldukları iltifattan hiç de memnun olmayan Fransızlar, özellikle "*Le Temps*" gazetesi, ona verilen ödülle ilişkin olarak çirkin bir yazı yayınlıyor ve Türk onurunu inciten sözler harcıyordu. Bunun üzerine Ankara'daki İngiliz diplomatik temsilcisi James Morgan, 28 Mayıs 1932'de İngiltere Dışişleri Bakanı Sir John Simon'a şu yazıyı gönderiyordu:

"*Hâkimiyet-i Milliye*' gazetesinin 27 Mayıs 1932 günkü sayısında yayınlanan bir yazının çevirisini ilişikte gönderiyorum. Bu yazı ilkin '*Le Temps*' gazetesinde, ondan iktibasen de '*L'Republique*' gazetesinin 27 Mayıs 1932 günkü sayısında çıkan bir yazıdan esinlenmiştir. Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Numan Bey, Büyükelçilik danışmanımızın dikkatini '*Hâkimiyet-i Milliye*'de çıkan baş yazıya çekerek, bu gazete ile İstanbul basınının, Gazi'ye ödül verdiği için İngiliz yönetiminin tutumunu çekiştiren '*Le Temps*' gazetesine karşı takındıkları tutumdan memnun kaldığını söyledi.

Tarih'in Gazi'ye takdim edilmesinin Türklerce büyük ölçüde değerlendirildiğine ve '*Le Temps*' gazetesinin yazısına epeyi içerlediklerine hiç şüphe yoktur; ama zaten bu sırada Türklerde, en küçük bir nedenle Fransız basınına kızma ve İngiltere ile Fransa'nın arasını açma meyli vardır¹⁴".

Üç gün sonra, İngiliz Büyükelçisi Sir George Clerk, Dışişleri Bakanı Sir John Simon'a gönderdiği 184 sayılı yazıda: "*Temps*' gazetesinde çıkan yazı yüzünden, İngiliz yönetiminin nezaket ve içtenlikle davranarak Boğazlar savaşıyla ilişkin resmî tarihi Gazi'ye göndermiş bulunması, Türkiye yönetimi ve basınının o kadar çok takdirini kazandırmıştır ki, âdeta sıkılıyoruz" diyor; bu konuda Türkiye Dışişleri Bakanı vekili Şükrü Kaya'nın ona göndermiş olduğu bir yazının suretini ilâştiriyor, şöyle diyordu:

bunu gelip görmesi için izin vermeliyiz". Stephen Gaselee, 4. 7. 1932: "General yaz aylarında uzakta olacak ve şimdilik kente gelemez. Güz başlangıcında geri dönünce bu yazıyı kendisine göstereceğim". S. G. 31. 10. 1932: "Yazıyı kendisine gösterdim; çok minnettar kaldı". (Belge No. 12).

¹⁴ İ. D. A. 16093/E 2717; "*Hâkimiyet-i Milliye*", 27. 5. 1932 "*Zavallı Temps*"; "*La République*", 27. 5. 1932, "Une publication insolente d'un Journal Etranger". İngiliz yetkililerinden A. K. Helm bunu 14. 6. 1932'de şöyle yorumluyordu: "*Temps* budalaca davranmıştır, ama Türklerle, ödülün ne kadar takdir edildiğini göstermeleri için fırsat vermiştir".

S. R. Sonyel

	E	E. 4833 335
<p>Registry Number } E 4836/4836/44 FROM Foreign Office Minute (Mr. Helm). No. Date 14th Sept. 1931 Received in Registry } 24th Sept. 1931 E: Turkey.</p>	<p><u>Anflo-Turkish relations:- Proposed presentation to the GAZI.</u></p> <p>Suggests, as sign of goodwill and appreciation of Turkish policy on part of His Majesty's Government, that Gazi be presented by His Majesty's Ambassador with a bound copy of the "Official History of the Gallipoli Campaign".</p>	
<p>Last Paper. E 4000/4000/65 E 4000/4000/65 References. E 4000/4000/65 E 3761/3761/93</p>	<p>(Minute)</p> <p>Please see within.</p> <p><i>librarian</i> <i>chief clerk.</i></p> <p><u>A. K. Helm</u> nr. 9.31</p>	
<p>(Print)</p> <p>(In a separate)</p> <p>Mr. Helm, (6.6.31) per Self A</p>	<p>I do not anticipate any difficulty if I am allowed to go about the matter in an unobtrusive way - to demand a set from the Stationery Office, and then to give instructions to our book-binder how to give them an adequate exterior.</p>	
<p>(Initials)</p> <p>for 2/3/31</p>	<p>If this is for any reason considered undesirable, I suggest that the works be bought in the ordinary way and bound at the expense.</p>	

Belge No. 1 ve 1 A — İngiltere Dışişleri Bakanlığı yetkililerinden A. K. Helm'in, Gazi Mustafa Kemal'e iyi niyet gösterisinde bulunulmasını öneren 14. 9. 1931 tarihli derkenarı ve bununla ilgili belgeleri kapsayan dosyanın ön sayfası

S. R. Sonyel

*See
Gazet
13/9/31*

Mr. Havel

E 4670

337

The receipt by us of some chapters of the Official History of the Gallipoli Campaign, soon after there was a question of making a friendly gesture towards the Gazi (see E 3761/2127/33 and E 4400/4400/65), has made me wonder whether the latter object might not be achieved by the presentation to the Gazi of a suitably bound copy of the history in due course.

I feel sure that such a present would give extreme pleasure. I know from experience that the Gazi likes nothing better than to talk about the Gallipoli campaign, and the suggested present would lose nothing from the fact that the History shows that Mustafa Kemal played a large and almost decisive part in the defence of the Peninsula.

To secure the desired effect the presentation would of course have to be made to him in person by His Majesty's Ambassador.

A. K. Helen

14th September, 1931

Mr. Havel has read the history & considers that there is nothing in it which could possibly offend the susceptibilities of the Gazi or of the Turks in general. He knows the Gazi personally & speaks with authority as to his tastes. I therefore feel that his suggestion deserves consideration.

The Council of Legation & Gazi Clerk as to whether it would be possible to make the proposed gift.

If so, ask Sir G. Clerk's opinion.

Belge No. 1 A

S. R. Sonyel

Registry No. 54836/4036/44

A.K.H.

Trgt.

Sir G. Clerk,
Constantinople.

Private.

From Sir L. Cliphant

bag of 5 over

But

5558

sent to

mt
D.K.L.

F.O. 338

5 Oct. September, 1931

My dear George,

~~As~~ As I told you some weeks ago, the uncertain political situation made it impossible

to act on the suggestion in your letter of

August 10 that the Secretary of State should

give Teşvik ^{Ruizik} ~~_____~~ a pat on the back at Geneva.

we have kept in ~~the back of our mind~~ your

desire that some friendly overture should be

made to the Gazi or to the Turkish Government.

2 The receipt in the Department of the proofs of the Official History of the Gallipoli

Campaign has suggested to us the idea that no

little pleasure might be given to the Gazi if

you, on behalf of H.M.G., were to present to

him officially a suitably bound copy of the

History. I believe I am right in thinking

that the Gazi still dearly loves to talk of his

part in the campaign and it is possible that a

gesture like this would be appreciated as much

as would something of a more ambitious nature.

The /

Belge No. 2 ve 2 A -- Gazi Mustafa Kemal'e verilmesi düşünülen ödülle ilgili olarak İngiltere Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Lancelot Oliphant'ın 5. 10. 1931'de Türkiye'deki İngiliz Büyükelçisi Sir George Clerk'e gönderdiği özel yazının müsveddesi

S. R. Sonyel

3 The idea is however ~~not~~ tentative, and, unless you give it your blessing, you will hear no more about it. But please let me know what you think.

4. I am told that the final volume of the History will probably be published about the end of the year. Incidentally, Helm has read it through and considers that it contains nothing which could possibly offend the susceptibilities of the Gazi or of the Turks in general. On the other hand the History does show that Mustafa Kemal played a large and almost a decisive part in the defence of the Peninsula.

5. So let us have your blessing for the proposal.

No. 2 Oct.

S. R. Sonyel

Sir S. P. Clerk
19.10.31
Mr. Oliphant to see ref. Sir L.
Oliphant's minute of Sept 28.
17.10.31

British Embassy, 52
 Constantinople, 342
 October 12, 1931.
 R - 19

My dear Lancelot,

Since Helm has passed the text of
 the Official History of the Gallipoli Campaign
 as containing nothing to offend the very delicate
 susceptibilities of the Cazi or the Turks in
 general, I think that it is an admirable idea
 to give Mustafa Kemal a suitably bound copy.

I have now
once again
explained to
H.R. that we
cannot be
ready in any case
until the end of the year.
17.10.31

So go ahead and send it out to me as soon as possible.

Yours ever

George T. Clerk.

Sir Lancelot Oliphant, K.C.M.G., C.B.,
 Foreign Office.

58

Belge No. 3 — İngiliz Büyükelçisi Sir George Clerk'in aynı konuyla ilişkin olarak 12. 10. 1931'de Müsteşar L. Oliphant'a gönderdiği özel yazının aslının fotokopisi

S. R. Sonyel

Registry No. E 5227/4634/4

Entered in E series before cutting out

321 P.O. 7a

March 7 1932

Dear Scorgie

We desire, for political reasons, to put a copy of General Appinell-Oglander's "Official History of the Gallipoli Campaign" into a special building and make a formal presentation of it through our Amb: ~~at London~~ to the Gazi, Mustafa Kemal Pasha. Entre nous, a few lines have ~~been included~~ ~~that it is~~ ~~soon~~ been included in it which make it peculiarly suitable for the purpose!

I understand that it is ~~now~~ approaching completion and ~~the~~

to-bol ✓
to Scorgie
Stationery Office

[for Gaselee's signature]

News Dept 7/3/32

Sir F. Butler (copy) 12/4/32

Belge No. 4 — Aynı konuyla ilişkin olarak İngiltere Dışişleri Bakanlığı yetkililerinden Stephen Gaselee'nin 7. 3. 1932'de Yarbay N. G. Scorgie'ye gönderdiği özel yazının müsveddesi

S. R. Sonyel

325

G.734/132A.

11th March, 1932.

UNRECORDED

Dear Gaselee,

With reference to your letter E 1153/1153/44 of March 7th 1932, I am arranging for sheets of Volume One of the Gallipoli History to be sent to you at once, and of Volume Two as soon as they are available. The Press will be told to bind to your instructions.

I am afraid we must charge you (of course giving you the benefit of the trade discount), because we are absolutely debarred from presentations without Treasury authority, excepting obsolete religious books to parsons. Even with the Disarmament Conference approaching I cannot construe a War History as an obsolete religious book, and I doubt whether the Foreign Office could put forward Mustapha Kemal Pasha as a needy Minister of Religion.

Sincerely yours,

W. G. Scorgie
CFIS: 10/3
10/3
Eastern Dept.

Velvet
10/3
10/3

Sir F. Butler
J.G.
25 + 32'14. in. 32

S. Gaselee, Esqr., C.B.E.,
Foreign Office,
S.W.1.

Belge No. 5 — Yarbay N. G. Scorgie'nin 11. 3. 1932'de Stephen Gaselee'ye gönderdiği karşılığın aslının fotokopisi

E. 1153

Eastern Dept. 329

Sir George Clark came in yesterday to speak to me about this.

He suggests that the volumes should be bound in red crushed morocco with the Royal Arms on the front cover panel, and that the dedicatory inscription should be printed (on a separate leaf, bound into the first volume) something like this - :

Presented to
His Excellency
Ghazi Mustafa Kemal Paşa,
President of the Turkish Republic,
His Britannic Majesty's Government
in honour of
a past general,
a noble enemy,
and a generous friend.

I hope that it may not be
necessary to say "His [Britannic]
Majesty's Govt. in Great
"Britain".

S. R. Sonyel

"But..."

Please consider the wording
and let me have any criticisms.
The first sheets of the volume
have not yet arrived, so there
is no great hurry: but if
we make any serious change,
we must consult Sir G. Clerk,
as we can only be reached (at
6 Carlos Place) until April 1st

S.R.

22. iij. 32

I understand from Mr. Goslee that the wording suggested above was devised by Sir George Clerk himself and I therefore hesitate to suggest any alteration. I am told, however, that it is not strictly correct to add the word "Pasha" after a name already preceded by the higher title "Gazi", and that it would therefore be preferable to omit it.

Query: ask Sir G. Clerk by private letter this evening whether he sees any objection to this omission.

Apart...

Belge No. 6 A

Apart from this it seems to me that the suggested inscription and arrangements for printing it, etc., are quite satisfactory. The form of the word "Britannia" is not one for the Eastern Dept.

C. S. Trivedi.
29th March 1932.

The almanach de Gatha gives
the President's title thus
Ghazi M. K. ... Hasrat-khori F. M.
which by interpretation is
His Excellency
Ghazi M. ... K. ... F. M.

I think that we may well omit
the Field Marshal -

But I am definitely in favour of
omitting both Field Marshal and
Pasha - (were the latter to be given
the A. de G. supports the caution
that H. E. is not one now - it is the
Pasha as the inscription is to be in
English - Pasha is to all intents a
Persian or an English word whereas
a S with a Cedilla is in no way an
English form): also let us give the
description of H. M. G. as written
by Mr. Gaselle, omitting in G. B.

The arrangements for heading appear
to be excellent - we owe much
to Mr. Gaselle for all the trouble
101.

S. R. Sonyel

wh. he has taken.

Before the volumes go off
to Turkey, I would much
like to have the pleasure
of seeing them, if Majaselle
will kindly let me hear when
they reach "his" - or are ready
for despatch.

20. 29/11/41.

I am putting the proposed imp. to Sir G. Clerk,

J.G.

[See letter
no. E. 1153]

30. iii. 31

and have received his approval.

[See original
attached]

J.G.

30. iv. 31.

The book went off to Angora
(to-day after having been visited by
Aspinall - D. L. M. in child. to Rendel,
and the letter it was universally admitted
to be a very handsome piece of work)

J.G.

21. iv. 32

(Undated letter from Genl Aspinall D. L. M. to Rendel, Angora.)

S. R. Sonyel

331

FOREIGN OFFICE, S.W. 1.

30th March, 1932.

E 1153/1153/44

My dear Clerk,

The inscription in the book to be presented to the Gazi has been approved with the following exception, and I write to ask for your concurrence in the omission.

It is of the word "Paşa", the reason being that it appears to be hardly strictly correct in Turkish to add the word "Paşa" after a name already preceded by the higher title "Gazi", just as in the comparatively frequent cases where a peer is also a baronet, we omit all mention of the latter in his style. This will have the further advantage of doing away with a word written in a non-English script, for, the inscription being in English, if we used the title at all, we ought really perhaps to use the English form "Pasha" rather than the Turkish form "Paşa".

This leaves the inscription as follows, and you will be glad to see that we are to be allowed to use the simpler style for our Government, and not to have to employ one of those circumlocutory affairs which are now considered

necessary...

The Right Honourable
Sir George Clerk, G.C.M.G.

Belge No. 7 ve 7 A — Gazi'nin ünvanı ve yapılacak ithaf konusunda Stephen Gaselee'nin 30. 3. 1932'de İngiliz Büyükelçisi Sir George Clerk'e gönderdiği yazının aslının fotokopileri

327

necessary in certain formal documents:-

Presented to
His Excellency
Gazi Mustafa Kemal,
President of the Turkish Republic,
by
His Britannic Majesty's Government
in honour of
a great general,
a noble enemy,
and a generous friend.

Will you send me a line before you start, saying,
(as I hope), that you approve of this.

Yours ever,

S. R. Sonyel

328

<p>2013/1158/44 FROM FOREIGN OFFICE TURKISH 24th Mar-24th Apr; 24th Apr:1932 Turkey.</p>	<p>Proposed presentation to the <u>Gazi</u>. Regarding arrangements for binding of book, style of inscription, etc.</p>
<p>Last Paper. S 1157</p>	<p>(Minutes)</p>
<p>References.</p>	<p>Please see within. we can only hope that the Gazi will be duly appreciated but of this I have little doubt.</p>
<p>(Print)</p>	<p>G. K. Holmes 26. 4. 32.</p>
<p>(How disposed of?) S. R. Sonyel (Gazeteciler) for the Gazeteciler April 21</p>	<p>C. F. Warner 26/4.</p> <p>I informed Sir L. Ottley of the despatch of the Gazeteciler on April 21, and he has my impression of their importance etc. I got from the Gazeteciler (see enclosed and 1157) copies to be bound with 100 copies - so that they can be kept as a souvenir to do it down very fast - the presentation of the book may be made at the end of the year.</p>
<p>(Copy) S. R. Sonyel</p>	<p>26/4 from Sir L. Ottley</p>
<p>Next Paper.</p>	<p></p>

Belge No. 8 — Gazinin ödülü beğenip beğenmeyeceği konusunda İngiltere Dışişleri Bakanlığında 26. 4. 1932'de kaleme alınan derkenarların asıllarının fotokopisi

S. R. Sonyel

11

Keep like
E 2019.
J.R.R.
7.32.

Put with h.h.
E.H.

British Embassy,
Constantinople.

April 27, 1932.

INDEXED

335

My dear Gaselee,

The book has arrived and fully
comes up to the high expectations I had formed.
As a matter of personal convenience I should
myself prefer to read it in four smaller volumes
rather than two fat ones but the two volumes
are undoubtedly right ^{for} the high purpose to
which the book is destined.

I have instructed Morgan to take
the necessary steps to arrange for me to present
the book and I will of course let you know how

Stephen Gaselee, Esq., C.B.E.,
Foreign Office.

the.....

^{sent up}
Eastern Dept. ✓ J.R.R. 7.32.
J.G. 5.V.32

Belge No. 9 ve 9 A — İngiliz Büyükelçisi Sir George Clerk'in, Gazi'ye
verilecek olan ödülün İstanbul'a vardığını Stephen Gaselee'ye bildiren
27. 4. 1932 tarihli özel yazının aslının fotokopisi

S. R. Sonyel

2.

336

the Gazi likes it, ^{and} you may be sure that I will
call his attention to the special paragraph -
many thanks for pointing it out to me -. It
should do the trick.

Yours ever

George T. Clark.

Belge No. 9 A

S. R. Sonyel

341

No. 177.

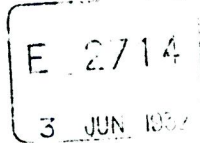
(29/14/32).

Confidential.

BRITISH EMBASSY,

ANGORA.

May 21, 1932.

Sir,

I have the honour to report that the President of the Republic gave me an audience to-day for the purpose of handing to him the specially bound volumes of the official history of the Dardanelles Campaign which had been presented to him by His Majesty's Government.

2. When I originally applied through the Protocol department for an audience for this purpose, the matter was treated with a good deal of official fussiness, and I was all the more agreeably surprised to find myself received by the Gazi alone, without any paraphernalia of Ministers, Chef de Protocole, or official interpreters. On previous occasions when I have had the honour of speaking with the Gazi, he has sometimes grown bored with, or suspicious of, his interpreters and, as he warmed up, carried on the conversation himself in French or even in German, but this is the first time, so far as I know, that he has received a foreign representative alone or held the conversation in French from the beginning of the interview.

3. After explaining to His Excellency that the purpose of the history was to provide the military student and posterity with a clear, true, and impartial account of

the ...

The Right Honourable,
Sir John Simon, G.C.S.I., K.C.V.O.,
etc., etc., etc.

Belge No. 10, 10 A ve 10 B — İngiliz Büyükelçisi Sir George Clerk'in, 21. 5. 1932'de Gazi tarafından kabul edildiğini ve ödülü verme törenini anlatan aynı tarihli yazısının aslının fotokopileri

the inception, execution, and final failure of the attempt to force the passage of the Dardanelles, I said that my Government hoped that a work of such interest, both from the military point of view and for the witness it bore to the magnificent efforts and the immortal courage of the troops on both sides, would be welcome to His Excellency whose intervention at the decisive moment had counted for so much in the result of the battle, the issue of the campaign, and the future of his nation, and I asked the President to accept the book as an expression of the sentiments which my Government felt towards one whom they held, in the words with which they conveyed the gift to him, a great general, a noble adversary, and a generous friend. The President was manifestly touched by the happy and chivalrous idea of His Majesty's Government, and he replied by asking me to convey his most cordial thanks and appreciation.

4. I then brought in Major O'Leary, my Military Attaché, and handed the volume over to the Gazi, who at once pulled up a table, opened out the map of the Anafarta region, and described to us his own actions during the critical days of April and August, 1915. I enclose a note which Major O'Leary has made of the Gazi's interesting reminiscences of those critical days. His Excellency then went on to talk on general topics and seemed to be ready to continue for a long time, but after an hour I felt that I could not put any further strain on His Excellency's French and asked leave to withdraw.

5. The ...

S. R. Sonyel

343

5. The Gazi was suffering some pain from his teeth, but otherwise appeared to be in excellent health and nothing could have been pleasanter or more charming than his attitude throughout the interview. He was obviously touched by the grateful thought of His Majesty's Government and he showed a simple and genial side of his character, very different from the pose of piercing-eyed utterer of divine truths which he usually adopts before the Turkish people.

I have the honour to be, with the highest respect,

Sir,

Your most obedient,

humble servant,

Belge No. 10 B

S. R. Sonyel

E	F 114 337
---	--------------

File No. 2714/1153/44
 FROM Sir G. Clerk,
 (Angora)
 No. 177 (29/14/32)
 Confidential.
 Date 21st May 1932
 Received
 Ministry 3rd June 1932
 In Turkey

Presentation to the Gazi of volumes of official history of Dardanelles campaign.
 On May 21st Sir G. Clerk was received alone in audience of the Gazi. Sir G. Clerk presented volumes to the Gazi, who was manifestly touched by action of His Majesty's Government, to whom he asked that his most cordial thanks and appreciation should be conveyed. Transmits copy of minute by Military Attaché, who was introduced subsequently, recording Gazi's observations on his own part in the campaign.

Last Paper.
 2010

(Minute) *The King*
 It is satisfactory that the Gazi

References.

was so appreciative. The enclosure, summarising his remarks on the Gallipoli campaign, is most interesting.

Taney

Copy w.o.

How depend of June 11.

Library of Mr. Childs. W.P. 22/6/32.

His Lordship's letter from his Excellency June 13.

The Gazi's appreciation of the gift has also been conspicuously mentioned in the press.

Handwritten notes and signatures

X → think his High deserves the greatest credit for having personally originated this suggestion (see E 4536). His initiative in the matter has been well rewarded.
C. S. G. del 6 June 32.

Next Paper.

a.o. 6 June.

Belge No. 11 — Gazi'nin verilen ödülü nasıl kabul ettiğini gösteren İngiltere Dışişleri Bakanlığı derkenarları

S. R. Sonyel

BRITISH GALLI POLI
HISTORY
FOR USE IN TURKISH
SCHOOLS

From Our Own Correspondent
CONSISTENTLY, however,
I have had the Turkish Government
endeavour to have the British Gallipoli History
in the Gallipoli campaign translated.
It will be distributed to all schools and
universities in Turkey.
Extracts from the first volume of the
Official History of the Gallipoli Campaign,
by Major-General Sir Aspinall Olander,
were published in THE DAILY TELEGRAPH
recently.

Extract from
"Daily Telegraph",
June 6th, 1932.

I attach a private letter from
Sir G. Clark. I have told him in
my reply when the time came
not for the origination of the
idea.

May I ask Gen. Aspinall-
Olander to come here and
read this despatch? I
think it would give him
great pleasure, and that he
deserves this little acknowledgement.
S.G.
13. vi. 32

I think agree Gen. Aspinall-
Olander should be made
in the despatch -
The General is sorry for the
despatch, but cannot get to work for the present.

I have now
done this, & he
was very
grateful.
X S.G.
31. X. 32

338

British Embassy,

A n g o r a .

May 24, 1932.

My dear Gaselee,

I hope that my despatch No.177. of the 21st instant will satisfy you that your ingenious idea of presenting "Gallipoli Memories", to the Gazi has been more than justified.

I only wish you could have been present when Mustafa Kemal told O'Leary and me how he'd been superseded and given a dud division in a non-fighting area, and then one day while training a battalion had tumbled by pure chance on Turkish troops retiring before our advance

Stephen Gaselee, Esq., C.B.E.,

on.....

Foreign Office.

Belge No. 13 ve 13 A — İngiliz Büyükelçisi Sir George Clerk'in, Gazi'yle yapmış olduğu görüşme konusunda 24. 5. 1932'de Stephen Gaselee'ye gönderdiği özel yazının aslının fotokopisi

S. R. Sonyel

339

2.

on Anafarta. This tragic (for us) and
dramatic stroke of Fate is well enough
known, but its simple and modest recital
by the chief actor will remain one of the
most interesting experiences of my life.

Yours ever

George V. Clark.

Belge No. 13 A

“Bu yazı yalnız kullanmakta olduğu ılı üslûp açısından değil, aynı zamanda Gazi ve Türk yönetiminin bu yazıda belirtilenlerin Türk halkına duyurulmasını dilemiş olmaları bakımından da göze çarpmaktadır. Yazının metni, İngiliz yönetimince Gazi’ye yapılan ithafın foto - kopyasıyla birlikte, yarı resmî ‘*Hâkimiyet-i Milliye*’ gazetesinin 31 Mayıs 1932 günkü sayısında aynen yayınlanmıştır. Aynı gazetede, Falih Rıfkı’nın ‘*Temps*’ gazetesini eleştiren bir yazısı yayınlanmıştır; bunun çevirisini gönderiyorum.

Şükrü Kaya Bey’e uygun bir karşılık gönderdim, ama İngiliz yönetiminin bu jestine Türkiye’de gösterilen tepkinin Majeste Kıral Yönetimince takdir edildiğini Türkiye yönetimine bildirmeme memur edilirse, hiç şüphe yoktur ki bundan çok memnun kalacaklardır. Dikkat buyursanız, Gazi, teşekkürlerinin Majeste Kırala iletilmesini dilemiştir; bunu lütfen Majestelerine bildiriniz”.

Bu belgeler de İngiltere Dışişleri Bakanlığında çeşitli yorumlara yol açıyor; yetkililerden A. K. Helm, 17 Haziran 1932’de şu derkenarı kaleme alıyordu:

“Sir G. Clerk’in söylediği gibi bu konu bize âdeta sıkıntı veriyor. Dışişleri Bakanı vekilinin mektubu, ödülün Gazi ve Türk yönetimince ne kadar değerlendirildiğini gösterir; ‘*Temps*’ gazetesinde çıkan yazı ise, bu takdirin tüm Türk halkınca öğrenilmesine neden oluşturmuştur. Görünüşte pek az bir yatırıma karşılık olarak iyi bir yarar sağlamış bulunuyoruz. Teşekkür ve karşı teşekkür sonsuz olabilir, ama Sir G. Clerk’e, Türkiye Dışişleri Bakanlığı aracılığıyla Türk yönetimine sözlü olarak teşekkür etmesi için izin verilmelidir görüşümdedir”.

Öteki yetkililerden C. P. A. Warner şu derkenarı ekliyordu:

“Teşekkürü sözlü veya yazılı yapıp yapmaması konusunu kararlaştırmayı bizzat Sir G. Clerk’e bırakalım”.

G. W. Rendel 18 Haziranda şöyle diyordu: “Ben de bu görüşümdedir. . . Tek umudum, bunun, Türklere bir teşekkür daha gelmesine yol açmamasıdır”. Müsteşar L. Oliphant: “Evet, bu konuda aşırı gitmek olasılığı var” diyordu.

Bunun üzerine G. W. Rendel, İngiliz Büyükelçisi Sir George Clerk'e, konuyla ilişkin olarak 29 Haziran 1932 tarihli ve 252 sayılı şu son mektubu gönderiyordu:

“31 Mayıs 1932 tarihli ve 184 sayılı yazınıza iştirilmiş bulunduğunuz Türkiye Dışişleri Bakanı vekilinin (Cumhurbaşkanına takdim edilen Gelibolu savaşının resmî tarihiyle) ilgili mektubunun suretini aldım. Yazınızın 3. paragrafında önerildiği gibi, Majeste Kral Yönetiminin bu denli davranışlarına karşı Türkiye’de gösterilmiş olan tepkiden ötürü büyük sevinç ve takdirlerini, sizin saptayacağınız biçimde ya sözlü veya yazılı olarak Türkiye yönetimine belirtebileceğinizi bildirmeyi dilerim¹⁵.

¹⁵ İ. D. A. 16093/E 1974; ilişikte Türkiye Dışişleri Bakanı vekili Şükrü Kaya'nın 28 Mayıs 1932'de Ankara'dan İngiltere Büyükelçisi Sir George Clerk'e gönderdiği yazının sureti; ayrıca, Falih Rıfkı (Atay'ın,) '*Hâkimiyet-i Milliye*' gazetesinin 31. 5. 1932 günkü sayısında çıkan başyazısının İngilizce çevirisi.

B İ B L İ Y O G R A F Y A

M. MALLOWAN ve G. HERRMANN, *Furniture from S. W. 7 Fort Shalmaneser. Commentary, Catalogue and Plates*. Ivories from Nimrud, 1949-1963, fasikül III (London 1974). 120 sahife, 111 levhada 198 fotoğraf, 14 resim, sahife 118-120 bibliyografya ve kısaltmalar.

1845 yılında Austen Henry Layard ile başlayıp Henry Creswicke Rawlinson, Hormuzd Rassam, William Kennett Loftus ve nihayet Max E.L. Mallowan'ın başkanlığı altında yapılan Nimrud - Kalah kazılarında bulunmuş binlerce parça fildişi, arkeoloji dünyasının devamlı ilgisini çeken konuların başında gelmektedir. Özellikle R. D. Barnett'in geniş kapsamlı araştırmasından sonra *Assur, Fenike ve Suriye* olarak ekollere ayrılabilen parçaların yayımı yıllardan beri devam etmektedir¹. Mallowan ve Herrmann tarafından yayımlanan eser ise bunların sonuncusunu meydana getirmekte ve gerçekten bu eşsiz koleksiyonun en ilginç sayılabilecek parçalarını içermektedir.

İki büyük bölümden oluşan eserin ilk bölümü "Commentary" adını taşır. Burada önce Salmanassar III kalesinde 21 Mart 1957'de başlayan ilk kazılara bir yürüyüş sırasında tepenin üzerinde Salamanassar III'e ait yazıtlı bir tuğlanın bulunmasından sonra karar verildiğinden ve sonra da fildişi iskemle ya da sedirlerin bulunduğu SW. 7 odasının keşfi ve buradaki kazı faaliyetinin zorluklarından söz edilir. Odanın uzun süren kazısı sırasında fildişi aksamı yağmurdan korumak için sık sık çadır altında çalışılmış, 1957 sezonunun yarısı, 1958'in de tümü (100 gün) bu odanın temizlenmesine ayrılmıştır. Normal bir magazin görünümündeki oda 14.5 x 4.00 m boyutlarındaydı. Buluntuların ele geçirildiği SW. 7 odasının kazısını ikinci dönemde yürütmüş bulunan D. Oates'un (*Iraq* 21, 1959) yayınladığı ilk raporun bir bölümü aynen verildikten sonra, Mallowan ve Herrmann, bugün Kalah - Nimrud'un olasılıkla bir yıldan fazla sürmeyen aralıkla iki kez yağma edildiğinin açık olduğunu, Assur ve Tarbişu'yu tahrip eden ilk atağın M. Ö. 614 yılında, ikincisinin ise M. Ö. 612'de meydana gelen ve Ninive'yi de yıkan son saldırıya rastladığını, bu iki saldırı arasındaki M. Ö. 613 yılında Nimrud'un yeniden yapımı sırasında da fildişi eşyanın SW. 7 odasında toplanmış olabileceğini bildirirler.

Parçaların işlevi (yataklar ya da sandalyeler?): Burada, önceleri "yatak başı" ya da "sedir arkılığı" olarak tanımlanmış parçaların, şimdi iskemlelere ait

¹ R. D. Barnett, *A Catalogue of the Nimrud Ivories in the British Museum* (London 1957); J. J. Orchard, *Equestrian Bridle - Harness Ornaments*, Ivories from Nimrud, 1949 - 1963, fasikül I, kısım 2 (London 1967); M. E. L. Mallowan ve L. G. Davies, *Ivories in Assyrian Style*, Ivories from Nimrud, 1949-1963, fasikül II (London 1970).

olabileceği yolundaki yeni ipuçları tartışılmaktadır. Gerek D. Oates ve gerekse M. Mallowan'ın, önceleri bazı geniş enli parçalardan hareketle yanlış kamıya kapıldıkları, fakat Kıbrıs'ta Salamis nekropolünde daha sonra bulunan yaklaşık olarak 65 cm derinlik ve 80 cm'ye kadar genişlikteki iskemlenin büyük boyutlu sandalyelerin varlığını ispatlaması yönünden çok önemli olduğu bildirilir. SW. 7 odasında bulunan tüm fildişi panoların aslında birbiri üzerine, üstteki ters çevrilmek suretiyle istif edilmiş iskemlelere ait olduğu, aynı boyut ve tip bir fildişi iskemleye Salamis'te, yine aynı türde tunçtan bir iskemle modeline Enkomi'de ve nihayet de Zincirli'den bir kabartmada rastlanıldığı bildirilir. Burada yazarlar fildişi levhaların iskemle olduğunda ısrar etmekle birlikte, ileriki sahifelerden anlaşıldığı gibi, kesin bir yargıya da varabilmiş değillerdir. İsrarla ve haklı olarak benzerliğinden yararlanılmış olunan Salamis iskemlesini bir "iskemle - chair" olarak değil "koltuk" ya da mezar sahibi beylerden birinin, Barenett'in (*A Catalogue of the Nimrud Ivories*, London 1975², 232, suppl. 15) de bildirdiği gibi, "taht" ı (throne) olarak nitelemek daha doğru olacaktır kanısındayız. Örneğin, iki yanında kollukları bulunan bu koltuğu Nimrud'dakiler gibi, yani kolluksuz iskemle stilinde istiflemek hiç olası değildir. Bu durum göz önüne alınarak Nimrud fildişi panolarının iskemlelerde mi yoksa yatak ya da sedir aralıklarında mı kullanıldığı sorununun henüz tam olarak aydınlatılmamış olduğunu belirtmek isteriz.

İkonografi, konular ve açıklamaları: Savunulduğuna göre, hemen hemen kadın - erkek tüm figürler iskemlede oturan kişiyi koruyucu nitelikteydiler. Burada Assur'da normal olarak yalnızca kraliçeler ya da esirler olarak tasvir olunmuş kadınların görülmesinin Nimrud'un en dikkate değer özelliği olduğu bildirilir. Figürlerin dinsel işlevleri konusunu takiben, paneller üzerinde merkezî motife hiç bir zaman rastlanmadığı ve tüm figürlerin eşdeğerli olduğu açıklanmaktadır. No. I, Panel 9'da çok süslü bir sandalye ya da sedire ait panonun olasılıkla M. Ö. 8. yüzyıl Assur krallarından biri için yapılmış bulunduğu², bu tip sahnelerin M. Ö. 9. yüzyıldan itibaren Assur için yabancı olmadığı ve atalarının da Akdeniz dünyasında, özellikle M. Ö. 12. -11. yüzyıldan Enkomi fildişi kutusu üzerinde izlenebildiğine değinirler. Bu girişin sonunda kadınların, gücünü güneşten alan koruyucu ruhlar oldukları anlatılır.

S.W. 7 odasında ele geçirilen fildişi panoları önce "ziyafet sahneleri", "kanath güneş kursları ve güneş kursu içinde *Şepeş*", "ağaçlar ve çiçeklerin tanımı, lotüs" adlı başlıklar altında konulara ayıran yazarlar, analiz ve analogi malzemesinin tanıtılmasına girişirler. Ziyafet sahnelerinin bir *ölü yemeği* olup olamayacağı tartışılırken, bu türde sahnelere Zincirli vb. örneklerin yanında Luristan situlaları üzerinde de rastlanıldığını ve bunların M. Ö. 10-9. yüzyıla tarihlendiği bildirilmiştir³. Bu noktada yazarların çağdaş çevre kültürlerdeki tüm ziyafet sahnelerini gözden geçirerek bir sonuca ulaşmak istedikleri açıkça belli olmaktadır. Böyle ayrıntılı bir çalışmaya daha da yararlı olabileceğini ümit ettığımız

² M. Mallowan, *The Nimrud Ivories* (London 1978), 49'da bu eserin Tigletpile-ser III çağı özelliklerini yansıttığını bildirir.

³ Batı İran kökenli situlaların M. Ö. 9. yüzyıla tarihlenmesi gerektiği hk. bk. O. W. Muscarella, "Decorated Bronze Beakers from Iran", *AJA* 78, 1974, 248 vd.

için, Urartu'dan M. Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenmesi olası görünen dört yeni ziyafet sahnesinin varlığını belirtmenin gerekliliğine inanıyorum⁴. Ziyafet sahnelerinde tahta oturmuş durumda tasvir olunmuş kadınların, Mallovan'ın (*Nimrud and its Remains II*, 502) önceden de bildirdiği gibi, güç ve otoritesini güneşten alan, koruyucu anlamda ruhlar ve henüz yazılı kaynaklardan bilinmemekle birlikte, olasılıkla Suriye'den kaynaklanan mitolojik kadınlar olabilecekleri savunulmuştur. Bu kısmın sonunda, öteki Semitik toplumlarda olduğu gibi, Assur'da da kadının itilmiş bir durum gösterdiği fakat bununla beraber Şamşi - Adad V, Asarhaddon ve Asurbanipal'in kraliçelerinin özel bir yeri ve otoritelerine ait kanıtların varlığına değinilerek, bu krali kadınların, İstar'ın panteonda en korkulan tanrılardan biri olması ve *harem*'in toplumdaki güçlü yerinden de anlaşılacağı üzere, feminin dünyanın gücünü simgelemekte oldukları önerilir. Yazarlar bu feminin gücün fildişi üzerindeki yarı - kutsal tasvirlerde yansıtılmış olduğunu, konuların, resmi kabartmalar üzerindeki benzemeyen bir biçimde savaş ve kralın direkt otoritesiyle ilgili olmamasıyla açıklamağa gayret ederler.

Kanatlı güneş kursu ve güneş kursu içinde *Şepeš* adlı bölümde önce S. W. 7 odasından derlenen disklerin, Sakçagözü, Kargamış ve Zincirli'de pek çok benzerleri görülmekle birlikte, yakın kıyas malzemesinin olmadığına değinilmektedir. Burada özellikle, Barnett tarafından M. Ö. 8. yüzyıla ait Sakçagözü kabartmalarıyla karşılaştırılarak Suriye kökenli oldukları düşünülen ve sonra da P. Calmeyer'in⁵ (aslında H. Kyrleis) Urartulu olarak tanımak istediği üç (metinde iki olarak verilmiştir) fildişi levhanın, saç sitili ve ikonografik özelliklerden hareketle Urartu'ya mal edilemeyeceği bildirilerek, kuaför ve giysiler yönünden tümüyle Assurlu da sayılamayacak bu levhaların Assur sarayında çalışan Suriyeli bir artist tarafından yapılmış olduğu kanısına varılmıştır. Mallovan ve Herrmann, Barnett'in (*aynı eser*, 228, lev. 125, no. V 12) Toprakkale'den çıktığına inandığı ve içi noktalı çember içeren kanatlı bir güneş kursunun, sözü edilen levhalardaki güneş kursuna çok benzediğine işaret ederek, kaynağı kesin olmayan bu parçanın Layard'ca Salmanassar kalesinde bulunmuş olabileceğini savunmuşlardır. Ancak Barnett'in savı, Altın-tepe'de (Özgüç, *Altın-tepe II*, lev. 47/3) aynı türde fildişi kanatlı güneş kurslarının bulunmuş olmasıyla doğrulanmış gibiydi; bu yüzden Urartu etkisinin tümüyle saf dışı edilmesi kanımca uygun değildir. Her ne kadar bazı Altın-tepe (Akurgal, *Urartäische und altiranische Kunstzentren*, 1968, res. 43-45, 61) ve Toprakkale (Akurgal, *aynı eser*, res. 57, 61; Azarpay, *Urartian Art*, 1968, 21, not 57) fildişi eserlerinin Kuzey Suriye ithal malları olabilecekleri konusunda kuşku varsa da, Altın-tepe'den (Özgüç, *aynı eser*, lev. 34-35) Suriye

⁴ O. A. Taşyürek, *Urartu Kemerleri* (Ankara 1975), res. 21; ay. yaz., *Bellefen* 166, 1978, res. 22; H. - J. Kellner, *Austellungskataloge der Prähistorischen Staatssammlung* 2, 1976, 57, res. 52. Henüz yayınlanmamış sonuncu sahne ise bugün Van Bölge Müzesinde tunç bir kemer üzerinde görülür.

⁵ Kitabın 16. sayfasının 6. notunda "BJ, V, 1965. pp. 1-65" olarak verilmiş ve P. Calmeyer'ce yazıldığı bildirilen makale, aslında H. Kyrleis'e ait olup *Berliner Jahrbuch'un* aynı sayısında yer almakla birlikte 199-206 sayfalar arasında "Urartäische Elfenbeinreliefs aus Nimrud" adıyla yayımlanmıştır.

ve Assur'da benzerine rastlayamadığımız, ard ayakları üzerine oturmuş durumda tasvir edilmiş bir arslan ile Toprakkale'den, üzeri küçük karelere bölünmüş, M. Ö. 7. yüzyılın ilk yarısına ait tipik Urartu giysi özelliklerini yansıtan (Barnett, *Iraq* 12, 1950; lev. 13/3; ay. yaz., *A Catalogue of the Nimrud Ivories*, lev. 130, no. W8) fildişi örnekler, tunç heykelticiklerin fildişi maskları (Akurgal, *aynı eser*, lev. 35/a - b) ⁶ ve T. Özgüç (*aynı eser*, 38 vdd.) tarafından işaret edilmiş öteki örnekler, bu sanat dalında Urartu'nun kendine özgü bir stil ve Kuzey Suriye kadar gelişmemiş gibi görünmekle birlikte bazı atölyelere sahip olduğuna işaret etmektedir. Nitekim Mallowan da (*The Nimrud Ivories*, 1978, 14) son yayınında, yukarıda sözünü ettiğimiz eserler üzerinde bir Urartu etkisinin bulunabileceğini kabullenmiştir. Ancak her şeye karşın, sözü edilen üç levhayı, H. Kyrieleis gibi saf Urartu eseri olarak tanımlamanın da bir hayli güç olduğunu belirtmek isterim.

SW. 7 odasından fildişilerin ikonografisinde figürlerin ilginç ve en önemlisini kanatlı güneş kursu ve her iki elinde birer lotüs goncası tutan bir kadının karışımından oluşturulmuş bulunanların meydana getirdiği (no. 38-45), *Şepeš* olarak tanımlanan bu mitolojik kuş - kadının Assur'a tümüyle yabancı olduğu ve Kenanî kökeni üzerinde durulur. Yazarların da ileriki sahifelerden birinde dikkat çektikleri gibi, bu kuş - kadınların en yakın paralellerine, artık bir Urartu eseri olarak tanımadada güçlük çektiğimiz ve daha çok Kuzey Suriye atölyelerinden çıkmış gibi görünen (O. W. Muscarella, *Hesperia* 31, 1962, 317 vdd; M. N. van Loon, *Iraq* 39, 1977, 229 vdd.) tunç kazanların siren şeklindeki ataslarında rastladığımızı belirtmek isterim.

Ağaçlar ve çiçeklerin tanımı, lotüs adlı kısımda, Nimrud'tan bu çiçek tasvirlerinin her hangi bir naturalistik prototipten yoksun oldukları ve de yapılan araştırmanın bugün için köken açısından bir sonuç vermekten uzak olduğuna, fakat buna karşın Kalah'taki ünik bitki tasvirlerinin genellikle Mısır formlarının değiştirilmesi sonucu oluşturulan Fenike düşüncesinin ürünü oldukları sonucuna varılmıştır.

Bu kısmın sonundaki özette ise fildişi koleksiyonun bir bütün olarak göz önüne alındığında ikonografi ve stilde genel görüntünün homojen olduğu ve elemanlarıyla birlikte Kuzey Suriye ya da Fenike atölyelerinden birinin ürünleri olarak kabul olunabilecekleri savunulmakla birlikte, içinde pek çok yabancı sanatçının çalıştığını yazılı kaynaklardan da bildiğimiz Nimrud'ta, yabancı sanatçılarca işlenmiş olmalarının da olası görüldüğüne dikkat çekilmiştir.

Ayrıntıların tartışılması adlı başlık altında ise dizlerin üzerine değin uzanan kısa tünik üzerine önden açık uzun manto giymiş figürler, tünik ve önü açık eteklik giyen adamlar, vazo şekilli miğfer ve uzun manto giyenler, çeşitli şekillerde kuşak, şal ve kemerli giysili insanlar, kadınlar ve çeşitli ara başlıklar altında giysilerin tüm ayrıntıları incelenmektedir. Bu kısmın sonunda da kısaca, Mısır özelliklerini taşıyan Fenike stilindeki fildişilere yer verilmiştir.

⁶ Altın-tepe'den iki fildişi maskı (Özgüç, *aynı eser*, lev. 45/1-2) Balavat'tan Assur stilindeki iki maskla (Barnett, *A Catalogue of the Nimrud Ivories*, lev. 127) karşılaştırmak olasıdır. Nimrud ile Toprakkale arasındaki öteki fildişi malzemeler için bk. Mallowan, *Nimrud and its Remains* I, res. 52, 55.

Üretim merkezleri, atölyeler ve sanatçılar adlı bölümde SW. 7 odasından fildişi mobilya parçalarının tek bir üretim merkezinde mi yoksa farklı bölge atölyelerinde mi yapılmış olduklarının saptanmasına çalışılmıştır. Üretim merkezi konusunda, mobilyaların çoğunluğunun homojen bir stil gösterdiği ve tek bir üretim merkezinden çıkmış olduklarının açık olduğu, muhtemelen de kısa bir sürede yapılmış buldukları kabul edilir. Bu üretim merkezi ya da kentten pek çok atölyeye sahip olduğu, panellerin farklı sanatçılarca işlenmiş olduklarına dayanılarak kabul edilmiştir. Mobilyaların bir kişiden çok tek bir atölyede çalışan bir grup sanatçı tarafından işlendiği, konular ve genel olarak üslubun aynı olmasına karşın, saç ve sakalların işleniş gibi ayrıntılarda farklı ellerin sezilmiş olması nedeniyle kabul olunmuştur. Daha sonra da ayrıntılardaki bu değişik ellere ait kanıtlar sıralanmıştır. Bu ilginç bölümün sonunda, içinde pek çok sanatçının yaşadığı geniş ve zengin bir kentten varlığıyla yeri konuları tartışılmıştır. Eserlerin bizzat Kalah'ta yabancı kökenli sanatçılar tarafından yapılmış olduğu hususu kabul olunmadığı takdirde, taş kabartmalar, karşılaştırılabilir buluntular ve çağdaş Assur tekstlerindeki kayıtlar yardımıyla bir ya da birkaç merkezin saptanabileceği, buna örnek olarak da Zincirli, Sakçagözü ve Kargamış'tan çağdaş heykellerin çoğunun yakın bir kıyaslamaya açık oldukları bildirilmektedir. Ancak, örneğin Damascus gibi önemli öteki Suriye kentlerinden hiç birinin benzer malzeme sağlamamış olması ile ağaçları selâmlayan insanlar (no. 1-20) vb. bazı panellerin ise benzerlerinin yokluğu nedeniyle fildişiler için yalnızca bu kanıtlardan hareketle Kuzey Suriye'den bir kaynak aranmasının zor olduğu bildirilir. Bu arada Assur krallarının tribut listeleri incelenip fildişinin Suriye, Doğu Akdeniz, Filistin ve Mısır'da bol olduğunun açıkça anlaşılabilceği ve kayıtların çoğunun da Fenike kıyıları ile Kuzey Suriye'ye ait olduğu saptanmıştır. Nihayet sonuçta ise panelleri üreten atölyenin Kuzey Suriye'de yer aldığı kabul edilerek bu ilginç kısma aynen şu sözlere son verilir: "Bununla beraber, yukarıda işaret etmiş olduğumuz gibi, ana üretim merkezi olarak Kalah da göz önünde tutulabilir: Komşusu Ninive'den daha az zengin olmayan ve bir zamanlar tüm Assur ülkesinin en zengini olan bu kozmopolit kent, krali sarayına en iyi sanatçıları cezbetmek ve onlara içinde her etnik grubun arkadaşlık bulabileceği karışık bir toplulukta yüksek hayat düzeyi sağlamak için kaynaklar ve otoriteye sahipti."

Öteki merkezlerden kıyas malzemesi adlı kısımda önce Samaria fildişi eserleri konu edilerek sonuçta SW. 7 odasından fildişiler için M. Ö. 8. yüzyıl önerilmiştir. Zincirli'den özellikle Arami kralı Kilamu (yakl. ol. M. Ö. 850-820) tarafından kurulduğu bilinen kuzey sarayında bulunmuş küçük buluntuların yol gösterici rolü oynadıkları ve yazılı belgelere dayanılarak bunların çoğunluğunun M. Ö. 830 yıllarına yani sarayın en görkemli dönemine tarihlenmesi gerektiği savunulur. Zincirli fildişi malzemelerini tarihlenmede, SW. 7 odası eserleri için fazla bir ipucu sağlamamakla birlikte, Zincirli'den Bar-rakib zamanına ait bir ziyafet sahnesi steli ile 47-51 no'lu panolar arasındaki benzerliğin fildişilerin bu stelle çağdaş olduğuna gösterdiğine, bunun da M. Ö. 8. yüzyılın ikinci yarısından daha erkene tarihlenemeyeceğine dair ipucu sağladığına değinilir.

SW. 7 odasındaki fildişi eserlerin tarihlenmesi sorununa Sakçagözü kabartmaları açısından bir çözüm yolu bulunmağa çalışılan kısımda önce kabartmaların tarihlenme sorununa yeniden eğilinmiş, *hilani* portliğinde yer alan kabart-

maların Sargon II çağına tarihlenmesi gerektiği kabullenildikten sonra, D. Usishkin ("The Date of the Neo-Hittite Enclosure at Sakçagözü", BASOR 181, 1966 15-23) tarafından dış kapı kabartmaları için önerilmiş M. Ö. 8. yüzyılın ilk yarısı tarihinin olanaksızlığı vurgulanmıştır. Stilistik özelliklerin yanı sıra, M. Ö. 8. yüzyılın ilk yarısında Assur'un, kuzeyden yani Urartu krallığından gelen güçlü baskı nedeniyle büyük bir düşüş ve bunalım içinde bulunduğu, Assur etkilerinin Sakçagözü gibi uzak bir sınır bölgesinde bu tarihlerde de sürmüş olmasının pek olası görülmediği haklı bir şekilde kabul olunarak, kabartmaların Kuzey Suriye'deki Assur etkisinin en yüksek düzeyde bulunduğu Tigletpileser III çağına tarihlenebileceği önerilmiştir. Bu kısmın sonunda Sakçagözü'nden Sargon II çağına tarihlenen portik kabartmalarıyla SW. 7 odası fildişileri arasında, ayrıntılarındaki bazı farklılıklar dışında, ikonografik bakımdan genel bir benzerliğin bulunduğu, dış kapıdan Assur stilineki araba sahnesinin, arkaik özellikler taşımakla birlikte Tigletpileser III'ten önceye tarihlenemeyeceği ve no. 1, Panel 9' daki SW. 7 odası boğa avı sahnesinin de yaklaşık olarak M. Ö. 740-730'dan önceye ait olamayacağı kabul edilmiştir. Kargamış kısmında, Kargamış kabartmalarından bazılarının M. Ö. 9. yüzyıla, yani SW. 7 odası fildişilerinden daha erkene tarihlenen ikonografik özelliklere sahip olduğu önerilir. Araras ve Kamanas'a (M. Ö. 760-740) atfedilebilecek bazı kabartmalarla yapılan karşılaştırmalar sonucu ise SW. 7 odası fildişileri için M. Ö. 9. yüzyıldan çok 8. yüzyılın daha olası görüldüğü, bu görüşün de bakraç taşıyan ya da kemerli figürlerle tanrıça Kubaba'nın giysisi tarafından doğrulandığı sonucuna varılmıştır.

Arslantaş'ın M. Ö. 9. ve 8. yüzyıllarda geliştiğini ve Tigletpileser III (M. Ö. 745-727) zamanında Assur'un direkt kontrolü altında bir eyalet merkezi haline getirildiği, burada bulunan fildişilerin Damascus kralı Hazel'e ait olduğu, bunun da krali bir yatağın fildişi parçalarından biri üzerindeki Arami yazıtından anlaşıldığı *in situ* durumda bulunmuş yatak kasasının ise 1. 95 m'lik uzunluk ve 0.96 m'lik boyutlarıyla Victoria çağı divanlarına aynen uyum gösterdiği bildirilir. Burada yazarlar, önceleri bu buluntuya dayanarak SW. 7 odası fildişilerinin de iskemleden çok yatağa ait olabileceğini kabul ettikleri eklenmiştir. H. Frankfort'un önceden işaret ettiği, Arslantaş fildişilerinin Korsabad'dan Sargon panellerinin ikonografilerine yakın oldukları görüşüne dayanılarak, bu fildişiler için de M. Ö. 9. yüzyıldan çok 8. yüzyıl tarihi uygun bulunmuş, fakat no. 87, 95, 96 ve 105'in ise M. Ö. 9. yüzyıla tarihlenemesinin olası görüldüğü ve bunun da SW. 7 odasından araba sahnesi için önerilen tarihi doğruladığı kabul olunmuştur.

Urartu kısaca konu edilirken, yazarlar Sarduri II dönemine tarihlemek istedikleri Toprakkale eserlerinden grifonların, giysi yönünden SW. 7 odasındaki, bakraçlı figürlerle (no. 22-28) karşılaştırılabileceğine işaret ederler. Ancak bu kısımda özellikle kanatlı güneş kurslarını tarihlemeye kendilerine yeni bir destek sağlayacak Altuntepe fildişi eserlerinin konu dışı bırakılmış olması ve hatta Altuntepe'nin tümüyle ihmali, Urartu fildişi işçiliğine, yazarların öteki merkezlere kıyasla daha az özen göstermiş olduğunu açıklamaktadır. Halbuki Mallowan'ın (*Nimrud and its Remains* I, 113 ve not 16) daha önceden Altuntepe'den bahisle, Akurgal'ın (*aynı eser*, res 44-45) Kuzey Suriye - Assur stili olarak tanımlamağa çalıştığı fildişi arslan heykelciğini, Kuzey Suriye ve Assur'da çok ender oluşu nedeniyle, haklı olarak Urartu

stili şeklinde tanımlamak istediği anımsanacak olursa, bu pasajın niçin bu denli ihmal edilmiş olduğu konusu daha da anlaşılabilir olur. Ayrıca dikkati çeken ikinci nokta, Mallowan'ın (*aynı eser*, 113, not 15) önceden de işaret ettiği gibi, Toprak-kale'nin Tuşpa ile aynı olabileceğinin yinelenmiş olmasıdır (s. 52 ve not 5). Her ne kadar Toprak-kale'de bulunmuş yazıtlı kalkanlar üzerinde *Tuşpa* adı geçmekteyse de, kent *Tuşpa*'dan çok *Rusaşinili* adını taşıdığı konusunda fazla bir kuşkuya yer yoktur. Nitekim Keşiş Göl'de bulunan bir Rusa stelinde (HChI no. 121) kralın *Rusaşinili*'nin yanında ve ondan ayrı olarak bir *Tuşpa* kentinden söz etmesi, eski başkent *Tuşpa*'nın (modern Van Kalesi), *Rusaşinili*'nin kuruluşundan sonra da tümüyle metruk hale düşmediğine bir işaret olarak kabul olunabilir (M. T. Tarhan-V. Sevin, *AnAr* 4-5, 1976/77, not 70); bu nedenle yazarların önerdikleri Toprak-kale = *Tuşpa* denklemine kabule pek olanak göremiyorum.

Urartu'yu izleyen kısımda Hasanlu ve oradaki fildişi eserler konusu incelenirken Hasanlu IV hakkında verilen bilginin biraz kuşkulu olduğunu belirtmek isterim. Sözelimi, yazarlar Hasanlu IV'ün bastiyonlu bir sur tarafından korunduğunu bildirirler ki, bu surun Hasanlu IV'ten çok III'e ve Urartulara'a ait olması daha olasıdır (Dyson, *AJA* 21, 1977, 549). Ayrıca, pek çokları gibi, Mallowan ve Hermann da Hasanlu IV'ün Menua tarafından yıkıldığını, Taştepe yazıtından güç alarak kabul ederlerken, yine bu yöne doğru gerçekleştirilmiş seferleri anlatan İşpuini - Menua ortak krallığına ait Kalatgah ve Karagündüz yazıtlarını tümüyle unutmış gibidirler. Yine burada Hasanlu IV yapılarının "saray" olarak tanımlanmış olması da pek uygun değildir; çünkü özellikle Burned Building II yapısının dinsel karakteri uzun yıllardan beri tartışılmış ve sonunda bu konu Dyson (*Aynı eser*, 551) tarafından da kabul edilmiştir; bu nedenle yapıları yalnızca "saray"dan çok "tapınak - saray" olarak tanımlamanın daha doğru olacağına inanıyorum. Hasanlu IV'e ait gümüş vazoyu M. Ö. 10. yüzyıla tarihlenen yazarlar, bunun açık bir şekilde Mannalar'a ait olduğuna işaret etmektedirler ki, kanımca bu noktada da bir parça düşünmek daha doğru olacaktır. M. Ö. 12. yüzyıldan 7. yüzyıla değin farklı tarihlendirmelere sahne olan vazoonun tarihi konusunda 10. yüzyıl önerisi bizce de en uygun gibi görünmekle birlikte, bu eseri Mannalar'a atfetmenin bir hayli riskli olacağına inanıyorum. Çünkü, her şeye karşın, bugün M. Ö. 8.-7. yüzyıl Manna eserleri bile tam olarak ayırdedilemezken, M. Ö. 10. yüzyıldan bir eseri Kuzeybatı İran'ın bu yerli halkının bir ürünü olarak tanımlamak biraz acelecilik olacaktır. Ancak Hasanlu IV fildişileri için önerilen M. Ö. 9. yüzyıl tarihi konusunda fazla kuşku duyulmamalıdır. Zaten bu katın M. Ö. 800'lerde sona erdiğinin saptanmış olması da fildişilerin tarihlenmesinde sağlamca bir alt sınır çizmekteydi. SW. 7 odası malzemesiyle hiç bir ilişkiye sokulamayan fildişilerden bazıları buluntu durumları yönünden Giriktepe'de bulunan tunç objelerle kıyaslanan (C. A. Burney, *From Villages to Empire*, Oxford 1977, 177) yatar durumda, tunçtan buzağı heykeliçikleri ile "Burnt Building II"nin (metinde "Burnt Palace" olarak geçer) yaklaşık olarak M. Ö. 820'ye tarihlenebileceğini bildiren yazarlar, sonuçta Hasanlu fildişi eserlerinin ayrı ve daha erken bir grubun temsilcileri olduğuna işaret ederek, bunun SW. 7 odası panellerinin M. Ö. 8. yüzyıla tarihlenmesinde olumsuz da olsa bir kanıt sağladıklarına inanırlar.

Kıbrıs'ta Salamis nekropolünde, özellikle 79 no'lu mezarda ele geçirilen pek çok yakın paralel yönünden Salamis eserlerinin tarihlemeye en büyük önemi taşıdığı bildirildikten sonra, Salamis fildişi eserlerinin ilk Assur istilâsı sırasında adaya gelmiş göçmen fildişi ustalarının ürünleri olabileceği fakat buna karşılık Fenike sitili fildişilerin Salamis'e ithal edilmiş olmasının da olasılığı üzerinde durulmuştur. Salamis mezarlarında ve özellikle 79 no'lu mezarda bulunan metal işçiliğine ait güzel eserlerin konuyla ilgili olanlarını da kısaca söz konusu yapan yazarlar, *repoussé* tekniğinde yapılmış bir göğüs levhasının Assur saray kabartmalarında M. Ö. 9. yüzyıldan beri iyi bilinen bir temanın Suriye versiyonu olduğunu kabul ederler. Ancak E. Porada'nın V. Karageorghis'e yazılı olarak bildirdiği gibi (*Excavations in the Necropolis of Salamis III*, Nicosia 1973, 86) elinde aşağı doğru sarkan ve ucu bir tomurcukla sonuçlanan obje tutan grifonların en yakın paralellerine Urartu'da rastlanılmış olması, yaklaşık olarak M. Ö. 700'e tarihlenen Salamis eserleri üzerinde Urartu etkisinin de varlığını kanıtlamaktadır. Yine bu rapordan kabul edileceği gibi, Tigletpileser III'ün Urartu kralı Sarduri II'yi Kuzey Suriye'de yenilgiye uğratmasından sonra bazı Urartulu sanatçıların Kıbrıs'a geçmiş olması olasıdır.

Bu ilginç bölüm kıyas malzemesi sağlayan dokuz merkezin bir tablo halinde sunulmuş olmasıyla noktalanır.

Katalog hakkında nottan sonra SW. 7 odası fildişilerinin katologu ile kitaba son verilmiştir.

Anlaşılabacağı üzere, eser yalnızca Nimrud'ta SW. 7 odasında bulunan fildişi eserler açısından değil, özellikle Geç Hitit kabartma sanatının tarihleme sorunları üzerine yeni bazı görüşler ortaya koymuş olması yönünden de ayrı bir önem taşımaktadır. Burada şunu da belirtmek gerekir ki, kitaptaki malzemenin büyük bir bölümü 1966 yılında Mallowan (*Nimrud and its Remains II*, 485-515) tarafından yayımlanmış olup, bu çalışma tanıtmaya çalıştığımız eserin çekirdeğini oluşturmuştur.

Ünlü eşi Agatha Christie'den kısa denebilecek bir süre sonra, dokuz ay kadar önce sonsuzluğa göçmüş bulunan ünlü arkeolog Sir Max Mallowan'ın G. Herrmann ile beraberce hazırlamış olduğu eser, O'nun geniş kapsamlı son incelemesi olması nedeniyle ayrı bir önem taşımaktadır. Yeni Assur sanatının kuşkusuz en büyük ustalarının başında gelen Mallowan'ın Herrmann ile birlikte yayımladığı eser Salmanassar kalesindeki bir odadan bulunmuş ünik fildişi panelleri ile Assur saraylarının, şimdiye değin bilinenlerin en zengin döşenmiş olanları olduklarını ispatlamıştır. Eşsiz kaliteleriyle dikkati çeken SW. 7 odası fildişi eserleri bu sanat dalı üzerine çalışanların kesinlikle görmeleri gereken bir malzeme topluluğunu oluşturur.

UCHIDA Gimpū, *Kita Ajia Shi Kenkyū: Kyō - do Hen* (Kuzey Asya Tarihi Araştırmaları: Hsiung - nular Bölümü), Dōbōsya, Kyōto 1975, A5, 2+3+4+14+17 s., 7000 Yen. (Japonca).

Kyōto Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ni bitiren Prof. Dr. Gimpū Uchida (1907—), Kōbe Üniversitesi Emeritus Profesörü ve Bukyō Üniversitesi öğretim üyesidir. Uzmanlık alanı, İç - asya tarihi ve Çin'in Güney-Kuzey Hanedanları dönemi tarihidir. Kendisinin *Eskiçağda Moğollar*, *Hsiung - nu Tarihi Araştırmaları*, *Atl Ulular Tarihi I*, *Tukhara Devleti Tarihi*, *Kuzey Asya Tarihi Araştırmaları: Hsien - pei*, *Jou - jan T'u-chüehler Bölümü* v. b. gibi yapıtları bulunmaktadır.

Yazar, "Kuzey Asya Tarihi Araştırmaları" başlığı altında şimdiye değin çeşitli yerlerde yayınlanmış yirminin üzerindeki yazısını, Hsiung - nular konusu bir cilt, Hsien - pei, Jou - jan, T'u - chüeh konuları bir cilt olmak üzere iki ciltte toplamıştır.

"Kuzey Asya Tarihi Araştırmaları"nın Hsiung - nularla ilgili cildinin içindekiler bölümü şöyle sıralanıyor:

- 1 - Eskiçağ Göçebe Uluslarının Tarımcı Ülkelere Saldırılarının Gerçek Nedenleri - Özellikle Hsiung - nu Tarihi Açısından Bakıldığında (s. 1-28).
- 2 - Hsiung - nuların Kökeni (s. 29-46).
- 3 - Hsiung - nu Tarihi ile İlgili Çeşitli Araştırmalar - Hsiung - nulara Kurumlar ve Kültür (s. 47-82).
- 4 - "Ch'an - yü" Unvanı ve "Hsiung - nu Ch'an - yüsünün Sarayı"nın Yeri Üzerine (s. 83-106).
- 5 - Hsiung - nuların "Chün - chi" ve "Cho - hsieh" Dağları Konusu (s. 107-114).
- 6 - Hsiung - nuların Batıya Göçü (s. 115-142).
- 7 - Hsiung - nuların Irkı ve Fizyolojik Özellikleri Sorunu (s. 143-166).
- 8 - Hunlar ile Hsiung - nuların Aynı Soydan Geldiği Savı ile İlgili Araştırmaların Tarihçesi (s. 167-200).
- 9 - Güney Hsiung - nuları ile İlgili Araştırmalar:
 - I. Güney Hsiung - nularının Çin'e Yerleşmeleri (s. 202-262).
 - II. Wei - Chin Döneminin Beş Kısım Hsiung - nuları (s. 263-305).
 - III. "Beş Barbar Kargaşası" ile Kuzey Wei Dönemlerinin Hsiung - nuları (s. 306-342).
 - IV. Kuzey Hanedanları Yönetiminde Bulunan Hsien-peı, Hsiung - nu ve Diğer Kuzey Kökenli Soyluların Yeri (s. 343-366).
- 10 - Hou Han Shu, Nan Hsiung - nu Chuan (çeviri) (s. 367-406).
- 11 - Chin Shu, Pei Ti, Hsiung - nu Chuan (çeviri) (s. 407-414).
- 12 - Dizin (s. 1-17).

Birinci bölümde, yazar, göçebe halkların tarımcı toplumlara saldırı nedenlerini incelediğinde, birtakım bilim adamlarınca ileri sürülen, göçebelerin, yerleşik tarımcı toplumlara açlık ve kıtlık nedeniyle saldırdıkları savına karşı çıkmaktadır. Prof. Uchida, -209 yılından + 91 yılına değin Hsiung - nu - Çin ilişkilerini ele alarak, göçebelerin Çin'e yapmış olduğu saldırıları kronolojik olarak sıralayıp on bir döneme ayırmakta, bu on bir dönemi incelediğinde, saldırıların nedenlerini şöyle sıralamaktadır:

- a) Otlak ele geçirme,
- b) Çin'de kukla hükümet kurulmasını sağlamak,
- c) Ganimet, mal ve insan ele geçirmek için,
- ç) Çin saldırısına karşı koymak için,
- d) Alış - veriş ve haracın yetersiz olması üzerine, öc almak ve korkutmak için,
- e) Yönetimleri altındaki başka halkların Çinlilerin yönetimi altına girmesi üzerine, öc almak için,
- f) Hsiung - nuların içinde gizlice kışkırtmalarda bulunan Çinlileri cezalandırmak için,
- g) Çinlilerin Cha'n - yüyü aşağılamaları üzerine.

“Şurası bir gerçektir ki, göçebe halkların, tarımcı çevrelere saldırmak istemelerinin temel ve önemli nedeni, bunların üretimlerinin güçsüz olmasında - yaşam için gerekli malların yetersizliği nedeniyle, tarım çevrelerindeki ülkelerin mallarına duyulan gereksinimde - yattığı kolayca anlaşılır” diyen yazar, kaynaklarda açlık ve kıtlık nedeniyle saldırdıklarını kanıtlayacak hiç bir belgenin bulunmadığını, tersine, tarihteki dokuz büyük kıtlık olayında Hsiung - nu saldırılarının durduğunu, Çinlilerle dostluk ilişkileri kurmak için girişimlerde bulduklarını vurgulamaktadır.

İkinci bölümde, Hsiung - nuların ortaya çıkışları ile bunların Chou dönemindeki Jung - Tilerle ilişkilerine değinen Prof. UCHIDA, Hsiung - nu sözcüğünün anlamı ile bunun gelişmesini ele almaktadır.

Tarihte, Hsiung - nu adı ilk kez *Shih - chi*'deki - 318 yılıyla ilgili kayıtlar arasında geçmektedir. Bundan daha önce, Chou dönemiyle, üstelik Hsia dönemiyle ilgili belgelerde de Hsiung - nulara ilişkin kayıtlar vardır. Ancak, (*Chou Shu*, *Shan Hai Ching* gibi) bu belgelerin daha sonraları yazılmış, gerçekleri yansıtmayan bilgiler verdiği kanıtlanmıştır.

I - ch'ülerin Hsiung - nular olduğu savına karşı çıkan yazar, “Hsiung - nu” ile “Hun”un aynı şeyler olduğunu, ancak, C. F. Neumann, A. Remusat, Wang Kuo - wei, O. Franke gibi bilim adamlarının ileri sürdüğü gibi, Hsien - yün ya da Hsün - yü ile Hsiung - nu'nun aynı şeyler olduğunu kanıtlanamayacağını savunmaktadır.

Hsiung - nu sözcüğünün kökeni ile ilgili çeşitli görüşler bulunmaktadır. J. Klapproth'a göre Hsiung - nu ile Hsün - yü adı bunların atası olan Ch'un - wei'den gelmektedir. Tarihte, ata adının devlet ya da ulus adı olarak kullanıldığı görülmüştür. Ancak bu, Hsiung - nular için de geçerli midir? Çin kaynaklarında Hsia

Hou ailesi ile Hsiung - nular arasında bağlantı kurulmakta, bu bağlantıyı dayanak yapan O. Franke, "yenilgiye uğrayan Hsia hanedanı üyelerinden bir kısmı, Kuzey'deki Hsiung adındaki göçebe bir ulusa sığınmış, Çinliler de bunlara Hsiungların kölesi oldukları anlayışıyla 'Hsiung - nu' adını vermişlerdir" demektedir. Yazara göre, Han hanedanı tarihçilerinin bir yakıştırmasını dayanak yapan O. Franke'nin bu görüşü boş bir varsayımdan öteye gitmemektedir. Çünkü, Hsia hanedanından olanlar Çinlidir; Hsiung - nuların çekirdeğini oluşturan halkın "Caucasoid" olduğu, Çince ile Hsiung - nu dillerinin ayrı yapıda olduğu dikkate alınrsa, bunu varsayım olarak ileri sürmek güçleşecektir. Bunun dışında Schmidt, Moğolcadaki "kurt" anlamına gelen "tschino," "tschiuno", "tschiunno" ile, Klaproth, Uygurcada "insan" anlamına gelen "houm", "khoun", "koum" ile F. Erdman, Türkçedeki "on" ile, W. G. Vasiliyevski, Fang Chuang - hsien, Moğolcada "insan" anlamına gelen "khun" ile, W. Tomaszek, "ön", "önä" ile, K. Shiratori, Moğolcanın Halha lehçesinde "insan" anlamına gelen "kung" ve Buryat lehçesindeki "kung", "kun", "khung" ile, L. Bazin, Türkçedeki "qun" ile, Hsiung - nu ya da Hun sözcüklerini açıklamakta varsayımlar ileri sürmektedirler.

Yazara göre, Hsiung - nu adı, bir ülke ya da ulus adı dışında iki yerde geçmektedir. Bunlardan biri "Hsiung - nu Irmağı", diğeri de "Hsiung - nu derisi"dır. Buna göre Hsiung - nu adı ya bu adından ırmak ya da Hsiung - nu adı verilen bir hayvandan gelmektedir.

Prof. UCHIDA, "tuylaç" sesinin karşılığı olan T'u - ko ya da Tu - ku'nun pre-Türk dillerinde "tuğu elinde tutan boy" anlamına geldiği kabul edilirse, T'u - ko boyunun orijinal adının Hsiung - nu olması gerektiğini söylemektedir. Hsiung - nu gerçekte, Luan - t'i ailesi, Hu - yen ailesi, Hsü - pu ailesi gibi birkaç aileden oluşan bir boy adıydı. Bu küçük Hsiung - nu boyu daha sonra diğer yabancı boyları da kendisine bağlayarak, nüfusu milyonları bulan, büyük bir kabileler birliği olan Hsiung - nu devletini kurmuştur. Bir boy adı olan Hsiung - nu, devlet adı haline dönüşürken, eski, Luan - t'i ailesi çevresindeki Hsiung - nu boyu, T'u - ko, yani "güçlü belirten tuğu elinde tutan" boy olarak anılmaya başlanmıştır.

Kitabın üçüncü bölümünde, Hsiung - nuların ekonomik yaşamları, barınakları, kentleri, ulaşım araçları, nüfusları, yasaları, gelenek ve görenekleri ile ilgili sorunlar üzerinde durulmakta, bu arada, Ou - t'uo'nun (ordu, orta v. b. gibi açıklanmaktadır), boş bırakılmış toprak parçası anlamına gelmeyip, bir savunma kalesi olduğu ve Trans - Baikalia'da bulunan kalıntıların Hsiung - nuların Ou - t'uo'su olabileceği görüşü öne sürülmektedir.

"Ch'an - yü" unvanı ile Hsiung - nuların hükümdarlık sarayının bulunduğu yeri ele alan dördüncü bölümde, Ch'an - yü unvanının Hsiung - nulardan sonra pek çok yabancı ulus tarafından kullanıldığı belirtilerek, Ch'an - yü sözcüğünün anlamı ile ilgili görüşler şöyle sıralanmaktadır:

1 — *Han Shu*'dan, Hsiung - nu dilinde "geniş, büyük" anlamına gelen bir sözcüğün Çince okunuşu olduğu anlaşılmaktadır.

2 — Karlgrren'e göre ,bu sözcüğün eski Çincedeki okunuşu "tän - giwo"dur. Hsiung - nu dilindeki asıl söylenişi "targü" olmalıdır.

3 — Ch'an - yü = targü, Moğol dilinde "yayılmak", "açılmak" anlamına gelen "delgüü", eski Çince "tān - giwo", Yunancada ise Ταργήτιος, Ταργύτης biçiminde yazılmaktadır.

4 — Eğer Hami bölgesinde, Sartlardaki memur unvanı San'yu, Ghuz Türklerindeki "Jenuyeh" "Ch'an - yü" nün karşılığı ise, bu, Çince "tan" iminin "sh'an" okunuşunun da bulunması, bu nedenle Ch'an - yü'nün asıl okunuşundan saptırılarak okunmasından doğmuştur.

Ch'an - yü'nün sarayına gelince: *Shih Chi* ile *Han Shu*'ya göre, Ch'an - yü'nün oturduğu yer, bugünkü Sui Yüan Eyaletinin Kui Sui kentinde, yani Kukuhot yakınlarındaydı. Erh Ch'an - yü'den sonra, diğer bir deyişle Hsiung - nuların merkezi Batı'ya taşındıktan sonra, Ch'an - yü sarayı Dış Moğolistan'da, Orhon Irmağı kıyısında, Karakurum yakınlarında bulunmaktaydı.

Beşinci bölümde, "eskiçağ Kuzey Asya göçebe halklarının tarihi araştırılırken karşılaşılan en büyük güçlük, Çin kaynaklarında adı geçen Moğolistan bölgesindeki yerlerin şimdi neresi olduğunu bulmaktır" diyen Prof. UCHIDA, Chün - chi ile Chohsieh dağlarının bugün nerede bulunduğu sorunu üzerine eğilmektedir.

Altıncı bölümde Hsiung - nuların Batı'ya göçlerini belgelere dayanarak, kronolojik bir sırayla ele alan yazar, eldeki kanıtları daha da güçlendirerek Avrupa'daki Hunların Asya'daki Hsiung - nular olduğu savını desteklemektedir.

"Hsiung - nular hangi ırktan ve ne tipte insanlardır?" sorusuna yanıt arayan Prof. UCHIDA, yedinci bölümde, "dil" ile "ırk"ın ayrı şeyler olduğunu, antropolojik özellikler yerine dille ilgili bir takım kanıtlar ileri sürülerek Hsiung - nuların ırkının ve tipinin saptanamıyacağını savunmaktadır.

Daha önce bu konuda yapılmış araştırmaları ele alan yazar, Hsiung - nuların Mongoloid olduğu tezine karşı, Caucosoid ırktan oldukları savını ileri sürmeleri desteklediğini açıklamaktadır. Bu savı desteklemek amacıyla, önce Çin kaynaklarındaki betimlemeleri ele almakta, bütün bunlardan Hsiung - nuların Caucas tipinde olduğu sonucuna varılacağını belirtmekte, bu tipin İskitlerle ilişkisini vurgulamaktadır.

Bunun arkeolojik ve anatomik araştırmalar sonucu da kanıtlandığını öne süren yazar, Kozlov'un Noin - ula'da bir Hsiung - nu mezarından çıkardığı kafatası ve diğer kemiklerin Mongoloid değil "Arian" özellikler taşıdığını hatırlatıyor. Bundan başka, Shan Hsi Eyaleti'nde, tanınmış Han generali Huo Ch'ü - ping'in mezarındaki Hsiung - nu heykelini de kanıt olarak ileri sürmektedir. C. Bishop'a göre, bu heykeldeki tip kesinlikle Mongoloid olmayıp, başka örneklerle de karşılaştırıldığında İskit tipini hatırlatmaktadır.

"Dille ilgili son buluntular da Hsiung - nuların içinde belirgin bir İran ırkı ögesinin bulunduğunu kanıtlamaktadır" diyen yazar, Avrupa'daki Hunlarla Asya'daki Hsiung - nular arasındaki fizyolojik benzerlikler konusunda, Avrupa Hunlarının Moğol, Hsiung - nuların beyaz, Caucas tipi olduğu tezini savunmakta, "Hsiung - nular Batı'ya göçerken, yönetici, Ch'an - yü soyu Isık - göl yöresinde kalmış, burada Yüeh - pan Devleti'ni kurmuşlar, aşağı sınıftan, Moğol tipindekiler de Avrupa'ya gitmiştir denilebileceği gibi, Avrupa'ya gidenler, Hsien - pei - Hsiung - nu karışımıdır da denilebilir" demektedir.

Kitabın bundan sonraki 213 sayfası Çin topraklarına yerleşen Güney Hsiung-nularının tarihine ayrılmaktadır. "Güney Hsiung - nularının tarihi, göçebe halkların tarımcı halklarla kaynaşmasının tarihidir" diyen Prof. UCHIDA, "Moğolistan yaylalarında ortaya çıkmış olan büyük Hsiung - nu Devleti neden bölünerek parçalanmış, tarımcı Çin içinde erimiştir? Göçebe halklar tarımcı kültür çevresine, tarımcı devletin toprakları içine göç edip yerleştiklerinde, ortaya ne gibi siyasal, toplumsal ve kültürel değişiklikler çıkmıştır?" sorularına yanıt aramakta, Güney Hsiung - nularının Çin'e göç edip yerleşmesiyle Çin'de "Beş Barbar Kargaşası Olayı"nın doğduğunu, bunun Güney - Kuzey Hanedanları döneminin ortaya çıkmasına neden olduğunu, bu siyasal değişikliğin Çin toplum ve kültüründe köklü değişiklikler yarattığını vurgulamaktadır.

Hsiung - nuların parçalanmasında, doğal âfetler, Wu - huanların ayaklanması, kalıtım çekişmeleri, Ch'an - yü mevkiinin ağabeyden kardeşe geçmeye başlamasının etkin olduğunu söyleyen yazar, daha sonra Hsiung - nularla Sonraki Han Hanedanı ilişkilerine değinmekte, bunun Roma İmparatorluğu ile Batı Gotları arasındaki ilişkilere benzer bir gelişme gösterdiğini söylemektedir.

Güney Hsiung - nularında her boyun nüfusunun dört bin ile on küsur bin arasında değiştiğini, "lo"nun 2-3 çadırdan oluşan 10-20 kişilik bir toplumu işaret ettiğini, birkaç "lo"nun bir araya gelmesiyle, başında bir "küçük başkan" bulunan "i - lo"ların oluşturulduğunu belirten yazar, "pu"nun siyasal ve kandaş bir birlik (Stamm, Unterstamm) anlamına geldiğini söylüyor.

Boylar içindeki köleler ile köle boylar, boy başkanlarının yeri, T'u - kolar merkez olmak üzere boylar birliğinin yapısı, yönetim örgütü, kurultay, Çin topraklarına göç ettikten sonra toplumsal değişiklikler, boyların dağılma eğilimleri gibi konulara değindikten sonra, Prof. UCHIDA, Wei - Chin dönemindeki beş kısım Hsiung-nuları konusunu ele almaktadır. Wei hükümdarı Ts'ao Ts'ao tarafından beş kısma ayrılarak yönetilmeye başlanmasından sonra Hsiung - nuların bağımsızlıklarını yitirdiklerini, bu dönemdeki Ch'an - yü soyunun eski Ch'an - yü soyunun devamı olduğunu savunan yazar, soylu Ch'an - yü ailesinin rahat bir yaşam sürmesine karşın, Hsiung - nu halkının köle olarak alınıp satıldığını, serf olarak kullanıldığını belirtmektedir.

Prof. UCHIDA, III. bölümde, Önceki ve Sonraki Chao, Kuzey Liang, Hsia Devletlerindeki Hsiung - nuları ele almaktadır. Sonraki Chao Hanedanı üyelerinin de (Chiehler) Hsiung - nulardan geldiğini, ancak, T'u - kolardan değil de Ch'iang-ch'ülerden olduklarını söylemektedir. Hsia Devleti'nin kurucusu Ho - lien ailesinin soy - kütüğü açısından Liu ailesinden, yani T'u - kolardan geldiğini ve saf Hsiung-nu olduğunu savunan yazar, bunların bir süreden beri Hsien - peilerle karışarak safliklarını yitirdiklerini söyleyerek Hsia Devleti'nin Hsiung - nu, Hsien - pei, Ti-Ch'iang koalisyonundan oluştuğunu belirtmektedir.

"Beş Barbar Kargaşası Dönemi"nde Hsiung - nuların devlet örgütünde kullandıkları görevli unvanlarının başka yabancılar tarafından da kullanıldığına dikkati çeken yazar, bu yabancıların kendi dillerinde konuştuklarını söylemektedir. Yazara göre, T'o - pa (Tabgaç) Devletinin kuruluşunda Hsiung - nuların T'u - ko boyu önemli bir rol oynamıştır. Ancak sonraları tüm halklar kaynaşmışlar, boylar erirken, boy beylerinin çocukları Kuzey'in soylular sınıfını oluşturmuşlardır.

Kuzey Wei (Tabgaç) Hanedanı döneminde, İmparator Tao Wu'nun boyları dağıtmasıyla ortaya çıkan Kuzey kökenli soyluların Kuzey Chi ve Kuzey Chou Hanedanları yönetimindeki yeri ve etkisine değinilen dördüncü bölümde, boy dizgesi, dağılma durumları, sekiz beylik dizgesi ele alınmaktadır. Kuzey kökenli soyluların gözden düşüşü ile kuzeyli askerlerin hoşnutsuzluğu, uç boylarındaki kuzeyli halkın ikinci sınıf yurttaş durumuna düşmeleri sonucu bu halkların başkaldırmaları, yazara göre, T'o - pa Devleti'nin çöküşünü hazırlamıştır.

Kuzey Chi ile Kuzey Chou yönetimindeki Hsian - pei ve Hsiung - nu etkinliğinin yeniden güç kazanması sonucu, Çin adları alan yabancıların tekrar kendi adlarını kullanmaya başlamalarının, Chou yönetim dizgesinin, aristokratlaşmayı frenlemek, Çinliler ile yabancıların karşılaşmasını önlemek amacıyla güttüğünü söyleyen Prof. UCHIDA, kitabının en sonunda *Hou Han Shu*'daki Nan Hsiung - nu Chuan ile *Chin Shu*'daki Pei Ti, Hsiung - nu Chuan'ın açıklamalı çevirilerini vermektedir.

Dr. PULAT OTKAN

MUZAFFER GÖKMAN, *Tarihi Sevdiren Adam. Ahmed Refik Altınay. Hayatı ve Eserleri*, İstanbul 1978 (Satışa verilmesi 1979 başları) 436 Sayfa. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. Genel No: 186. Ünlü Kişiler Dizisi: 8.

Türk tarihçiliğinin seçkin kişilerinden Ahmed Refik Altınay hakkında bir kitabın yayınlanmasına sevinmeyecek hiç bir düşün ve ekin araştırmacı düşünemiyoruz. Türk tarihini birinci el kaynaklardan inceledikten sonra geniş bir okur kitlesine başarıyla aktarma hususunda tek örnek sayılan Altınay'ın Türkçeyi çok güzel kullanması ve okuyanı yormayan akıcı üslubu, aradan yıllar geçmesine karşın unutulmamış ve günümüze kadar ilgiyle izlenmiştir. Hemen hemen hiç bir Osmanlı tarihi araştırması yoktur ki, Ahmed Refik Altınay'dan kısa da olsa bir alıntı yapmamış olsun. Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarından çöküş yıllarına dek süregelen evreler, bu kişinin araştırma konusu olmuştur. Yaşamında yarattığı bu yapıtlar yurt içinde ve dışında ilgiyle izlenmiş, ölümünden sonra unutulmayan adlar arasına karışırken kitapları her yıl artan bir merakla okunmuştur. Şimdi elimiz altında bulunan "Tarihi Sevdiren Adam" kitabı bizim nazarımızda "Ahmed Refik Altınay'ı sevdiren kitap" niteliğine bürünmüştür. Türk kütüphaneciliğinin çalışkan kişilerinden Muzafer Gökman, böyle bir araştırmayı yapabilecek bir kaç araştırmacıdan birisidir¹. Şimdiye dek Atatürk ve Devrimlerine ait kitapların kaynakça derleyicisi olarak üne kavuşan Gökman, Hüseyin Rahmi Gürpınar gibi bir yazın adamını günümüze tanıttıktan sonra seçkin tarihçilerden A. R. Altınay'ı günümüz için çeşitli yüzleriyle tanıtmıştır. Kişisel olarak tanımamakla beraber yakından tanıyanların izlenimlerini ele almakla (S. 1-133) derleme başlamaktadır. Tarihçimizin öldüğü günü izleyen tarihlerde gazete sütunlarında kalan yazılardan alıntılar yapılan bu bölümde Hasan-Âli Yücel, Peyami Safa, M. Turhan Tan, Kadircan Kafı, Falih Rıfkı Atay, İbrahim Alâettin Gövsa gibi yazınımızda yeri bulunanların yazıları vardır. S. 15-19 arasında Ahmed Refik Altınay'ı yakından tanımış bir tarihçinin daha 1925 yılında yazdıklarına yer veriliyor. Merhum Ord. Prof. Mukrimin Halil Yinanç tarafından yazılan satırlarda Türk Tarih Encümeni başkanlığına seçilişi kutlanmaktadır². Sonraki satırlarda M. H. Yinanç'ın olanak buldukça Büyükkada'yı her ziyaretinde mutlaka üstadının mezarına uğradığını kişisel izlenim olarak anlatır. Nitekim Yinanç'ın ısrarlı izlemeleri sonunda A. R. Altınay için, gömülü bulunduğu Büyükkada Tepeköy mezarlığındaki kabrine bir Üniversite öğretim üyesine yakışan bir mezarın yapılması sağlanmıştır. Böylece S. 133-deki şüphesi herhalde ortadan kalkmıştır.

¹ İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nin Tarih bölümünü bitirdikten sonra, yurdumuzda kıymeti bilinmeyen bir alana yönelmekten geri durmayan M. Gökman'ın yaşam öyküsü ve yapıtları bir kitapta toplanmıştır: *Kitaplar Arasında 44 yıl Muzafer Gökman'ın Anıları, Eleştirileri ve Gözlemleri*, İstanbul 1977. S. 353-368 kitap ve yazılarının kaynakçasına ayrılmıştır.

² *Millî Mecmua*, sayı 39 (15. 6. 1341).

Muzaffer Gökman'ın alıntıları daha sonra 1937 yılındaki gazetelere yöneliktir. Sırasıyla Akşam gazetesindeki imzasız yazı, Ercüment Ekrem Talu'nun Son Posta gazetesindeki, Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu'nun Haber gazetesindeki, Nurullah Ataç'ın gene aynı gazetede, Sadri Ertem'in Kurun gazetesindeki, Vâlâ Nureddin Vâ - Nû'nun Haber (Akşam Postası) gazetesindeki yazılarından başka, Feridun Kandemir'in 1936 yılındaki bir yazısından alıntılar yapılmıştır. Birer gazete makalesi niteliğindeki bu yazılarda Ahmed Refik Altınay için bir övme havası bulunmaktadır ve yapıtları üstünkörü geçilmiştir. Mehmed Halid Bayrı'nın makalesinde ³ ise yaşam öyküsü ve yapıtları daha geniş bir şekilde ele alınmıştır. Bu kısmın en son yazarı merhum hocam Halit Fahri Ozansoy'un Son Posta gazetesindeki yazısından sonra ⁴ Münir Süleyman Çapanoğlu'nun ve daha önce *News-i Millî*'deki Altınay ile ilgili satırlara yer verilmiştir. S. 73-80 arasında yaşayan iki tanık ile şimdi yaşamayan bir öğrencisine yer verilmiştir. Elif Naci ve Münif Fehim Özarman'ın anılarından sonra Ragıp Akyavaş'ın makalesi vardır. S. 80-83 arasında 1920 yılında yapılmış bir söyleşinin günümüz diline aktarılışı bulunmaktadır. Bu satırlarda ülkesi hakkında bir aydınım dilekleri sıralanmıştır. S. 85-91 arasında Ahmed Refik Altınay'ın İstanbul Belediyesi için değeri rakamlarla ölçülemeyecek kadar bir kazançta yol açan buluşuna ayrılmıştır. Türk Hukuk Tarihinde önemli bir yer tuttuğu gibi, İstanbul'un tarihsel topografyasını yakından ilgilendiren 1931 tarihli Sürp Agop Mezarlığı davasına ayrılmıştır. O zamanki gazetelerde yer alan davanın ayrıntılarını öğrenmek bugün olanaksızdır. Bununla beraber II. Bayezid vakfiyesinden yararlanarak çok geniş bir arazinin devlete ve dolayısıyla Belediyeye kazandırılması büyük bir yankı yaratmış, konu edilmişti. Bu başarısı üzerine merhum tarihcimize bir ev satın alabilecek para hediye edilmiştir ⁵. Bu evde sonraki yıllarda rahat yaşaması ve iyi yapıtlar ortaya koyması beklenirken, 1933 yılında kabul edilen yeni Üniversite yasası sırasında kadro dışı bırakılması beklenen ortamı sağlamayı engellemiştir. Ancak Yüzbaşı rütbesi emekli aylığı ile geçinmeğe devam eden Altınay'ın kitabın başında olması gereken yaşam öyküsü S. 91-99 dadır. Askerlikteki görevinden sonra gazetelerde başlayan yazarlığı ve 1917 yılından sonra başlayan Darülfünun'daki öğretim yılları incelenmiştir. Bu satırlarda Tarih-i Osmanî Encümeni ve Türk Tarih Encümeni sırasındaki görevlerine de yer verilmesi uygun olurdu. S. 115-121 arasında merhum ile Atatürk arasında Büyükkada'daki Anadolu Kulübü'nde meydana gelen bir olaya yer verilmiştir. Büyük Atatürk'ün günlük yaşamını konu edinen yakışsız dedikodulara çevrili bu karşılaşmanın, bir ciddiyet havası içinde geçtiği bellidir. 1932 yılında ülkemizde başlatılan bilimsel yöntemlere dayalı tarih çalışmaları içinde Ahmed Refik Altınay kendisine düşen görevleri yerine getirmiştir. Türk Tarih Kurumu'nun kurucu üyeleri arasında bulunmamakla beraber tamamen

³ Eminönü Halkevi tarafından yayınlanan *Yeni Türk* S. 59, 60. Bu makalenin değişik bir yayını için bk. "Müverrih Ahmed Refik", *Yeni Tarih Dünyası*, c. 2 S. 19/20 ve 21/22 S. 792-795 ve 841-845, 847.

⁴ Halit Fahri Ozansoy'un bu yazısı sonradan şu kitaba alınmıştır: *Edebiyatçılar Çevremde*, Ankara 1970, S. 25-26. Fakat çok kısalttığı anlaşılıyor. S. 27-31 "Ahmed Refikle Çallı İbrahim ve hazin biten dostluklar".

⁵ İstanbul'daki sultan vakıflarının yayını çok ağır gitmektedir. Vakıf yayınları yanında sınırnâmelerin de yayını sosyal ve ekonomik tarihimiz açısından yarar sağlayacaktır.

de uzak kalmamıştır⁶. İlk zamanlardaki katkılarına sonradan devam edemediği de anlaşılıyor⁷. Bu yetiştirememenin üzüntülerini de yazılı hale getirmiştir⁸.

En son görevleri arasında Piri Reis'in Türk Tarih Kurumu'nun ilk yayınlarından olan *Kitab-ı Bahriye* adlı portulanosunu Türk Dil Kurumu tarafından hazırlanan Tarama Sözlüğü için fişlemesidir. Sözlük ciltlerinin önsözünde (K. B. XVI) kısaltılması ile kullanılan bu yapıt, denizcilik konusuna eğilmeyen Altınay'ın tek uğraşısı sayılabilir.

S. 118-122 Ahmed Refik Altınay'ı yakından en iyi bir şekilde tanıyan kişiye, muharrir - tarihçi Reşat Ekrem Koçu'nun anılarına ayrılmıştır. Mart 1971 de yapılan görüşme, bazı kişisel görüşleri yansıtır⁹. Yeni Türkiye Cumhuriyetinin ekin alanındaki yeni gelişmelerini yeterince izleyemeyen A. R. Altınay'ın daha önceki başarısız kalan siyasal girişimlerine de yer verilmiştir (S. 122-126). 1925 yılında Ankara İstiklal Mahkemesi'nde adı karıştığı için bir olay yüzünden yargılanan fakat tutuklanmayan tarihçimizin polemiklerine de yer verilmiştir.

Sonraki satırlara geçmeden önce bu kısma biraz değinmemiz gerekir. Zira gazete yazıları yanında merhumun bilimsel çalışmalarına eğilen kişilere de yer verilmesi ve onun çok üzerinde durulan rindane yaşamı yanında ekin alanındaki etkisine de yer verilmeliydi. Her ne kadar Gökman V. bölümde "Hayatında ve ardından yazılanlar" (S. 359-369) toplamış ise de, yöntemli bir düzenleme beklemek hakkımızdı. Yerli ve yabancı tarihçiler Altınay'ın yapıtlarından her zaman yararlanmışlardır. Değerini bilen yabancıların sayısı az değildir¹⁰. Bütün hepsinin

⁶ 2 Temmuz 1932 günü Ankara Halkevi salonunda çalışmalarını başlayan Birinci Türk Tarih Kongresine katılmış ise de, bir bildirisi bulunmamaktadır. Okul kitaplarına dair bir kısa konuşması vardır. Türk Tarih Kurumu'nun kurucu üyeleri arasında ismi bulunmaz. Fakat ilk kabul edilen üyelere dendir. Türk Tarih Encümeni üyeleri bu kongrede asil üye olmuşlardır.

⁷ Türk Tarih Kurumu'nun girişimlerinden olan Türk Tarihinin Anahatlarının Müsveddelerinin hazırlanmasında katkısı da vardır, bk. Semavi Eyice, "Atatürk'ün büyük bir tarih yazdırma teşebbüsü: Türk Tarihinin Ana Hatları", *TTK Belleten* XXXII/128 (Ekim 1968) S. 509-526.

⁸ Türk Tarih Kurumu'na 9. 11. 1935 günlü mektubu. *Türk Dili. Mektup özel sayısı*, n. 274 (Temmuz 1974) S. 230. Uluğ İğdemir yayını.

⁹ Ahmed Refik Altınay'ın Darülfünun yıllarında muavin (asistan) liğini yapan Reşat Ekrem Koçu üstadının izinde yürümüş, İstanbul'un türlü yönlerini ve Osmanlı Tarihinin çeşitli sosyal yönlerini tarihsel olduğu kadar bir roman havası ile de incelemiştir. Üstadı hakkında yazdığı kitabı sert bir tepki ile karşılanmıştır: bk. Bedriye Atsız, "Ahmet Refik", *Yeni Türk*, VII/81 (Eylül 1939) S. 384. *İstanbul Ansiklopedisi* gibi benzerine rastlanmayan bir girişimi ne yazık ki yarıda kalan R. E. Koçu için bk. Semavi Eyice, "Tarihçi ve folklorist Reşat Ekrem Koçu" *Pirelli* XII/134 (Kasım 1975). Ufak bir önsözle tekrar yayını: *Türk Folklor Araştırmaları*, Sayı 322 (Mayıs 1976) S. 7641-7643.

¹⁰ Otto Spies, *Die türkische Prosaliteratur der Gegenwart*, Leipzig 1943, S. 83-87. Bu makalenin aslı *Die Welt des Islam* XXX/1-3 (1943) dergisinde yayımlanmıştır.

adını taramak gibi bir çalışma kesinlikle olanaksızdır. Yeter ki bilimsel araştırmalara katkısının ne olduğunu arasak. Böyle bir çalışma için toplu kaynakçayı el altında bulundurmamız gerekir. Bu çalışmayı da yapan M. Gökman, makaleleri baş harfine göre, alışılmamış bir girişimle özetleri de vermiştir (S. 137-340). Böyle bir yöntemle ilgili araştırmaların bir araya getirilmesine engeldir. Ayrıca ikinci başlık görünmekle birlikte, birbirini tamamlayan araştırmalar ayrı ayrı gösterilmiştir. En basit örnek gösterecek olursak: 17, 109, 219, 357, 387, 447, 474, 525, 573 numaralar altında gösterilen araştırmalar birbirinin devamıdır. "Para meselesi" ana başlığı altında toplanmalıydı. n. 483 deki "Osmanlı İmparatorluğunda Meskûkât" başlıklı araştırma *Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası*'nda yayınlanırken, özgün olmayıp yukarıki makalenin bir tekrarıdır. Osmanlı tarihi kroniklerinden yararlanılan bu araştırma iktisat tarihimizi ilgilendiren ilk ciddi araştırmalardandır. Ayrıca Nevşehirli İbrahim Paşa'nın yaşamını ve siyasal çabalarını inceleyen makalelerin bir arada toplanması gerekliydi. A. R. Altınay tarafından çok kez ele alınan III. Ahmed-Damad İbrahim Paşa ve dönemini günümüze aktaran araştırmalar ve şiirsel yazılar muhakkak bir arada bulunmalıdır. Bunlardan başka gazetelerde tefrika edildikten sonra kitap haline getirilen serilerle konulara ayrı bir yer verilmeliydi. Sultan Cem üzerine yazılanların sonradan kitap olarak yayınlandığı yazılmış ise de (S. 295 n. 570) atıf yapılmamıştır. Fransız kapitülasyonlarının ilk dönemlerine eğilen A. R. Altınay, İngilizlerin XVI. yüzyıl sonunda başlattıkları Türk dostluğu siyaseti kroniklerden olduğu kadar, Başbakanlık Arşivi'ndeki belgelerden yararlanarak incelemiştir. Fakat elimizdeki kitapta n. 583 ve n. 584 deki "Sultan Murad-ı Sâlis ve İngilizler" ve "Sultan Murad-ı Salis ve Kraliçe Elizabeth" makaleleri n. 679 daki "Türkler ve İngilizler" n. 681 deki en son ve belgeli araştırması "Türkler ve Kraliçe Elizabeth. Hazine-i Evrak vesikalarına göre" makalesi n. 873 de kitap olarak gösterilen ile aynıdır ve ayrı numaralı olmamalıydı. Eskimesine karşın günümüzde bile çok ilginç olan iki devlet arasındaki ilişkiler konusu sonraları başka araştırmacılar tarafından da ele alındı. Hemen hepsi merhum tarihçimizin bu araştırmasına bakışlardır. Her birinin yenilik kattığı araştırmaları bir araya getirirsek:

Hâmit Dereli, *Kraliçe Elizabeth Devrinde Türkler ve İngilizler*, İstanbul 1951, D. T. C. F. yayını 82.

İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "On dokuzuncu asır başlarına kadar Türk - İngiliz münasebatına dair vesikalar", *TTK Belleten* XIII/51 (Temmuz 1949) S. 574-648. Fransızca özet ve fotokopilerle.

Orhan Burian, "Türkiye hakkında dört İngiliz seyahatnamesi", *TTK Belleten*, XV/58 (Nisan 1951) S. 223-245.

a. y. "Türk - İngiliz münasebetinin ilk yılları", *AÜ Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Dergisi*, IX/1-2 (Mart - Haziran 1951) S. 1-17.

a. y. "Kraliçe Elizabeth'den Üçüncü Sultan Murad'a gelen hediyenin hikâyesi", *aynı derginin aynı sayısı*, S. 19-41.

Ettore Rossi, "Gli studi di storia ottomana in Europa ed in Turchia nell'ultimo venticinquennio (1900-1925)", *Oriente Moderno* VI (1926) S. 150. Andreas Tietze, "Ahmed Refik", *The Encyclopaedia of Islam* c. I (1960) S. 293 b.

Akdes Nimet Kurat, *Türk - İngiliz münasebetlerinin başlangıcı ve gelişmesi. 1553-1670*, Ankara 1953, D. T. C. F. yay. 83 [Bu kitabın geniş bir tahlili ve tenkidi için bk. Şerafettin Turan, *TTK Belleten XVIII/70* (Nisan 1954) S. 273-278].

Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlı - İngiliz İktisadi Münasebetleri I. (1580-1838)*, Ankara 1974.

S. Skillitter, *William Harbone and the trade with Turkey, 1578-1582 A documentary study of the first Anglo - Ottoman relations*, Oxford 1977.

Görülüyorki araştırma önceliği ününü kazanan Altınay, eski Osmanlı belgeleri arasında daha başka konuları ilk kez ele alandır. Bu arada Lâle Devri teriminden başka tarihsel terimleri yerine oturtabilmiştir. Türkiye topraklarına kaçan Rakoczi'nin etrafında bulunan kişilere *Tevabii* sözcüğü yerleştirdikten yıllar sonra sayın hocam Prof. Tayyib Gökbilgin tarafından da tekrar edilmiştir: "Ahmet Refik'in koyduğu bu tabiri, kısa ve veciz bulduğumuz için biz de kullanıyoruz" [*Belleten V/20* (1941) S. 577 n. 1] demiştir. Bu satırların yazılmasından 35 yıl sonra, Rakoczi'nin 300. doğum yılını kutlamak için düzenlenen toplantıda sayın hocam gene Ahmed Refik Altınay'ın sözleriyle toplantıyı açmıştır¹¹. Macar tarihinde yeri olmakla beraber, Türk tarihindeki sorunlara karışmış bazı kimseler Altınay'ın araştırma süzgecinden geçtikleri için Gökman kaynakçasında yer almıştır. Louis Kossuth, Tökeli İmre'de başka bu satırlarının yazıldığı sıralarda 250. yılını kutladığımız Türkiye'deki basımevinin yaratıcısı İbrahim Müteferrika ve buna bağlı olarak Yalova kâğıt fabrikası ele alınmış ve derinlemesine araştırmalara konu edilmişlerdir. Tarihçimizin adı muhakkak İstanbul için yaptığı belge düzenlemeleri ile beraber anılacaktır. İstanbul Türk yönetimi altına girdikten sonra, her yönüyle değişik bir görünüm almağa başlar. Yerleştirilen yeni halkın çeşitli gereksinmelerinin karşılanması için meydana getirilen sosyal kuruluşlar ve bunların işlerliğini sağlayan düzenlemeler resmî belgelerle ilgili yerlere yollanırdı. Mühimme Defterlerinden toplanan bu kayıtlar dört ayrı yayın konusu olmuştu. Sırasıyla Arap ve yeni Türk harfleriyle baskısı yapılan Hicrî Onuncu Asırda, Hicrî Onbirinci Asırda, Hicrî Onikinci Asırda ve önce makale sonra kitap haline getirilen Hicrî Onüçüncü Asırda İstanbul hayatı adı altında tanıdığımız ve her zaman, her konu için incelenen bu kitaplar "Tarih ve Tarihle ilgili Kitaplar" bölümünde (S. 371-391) derlenmiş olmakla beraber bir araya konulmalıydı. Bu bölümdeki kitapların bir konu veya seri başlığı altında toplanması araştırmacılar için daha yararlı olacağı düşüncesindeyiz. Kitabın içindeki çok değişik ve özgün taraflardan birisi de, "Hayatında ve ardından yazılanlar (Fotoğraf - Yazı - Kitap) S. 359-369 başlığı altındadır. Okul kitapları da ayrı bir yerde toplanmıştır (S. 393-398). "Albüm, şiir, çeviri, değişik konulu eserleri" bölümünden sonra dizinler bulunmaktadır. Başlık ve yazar adına göre hazırlanmıştır.

Ahmed Refik Altınay sayısız dergi ve gazetelere yazı verdiği için kaynakçasının bir kişi tarafından derlenmesinin olanaksız olduğunu kabul etmeliyiz. Kitaplıkları-

¹¹ M. T. Gökbilgin, "Rákóczi Ferenc II ve Osmanlı Devleti himayesinde Macar mültecileri", şu eserde: *Türk Macar Kültür Münasebetleri Işığında II. Rákóczi Ferenc ve Macar Mültecileri Sempozyumu. 31 Mayıs/3 Haziran 1976. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İstanbul 1976*, S. 1-17.

mızda süreli yayınlar tam seri olarak bulunmaması araştırmamızın en önemli engeli-
 dir. Tanınmış tarihçimiz hakkında şimdiye dek yapılmamış olması tuhafımıza giden
 bir eksiklik giderilmiş bulunuyor¹². Onun en verimli dönemi sayılan 1920 yılından
 sonraki makalelerin bir araya konması, kaynak olarak kullanılmalarını kolaylaş-
 tıracaktır. Kitaplarının her zaman aranması değerinin kaybolmadığını da ortaya
 koymaktadır. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yapıtlarının tekrar basılmasına
 dair bir girişim ise, tek bir kitabın yayınından ileri gidemedi¹³. Tekrar yayınlarda
 bazı düzenlemeler yapılması ve ilgili yayınların gözden geçirilmesi ve hattâ hepsine
 ek olarak belgelerin asıllarının aranması yorucu olmakla beraber çok yararlı sayı-
 lacaktır¹⁴. Bazı konulara ait sayısız belgeler bulunduğu gibi, yayınların yeri gel-
 dikçe konulması kaçınılmaz bir gereksinmedir. Ahmed Refik tarafından yayınlanan
 belgeler için gayr-ı matbu (basılmamış) denmesi yeterli değildir. Nedense *diploma-
 tique* kurallarına uymamıştır. Halbuki daha 1921 yılında bu konuyu aydınlatan
 bir kitabı yayınlayan Kraelitz'in kitabını elden geçirmiş, tanıtmaktan da geri dur-
 mamıştır. Fakat en eski Osmanlı belgelerinin yayını gözü ile bakmıştır. Bu arada
 Macar tarihçilerin de yayınladıkları Türk belgelerini sevinçle karşılamış ve uygarlık
 tarihimize olan katkılarına değinmiştir. Aynı dikkati yayın kuralları için uygulamış
 olsaydı yararı daha çok olacaktı. Bununla beraber tarihimizin kronikler arasına
 sıkışmış bilgilerle değil, belgeliklerde saklı bulunan kayıtlardan öğrenilmesine ilk
 dikkati çeken ve belki çeşitli yönleriyle tenkit etmekle birlikte elimize almakta
 daha uzun yıllar vazgeçemeyeceğimiz tarihçimiz hakkında tartışmasız yararlı bir
 kitap hazırlayan sayın Muzaffer Gökman'ı ne kadar kutlasak azdır. Böyle yararlı
 bir kitabı yayınlamasını üstlenen İş Bankası'na da teşekkür edilmelidir. Gökman,
 bir masa memuru kütüphanecisi ve gözü çıkış saatini bekleyen memur
 zihniyeti ile uğraşan bir kişi olarak ismini duyuracaktır. Merhum Faik Reşit Unat
 tarafından¹⁵ Kâtip Çelebi zincirinin son halkalarından biri olarak kutlanan Gök-
 man'ın selevi Sadeddin Nüzhet Ergun¹⁶ kaynakçasından başka böyle yararlı bir
 çalışmayı ortaya koymasından sonra, yaşam öyküsü ve kaynakçası hazırlama alan-
 ında yeni bazı atılımları beklemekteyiz.

Dr. MAHMUT H. ŞAKIROĞLU

¹² A. R. Altunay'ın yapıtları üzerine İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakül-
 tesinde bir bitirme tezi hazırlanmış ise de tam künyesini saptayamadık.

¹³ Lale Devri, 1973. Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı serisinde. 6. basım.

¹⁴ *Türk Mimarları*, İstanbul 1977, 159 Sayfa. Zeki Sönmez tarafından metin
 düzenlenmesi, Türk mimarî tarihine ait kaynakların katılmasıyla.

¹⁵ *TTK Belleten* XXVIII/109 (Ocak 1946) S. 176.

¹⁶ *Türk Kültürü* XIV/164 (Haziran 1976) S. 510-512. Aynı yıl Bedi N. Şeh-
 suvaroğlu ile beraber yayınlamıştır.

FUAT SEZGIN, *Geschichte des arabischen Schrifttums*, cilt 6, *Astronomie bis ca. 430 H.*, E. J. Brill, Leiden 1978, 15+521 sayfa, 200 guilder.

Fuat Sezgin'in bu ünlü yayınının müsteşriklerce ve özellikle bilim tarihçilerince sabırsızlıkla beklenen altıncı cildi yayınlanmış bulunuyor. Daha önce çıkan ciltlerden birinci cilt İslâmî bilimlerle tasavvufa, ikinci cilt şiire, üçüncü cilt tıp ve tabii bilimlere, dördüncü cilt kimya ile botanik ve tarıma, beşinci cilt ise matematiğe ilişkin Arapça yazınları içermektedir. Son çıkan bu altıncı cilt de astronomiyi konu edinmektedir. Bilindiği üzere, Fuat Sezgin'in bu dev eseri Carl Brockelmann'ın *Geschichte der arabischen Literatur* adlı beş ciltlik muazzam kitabının daha mükemmelleştirilmiş bir örneğini vermeyi amaçlamaktadır.

Esasen, Brockelmann da söz konusu yapıtını ilkin iki cilt olarak çıkarmış, sonradan bu iki cildin genişletilmiş yeni bir baskısını yayınlamış ve bununla da yitirmeyerek bunlara üç iri cilt ekleyip kitabını beş kalın cilde çıkarmıştı. Fakat Fuat Sezgin'in *Geschichte der arabischen Literatur*'u daha da genişletmesi Brockelmann'ın kendi kitabını genişletmesine kıyasla bazı farklılıklar göstermektedir.

Fuat Sezgin, yazmalar ve matbu Arapça kaynak eserler dışında, bunların incelenmesine yönelik yayınlar bibliyografyasını Brockelmann'a kıyasla daha geniş tutmuştur. Ancak, böyle bir bibliyografa bu tür bir yapıtta ister istemez bazı sınırlamalara tabi tutulmak zorundadır. Denilebilir ki Fuat Sezgin'in bu açıdan en geniş ölçütü eskimiş oldukları söylenebilecekleri ihmal etmek gibi kuramsal olarak çok akla yakın bir ölçüttür.

Brockelmann'dan beri bazı çok önemli yazma katalogları yayınlanmış bulunuyor. Brockelmann'ı tamamlama işini bunların kolaylaştırmış olacağı tabiidir. Maamafih, Fuat Sezgin, ayrıca birçok kitaplıkları kişisel olarak ziyaret edip taramış ve Brockelmann'a ekleyeceği ana malzemenin büyük bir kısmını daha Frankfurt'a gitmeden bu yoldan hazırlamıştır.

Öte yandan, Fuat Sezgin'in, bu yayınında daha yeni yüzyıllar literatürünü de tarayıp sunmak bakımından Brockelmann'ı tamamlama gibi bir teşebbüse girişmemiş olduğu görülüyor. Böyle bir süre kapsamı genişletilmesine gidilmiş olsaydı Arapça yanında Farsça ile Türkçede toplanacak materyel de giderek büyüyen oranlarda işe karışacaktı. Eğer Fuat Sezgin bu çaplı girişimini böyle bir geniş çerçeve içinde gerçekleştirmiş olsaydı, ihtiyaç sahiplerinin şükranlarına daha da büyük ölçüde hak kazanmış ve aynı zamanda Brockelmann'ın *Geschichte der arabischen Literatur*'unun genişletilmesi işini çok daha gerçek anlamda başarmış olurdu.

Fakat böyle bir temenni eserin çıktığı şekliyle değerini düşürmekten uzaktır. Fuat Sezgin'in bu yapıtı tarih dallarında ciddi araştırmacıların ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik her kitaphğın en önemli kitapları arasında yer alacak bir eserdir.

AYDIN SAYILI

1978 YILININ BİRİNCİ YARISINDA TÜRK TARİH KURUMU KİTAPLIĞINA GELEN KİTAP VE DERGİLER

A. KİTAPLAR

- ACIPAYAMLI, PROF. DR. ORHAN : *Halkbilim terimleri sözlüğü*. Ankara 1978 Üniversite Basımevi. 158 s. = TDK Yay. 442. 8° (A. IV/2429).
- ACKERMAN, PROF. DR. JOSEPH : *İkinci dünya savaşı sırasında Türk - Alman ilişkileri*. Atatürk Konferansları VI, (1973-1974)'den ayrı bs. S. 63-72 8° (A. IV/2242)
- Açıklamalı Mecelle. (Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye). Metni ve açıklamaları kontrol eden : Ali Himmet Berki*. İstanbul 1978 Hikmet Yay. XVI + 422 s. 8° (A. IV/2348).
- AÇIKSÖZCÜ, HÜSNÜ : *İstiklâl Harbinde Kastamonu*. Kastamonu 1933 Kastamonu Vilâyet Matbaası. 155 s. 8° (A. IV/2096).
- ADAM, EBEL : *An Epoch - Making Book in Turkey. The Book of Mustafa Kemal*. Muslim World (1927)'den fotokopi. 17 s. 8° (A. IV/1799).
- AKALIN, GÜNERİ : *Tarımımızın Sosyo - ekonomik yapısı vergileme ve Gelişme*. Ankara 1975 Ankara Üniversitesi Basımevi. 219 s. = A.Ü.S.B.F. Yay.: 384. 8° (A. IV/2188).
- AKAR, AZADE : *Yüzyıllar boyunca mezar yazıtlarında süslemeler*. Atatürk Konferansları IV (1973-1974)'den ayrı bs. S. 73-77 7 pl. 8° (A. IV/2237).
- AKARSU, PROF. DR. BEDİA : *Atatürk devrimi ve yorumları*. 2. bs. Ankara 1978 İlyaz Matbaası. 41 s. = TDK Tanıtma Yay. Çeşitli Konular Dizisi: 9. 8° (A. IV/2430).
- AKÇAKAYALIOĞLU, CİHAT : *Atatürkçülük ve Atatürk devrimi*. Atatürk Konferansları VI (1973-1974)'den ayrı bs. 14 s. 8° (A. IV/2244).
- AKÇAKAYALIOĞLU, CİHAT : *Başkomutan muharebesi*. Atatürk Konferansları VI (1973-1974)'den ayrı bs. S. 263-271 8° (A. IV/2241).
- AKERSTRÖM - HOUGEN, GUNILLA : *The Calendar and Hunting mosaics of the Villa of the Falconer in Argos*. Lund 1974 Berlingska Boktryckeriet. 172 s. 4 pl. = Skrifter Utgivna av Svenska Institutet i Athen XXIII. 4° (B/8040).
- AKIN, MEHMET ZEKİ : *Kararsuları İç suları Gemilerin bu sulardaki rejimi ve Kit'a Sahanlığı*. Ankara 1978 Öztuğ Matbaası. 384 s. 4 hr. 8° (A. IV/2420).
- AKSEL, MALİK : *İstanbul'un ortası*. Ankara 1977 Elif Matbaası. 439 s. = Kültür Bakanlığı Yay. Halk Kitapları: 5. 8° (A. IV/2529).
- AKSOY, PROF. DR. MUAMMER : *1961 anayasası'na göre memurların grev hakkı*. Ankara 1972 Sevinç Matbaası. 71 s. 8° (A. IV/2117).
- AKSOY, ÖZGÖNÜL : *Biçimlendirme*. Trabzon 1977 Karadeniz Gazetecilik ve Matbaacılık. 116 s. = Karadeniz Teknik Üniversitesi İnşaat ve Mimarlık Fakültesi Yay.: 29. 4° (B/8123).

- AKŞİN, SINA : *İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele*. İstanbul 1976 Cem Yayınevi. 629 s. 8° (A. IV/2400).
- AKTAN, DR. REŞAT : *Türkiye iktisadı. I. Cilt*. Ankara 1968 Ayyıldız Matbaası. VII + 191 s. 8° (A. IV/2162).
- AKTEPE, PROF. DR. M. MÜNİR : *Şem'dâni - Zâde Fındıklılı Süleyman Efendi Tarihi Mür'i't - Tevârih. 2 Cilt*. İstanbul 1976/1978 Edebiyat Fakültesi Matbaası. = İ.Ü. Edebiyat Fak. Yay.: No.: 2366. 8° (A. IV/2506).
- ALANGU, TAHİR : *Çalgılı kahvelerdeki külhanbey edebiyatı ve örnekleri. Moritaten und vierzeiler Türkischer Plattenbrüder*. İstanbul 1943 Ahmet İhsan Matbaası. XIII + 60 s. = İstanbul Yazıları, Nr. 10. 8° (A. IV/2116).
- ALEMANY, ROSA ENGUIX - CARMEN ARANEGUI GASCO : *Taller de Anforas Romanas de Oliva (Valencia). Yardım eden.: Dr. D. Juan Alonso Pascual*. Valencia 1977 Editorial F. Domenech 51 s. 3 pl. = Serv. de Inv. Prehist. Serie de Trabajos Varios N. 54. 4° (B/7988).
- ALEXANDER, ROBERT L. : *The Signe Royal at Fraktin*. JNES 36,3 (1977)'den ayrı bs. S. 199-207 8° (A. IV/1974).
- ALFÖLDY, GEZA : *Los Baebii de Saguntum*. Valencia 1977. 86 s. 8 pl. 1 hr. = Servicio de Investication Prehistorica Nu. 56. 4° (B/8155).
- ALFÖLDY, GEZA : *Res Publica Leserensis (Forcall, Castellon)*. Valencia 1977. 45 s. 1 hr. 3 pl. = Servicio de Investigacion Prehistorica. Nu. 55. 4° (B/8074).
- ALKİM, HANDAN : *Exploration and Excavations in Turkey, 1970, 1971 and 1972*. Anatolica, V (1973-76)'dan ayrı bs. S. 7-140 2 harita 4° (B/8139).
- ALPAR, DOÇ. DR. CEM : *Çok uluslu şirketler ve ekonomik kalkınma*. Ankara 1977 Kalite Matbaası. XVI + 222 s. = AİTİA Yay. No: 106 8° (A. IV/2455).
- Altaica Collecta. Berichte und Vorträge der XVII. Permanent International Altaistic Conference 3.-8. Juni 1974 in Bonn/Bad Honnef. Yay: Walter Heising*. Wiesbaden 1976 1976 Otto Harrassowitz. XV + 371 s. 23 pl. 8° (A. IV/1796).
- ALTIOK, FÜSUN : *Nişin Diyalektik*. İstanbul 1977 Çağdaş Yay. 272 s. 8° (A. IV/2350).
- ÂMİLİ, ŞEYH SEYYİD HAYDAR : *El - Mukaddemat min Kitâbi'n - Nusûs fi şerhi fusûsu'l-hikem. Le texte des textes. Les prolegomenes. Yay. ve Giriş: Henry Corbin - Osman Yahia*. Teheran 1975 Impr. du Ministerra du l'Information. 47 + 545 s. 32 pl. = Bibliothèque Iranienne 22. 8° (A. IV/1584).
- ANATI, EMMANUEL : *Valcamonica Symposium*. Brescia 1970 Centro Camuno di Studi Preistorici. 580 s. = U.I.S.P.P. 4° (B/8009).
- ANGELOVA, RAŞEL : *Şumenski vezrojdeniski keşçi. Houses of the time of Bulgarian's National revival in the town of Shoumen*. Sofya 1965 Izd - vo na Belgarskata Akademiya na Naukite. 1975 s. 4° (B/8118).
- ANKARA, MAHMUT - İSMAİL GÜN : *Kâzım Dirik, Asker - İdareci - Halk Eğitimi*. İzmir 1971 İstiklâl Matbaası. 70 s. = İzmir Valileri Serisi.: 1. 8° (A. IV/2091).
- Ankara süreli yayınlar toplu kataloğu 1977. Genişletilmiş 3. bs*. Ankara 1977 TÜRDOK. X + 340 s. 4° (B/8091).
- ARAL, HÂMİD : *Dışişleri Bakanlığı Yıllığı (1964-1965)*. Ankara 1965. 623 s. 8° (A.IV/1746).

- Arapski Dokumenti u Drzavnom Arhivu u Dubrovniku 1. Kitap. 1. kısım : Dokumenti o Odnosima Dubrovnika I Maroka.* Sarajevo 1960 Sarajevski graficki zavod. 85 s. 27 fotokopi = Orijentalni Institut u Sarajevu Posebna Izdanja 1. 8° (A. IV/2227).
- Die Arbeiter - und - Bauern - Macht, eine Form der Diktatur des Proletariats. - Die weitere Vervollkommung der sozialistischen Demokratie.* Berlin 1977 Akademie - Verlag. 62 s. = Abh. d. Ak. d. Wiss. d. DDR, Abt. Veröffentlichung d. Wiss. Rate W I 1977. 8° (A. IV/2233).
- Archäologischer Kalender 1977.* Mainz 1976 Verlag Philipp von Zabern. 58 s. 8° (A. IV/2253).
- ARI, DR. ÖNDER : *On the Middle East.* Bursa Üniversitesi İktisadi ve Sosyal Bilimler Fakültesi. 39 s. 8° (A. IV/8082).
- ARIK, M. OLUŞ : *Bütlis yapılarında Selçuklu rönesansı.* Ankara 1971 Güven Matbaası. 123 + IX s. 35 res. 33 plan 4 şekil 1 lev. = Selçuklu Tarih ve Medeniyeti Enstitüsü San'at Tarihi Serisi No.: 2, 4° (B/7983).
- ARMBRUSTER, ADOLF : *La Romanité des Roumains. Histoire d'une idée.* Bucureşti 1977 Editura Academiei Republicii Socialiste Romania. 280 s. = Bibliotheca Historica Romaniae, Monographies XVII. 8° (A. IV/2231).
- L'Armeno - Veneto. Compendio Storico e documenti delle relazioni degli Armeni coi Veneziani. Prime periodo, secoli XIII-XIV.* Venezia 1893 Stab. Tip. Armeno, S. Lazzaro. 8° (A. III/9935).
- Askeri Müze Broşürü.* İstanbul 1938 Kenan Basımevi. VII s. 3 pl. 8° (A. IV/2002).
- ASMUSSEN, JES P. - HERBERT H. PAPER : *The Song of Songs in Judeo - Persian.* København 1977 Munksgaard. 118 s. = Det Kong. Danske Videns. Selskab Historisk. Skrifter 9:2. 4° (B/8000).
- Asnom. Ostaruven'e na ideite za sozdavan'e na Makedonskata drjava i negoviot Mogunaroden odglas i odraz.* Skopje 1977 Makedonska Akademiya na Naukite i umetnostite. 667 s. 8° (A. IV/2076).
- Aspects of Ancient Oriental Historiography. Contributions to the Symposium Charles University 1973. Yay : Vladimir Soucek.* Prague 1975 Charles University. 88 s. 8° (A. IV/2514).
- ASTRÖM, PAUL : *The Cuirass tomb and other finds at Dendra. Part : I, The Chamber Tombs.* Lunds 1977 Pauls Aströms Förlag. 147 s. XXXII pl. = Studies in Mediterranean Archaeology Vol. IV. 4° (B/8100).
- AŞIKHAN, NURETTİN : *Ege Üniversitesi öğrenci kılavuzu 1967-1968.* Bornova 1967 Ege Üniversitesi Matbaası. VIII + 230 s. = Ege Üniversitesi Yayınları no: 22. 8° (A. IV/2159).
- Aşıklar derneği Tüzüğü.* 4 s. 4° (B/8049).
- AŞTİYÂNİ, SAYYED CELÂLEDDİN : *Muntehabat ez Âsâr-ı Hukemâ-yı Haki-i Iran. Anthologie des Philosophes Iranies. Depuis le XVII Siècle jusqu'à nos Jours. Giriş : Henry Corbin. 2 Cilt.* Teheran 1971/1975 Imprimerie Haydari = Bibliothèque Iranienne 18, 19. 8° (A. IV/1581).
- ATALAY, EROL : *Antiker Marmorsteinbruch bei Ephesos.* Jahresheften des Österreichischen Archäologischen Institut 51, (1976-77)'den ayrı bs. S. 59-60. 4° (B/8051).
- ATATÜRK, GAZİ MUSTAFA KEMAL : *Nutuk.* İstanbul 1938 Devlet Basımevi. 658 s. 2 hr. 4 s. ek. 8° (A. IV/1922).

- ATILCAN, İHSAN COŞKUN : *Erzurum üstüne. Şiirler ve seçme yazılar*. Ankara 1969 Vural Matbaası. 247 + IV s. 8° (A. IV/2175).
- AUTENBOER, DR. EUGEN VAN : *L'Industrie de la cartes à jouer de Turnhout (1826-1976)*. Bruxelles. s. 23-152 = Textes et Documents Collection "Chroniques belges" No. 309 1976. 8° (A. IV/1057).
- AVI - YONAH, MICHAEL : *Encyclopedia of Archaeological excavations in the Holy Land. 2 Cilt.* London 1976 Oxford University Press. 4° (B/8045).
- AVRALIOĞLU, ZEKİ : *Üretim fonksiyonları*. Ankara Kalite Matbaası. 129 s. = AİTİA Yay. No: 102. 8° (A. IV/2453).
- AXELSEN, HANS GULDBERG : *The Sherpas in the Solu District*. Kobenhavn 1977 Munksgaard. 71 s. = Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab Historisk - filosofiske Meddelelser 47,7. 8° (A. IV/1815).
- AYANOĞLU, İSMAİL FAZİL : *Ok meydanı ve okçuluk tarihi*. İkbal Matbaacılık. 164 s. 1 plân. 4° (B/8079).
- Aydın Halkevi Broşürü*. İzmir Nefaset Matbaası. 43 s. 8 pl. 8° (A. IV/2338).
- AYMAN - ŞOLPAN : *Kazak Eposu. 7. Cilt. Yay.: N.S. Smirova*. Alma - Ata 1957 Kazak SSR Bilimler Akademisi. 46 s. 8° (A. IV/1491).
- AYTEK, DOĞ. DR. BİNTUĞ : *İşletmelerde insan gücü planlaması*. Ankara 1978 Kalite Matbaası. XI + 164 s. = AİTİA Yay. No: 115. 8° (A. IV/2454).
- Azerbaycan dilinde Ereb elifbası ile neşr olunan kitap ve jurnalların katalogu*. Bakı 1976 "Elm" Neşriyatı. 255 s. 8° (A. IV/2300).
- Azerbaycan Sovet Ensiklopediyası, ACE 1. Cilt*. Bakü 1976 592 s. 4° (B/8077-1).
- Azerbaycan'ın etnografik mecmuası*. Bakü 1977 Elm Neşriyatı. 225 s. 8° (A. IV/1779).
- AZIMDJANOVA, S. A. : *Gosudarstvo Babura v Kabule i v İndii*. Moskva 1977 Izd - vo "Nauka". 176 s. 8° (A. IV/2305).
- BABINGER, FRANZ : *Johannes Darius (1414-1494), Sachwalter Venedigs im Morgenland, und sein griechischer Umkreis*. München 1961 Verlag der Bayerischen Akademie der Wissenschaften. 129 s. 5 pl. = Bayerische Akademie der Wissenschaften Phil. - Hist. Kl. Sitzungsab. - Jahrg. 1961, Heft 5. 8° (A. IV/1736).
- BABINGER, FRANZ : *Laudivius Zacchia, Erdichter der "Epistolae Magni Turci"*. München 1960 Verlag der Bayerischen Akademie der Wissenschaften. 42 s. II pl. = Bayerische Akademie der Wissenschaften Phil. - Hist. Kl. Sitzungsab. - Jahrg. 1960 Heft 15. 8° (A. IV/1737).
- BABINGER, FRANZ : *Mehmed the Conqueror, and his time. Çev: Ralph Manheim - William C. Hickmann*. New Jersey 1978 Princeton University Press. XX + 550 s. 24 pl. = Bollingen Series 96. 8° (A. IV/2401).
- BACON, REGINALD : *Jollânt deniz muharabesi ve münasebetsizlikleri*. İstanbul 1929 Deniz Matbaası. 117 s. = Büyük Erkânharbiye XII Deniz Şubesi. 4° (B/7433).
- BAGHLI, OUAHIBA : *Chaussures Traditionnelles Algériennes*. Alger 1977 S.N.E.D. 68 s. = Organisme National de la Recherche Scientifique II. 8° (A. IV/2425).
- BAKALOPOULOS, A. E. : *Thasos son histoire, son administration de 1453 a 1912*. Paris 1953 E. de Boccard. 201 s. 4 pl. = Ecole Française d'Athènes, Etudes Thasiennes 11. 4° (B/8004-2).
- BAKALOPULU, APOSTOLU E : *Istoria tu Neu Ellinismu. 3 Cilt*. Thessalonika 1961/1968 4° (B/7759).

- BAKAY, KORNEL : *Scythian Rattles in the Carpathian Basin and Their Eastern Connections*. Çev: Gèza Dedinszky. Amsterdam 1971 Adolf M. Hakkert Publisher. 131 s. XII pl. 8° (A. IV/1795).
- BALKAN, BEHİRE : *Türkiye özelli nüfus bibliyografyası 1970-1973. 4 Cilt*. Ankara 1971-1974 Ayyıldız Matbaası. = Hacettepe Üniversitesi Yay. D, 14, 16, 18, 19. 8° (A. IV/2205).
- BALKAN, KEMAL : *Sümer - Babil edebiyatından örnekler*. Atatürk Konferansları VI, (1973-1974)'den ayrı bs. S. 79-115. 8° (A. IV/2240).
- BALKANLI, REMZİ : *Kanunlarımız bakımından Matbuat Hürriyeti ve Yeni Basın ve matbaalar kanunu ve bu kanunlar üzerine fikirler - tedkidler - tefsirler*. Ankara 1951 Yeni Matbaa. 224 s. 8° (A. IV/2140).
- BALLESTER, ENRIQUE PLA : *El Poblado Iberico de la Bastida de les Alcuses (Mogente, Valencia)*. Valencia 1977 Diputación Provincial. 10 s. 5 pl. 8° (A. IV/2066).
- BALOĞLU, ZEKÂİ : *Temel eğitim ve Unesco*. İstanbul 1960 Millî Eğitim Basımevi 104 s. = Öğretmen Kitapları: 77. 8° (A. IV/2165).
- BALTACIOĞLU, İ. HAKKI : *Kültürce kalkınmanın sosyal şartları*. İstanbul 1967 Millî Eğitim Basımevi. 131 s. = Talim ve Terbiye Dairesi Yayınları, 21. 8° (A. IV/2110).
- BALZAC, HONORÉ DE : *Şuanlar*. Çev.: Vahdi Hatay. Ankara 1977 Yenigün Matbaası. 528. s. = Kültür Bakanlığı Yay.: 261. 8° (A. IV/2534).
- BARTL, PETER : *Der Westbalkan zwischen Spanischer Monarchie und Osmanischem Reich. Zur Turkenkriegsproblemantik an der Wende vom 16. zum 17. Jahrhundert*. Wiesbaden 1974 Otto Harrassowitz. 258 s. 2 pl. 8° (A. IV/1781).
- BASDRABELLE, IOAN K. : *Historika Arheia Makedonias Arkheion Tessalonikes 1695-1912*. Tasselonike 1952. XII + 576 s. = Makedonike Bibliothek 12. 8° (A. IV/2355).
- BAŞGÖZ, İLHAN - ANDREAS TIETZE : *Bilmece: A Corpus of Turkish Riddles*. Berkeley 1973 University of California Press. 1063 s. 1 hr. = Folklore Studies: 22. 8° (B/8002).
- BAŞIBÜYÜK, TANER : *İngiltere'de katma değer vergisi uygulaması*. 1977 Damga Matbaası. II + 29 s. = Maliye Bakanlığı Tetkik Kurulu Neşriyatı No. 176-1977. 4° (B/8044).
- Bayındırlıkta 50 yıl*. Ankara 1973 Gürsoy Matbaası. 511 s. 15 pl. 6° (B/8084).
- BECHTOLD, FRITZ : *Deutsche am Nanga Parbat. Der Angriff 1934*. München 1935 Verlag F. Bruckmann. 68 s. 80 pl. 4° (A. IV/1635).
- BEHN, WOLFGANG : *The Kurds in Iran. A selected and annotated bibliography*. London 1977 Verlag Dokumentation. Publishers. 76 s. 8° (A. IV/2314).
- BELENITSKIY, A. M. - İ. B. BENTOVİÇ - O. G. BOLL'ŞAKOV : *Srednevekoviy gorod Sredney Azii*. Leningrad 1973 Izd - vo "Nauka". 391 s. 4° (B/8076).
- BELLİ, MİHRİ : *Yazılar 1965-1970*. Ankara 1970 Sevinç Matbaası. 389 s. 8° (A. IV/2143).
- BENZING, JOHANNES : *Das turkestanische Volk im Kampf um seine Selbständigkeit I. Von der russischen Eroberung bis zum Sturz des Zarentums*. Die Welt des Islams, 19, (1937)'den ayrı bs. S. 94-137. 8° (A. IV/1430).
- BERG, WILHELM : *Historie Map of Ancient Near and Middle East*. Historische Karte des Alten Nahen und Mittleren Orients. 1977. 67 s. 62 pafta I: 1 000 000 (H/120).

- BERGHE, LOUIS VANDEN : *La Chronologie de la civilisation des Bronzes du Pusth-ı Kûh Luristan*. Tehran Ministry of Culture and Arts. 6 s. 4 pl. = Proceedings of the Ist Annual Symposium of Archaeological Research in Iran 1972. 4° (B/8875-1,4).
- BERINDEI, DAN : *L'indépendance de la Roumanie 1877*. Bucarest 1976 Editions Meridi-ane. 101. s. 1 hr. 8° (A. IV/2041).
- BERINDEI, M. - M. KAULUS-MARTIN - G. VEINSTEIN : *Actes de Murad III sur la région de Vidin et remarques sur les qânûn ottomans*. Südost - Forschungen XXXV, (1976)'dan ayrı bs. S. 11-68. 8° (A. IV/1820).
- BERKTİN, CEZMİ TAHİR : *Birleşmiş Devletler Amerikası'nın eğitim teşkilâtına ve eğitim felsefesine toplu bir bakış. Eğitim teşkilâtı ve felsefesiyle Amerika*. Ankara 1961 Ajans Türk Matbaası. 191 s. 1 gazete kupürü 8° (A. IV/2168).
- BERNHARDT, KARL - HEINZ : *Der alte Libanon*. Leipzig 1976 Koehler und Amelang. 240 s. 1 hr. 8° (A. IV/1931).
- BERRY, BURTON, Y : *Out of the Past. The Istanbul Grand Bazaar. Resimler: Azzedine el - Aaji*. New York 1974 Arco Publishing Company. 192 s. 4° (B/7996).
- BEYÂNİ, DR. ŞİRİN : *Zen der Iran Asr-ı Moğol*. Tehran. 161 + 16 s. 3 pl. 8° (A. IV/1628).
- BEYENE, YAQOB : *Controversie Cristologica in Etiopia. Contributo alla storia delle correnti e della terminologia nel Secolo XIX*. Annali 37, 2 (1977)'den ayrı bs. 81 s. 8° (A. IV/1787).
- Beynelmîlel Sıhhu Mukavelename. Convention Sanitaire Internationale*. 90 s. 4° (B/7958).
- BEZİRCİ, ASİM : *Çok kapılı Oda*. İstanbul 1961 Ataç Kitabevi. 135 s. 8° (A. IV/2105).
- BHUTTO, ZÜLFİKAR ALİ : *RCD İhtiyaç ve cevap*. Ankara 1976 Elif Matbaası. 10 s. 4° (B/7766).
- BIEFELDT, HANS HOLM : *Zum Aufbau der sorbischen Etymologie*. Berlin 1977 Akademie Verlag. 29 s. = Sitz. d. Ak. d. Wiss. d. DDR Gesellschaftsw. Jahrg. 1977 1 G 8° (A. IV/2217).
- Bildiri özelleri. Abstracts of the papers. First International Congress on the Social and Economic History of Turkey*. Ankara 1977 Çaba Matbaası. 71 s. = Hacettepe Univ. Tenth Anniversary 1967-1977. 8° (A. IV/1969).
- BİLGİN, YÜKSEL : *Die Gewerkschaften und deren Rechtssetzungsbefugnis in der Bundesrepublik Deutschland und in der Türkei*. Ankara 1977 Kalite Matbaası. 193 s. = AITIA Yay. No. 108. 8° (A. IV/2445).
- BİNYAZAR, ADNAN - METİN ÖZTEKİN : *Yazın ve bilim dilimiz*. Ankara 1978 Kalite Matbaası. 184 s. = TDK Tanıtma Yay. Radyo ve TV Konuşmaları Dizisi: 13. 8° (A. IV/2431).
- Birinci dünya harbinde Türk harbi Çanakkale cephesi 25 Nisan 1915 Arıburnu çıkarması. 27 nci piyade alayının karşı taarruzu; 19 ncu tümenin bu karşı taarruzu desteklemesi*. Ankara 1976 Gnkur. Basımevi. IV + 26 s. 9 hr. 3 kuruluş. 8° (A. IV/1452).
- BIRKEN, ANDREAS : *Die Provinzen des Osmanischen Reiches*. Wiesbaden 1976 Dr. Ludwig Reichert Verlag. XVI + 322 s. 6 hr. = Beihefte zum Tübinger Atlas des Vorderen Orients. Reihe B Nr. 13. 8° (A. IV/2008).
- Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Kurumu (Unesco) Türkiye Milli komisyonu yönetmeliği*. Ankara 1975 Kalite Matbaası. S. 279-296 8° (A. IV/1170).

- BIVAR, A. D. H. – G. FEHÉRVARI : *Underground Chambers and an Octagonal Shrine Excavations at Ghubayra in Kirman Province in 1971 and 1972*. Tehran Ministry of Culture and Arts. 10 s. 6 pl. = Proceedings of the Ist Annual Symposium of Arch. Research in Iran 1972. 4° (B/7785-1,5).
- BLASKOVIÇ, JOSEF : *Ein türkisches Steuerverzeichnis aus dem Bezirk von Zabokrekry aus dem Jahre 1664*. Archiv Orientalni 45, (1977)'den ayrı bs. S. 201-210 2 pl. 8° (A. IV/2415).
- Boğaziçi Üniversitesi Halkbilimi Yılığ 1975. İstanbul 1975 Taş Matbaası. 198 S. = Boğaziçi Üniversitesi Folklor Kulübü. 8° (A. IV/2223).
- BONNET, CHARLES : *Les premiers édifices chrétiens de la Madeleine à Genève*. Genève 1977 Alex, Jullien, Libraire. 225 s. 1 lev. 32 pl. = Mémoires et Documents IV, 8. 4° (B/8105).
- BOWLES, FRANK : *Yüksek öğrenime giriş. Üniversiteye öğrenci kayıt kabul usulleri hakkında Milletlerarası inceleme. 1. Cilt. Çev. : Necmi Z. Sarı*. İstanbul 1967 Milli Eğitim Basımevi. XXXII + 292 s. = Talim ve Terbiye Dairesi Yay. : 3, Tercüme serisi 1. 8° (A. IV/2132-1).
- BRANDS, HORAT WILFRID : *Studien zum Wortbestand der Türkisprachen, Lexikalische Differenzierung, Semasiologie, Sprachgeschichte*. Leiden 1973 E. J. Brill. XI + 150 s. 8° (A. IV/2296).
- BRAUN - HOLZINGER, EVA ANDREA : *Frühdynastische Beterstatuetten*. Berlin 1977 Gebr. Mann Verlag. 92 s. 32 pl. 2 lev. = Abh. d. Deutsch. Orient - Gesellschft. Nr. 19. 4° (B/8088-19).
- BRUCK, MOELLER VAN DEN : *Das Dritte Reich. Yay. : Hans Schwarz*. Hamburg 1931 Hanseatische Verlagsanstalt. 248 s. 8° (A. IV/1651).
- Das Buch als Quelle Historischer Forschung. Dr. Fritz Juntker anlässlich seines 90 Geburtstages gewidmet*. Leipzig 1977 Veb Bibliographisches Institut. 188 s. 16 pl. Arbeiten aus der Universitäts - und Landesbibliothek Sachsen - Anhalt in Halle a.d. Saale Bd. 18. 8° (A. IV/1806).
- BUCOVALA, M : *Histria, Guide archéologique*. Bucarest 1975 Editions Sportives et Touristiques. 23 s. 8° (A. IV/2043).
- BUDANUR, GÜLSEREN : *M. T. A. Enstitüsünce Bilinen Türkiye Yeraltı Kaynakları Envanteri*. Ankara 1977 M. T. A. Enstitüsü Matbaası. 390 s. = Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü Yayınlarından No. 168. 8° (A. IV/2325).
- BUHR, MANFRED : *Dialektik - Weltanschauung - Methodologie*. Berlin 1975 Akademie-Verlag. S. 5-14 = Festvorträge der Wissenschaftlichen Konferenz der Akademie anlässlich des 275. Akademie - Jubiläums. 8° (A. IV/433).
- BUJAC, ALB : *1918 - 1922 Yunan ordusunun seferleri. Çev. : İbrahim Kemal*. İstanbul 1939 Askeri Matbaa. 264 s. 5° (B/7451).
- BULUTAY, DOÇ. DR. TUNCER – DR. HASAN ERSEL – DR. SERİM TİMUR : *Türkiye'de gelir dağılımı 1968*. Ankara 1971 Sevinç Matbaası. XV + 218 s. 2 lev. = A.Ü. Siyasal Bilgiler Fak. Yay. : No. 325. 8° (A. IV/2169).
- Bursa Vilayeti Salnamesi 1927*. Bursa 1927 Vilayet Matbaası. 488 s. 8° (A. IV/2340).
- BÜLOV, HANS VON : *Ausgewählte Schriften 1850-1892*. Leipzig 1986 Verlag Breitkopf und Haertel. XV + 482 s. 8° (A. IV/1648).

- CAHEN, CLAUDE : *Les peuples Musulmans dans l'Histoire Médiévale*. Damas 1977 Institut Français. XXVII + 496 s. 8° (A. IV/2229).
- CARLION, BELLAIR : *Tutlant muharebei bahriyesi*. Çev. : Ali Rıza Seyfi. İstanbul 1934 Deniz Matbaası. XX + 257 s. = Büyük Erkânharbiye Reisliği IX. Deniz şubesi. 4° (B/7432).
- CEMİL, TAHSİN : *Considérations concernant "l'Histoire Ottomane" de Demetre Cantemir*. Dacoromania 2, (1974)'den ayrı bs. S. 155-166 8° (A. IV/1282).
- CEMİL, TAHSİN : *Considérations sur les rapports politiques Roumano - Ottomans au XVIIe siècle*. Rev. Roum. d'Hist. XV,4 (1976)'dan ayrı bs. S. 653-667 8° (A. IV/1283).
- CEMİL, TAHSİN : *Les Pays Roumains dans la politique européenne de la porte Ottomane au XVIIe siècle*. Revue des Etudes Sud - Est Européennes XIII,3 (1975)'den ayrıbsim. S. 425-428 8° (A. IV/810).
- CHAVARDÈS, MAURICE - MARILÈNE, CHAVERDÈS : *La Chute de Constantinople*. (29 mai 1453) Paris 1963 Robert Laffont. 217 s. 8° (A. IV/2480).
- CHENCHINE, PROF. DR. ALEXIS : *Park ve Bahçe Sanatı (Stilleri, Projeleri ve Tekniği)*. Çev. : İsmail Eraslan. İstanbul 1946 Rekor Basımevi. 376 s. = Tarım Bakanlığı Orman Genel Md. Yay. 4° (B/8149).
- Chronological History of Romania. Under the Guidance of Constantin C. Giurescu*. Bucharest 1972 Editura Enciclopedica Romana. 525 s. 8° (A. IV/1896).
- CİLLOV, DR. HALUK : *Nüfus istatistikleri ve demografinin genel esasları*. Önsöz : Ord. Prof. Dr. Ömer Celâl Sarc. İstanbul 1960 Sermet Matbaası. XV + 448 s. = İ. Ü. İktisad Fak. No. 111. 8° (A. IV/2174).
- CONDURACHI, EMIL : *Die Beziehungen zwischen den Griechen und der örtlichen Bevölkerung am Unterlauf der Donau im Lichte der jüngsten archäologischepigraphischen Funde*. Studia Gotica (1970)'den ayrı bs. S. 206-215 8° (A. IV/800).
- CONDURACHI, EMIL - GH. ŞTEFAN : *La Romanité Orientale*. Nouvelles Etudes d'Histoire'dan ayrı bs. S. 7-22 1 hr. 8° (A. IV/802).
- CONDURACHI, EMIL : *Le Syncretisme religieux en Dacie*. Les Syncretismes dans les religions de l'antiquité (1973)'den ayrı bs. S. 186-199. 8° (A. IV/801).
- Constitution (Fundamental law) of the Union of Soviet Socialist Republics*. Moscow 1977 Novosti Press. 118 s. 8° (A. IV/2050).
- Constitution (loi fondamentale) de l'Union des Républiques Socialistes Soviétiques. Adoptée par la VIIe session extraordinaire du Soviet Suprême de l'URSS neuvième législature le 7 Octobre 1977*. Moscou 1977 Editions du Progrès. 71 s. 8° (A. IV/2051).
- COOK, S. F. : *The Indian Population of new England in the Seventeenth Century*. Berkeley 1976 University of California Press. VII + 91 s. = U. C. P. in Anthropology Vol. 12. 8° (A. IV/1237).
- CORBU, CONSTANTIN : *1877 - 1878 Razboiul national și popular al romanilor pentru independenta deplina*. București 1977 Editura Politica. 210 s. 23 pl. 8° (A. IV/2515).
- COUPEL, PIERRE - PIERRE DEMARGNE : *Fouilles de Xanthos. 3. Cilt : Le monument des Néréides*. Paris 1969 Editions Klincksieck. 159 s. 62 pl. = Inst. Français d'Arch. d'Istanbul. 4° (B/3894-3).
- COURBY, F. : *Les Vases a reliefs*. Paris 1922 E. de Boccard. 599 s. XVII pl. 8° (A. IV/1333).

- CÖNTÜRK, HÜSEYİN – ASIM BEZİRCİ : *Günlerin götürdüğü getirdiği*. İstanbul 1961 Ataç Kitabevi. 155 s. 8° (A. IV/2103).
- CRİŞAN, ION, HORATIU : *Statul geto - dac*. Bucureşti 1977 Editura Ştiinţifică. 101 s. 8° (A. IV/2516).
- CUDA, ALFRED : *Stadtaufbau in der Türkei*. Die Welt des Islams 21, (1939)'dan ayrı bs. 85. s. 16 pl. 8° (A. IV/1437).
- C. H. P. 39. *Yıldönümü 9. 9. 1962*. Ankara (1969). 39 s. 1 Gazete kúpürü 8° (A. IV/1688).
- Cumhuriyetin 50. Yıldönümünde Atatürk Üniversitesi Yayınları (1959-1973)*. Erzurum 1973 Atatürk Üniversitesi Basımevi. 75 s. 8° (A. IV/2189).
- CURIPESCHITZ, BENEDICT : *Itinerarium der Botschaftsreise des Josef von Lamberg und Niclas Jurischitz durch Bosnien, Serbien, Bulgarien nach Konstantinople 1530*. Yay.: *Elenore Lamberg - Schwarzenberg*. Innsbruck 1919 Verlag der Wagner'schen Universitäts Buchhandlung. 83 s. 8° (A. IV/2370).
- CVETKOVA, BISTRA : *Changements intervenus dans la condition de la population des terres Bulgares (depuis la fin du XVIe jusqu'au milieu du XVIIIe s.* Académie Bulgare des Sciences Institut d'Histoire Etudes Historiques V. (1960)'dan ayrıbasım. S. 291-318 8° (A. IV/841).
- CVETKOVA, BISTRA : *Quelques problèmes du féodalisme ottoman à l'époque du XVIe au XVIIIe siècle*. AIESSEE (1969)'dan ayrı bs. S. 709-720 8° (A. IV/840).
- CVETKOVA, BISTRA : *To the Prehistory of the Tanzimat (An unknown Ottoman political treatise of the 18th century)*. Académie Bulgare des Sciences Institut d'Histoire Etudes Historiques, VII (1975)'den ayrıbasım. S. 133-146 8° (A. IV/842).
- Cyprus Question and Greek Extermination plans*. Turkish Federated State of Cyprus. 1977. 20 s. 4° (B/8047).
- ÇAĞATAY, PROF. DR. NEŞET : *Eski çağlardan bu yana zaman ölçümü ve takvim*. Ankara Üniversitesi İlahiyet Fakültesi Dergisi XXII (1978)'den ayrı bs. S. 106-138. 8° (A. IV/2371).
- ÇAĞLAR, PROF. DR. KERİM ÖMER : *Türkiye Maden Suları ve Kaphıcaları*. Ankara 1961 MTA Enstitüsü Matbaası. S. 639-794 = Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü Yayınlarından No. 107. 4° (B/8113).
- ÇAMLİBEL, FARUK NAFİZ : *Yayla kartalı*. Ankara 1977 Başbakanlık Basımevi. 133 s. = Kültür Bakanlığı Yay. 291. 8° (A. IV/2533).
- Çanakkale zaferi. Güçlü Çağ*. Özel sayısı 40 s. 4° (B/8150).
- ÇAVDAR, TEVFİK : *Türkiye 1968*. İstanbul 1969 Dilek Matbaası. 128 s. = İzlem Yay. 59. 8° (A. IV/2184).
- ÇAYCI, DOÇ. DR. ABDURRAHMAN : *Atatürk'ün Uygarlık anlayışı*. Atatürk Konferansları VI (1973)'den ayrı bs. S. 117-129 8° (A. IV/2243).
- ÇERNİH, E. N. : *Na Poroge nesostoyçensya tsivilizatsii*. Priroda 2, (1976)'dan ayrı bs. S. 57-70 8° (A. IV/1100).
- ÇERNİH, E. N. : *O himişeskom sostave metalla klada iz sosnovoy mazi*. *Kratkie Soobşşeniya* Institutu Arheologii 108, (1966)'dan ayrı bs. S. 123-131. 4° (B/7776).
- ÇERNİKOV, I. F. : *V interesah mira i dobrososedstva (o Sovetsko - Turetskikh otnoşeniyah v 1935-1970 gg.)* Kiev 1977 Izd.-vo "Naukova Dumka". 196 s. 8° (A. IV/2470).
- ÇEVİK, HİKMET : *Tekirdağ Yürükleri*. İstanbul 1971 Eko Matbaası. 228 s. = Tekirdağ Halkevi Yay: 7. 8° (A. IV/6337).

- ÇIKMAN, DR. ZEKİ : *Folklorumuzda ve Edebiyatımızda Göz*. Ankara 1977 Pars Matbaası. 477 s. = Kültür Bakanlığı Yay. Halk kitapları: 8. 8° (A. IV/2530).
- DAĞISTANLI, HANDUÇ FAZİL : *Bir kahramanın hayatı, Dağıstanlı Muhammet Fazıl Paşa, Kafkasya Rusya Türkiye Irak 1. Cihan Harbi*. 226 s. 18 pl. 8° (A. IV/2086).
- DAĞLARCA, FAZİL HÜSNÜ : *Cezayir Türküsü. Chanson d'Algérie. Song of Algeria*. İstanbul 1961 Kitap Yay. 29 s. 8° (A. IV/2183).
- DANIEL, DR. HERMANN ADALBERT : *Illustriertes kleineres Handbuch der Geographie 2. Cilt. Haz : W. Wolkenhauer*. Leipzig O. R. Reisland. 8° (A. IV/1639).
- DANIŞMEND, İSMÂİL HÂMİ : *Garp medeniyetinin menbaı olan İslâm Medeniyeti*. İstanbul 1961 Amca Matbaası. 90 s. 8° (A. IV/2108).
- DANIŞMEND, İSMÂİL HÂMİ : *Garb Menba'larına göre Eski Türk Seciyye ve Ahlâkı*. İstanbul 1961 Yeni Matbaa. 200 s. 8° (A. IV/2153).
- DARENDELİLER, A. - İHSAN DEDE : *Arşiv'in bugünkü durumu hukuk ve ilim açısından "Arşiv idaresi"*. Ankara 1968. Gürsoy Basımevi. 139 s. = İçişleri Bakanlığı Teş.-Metot Bür. Yay.: 1. 8° (A. IV/2130).
- DARWIN, CHARLES : *Die Entstehung der Arten durch natürliche Zuchtwahl oder die Erhaltung der begünstigten Rassen im Kampfe ums Dasein. Yay. Heinrich Schmidt*. Stuttgart Alfred Kröner Verlag. 298 s. 8° (A. IV/1673).
- DE LUNBLAD, J. - F : *Histoire de Danemark et de Norvège*. Tours 1869 A^d Mame et Cie. 187 s. 8° (A. IV/1681).
- DEGUIGNES, JOSEPH : *Büyük Türk Tarihi. 8 Cilt*. İstanbul 1976/77 Özdemir Matbaası. = Türk Kültür Yay.: 15, A-H. 8° (A. IV/797).
- DELİLİ, H. E. : *Azerbaycan - Rusya münasebetleri Fars ve Azerbaycan Dili Senedlerde (1922)*. Bakü 1976 Elm Neşriyatı. 107 s. 8° (A. IV/1778).
- DELOGU, GIUSEPPO : *Italianische Malerei*. Zürich 1939. LXVII + 369 s. 85 pl. 8° (A. IV/2419).
- DEMİRER, MEHMED ARİF : *Atatürk'ü sevmeyenlerden siyah lekeler... ve biz*. Ankara 1976 Çağdaş Basımevi. 55 s. 8° (A. IV/2255).
- DENNIS, GEORGE T. : *The letters of Manuel II Palaologus*. Washington 1977 Dumbarton Oaks. LXII + 252 s. = Corpus Fontium Historiae Byzantinae Vol. VIII. 8° (A. IV/2290).
- DEONNA, W. : *Dédale ou la Statue de la Grèce Archaïque. 2 Cilt*. Paris 1930/1931 E.de Boccard. = Ecole Française d'Athènes, Travaux et Mémoires Fasc. II, III. 8° (A. IV/1180).
- DERMAN, M. UĞUR : *Ressam Ali Rıza Bey'in İstanbul'u*. Atatürk Konferansları VI (1973-1974)'den ayrı bs. S. 151-161 2 pl. 8° (A. IV/2235).
- Dersim*. T.C. Dahiliye Vekaleti. Jandarma Umum Kumandanlığı. 246 + 20 s. 4 plan 8° (A. IV/2024).
- DESET, GODİNİ : *Makedonska Akademiya na Naukite i Umetnostite*. Skopye 1977 Makedonska Akademiya na Naukite i Umetnosti. 166 s. 8° (A. IV/2075).
- Devlet İstatistik Enstitüsünde 50 yıl 1926-1976*. Ankara 1976 Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası. V + 291 s. 8° (A. IV/2137).
- Digest of general laws of Romania*. Bucharest 1976 Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică. 363 s. 8° (A. IV/2040).

- DİLÂÇAR, A : *Anadili ilkeleri ve Türkiye dışındaki başlıca uygulamalar*. Ankara 1978 Ankara Üniversitesi Basımevi. 53 s. = TDK Yay. 443. 8° (A. IV/2433).
- DIRKS, SABİNE : *Islam et Jeunesse en Turquie d'Aujourd'hui*. Paris 1977 Libr. Honoré Champion. 368 s. 8° (A. IV/2351).
- Dnevnik Ben'yamina Kalaya. 1868-1875. Benjamin Kallays Tagebuch*. Yay.: Andriya Radeniç. Beograd 1976 Istoriski Institut. 887 s. 8 p.. 8° (A. IV/2072).
- DOMERGUE, C. - P. SILLIERES - T. MARTIN : *Minas de Oro Romanas de la provincia de Leon. 2 Cilt*. Madrid 1977. = Excavaciones Arqueologicas en Espana 93, 94. 8° (A. IV/2435).
- DUDA, DR. HERBERT W. : *Ahmed Haschim. Ein Türkischer Dichter der Gegenwart*. Die Welt des Islams, II, 3/4 (1928)'den ayrı bs. S. 199-244 8° (A. IV/1424).
- Duden. Der Grosse Duden. Bildwörterbuch der deutschen Sprache*. Mannheim 1958 Bibliographisches Institut A.G. 672 + 112 s. 8° (A. IV/2398).
- Duden. Der Grosse Duden. Verleichendes Synonymwörterbuch*. Mannheim 1964 Bibliographisches Institut A.G. 792 s. 8° (A. IV/2399).
- DUHOUSSET, L. E. : *Sefert be - Iran. The Voyage to Persia*. Tahran Bunyad-e Farhang-e Iran. 17 s. 110 pl. = Iranian Culture Foundation. 54. 4° (B/7933).
- DUPREE, LOUIS : *Prehistoric Research in Afghanistan (1959-1966)*. Transactions of the American Philosophical Society 62, 4 (1972). 84 s. 4° (B/7941).
- DÜNDAR, DR. FAİK BİROL : *Sosyal Güvenlik araclarının makro ekonomik etkileri*. Ankara 1976 Kalite Matbaası. XVI + 82 s. = AİTİA Yay. No: 76 8° (A. IV/2447).
- DÜREN, DOÇ. DR. AKIN : *Devletin Mülkiyete el atmasından doğan tazmin yükümlüğü*. Ankara 1977 Sevinç Matbaası. 150 s. = A.Ü. Hukuk Fakültesi Yayınları No: 418. 8° (A. IV/2321).
- DYSON, R. H. : *Hasanlu 1972*. Tahran Ministry of Culture 4 s. 3 pl. = Proceedings of the Ist Annual Symposium of Archaeological Research in Iran 1972. 4° (B/7785-1, 10).
- EBERHARD, WOLFRAM : *China und seine westlichen Nachbarn*. Darmstadt 1978 Wissenschaftliche Buchgesellschaft. VIII + 348 s. 2 Tafel 8° (A. IV/2316).
- EBSTEIN, ERICH : *Hippokrates. Grundsätze seiner Schriftensammlung*. Leipzig Insel-Verlag. 65 s. 8° (A. IV/1660).
- EDZARD, DIETZ OTTO - GERTRUD FARBER : *Répertoire Géographique des Textes Cunéiformes II: Die Orts- und Gewässernamen der Zeit der 3. Dynastie von Ur*. Wiesbaden 1974 Dr. Ludwig Reichert Verlag. XXVII + 316 s. 2 hr. = Beihefte zum Tübinger Atlas des Vorderen Orients Reihe B Nr. 7. 8° (A. IV/2006-2).
- EDZARD, DIETZ OTTO - GERTRUD FARBER - EDMOND SOLLBERGER : *Repertoire Géographique des Textes Cunéiformes I: Die Orts- und Gewässernamen der präargonischen und sargonischen Zeit*. Wiesbaden 1977 Dr. Ludwig Reichert Verlag. XXV + 249 s. 2 hr. = Beihefte zum Tübinger Atlas des Vorderen Orients Reihe B. Nr. 7/1. 8° (A. IV/2006-1).
- Eine türkische Nationalreligion*. Die Welt des Islams, 23 (1941)'den ayrı bs. S. 70-76 8° (A. IV/1421).

- EISSER, DR. GEORG – DR. JULIUS LEWY : *Die altassyrischen Rechtsurkunden vom Kültepe. 4 Kısım (2 cilt birliği halinde)* Leipzig 1930/1935 J. C. Hinrichs'sche Buchhandlung = Mitteilungen d. Vorderasiatisch - Aegyptischen Gesellschaft (E. V.) 35. Bd. 3. Heft. 8° (A. IV/2411).
- ELDEM, SEDAD H : *Türk Bahçeleri*. İstanbul 1976 Milli Eğitim Basımevi. 376 s. = Kültür Bakanlığı Türk San'at eserleri: 1. 4° (B/8126).
- ELİEV, VELİ : *Azerbaycanda tunç devrinin boyalı kaplar medeniyeti*. Bakü 1977 Elm Neşriyatı. 167 s. 8° (A. IV/1782).
50. yılda hür teşebbüs. Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği Yayınları. 63 s. 8° (A. IV/2206).
- ELMALI, DR. MUSTAFA : *Çağrı : 3, Şiirler*. Ankara 1975 Ayyıldız Matbaası A. Ş. 176 s. 8° (A. IV/2324).
- Epigraphica. Travaux dédiés au VIIe Congrès d'épigraphie grecque et latine (Constanza 9-15 septembre 1977)*. Yay. : D. M. Pippidi - Em. Popescu. Bucureşti 1977 Editura Academiei Republicii Socialiste Romania. 286 s. 8° (A. IV/2517).
- ERCİLASON, DR. AHMET B : *Bugünkü Türk Alfabeleri. 2 Cilt*. Ankara 1977 Pars Matbaası = Kültür Bakanlığı Yay. Kültür Eserleri: 15. 8° (A. IV/2522).
- ERDENTUĞ, PROF. DR. NERMİN : *Sosyal âdet ve gelenekler*. Ankara 1977 Gündüz Matbaası. 200 s. = Kültür Bakanlığı Yay. Halk kitapları: 4. 8° (A. IV/2528).
- ERDMANN, KURT : *The History of the Early Turkish carpet*. Çev. : Robert Pinner. Der. : Hanna Erdmann. London 1977 Oğuz Press. XVI + 101 s. 8 pl. 8° (A. IV/1833).
- ERİM, KENAN : *Aphrodisias 1977*. New York University Aphrodisias Excavations Bull. 77/78-I. 7 s. 8° (A. IV/2373).
- ERIVANLI, ABRAHAM : *1721-1736 Yılları Osmanlı - İranlı savaşları tarihi. Histoire des Guerres des années 1721-1736*. Yay. : P. Sahag Djemdjemian. Venise 1977 St. Lazare. 182 s. = Bibliothèque d'Arménologie "Bazmavep" 11. 8° (A. IV/2069).
- ERONAT, DR. A. İLHAN : *Türkiye'de konut sorunu ve politikası*. Ankara 1978 Kalite Matbaası. XVI + 107 s. = AİTİA Yay. No : 111. 8° (A. IV/2444).
- ESİN, DR. ALPTEKİN : *Örnekleme metotları ve bir uygulama*. Ankara 1975 Kalite Matbaası. V + 175 s. + AİTİA Yay. No. 97. 8° (A. IV/2451).
- ESİN, EMEL : *Fârâbi'yi yetiştiren Kengeres Türk muhitinin kültür ve sanatı*. İslâm Tetkikleri Enstitüsü Dergisi VI, 3-4 (1976)'dan ayrı bs. S. 81-139. 9° (A. IV/1763).
- Ethnomedizin. Beitr äge zu einem Dialog zwischen Heilkunst und Völkerkunde*. Yay. : Gerhard Rudnitzki - Wulf Schiefenhövel - Ekkehard Schröder. Barmstedt 1977 Verlag Detlev Kurth. 88 s. = Ethnologische Abhandlungen Nr. 1. 8° (A. IV/1788).
- EYİCE, SEMAVİ : *Türk Trakya araştırmalarının öncüsü. Ord Prof. Dr. Arif Müfid Mansel (1905-1975)*. Güneydoğu araştırmaları dergisi 4-5'den ayrı bs. S. 301-330 8° (A. IV/985).
- FADEEVA, I. E. : *Midhat - Paşa. Jizn' i deyatel'nost'*. Moskva 1977 İzd - vo "Nauka". 166 s. 8° (A. IV/2468).
- FARMER, HENRY GEORGE : *Al-Farabi's Arabic - Latin Writings on Music*. Glasgow 1934 The CIVIC Press. VIII + 65. s 1 pl. Fotokopi = Collection of Oriental Writers on Music II. 8° (A. III/9074).

- FARUKİ, DR. SÜREYYA : *XVI. - XVIII. yüzyıllarda Orta Doğu Anadolu'da şeyh aileleri*. Türkiye İktisat Tarihi Semineri Metinler/Tartışmalar (8-10 Haziran 1973)'den ayrı bs. S. 197-229 8° (A. IV/1744).
- The Federal Republic of Germany Member of the United Nations. A Documentation. Geniş. düzeltilmiş 3. bs.* Bonn 1977 Siegler and Co., 233 s. 8° (A. IV/2295).
- FELGENHAUER, FRITZ : *Zur Geschichte des Faches "Urgeschichte" an der Universität Wien*. Studien zur Geschichte der Universität Wien Band III (1975)'den ayrı bs. (fotokopi) S. 7-27 8° (A. IV/1825).
- FERGUSON, ADAM : *Abhandlung über die Geschichte der bürgerlichen Gesellschaft*. Jena 1904 Verlag von Gustav Fischer. VIII + 394 s. = Sammlung Sozialwissenschaftlicher Meister II. 8° (A. IV/1676).
- FEYZİOĞLU, OĞUZ : *Etude des fonctions de production industrielle en Turquie (Du type Cobb - Douglass.)* Ankara 1977 Kalite Matbaası. 288 s. 7 lev. = AİTİA Yay. No. 104. 8° (A. IV/2458).
- FINDIKOĞLU, ZİYAEDDİN FAHRİ : *İktisadiyat dersleri. I Cild. Sosyoloji doktrin ve kolları*. İstanbul 1971 Fakülteler Matbaası. 335 s. = İktisat Fakültesi No: 293. 8° (A. IV/2187).
- FICHTE, JOHANN GOTTLIEB : *Die Grundzüge des gegenwärtigen Zeitalters. Haz: Fritz Medicus. 2. bs.* Leipzig 1922 (Berlin 1806'nın tekrar bs.) Verlag von Felix Meiner. 206 s. 8° (A. IV/1655).
- Fihrist-i Nussehay-ı Hattî - Kitaphane-i Reş ve Hemedan*. Tehran 1353 İntişarat-ı Ferheng-i Iran - Zemin. S. 1083-1797 16 fotokopi. 8° (A. III/8402-3).
- First International Congress on the Social and Economic History of Turkey 1071-1920 Bildiri özelleri. Abstracts of the papers.* Ankara 1977 Çaba Matbaası. 71 s. 8° (A. IV/1890).
- FİŞEK, DR. KURTHAN : *Türkiye'de Devlet - İşçi ilişkileri açısından Devlete karşı grevlerin kritik tahlili*. Ankara 1969 Sevinç Matbaası. XIII + 205 s. = A.Ü.S.B.F. Yayınları No. 274. 8° (A. IV/2115).
- FLETCHER, DOMINGO - ENRIQUE PLA : *Cincuenta Anos de Actividades del Servicio de Investigacion Prehistorica (1927-1977)*. Valencia 1977 S.I.P. 192 s. 16 pl. = Servicio de Investigacion Prehistorica Diputacion Provincial de Valencia 57. 4° (B/8156).
- Folia Rara. Wolfgang Voight LXV. diem natalem celebranti ab amicis et catalogorum codicum orientalium conscribendorum collegis dedicata*. Wiesbaden 1976 Franz Steiner Verlag. XV + 185 s. 15 pl. 5 lev. = VOHD Supplementband 19. 4° (B/5059-Suppl., 19).
- FRANKENA, R : *Briefe aus dem Berliner Museum*. Leiden 1974 E.J. Brill. VIII + 151 s. = Altbabylonische Briefe in Umschrift und Übersetzung Heft 6. 8° (A. IV/2212).
- GÄRTNER, H. A : *Beobachtungen zu Bauelementen in der antiken Historiographie besonders bei Livius und Caesar*. Wiesbaden 1975 Franz Steiner Verlag. 182 s. = Historia-Einzelschriften. Heft 25. 8° (A. IV/2442).
- GALL, R. H VON : *Persische und medische Stämme*. Proceedings of the Ist Annual Symposium of Archaeological Research in Iran 1972. 6 s. 4° (B/7785-I,6).
- GANDOUIN, JACQUES : *Turquie terre de civilisation. Conférence Dimanche 22 Mars 1964*. 39 s. 4° (B/8117).

- GARRIGUES, EMILIO : *Un deslitz diplomatico. La paz Hispano - Turca. Giriş. : D. Ramon Menendez Pidal.* Madrid 1962 Revista de Occidente. 349 s. 8° (A. IV/1693).
- GAUER, WERNER : *Untersuchungen zur Trajanssäule. Erster Teil, Darstellungsprogramm und künstlerischer Entwurf.* Berlin 1977 Gebr. Mann Verlag. 123 s. 26 pl. = Monumenta Artis Romanae XIII. 4° (B/8121).
- Gazareşha - yı dovomin-i mecla-ı Sâlane-yi gaveşhâ ve pejoheşhây-ı Bâstân-Şinâsi der Irân. *Proceedings of the IInd, Annual Symposium on Archaeological Research in Iran. 29th. October - 1st. November 1973. Yay. : Firouz Bagherzadeh.* Tehran 1974 A Publication of the Iranian Centre for Archaeological Research. X + 306 s. 67 s. 4° (B/7785-2).
- Gazareşhâ-yı Sevamin-i meclâ-i Sâlane-i Gaveşha ve pejoheşhây-ı Bâstân-Şinâsi der Irân. *Proceedings of the IIIRD Annual Symposium on Archaeological Research in Iran. 2nd - 2t November 1974. Yay. : Firouz Bagherzadeh.* Tehran 1975 A Publication of the Iranian Centre for Archeological Research. X + 334 + 180 s. 4° (B/7785-3)
- GENCEL, İLKER : *Türkiye Madencilik Faaliyetleri ve İstatistikleri (1960-1973).* Ankara 1974 MTA Enstitüsü Matbaası. 82 s. 17 lev. 2 hr. = MTA Enstitüsü Yayınlarından No. 153. 4° (B/8116).
- GENOV, G. P. : *Il trattato di neuilly e la Bulgaria.* Roma 1940 Associazione Italio Bulgara. 118 s. 1 hr. 8° (A. IV/2332).
- GEORGESCU, TITU : *Argumente ale Istoriei Pentru o noua Ordine Internationale.* Bucureşti 1972 Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică. 333 s. 8° (A. IV/2513).
- GERHARTL, GERTRUD : *Die Niederlage der Türken am Steinfeld 1532.* Militärhistorische Schriftenreihe 26, (1974). 39 s. 8° (A. IV/2055).
- GILEA, C. - I. KARA - C.-L. RUSU : *De la unirea principatelor la razboiul pentru Independenta de stat a Romaniei.* Iaşi 1977 Bibliotheca "Gheorghe Asachi". 47 s. 8° (A. IV/2045).
- GİRİTLİ, DR. İSMET : *Fifty Years of Turkish Political Development 1919-1969.* İstanbul 1969 Fakülteler Matbaası. 228 s. = İ. Ü. Hukuk Fak. Yay.: 320. 8° (A. IV/2117).
- GLASNECK, JOHANNES : *Türkiye'de Faşist Alman Propagandası. Çev. : Arif Gelen.* Ankara Onur Yay. 295 s. 8° (A. IV/2198).
- GOCUL, BASRİ : *Epoşemiz Oğuzlama 2. kitap.* Bursa 1951 Yıldız Matbaası. 48 s. = Milli Destan Yay: 6. 8° (A. IV/2123).
- GÖKALP, ZİYA : *Türk Medeniyeti Tarihi. Haz: İsmail Aka - Kâzım Yaşar Köpraman.* İstanbul 1976 Güneş Matbaacılık. 416 s. = Kültür Bakanlığı Ziya Gökalp Yay.: 1. Seri: 8. 8° (A. IV/2526).
- GÖKALP, ZİYA : *Türkleşmek, İslâmlaşmak, Muasırlaşmak. Haz. : İbrahim Kutluk.* Ankara 1976 Emel Matbaası. 99 s. = Kültür Balanlığı Ziya Gökalp Yay.: 1. Seri: 4. 8° (A. IV/2525).
- GÖKALP, ZİYA : *Ziya Gökalp Külliyyatı - I Şiirler ve Halk Masalları. Kızılelma - Yeni Hayat - Altun Işık - Eserleri dışında kalan şiirler. Tenkidli Basım. Araştıran ve Haz. : Fevziye Abdullah Tansel. 2. bs.* Ankara 1977 Türk Tarih Kurumu Basımevi. 46 + 432 s. 1 res. = T.T.K. Yayınları II. Dizi-Say 118 b. 8° (A. I/9010 2. bs.).
- GÖKYAY, ORHAN ŞAİK : *Dede Korkut Hikâyeleri.* İstanbul 1976 Milli Eğitim Basımevi. 248 s. 16 pl. = Kültür Bakanlığı Yay.: 252, Halk Kitapları: 1. 8° (A. IV/2527).

- GÖLCÜKLÜ, DR. FEYYAZ : *Türkiye'de çocuk suçluluğu hakkında bir araştırma*. Ankara 1962 Sevinç Matbaası. 100 s. = A. Ü. S. B. F. Yay. No. 141-123. 8° (A. IV/2151).
- GÖNÜL, MACİDE : *İstanbul Arkeoloji Müzelerinde bulunan koft kumaşları*. İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı 11-12 (1964)'den ayrışım. S. 84-198 Lev. XLVII-LIV 1 res. 8° (A. IV/1295).
- GÖNÜL, MACİDE : *Some Turkish Embroideries in the Collection of the Topkapı Sarayı Museum in Istanbul*. Die Kunst des Orients'dan ayrı bs. S. 43-76 8° (B/8083).
- GÖNÜL, MACİDE : *Türk Halı ve Kilimlerinde Sembolik Kuş Şekilleri*. A.Ü.D.T.C.F. Antropoloji 3 (1968)'den ayrışım. S. 199-272 8° (A. IV/1297).
- GÖRGÜN, DR. L. ŞANAL : *İflasta istihkak davası*. Ankara 1977 Kalite Matbaası. XVI + 190 s. = AİTİA Yay. No: 107. 8° (A. IV/2446).
- Grammaire de la Langue Turque*. Londres Impr. par R. Watts. LXXIX + 217 s. 4° (B/8095).
- GRAYSON, ALBERT KIRK : *Assyrian Royal Inscriptions. 2 Cilt*. Wiesbaden 1972 Otto Harrassowitz. 8° (A. IV/1877).
- GRAYSON, A. KIRK - DONALD B. REDFORD : *Papyrus and Tablet*. New Jersey 1973 Prentice - Hall. 178 s. 8° (A. IV/1893).
- GRISARD, MARCEL : *Türkçeden Fransızcaya lûgat*. Paris 1930 Librairie Garnier Frères. X + 218 s. 8° (A. IV/2089).
- GRUBE, A. W. : *Charakterbilder aus der Geschichte und Sage für einen propaedeutischen Geschichtsunterricht. 16. bs. 2 kısım birarada*. Leipzig 1873 Friedrich Brandstetter. XVI + 234 + 296 + 402 s. 8° (A. IV/1642).
- GULİYEV, Ş. A. : *Azerbaycanda zeltikçilik. (Tarih-i etnografik tebgigat)*. Bakı 1977 "Elm" Neşriyatı. 138 s. 8° (A. IV/2303).
- GUSEYNOV, R. A. : *Mesto i rol' siriyskih istoçnikov v izuçenii istorii narodov SSSR. Drevneyşie gosudarstva na territorii SSSR. Materiali i issledovaniya* (1976)'dan ayrı bs. S. 41-56 8° (A. IV/1345).
- GUSEYZADE, A. : *Paralleli oguzskih entonimov v sovremennoy toponimii Azerbaydjanskoj SSR*. Sovetskaya Tyurkologiya 4, (1977)'den ayrı bs. S. 47-51. 4° (B/8126).
- GÜLENSOY, TUNCER : *Altay Dillerindeki Akrabalık Adları üzerine notlar*. Türk Dili Araştırma Yıllığı - Belleten (1973-74)'den ayrı bs. S. 283-318 8° (A. IV/2485).
- GÜLENSOY, TUNCER : *"CEBE" adı hakkında*. Atsız Armağanı 1976'dan ayrı bs. S. 257-265 8° (A. IV/2490).
- GÜLENSOY, TUNCER : *Eski ve Orta Türkçe'de Moğolca kelimeler ve Moğolca - Türkçe müşterek kelimeler üzerine notlar*. Türkoloji Dergisi VI 1, (1974)'den ayrı bs. S. 235-259 8° (A. IV/2486).
- GÜLENSOY, TUNCER : *Kutadgu Bilig'den Hikmetler*. Türk Kültürü, Kutadgu Bilig sayısı 98, (1970)'den ayrı bs. S. 157-175 8° (A. IV/2490).
- GÜLENSOY, TUNCER : *Türk Dünyası Atasözlerinin anlam yönünden benzerlikleri üzerine notlar*. Türk Folkloru Araştırma Yıllığı Belleten (1974)'den ayrı bs. S. 93-101 8° (A. IV/2488).
- GÜLENSOY, TUNCER : *Türklerde Dokuz sayısı*. Ankara 1976 I. Uluslararası Türk Folklor Kongresi Bildirileri IV (1976)'dan ayrı bs. S. 111-121 8° (A. IV/2487).

- GÜLENSOY, TUNCER : *Yaşayan Farsça ve Arapçadaki Türkçe kelimeler üzerine notlar.* İ. Ü. Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi XXI (1975)'den ayrı bs. S. 127-157 8° (A. IV/2484).
- GÜLENSOY, TUNCER : *ZDMG'de Türkoloji ve Mongolistikle ilgili Makaleler Bibliyografyası (1847-1968).* Türkoloji Dergisi VII, (1977)'den ayrıbasım. S. 157-170 8° (A. IV/2483).
- GÜNAY, DR. TURGUT : *Rize ili ağızları (İnceleme - metinler - sözlük)* Ankara 1978 Üniversite Basımevi. 340 s. = Kültür Bakanlığı Millî Folklor Araştırma Dairesi Yayınları: 27. 8° (A. IV/2434).
- GÜRİZ, ADNAN : *Türkiye'de Nüfus Politikası ve hukuk düzeni.* Ankara 1975 Sevinç Matbaası. XI + 336 s. = Türkiye Kalkınma Vakfı Yayınları No. 2. 8° (A. IV/2154).
- GÜRSEY, PROF. DR. FEZA : *Yeni bir âlem yüksek enerji Fiziği.* Ankara 1968 Güzel İstanbul Matbaası. 11 s. 8° (A. IV/2167).
- GÜZEL, ABDURRAHMAN : *Ali in der Bekdaschi-Dichtung, namentlich Jener des 16. Jahrhundert.* Wien 1972. VI + 157 s. 9 pl. 4° (B/8059).
- HACHENBERG, O - U. MEBOLD : *Die Struktur und der Physikalische Zustand des interstellaren Gases aus Beobachtungen der 21 cm HI - Linie.* Wiesbaden 1976 Franz Steiner Verlag. 38 s. 3 pl. = Ak. d. Wiss. u.d. Lit. Abh. d. Math. - Naturwiss. Kl. Jahrg. 1976 Nr. 3. 8° (A. IV/1257-3).
- HACHTMANN, DR. O : *Europäische Kultureinflüsse in der Türkei.* Berlin 1918 Der Neue Orient. 30 s. = Urkunden und Untersuchungen zur Geistesentwicklung des heutigen Orients. Heft 2. 8° (A. IV/1442).
- HACKIN, J. - J. CARL : *Nowelles recherches archéologiques à Bamiyan.* Paris 1933 Les Editions G. Van Oest. 91 s. LXXXIV pl. = Mémoires de la Délégation Archéologique Française en Afghanistan III. 2° (C/538).
- HAJDU, PÉTER : *Samojedologische Schriften.* Szeged 1975 Universitas Szegediensis de Atilla Josséf Nominat. 145 s. = Studia Uralo - Altaica VI. 8° (A. IV/1227).
- HALASZ, ZOLTAN : *A Short History of Hungary.* Budapest 1975 Corvina Press. 275 s. 15 pl. 8° (A. IV/1696).
- Hamza-Nama. Vollständige Wiedergabe der bekannten Blätter der Handschrift aus den Beständen aller erreichbaren Sammlungen. I. Cilt: Die Blätter aus dem Museum für Angewandte Kunst in Wien. Zusammenstellung der Bildtitel: Gerhard Egger.* Graz 1974 Akademische Druck-und Verlagsanstalt. 13 s. 61 pl. = Codices Selecti Facs. Vol. VII/1. 2° (C/550).
- Handbook 1976. Union Acedemique Internationale U. A. I. International Academic Union.* Bruxelles 1976 Secretariat Administratif de l'U. A. I. 32 s. 8° (A. IV/1253).
- HANER, DR. CENGİZ : *Tıbbiye Şehitleri.* İstanbul 1940 Türkiye Basımevi. 55 s. 8° (A. IV/2097).
- HANSEN, HENNY HARALD : *An Ethnographical Collection from the Region of the Alawites. Yardım eden: P. J. Rttis - U. Rohweder - S. M. Sondergaard.* Kobenhavn 1976 Munksgaard. 92 s. XLIX. pl = Publ. of the Carlsberg Expeditions to Phoenicia 4. 4° (B/7879).
- Hariciye Vekâleti Encümeni kararları 1932-1934.* Ankara 1935. 226 s. 8° (A. IV/1745).

- HARL - SCHALLER, FRIEDERIKE : *Figürliche Gerät - und Möbelfüsse*. Jahreshefte des Österreichischen Archäologischen Institutes 51, (1976-77)'den ayrı bs. S. 45-56 4° (B/8050).
- HARTMANN, PROF. DR. MARTIN : *Dichter der neuen Türkei*. Berlin 1919 Der Neue Orient. 128 s. = Urkunden und Untersuchungen zur Geistesentwicklung des heutigen Orients Heft 3. 8° (A. IV/1443).
- HARTMANN, RICHARD : *Zur heutigen Lage des Beduinentums*. Die Welt des Islams, 20 (1938)'den ayrı bs. S. 51-73 8° (A. IV/1435).
- HAUPT, GEORGE - PAUL DUMONT : *Osmanlı İmparatorluğunda sosyalist hareketler. Çev. : Tuğrul Artunkal*. İstanbul 1977 Gözlem Yay. 313 s. 8° (A. IV/1929).
- Hazorea I*. Brescia 1973 Edizioni del Centro. 119 s. 16 pl. = Archivi 5. 4° (B/8008).
- HEGEL, GEORG WILHELM FRIEDRICH : *Die Orientalische Welt*. Yay : Georg Lasson. Leipzig 1919 Verlag von Felix Meiner. S. XIV + 267-524 + 32 = Vorlesungen über die Philosophie der Weltgeschichte II. Bd. 8° (A. IV/1659-II).
- Heidelberger Zeitschriftenverzeichnis, Ausgabe 1976. 2 Cilt*. Heidelberg 1976 Bearbeitet und Herausgegeben von der Universitätsbibliothek. 4° (B/7996).
- HEMEDÂNİ, MİZRA MUHAMMED ALİ HAN FERİDÜL - MÜLK : *Hatrat-ı Ferid. Toplayan : Mesut Ferit (Karagözlü)*. Tehran 1354 Intişarat-ı Zuvvâr. 524 s. 30 pl. 8° (A. IV/1590).
- HERNANDEZ, FRANCISCA HERNÁNDEZ - INÉS DUG GODOY : *Excavaciones en el poblado de "el Picacho" (Oria; Almeria)*. Madrid 1975 S.P.M.E.C. 124 s. 20 pl. = Excavaciones Arqueologicas en Espana 95. 8° (A. IV/2436).
- HERRMANN, JOACHIM : *Ergebnisse und Perspektive der archäologischen Forschungen an der Akademie der Wissenschaften*. S. 29-38 = Festvorträge der wissenschaftlichen Konferenz der Akademie anlässlich des 275. Akademie Jubiläums 8° (A. IV/433).
- HERRMANN, JOACHIM - IRMGARD SELNOW : *Beiträge zur Entstehung des Staates*. Berlin 1976 Akademie - Verlag. 254 s. = Veröffentlichungen d. Zentralinstituts f. Alte Geschichte u. Archäologie d. Ak. d. Wiss. d. DDR. I. 8° (A. IV/2383).
- HERTZ, A. Z. : *Ada Kale : The key to the Danube (1688-1690)*. Archivum Ottomanicum III, (1971)'den ayrı bs. S. 170-184 1 pl. 8° (A. IV/1417).
- HERZFELT, ERNST : *Vorgeschichtliche Denkmäler. 4 Kısım (3 Cilt içinde)*. Berlin 1932/1933 Dietrich Reimer/Ernst Vohsen = Iranische Denkmäler 1, 2, 3-4. 2° (C/544-1, 2, 3, 4).
- HESENOV, J : *Gedim Roma Tarihi. Ali mektepler uçun derslik*. Bakı 1975 "Maarif" Neşriyatı. 270 s. 8° (A. IV/247).
- HİDİROĞLU, PAULOS : *Anekdoti Ieronomike Ritre Kıpru (Phetphades, Fetwa)*. Kipriakon Spudon 37 (1973)'den ayrı bs. Lefkoşa S. 209-234 8° (A. IV/1827).
- HİDİROĞLU, PAULOS : *Diikitiki Tines Thesmi Tis Turkokratias En Kıpro*. Kipriakon Spudon 38-39, (1974-1975)'den ayrı bs. S. 94-110 8° (A. IV/1826).
- HİDİROĞLU, PAULOS : *Katalogos Ton En Arkhio Tu Kentru Epistimonikon Ereunon Enapokimenon othomanikon Khirographon*. Epeteridos V. (1971-1972)'den ayrı bs. S. 257-385 12 pl. 8° (A. IV/1829).

- HİDİROĞLU, PAULOS : *Othomanika Engrapha Ris En Kipro Monis Kikku Monis Kikki*. Lefkoşa 1973 Cyprus Research Centre. 177 s. 17 pl. = Kentron Epistimonikon Erennon Pige ke Melate Tis Kipriakis Istorias V. 4° (B/8005).
- HİDİROĞLU, PAULOS : *Sultanika Beratia*. "Epeteridos" VII (1973-1975)'den ayrı bs. S. 120-150 8° (A. IV/1830).
- HILD, FRIEDRICH : *Das Byzantinische Strassensystem in Kappadokien*. Wien 1977 Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften. 158 s. 54 pl. = Österr. Ak. d. Wiss. Phil. - Hist. Kl. Denkschriften, 131 Band. 4° (B/8114).
- HIRSCH, ETHEL S : *Painted decoration on the floors of bronze age structures of Crete and Greek mainland*. Göteborg 1977 Paul Aströms Förlag. 56 s. 13 pl. = Studies in Mediterranean Archaeology Vol. LIII. 4° (B/8101).
- HIRSCHFELD, HANS E. - J. REICHHARDT : *Ernst Reuter aus Reden und Schriften*. Berlin Colloquium Verlag. 191 s. 8 pl. 1 plak. 27 s. ek. 8° (A. IV/2203).
- HOCANİYAZOV, TİRKEŞ : *Denejno obraşenie v gosudarstve Velikih Sel'çukov*. (Po dannim Numizmatiki). Aşkatat 1977 İzd.-vo "İlim" 120. 8° (A. IV/1769).
- HOGARTH, D. G. : *Hittite Seals with Particular Reference to the Ashmolean Collection*. Berlin 1920 At the Clarendon Press. 108 + 10 s. Fotokopi. 4° (B/8081).
- HOWARD, HARRY N. : *Turkey, the Straits and U. S. Policy*. London 1974 The Johns Hopkins University Press. XII + 338 s. 8° (A. IV/2378).
- HUMBOLDT, WILHELM VON : *Universalität. Ausgewählt und eingeleitet von Johannes Schubert mit Porträt*. Leipzig 1907 Verlegt bei Eugen Diederichs. 206 s. 1 res. = Erzieher zu Deutscher Bildung Bd. VIII. 8° (A. IV/1661).
- HUME, DAVID : *Untersuchung über den menschlichen Verstand*. Çev.: Carl Vogl. Leipzig (1910) Alfred Kröner Verlag. 91 s. 8° (A. IV/1670).
- HUMMELBERGER, WALTER : *Wiens erste Belagerung durch die Türken 1529*. Militärhistorische Schriftenreihe 33 (1976)'dan ayrı bs. 64 s. 8° (A. IV/2054).
- Hungaro - Turcica. Studies in Honour of Julius Nemeth*. Yay.: Gy. Kaldy - Nagy. Budapest 1976 Lorand Eötvös University. 364 s. 8° (A. IV/2222).
- HÜNER, HANS : *İki Bayrak Altında İmparatorluk gemisi Breslau. Midilli kruvazörünün hayat ve savaş tarihi*. Çev.: Hüsnü Erentok. İstanbul 1976 Deniz Basımevi. XVI + 161 s. 8° (A. IV/2327).
- HÜTTEROTH, WOLF - DIETER - KAMAL ABDULFATTAH : *Historical Geography of Palestine, Transjordan and Southern Syria in the late 16th Century*. Erlangen 1977 Selbstverlag der Fränkischen Geographischen Gesellschaft. 229 s. 6 plan = Erlanger Geographische Arbeiten Sonderband 5. 8° (A. IV/1761).
- İki Halkbilimci: Hâmit Zübeyr Koşay, M. Şakir Ülkütaşır*. Ankara 1978 Güven Matbaası. 37 s. = Folklor Araştırmaları Kurumu Yay.: 5. 8° (A. IV/2476).
- Imperialistische Staats- und Rechtsentwicklung. Zur Analyse und Kritik ihrer Praxis und Ideologie*. Berlin 1977 Akademie - Verlag. 75 s. = Abh. d. Ak. d. Wiss. d. DDR Veröffentlichungen der Wissenschaftlichen Räte W 3. 8° (A. IV/2463).
- In memoriam Karl - Heinz Wirzberger*. Berlin 1977 Akademie Verlag. 62 s. = Sitz. d. Ak. d. Wiss. d. DDR. Gesell. Jahrg. 1977 2 G. 8° (A. IV/2218).
- İNALCIK, HALİL : *Application of the Tanzimat and its Social Effects*. Lisse 1976 The Peter de Ridder Press. 33 s. = Press Publications in Ottoman Social History I. 8° (A. IV/1765).

- İNALCIK, HALİL : *Common Traits of Economic and Social Development of Balkan and South - East European Peoples under the Ottoman Empire*. Rapport: IIIe Cong. AIESEE. 32 s. 8° (A. IV/1766).
- İNALCIK, HALİL : *Documents on the Economic and Social History of Turkey in the 15th Century. The terekes, official lists of effects of deceased persons*. 5 s. 8° (A. IV/1768).
- İNALCIK, HALİL : *Köprülü family*. Encyclopaedia Britannica (1974) 15. bs'dan ayrı bs. S. 505-506 4° (B/7985).
- İNALCIK, HALİL : *The Policy of Mehmed II Toward the Greek Population of Istanbul and the Byzantine Buildings of the City*. *Dumbarton Oaks Papers* 23, 24'den ayrı bs. S. 231-249 4° (B/7982).
- İNALCIK, HALİL : *The Turkish Impact on the Development of Modern Europe*. *The Ottoman State and its place in World History* (1974)'den ayrı bs. S. 61-60. 8° (A. IV/1767).
- The Independence of Romania Yay. : Ștefan Pascu*. București 1977 Editura Academiei Republicii Socialiste Romania 262 s. = *Bibliotheca Historica Romaniae Monographs XVIII*. 8° (A. IV/2232).
- Islamic Art*. Metropolitan Museum's Department of Islamis Art. 44 s. 4° (B/7892).
- Istanbul à la jonction des cultures balkaniques méditerranéennes, slaves et orientales aux XVIe-XIXe siècles. Istanbul 15-20 Octobre 1973*. Bucarest 1977 A.I.E.S.E.E 488 s. 6 pl. 8° (A. IV/1906).
- İstanbul Telefon Rehberi. Alfabetik Kısım 1977*. Ankara 1977 Türk Tarih Kurumu Basimevi. 862 s. 4° (B/8153).
- İstanbul yeni cami ve hünkâr kasrı*. Ankara Elif Matbaası. 297 s. 2 pl. 4° (B/8123).
- Istoria Bisericeasca Universală. Manual pentru Institutele teologice, I. Cilt. (1-1054) Editia A II-A Revazuta și Completata*. București 1975 Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă. 447 s. 8° (A. IV/2038).
- JACOBSEN, THORKILD : *The Treasures of Darkness. A history of Mesopotamian religion*. New Haven 1976 Yale University Press. 273 s. 8° (A. IV/2520).
- JÄSCHKE, GOTTHARD : *Alexandrette und Hatay*. *Die Welt des Islams*, 22, (1940)'dan ayrı bs. S. 149-154 8° (A. IV/1439).
- JÄSCHKE, GOTTHARD : *Aus der türkischen Gesetzgebung über den Islam*. *Die Welt des Islams*, 23 (1941)'den ayrı bs. S. 77-88. 8° (A. IV/1420).
- JÄSCHKE, GOTTHARD : *Das bulgarisch - türkische Grenzabkommen von 1915*. *Die Welt des Islams*, 16 (1934)'den ayrı bs. S. 39-43 8° (A. IV/1433).
- JÄSCHKE, GOTTHARD : *Die Entstehung der Angora - Regierung*. *Die Welt des Islams* 15, /12 (1933)'den ayrı bs. S. 49-52 8° (A. IV/1429).
- JÄSCHKE, GOTTHARD : *Die Form der Eheschliessung nach türkischem Recht. Ein Beitrag zum internationalen Privatrecht*. *Die Welt des Islams*, 22, (1940)'dan ayrı bs. 66 s. 8° (A. IV/1440).
- JÄSCHKE, GOTTHARD : *Der Freiheitskampf des Türkischen Volkes. Ein Beitrag zur politischen Geschichte der Nachkriegszeit*. *Die Welt des Islams*, 14 (1932)'den ayrı bs. 16 s. 1 hr. 8° (A. IV/1427).
- JAHN, KARL : *Die Frankengeschichte des Raşid ad-Din*. Wien 1977 Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften. 110 s. 58 pl. = Österreich. Ak. d. Wiss. Phill. Hist. Kl. Denksch. 129. Bd. 4° (B/8115).

- JAMES, E. O. : *The Tree of life. An Archaeological Study*. Leiden 1966 E. J. Brill. XVIII + 293 s. = Studies in the History of Religions XI. 8° (A. IV/2214).
- JARITZ, KURT : *Schriftarchäologie der altmesopotamischen Kultur. Eine grammatologische Untersuchung zur Entstehung des ältesten Bilderschriftsystems*. Graz 1967 Akademische Druck - u. Verlagsanstalt. 364 s. 8° (B/8137).
- JARRING, GUNNAR - ULLA EHRENSVÄRD : *Svenska Forskningsinstitutet i Istanbul. Meddelanden 2/1977*. Stockholm 1977 Nationalmuseum. 97 s. 8° (A. IV/2035).
- JEPPESEN, KRISTIAN : *Neue Ergebnisse zur Wiederherstellung des Maussolleions von Halikarnassos (4. Vorläufiger Bericht der dänischen Halikarnassosexpedition)*. Istanbul Mitteilungen 26, (1976)'dan ayrı bs. S. 47-96 3 lev. 3 pl. 4° (B/8014).
- JOBST, WERNER : *Das "öffentliche Freudenhaus" in Ephesos*. Jahreshfte des Österreichischen Archäologischen Institutes 51, (1976-77)'den ayrı bs. S. 61-84 1 pl. 4° (B/7896).
- JOHANN, ERNST - JÖRG JUNKER : *Deutsche Kulturgeschichte der letzten hundert Jahre*. München 1970 Nymphenburger Verlagshandlung. 232 s. 8° (A. IV/2375).
- JULKU, KYÖSTI : *Die revolutionäre Bewegung im Rheinland am Ende des Achtzehnten Jahrhunderts. 2 Cilt.* Helsinki 1965 Suomalaisen Kirjallisuuden Kirjapain Oy Helsinki. = Suomalaisen Tiedekatemian Sarja - Ser. B Nide - Tom. 8° (A. IV/1368).
- KAM, FERİD : *Asar-ı Edebiye tetkikleri notları*. İstanbul 1331. 336 s. 8° (A. IV/1957).
- KAMPPMEYER, G : *Algerien und die Mission*. Die Welt des Islams, 16, (1934)'den ayrı bs. 22 s. 8° (A. IV/1432).
- KAMPPMEYER, G : *Der Wohlfahrtsbund in Aleppo*. Die Welt des Islams, 15 (1933)'den ayrı bs. S. 35-43 8° (A. IV/1434).
- KANSU, ORD. PROF. DR. ŞEVKET AZİZ : *Türkiye'de kanserin coğrafik bölgelere (Cinsiyet yaş ve organlara) göre dağılışı üzerine antropolojik açıdan bir araştırma*. 1. Kanser Çevre Sempozyumu (1974)'den ayrı bs. S. 156-167 = Kanseroloji ve Ekoloji Derneği Yayınlarından, Sayı 13, 8° (A. IV/1878).
- KANT, IMMANUEL : *Metaphysik der Sitten*. Yay. : Karl Voränder. Leipzig 1919 Verlag von Felix Meiner. LI + 380 + 16 s. 8° (A. IV/1667).
- Kanun-u Esasî ve Meclis-i Mebusan Nizamname-i Dahilisi*. İstanbul 1335 Meclis-i Mebusan Matbaası. 102 s. 8° (A. IV/2337).
- KAPPERT, PETRA : *Die Osmanischen Prinzen und Ihre Residenz Amasya im 15 und 16. Jahrhundert*. İstanbul 1976 Nederlands Historisch - Archaeologisch Instituut. 243 s. 4 pl. = Uitgaven van Het Nederlands Historisch - Archaeologisch Instituut te İstanbul XLII. 4° (B/8003).
- KARASAPAN, CELÂL TEVFIK : *Libya Trablusgarb, Bingazi ve Fizan*. Ankara 1960 Resimli Posta Matbaası. XX + 401 s. 4 pl. 1 hr. 8° (A. IV/2093).
- KARATAY, BAHA VEFA : *Adsız Kahramanlar*. İstanbul 1950 T. Altın Matbaası. 62 s. 8° (A. IV/2382).
- KARAYALÇIN, PROF. DR. YAŞAR : *Meseleler ve görüşler*. Ankara 1972 Sevinç Matbaası. 71 s. 8° (A. IV/2111).
- KARAYALÇIN, PROF. DR. YAŞAR : *Üniversitelerin idare ve murakabesi*. Ankara 1964 Ajans Türk Matbaası. 118 s. 8° (A. IV/2157).

- KARPAT, KEMAL : *Young Turks Again. Ankara's new regime. Challenge* (1961)'den ayrı bs. 4 s. 4° (B/8040).
- KAŞKAY, S. M. : *İz istorii manneyskogo tsarstva*. Bakü 1977 Izd - vo Elm. 113 s. 8° (A. IV/1902).
- KENNEDY, E. S. : *A Commentary upon Bîrûni's Kitâb Tahdid al-Amâkn*. Beirut 1973 American University. XX + 270 s. 1 lev. 8° (A. IV/2388).
- KINAL, PROF. DR. FÜRÜZAN : *Çivi yazı ekonomisinde balık ve balıkçılık*. Atatürk Konferansları VI (1973-1974)'den ayrı bs. S. 51-62 5 pl. 8° (A. IV/2239).
- KIENAST, HERMANN J. : *Die Stadtmauer von Samos*. Bonn 1978 Rudolf Habelt Verlag. XII + 106 s. 40 pl. 1 plan = DAI. Samos Bd. 4° (B/5761-15).
- KLEISS, WOLFRAM : *Bastam 1972 und Qal'eh Zohak in Azerbaidjan*. Tehran Ministry of Culture and Arts. = Proceedings of the Ist Annual Symposium of Archaeological Research in Iran 1972. 4° (B/7785-1,3).
- KOÇAŞ, SADİ : *Atatürk'ten 12 Mart'a. 3 cilt*. İstanbul 1977. 8° (A. IV/1698).
Kommagene. Geschichte und Kultur einer antiken Landschaft. Yay. : Dr. Friedrich Karl Dörner. Antike Welt 6 (1975) özel sayı. 88 s. 4° (B/8016).
- KONFÜÇYÜS : *Konuşmalar*. "Lun - yü". Çev. : Muhaddere Nabi Özerdim. Ankara 1973 İktbal Matbaası. XVI + 107 s. = Çin Klâsikleri : 5. 8° (A. IV/2031).
- Konyanın iktisadi bünyesine bir bakış*. Yay. : Zeki Afşin. İstanbul 1940 Hüsnütabiat Basımevi. 257 + XXXIII s. 21 pl. 3 hr. 8° (A. IV/2354).
- Kooperatifçilik sorunları araştırması*. Ankara 1972 D.P.T. 604 s. 10 lev. 8° (A. IV/2172).
- KOPCAN, VOJTECH : *Bibliografija Slovenskej Turkologie a Osmankej Expanzie na Slovensku*. Bratislava 1977 Slovenska Akademia Vied. IV + 56 s. 8° (A. IV/2060).
- KOPELEVIÇ, YU. H. : *Osnovanie peterburgskoy Akademii nauk*. Leningrad 1977 Izd - vo "Nauka". 212 s. 4 pl. 8° (A. IV/2307).
- Korea 1945-1975*. Seoul 1975 Asia PR Center. 374 s. 4° (B/8043).
- KORNUMPF, HANS - JÜRGEN : *Die Territorialverwaltung im östlichen Teil der europäischen Türkei vom Erlass der Vilayetsordnung (1864) bis zum Berliner Kongress (1878) nach amtlichen osmanischen Veröffentlichungen*. Freiburg 1976 Klaus Schwarz Verlag. 435 s. 4 hr. = Islamkundliche Untersuchungen Band 40. 8° (A. IV/2100).
- KORUTÜRK, FAHRİ, CUMHURBŞK : *Text of the Message Addressed by his Excellency Mr. Fahri S. Korutürk President of the Turkish Republic to the Seventh Islamic Conference of Foreign Ministers. Opening Speech Addressed by H. E. the Prime Minister Süleyman Demirel on the Occasion of the Seventh Islamic Conference of Foreign Ministers*. İstanbul 1976 Umur Kitapçılık ve Matbaacılık Kolletif Şirketi. 28 s. 8° (A. IV/1954).
- KOŞAY, HÂMİT ZÜBEYR : *Türkiye'de "Macar" sözü bulunan köy adları*. Türk - Macar Kültür Münasebetleri ışığı altında II. Rokoczi Ferenc ve Macar Mültecileri Sempozyumu (31 Mayıs - 3 Haziran 1976)'dan ayrı basım. S. 170-172 8° (A. IV/1331).
- KOVALEVSKAYA, V. B. : *Kon i Vsandik*. Moskva 1977 İzdat : Nauka. 152 s. 8° (A. IV/1776).
- KOZIOLEK, HELMUT : *Probleme der sozialistischen Lebensweise und Intensivierung*. Berlin 1975 Akademie - Verlag. 31 s. = Festvorträge der wissenschaftlichen Konferenz der Akademie anlässlich des 275. Akademie - Jubiläums. 8° (A. IV/438).

- KOZIOLEK, HELMUT : *Volkswirtschaftliche Effektivität und Kreislauf des Nationaleinkommens*. Berlin 1977 Akademie - Verlag. 43 s. = Sitz. d. Ak. d. Wiss. d. DDR Gesellschaftswissenschaften 8 G. 8° (A. IV/2459).
- KÖNİ, DR. HASAN S : *Uçaklara karşı girişilen eylemlerin uluslararası hukukta doğurduğu sorunlar*. Ankara 1977 Kalite Matbaası. XVIII + 262 s. = AİTİA Yay. No: 103. 8° (A. IV/2452).
- Köroğlu. Der : *Prof. Ferhad Ferhadov*. Bakı 1975 "Maarif" Neşriyatı. 316 s. 8° (A. IV/2472).
- KRACKOVSKIJ, IGNAZ : *Der historische Roman in der neueren arabischen Literatur*. Die Welt des Islams 12, 1/2 (1930)'den ayrı bs. S. 51-87 8° (A. IV/1425).
- KRAUS, F. R : *Briefe aus dem British Museum (CT 52)*. Leiden 1977 E.J. Brill. X + 161 s. = Altbabylonische Briefe in Umschrift und Übersetzung Heft 7. 8° (A. IV/2213).
- KRAUS, F. R : *Briefe aus dem Istanbuler Museum*. Leiden 1972 E. J. Brill. XVII + 151 s. = Altbabylonische Briefe in Umschrift und Übersetzung Heft 5. 8° (A. IV/2211).
- KROTKOFF, PROF. DR. GEORG : *Langenscheidts Taschenwörterbuch der Arabischen und Deutschen Sprache. I. Cilt: Arabische - Deutsch*. Berlin 1976 Langenscheidt. 614 s. 8° (A. IV/2410).
- KSENOFONTOV, G. V. : *Elleyada. Materialı po mifologii i legendarnoy istorii Yakutov*. Moskva 1977 İzd - vo "Nauka" 246 s. 8° (A. IV/2475).
- KUBAN, DOĞAN : *Osmanlı sanatında Anadolu - Türk kültürü yorumu*. Atatürk Konferansları VI (1973-1974)'den ayrı bs. S. 35-50 8° (A. IV/2236).
- KUGLER, FRANZ : *Geschichte Friedrichs des Grossen. Resim: Adolph Menzel*. Leipzig E. A. Seemann. 625 s. 8° (A. IV/1650).
- KUNOS, DR. IGNACZ : *Harom Karagöz - Jatek*. Budapest 1886. 159 s. (Fotokopi). 8° (A. IV/1772).
- Kunst und Kultur der Kykladeninseln im 3. Jahrtausend v. Chr.* Karlsruhe 1976 Badisches Landesmuseum. 600 s. 4° (B/8107).
- KURAN, DR. ERCÜMEND : *Les Tribulations de l'Enseignement Supérieur dans l'Empire Ottoman*. Hacettepe Bulletin of Humanities 9, I (1977)'den ayrı bs. 6 s. 8° (A. IV/2372).
- KURDAKUL, NECDET : *Bütün yönleriyle Beddredin. Simavna kaadısıoğlu diye müstehir abd-i zaif Mahmud bin Israil*. İstanbul 1977 Dölen Reklam Yay. X + 373 s. 8° (A. IV/2346).
- KURILEV, V. P : *Hozyaystvo i material'naya kul'tura Turetskogo krest'yanstva (noveyşee vremya)*. Moskva 1976 İzd - vo "Nauka". 142 s. 5 pl. 8° (A. IV/2466).
- KURU, PROF. DR. BAKI : *İçtihatların birleştirilmesi yolu ile ilgili bazı sorunlar*. Ankara 1977 Sevinç Matbaası. 99 s. = A. Ü. Hukuk Fakültesi Yay. No. 415. 8° (A. IV/2319).
- KUTLUK, HALİL - KERİM YUND : *Hoca Ali Rıza Orman Umum Müdürlerinden, hayatı ve eserleri 1843-1925*. Ankara 1949 Akın Matbaası. 155 + III s. = Verim Yay. E. Serisi: I. 8° (A. IV/2092).
- KÜÇÜK, YALÇIN : *Türkiye üzerine Tezler 1908-1978. Çizen: Nezih Danyal*. Ankara 1978 Tekin Yayınevi. 340 s. 8° (A. IV/2343).

- KÜHNE, HARTMUT : *Die Keramik vom Tell Chuera und Ihre Beziehungen zu Funde aus Syrien-Palästine, der Türkei und dem Iraq*. Berlin 1976 Gebr. Mann Verlag. 166 s. 10 lev. 42 pl. = Vorderasiatische Forschungen der Max Freiherr von Oppenheim - Stiftung. Band 1. 4° (B/8103).
- KÜRKCÜOĞLU, DOĞ. DR. ÖMER : *Türk - İngiliz İlişkileri (1919 - 1926)*. Ankara 1978 Ankara Üniversitesi Basimevi. 350 s. = A. Ü. S. B. F. Yay. No. 412. 8° (A. IV/2314).
- LADURIE, EMMANUEL LE ROY : *Le Territoiri de l'histoire*. Paris 1973 Gallimard. 544 s. 8° (A. IV/2377).
- LANDAU, JACOB M : *An Arab anti - Turk Handbill, 1881*. Turcica Revue d'Etudes Turques IX, I (1977)'den ayrı bs. S. 215-227 8° (A. IV/1886).
- LANDAU, JACOB M : *Johnson's 1964 Letter to İnönü and the Greek Lobbying at the White House*. Milletlerarası Münasebetler Türk yılığı (1974)'den ayrı basım. S. 46-58 8° (A. IV/1818).
- LANDAU, JACOB M : *The National Salvation Party in Turkey*. Asian and African Studies 11, 1 (1976)'dan ayrı bs. 57 s. 8° (A. IV/1817).
- LANDAU, JACOB M : *Political Involvement of Religious Groups in Modern Turkey*. Proceedings of the Vith Congress of Arabic and Islamic Studies (1972)'den ayrı bs. S. 64-74 8° (A. IV/1884).
- LAUER, WILHELM : *Vom Wesen der Tropen. Klimaökologische Studien zum Inhalt und zur Abrenzung eines irdischen Landschaftsgürtels* Wiesbaden 1975 Franz Steiner Verlag. 52 s. 19 pl. 1 hr. = Ak. d. Wiss. u. d. Lit. Abh. d. Math. - Naturwiss. Kl. Jahrg. 1975. Nr. 3. 8° (A. IV/1256-3).
- LE COQ, ALBERT VON : *Atlas zu den Wandmalereien*. Graz 1974 Akademische Druck- u. Verlagsanstalt. 29 s. 21 pl. = Die Buddhistische Spätantike in Mittelasien 2° (C/551-4).
- LE COQ, ALBERT VON : *Die Buddhistische Spätantike in Mittelasien. 6 Cilt*. Graz 1973/1975 Akademische Druck - u. Verlagsanstalt = Ergebnisse der Kgl. Preussischen Turfan Expeditionen. 2° (C/551).
- LE COQ, ALBERT VON : *Die Manichäischen Miniaturen*. Graz 1973 Akademische Druck - u. Verlagsanstalt. 61 s. 10 pl. = Die Buddhistische Spätantike in Mittelasien 2. 2° (C/551-2).
- LE COQ, ALBERT VON : *Neue Bildwerke. 3 cilt*. Graz 1975 Akademische Druck-u. Verlagsanstalt. = Die Buddhistische Spätantike in Mittelasien 5, 6, 7. 2° (C/551 - 6, 7).
- LE COQ, ALBERT VON : *Die Plastik*. Graz 1973 Akademische Druck-u. Verlagsanstalt. 29 s. 45 pl. = Die Buddhistische Spätantike in Mittelasien. 2° (C/551-1).
- LE COQ, ALBERT VON : *Die Wandmalereien*. Graz 1974 Akademische Druck-u. Verlagsanstalt. 54 s. 27 pl = Die Buddhistische Spätantike in Mittelasien, 3. 2° (C/551-3).
- LEAKE, W. MARTIN : *Journal of a Tour in Asia Minor*. Hildesheim 1976 (London 1824 bs. tekrar bs.) Georg Olms Verlag. 362 s. 1 hr. 8° (A. IV/2409).
- Leichenpredigten in der Hauptbibliothek der Franckeschen Stiftungen zu Halle (Saale)*. Halle 1975 Universitäts - und Landesbibliothek. 241 s. = Arbeiten aus der Universitäts - und Landesbibliothek Sachsen - Anhalt in Halle a.d. Saale Band. 17. 8° (A. IV/1230).

- LEKSCHAS, JOHN : *Entfaltung der sozialistischen Lebensweise und Vorbeugung der Kriminalität in der Deutschen Demokratischen Republik*. Berlin 1977 Akademie Verlag. 27 s. = Sitz. d. Ak. d. Wiss. d. DDR. Gesellschafts. Jarg. 3 G. 8° (A. IV/2220).
- LEONID ILYICH BREZHNEV : *On the Draft Constitution (Fundamental law) of the Union of Soviet Socialist Republics and the Results of the Nationwide Discussion of the Draft*. Moscow 1977 Novosti Press. 47 s. 8° (A. IV/2052).
- LESKOV, ALEKSANDER - MICHAJLOVIC : *Die Skythischen Kurgane*. Antike Welt 5, 1974) özel sayı. 100 s. 4° (B/8017).
- Letâifname (*Hikayeler*). İstanbul 1268. 153 s. 8° (A. IV/1956).
- LEWIS, BERNARD : *The Anti - Zionist Resolution*. Foreign Affairs (1976)'den ayrı bs. (Xerekopi) S. 54-64 8° (A. IV/1048).
- LEWIS, BERNARD : *Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşunu hazırlayan düşünce akımları. Özetliyerek Çev.: Doç. Dr. Berrin U. Yurdadoğ. Atatürk Konferansları VI, (1973-1974)'den ayrı bs. S. 15-21 8° (A. IV/2246).*
- LOON, MAURITS N. VAN : *Korucutepe*. Amsterdam 1975 North - Holland Publishing Company. 257 s. = Studies in Ancient Civilization. 8° (A. IV/979).
- LOWRY, HEATH W : *The Ottoman Tahrir Defters as a Source for Urban Demographic History: the case study of Trabzon (CA 1486-1583)*. Los Angeles 1977. 332 s. 4° (B/7984).
- LÖWE, GERHARD - HEINRICH ALEXANDER STOLL : *Die Antike in Stichworten*. Leipzig 1969 Koehler und Amelang. 389 s. 1 hr. 8° (A. IV/2508).
- LUCKENBILL, DANIEL DAVID : *Ancient Records of Assyria Babylonia. 2 Cilt*. New York 1926/27 Greenwood Press. 8° (A. IV/2208).
- Mallepe Askeri Lisesi 1935-1936 Albüm*. İstanbul Devlet Basımevi 106 s. 4° (B/8058).
- MAMEDOV, T. M : *Albaniya i Atropatena po drevnearmyanskim istočnikam (IV-VII vv.)* Baku 1977 İzd-vo "Elm" 148 s. 8° (A. IV/2301).
- MAMEDOVA, FARIDA : *"İstoriya Alban" Moiseya Kalankatıyskogo kak istočnik po obşçestvennomu stroyu rannesrednevekovoy Albanii*. Baku 1977 İzd-vo "Elm" 198 s. 8° (A. IV/2302).
- MARCU, VALERIU : *Das Grosse Kommando Scharnhorsts. Die Geburt einer Militärmacht in Europa*. Berlin 1928 Deutsche Buch - Gemeinschaft. 363 s. 4 pl. 8° (A. IV/1687).
- MAROUZEAU, J : *Lexique de la Terminologie Linguistique*. Paris 1933 Libr. Orientaliste Paul Geuthner. 205 s. (fotokopi) 8° (A. IV/2422).
- MARSDEN, E. W : *Greek and Roman Artillery, Historical Development*. Oxford 1969 Clarendon Press. XIX + 218 s. 5 plân 14 pl. 8° (A. IV/2402).
- MASSON, V. M : *Ekonomika i sotsialny stroy drevnih obşçestv*. Leningrad 1976 İzdat. Nauka. 191 s. 1 lev. 8° (A. IV/1086).
- MASUDA, PROF. SEI - ICHI : *Excavation at Tappe Sang-e Çagmaq*. Tehran Ministry of Culture and Arts and Archaeology. 2 s. 2 pl. = Proceedings of the I st Annual Symposium of Archaeological Research in Iran 1972. 8° (B/7785-I, 9).
- MAXIM, MIHAI : *Circonstances de la majoration du kharadj payé par la Valachie a l'Empire Ottoman durant la période 1540-1575*. AIESEE Bulletin XII,2 (1974)'den ayrı bs. S. 867-381 1 pl. 8° (A. IV/1785).
- MAZZEI, FRANCO : *I moduli sociali di base nel Giappone antico*. Suppl. n. 13 agli Annali 37, 4 (1977) S. 1-84 3 pl. 8° (A. IV/2407).

- MELLINK, MACHTELD J : *Arhaeology in Asia Minor*. AJA 80, (1976)'da ayırbaşım. S. 261-289 Lev. 46-54 4° (B/7950).
- MELLINK, MACHTELD J : *Excavations in the Elmalı Area, Lycia 1975*. AJA 80, (1976)'dan ayırbaşım. S. 378-384 4° (B/7949).
- MEMMEDLİ, GULAM : *İmzalar*. Bakı 1977 Azerbaycan Dövlət Neşriyatı. 120 s. 8° (A. IV/2474).
- MEMMEDOV, AHMET : *Sovet Gundogarı poeziyasında Turkmen hakikatı*. Aşgabat 1977 "İlim" Neşriyatı. 128 s. 8° (A. IV/2298).
- MEMMEDOV, RAUF : *Nahçivan şəhərinin tarixi oşerki (orta esrlər dövrü)*. Bakı 1977 "Elm" Neşriyatı. 158 s. 8° (A. IV/2304).
- MEMMEDZADE, K. M : *Azərbaycanda inşaat sənəti. (IV-XVI esrlər)*. Bakı 1978 "Elm" Neşriyatı. 207 s. 8 pl. 8° (A. IV/2469).
- MENGES, K. HEINRICH : *Volkskundliche Texte aus Ost - Türkistan, Aus dem Nachlass von N. Th. Katanov*. Yay.: Georg Hazai. Leipzig 1976 Zentralantiquariat der Deutschen Demokratischen Republik. XVIII + 185 s. 4° (B/8109).
- MERAY, SEHA L. - OSMAN OLCAI : *Osmanlı İmparatorluğunun çöküş belgeleri. (Mondros bırakışması, Sevr andlaşması, ilgili belgeler)*. Ankara 1977 Üniversite Basımevi. IX + 185 s. 3 hr. = A.Ü.S.B. Yay. No. 409. 4° (B/8094).
- MERENDİ, OSMAN : *Lal'i Şehbaz-ı Kalender*. Çev.: N. B. G. Kadi. Tahran 1352. R.C.D. 39 s. 8° (A. IV/1598).
- Merkezi hükümet teşkilatı kuruluş ve görevleri Merkezi hükümet teşkilatı araştırma projesi yönetim kurulu raporu*. Ankara 1963 Balkanoğlu Matbaacılık. 450 s. 8° (A. IV/2158).
- METZGER, HENRI : *Fouilles de Xanthos. 2. Cilt : L'Acropole Lycienne. Etudes et Reconstitutions architecturales de Pierre Coupel*. Paris 1963 Librairie C. Klincksieck. VIII + 110 s. 21 lev. 1 kroki. 56 pl. 3 plan. = Inst. Français d'Arch. d'Istanbul. 4° (B/3894-2).
- METZGER, HENRI : *Fouilles de Xanthos. 4. Cilt : Les céramiques archaïques et classiques de l'Acropole Lycienne. Yardımedenler. : D. von Bothmer - J. N. Coldstream*. Paris 1972 Librairie C. Klincksieck. 208 s. 90 pl. = Inst. Français d'Arch. d'Istanbul. 4° (B/3894-4).
- MİHÇİOĞLU, PROF. DR. CEMAL : *İşe giriş yarışma sınavları 1965-1974. Çeşitli öğretim kurumlarının başarı durumları üzerinde karşılaştırmalı bir araştırma*. Ankara 1976 Üniversite Basımevi. 76 s. = A. Ü. Eğitim Fakültesi Yay.: 52. 8° (A. IV/2150).
- MİHÇİOĞLU, PROF. DR. CEMAL : *Personel idaresinde beşeri münasebetler. 2. bs*. Ankara 1958 Ajans - Türk Matbaası. XV + 236 s. 8° (A. IV/2173).
- MİHÇİOĞLU, PROF. DR. CEMAL : *Üniversiyete girişin yeniden düzenlenmesi. Bugünkü durum ve öneriler*. Ankara 1974 Üniversite Basımevi. 57 s. = Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yay.: 40. 8° (A. IV/2161).
- MICLEA, ION - RADU FLORESCU : *Prezente musulmane in România. Muslims in Romania past and present Önsöz : İacub Mehmet*. Bucureşti 1976 Editura Meridiane. 14 s. 41 pl. 8° (A. IV/1898).

- MİKOLA, TIBOR : *N. Witsens Berichte über die uralischen Völker*. Szeged 1975 Universitas Szegediensis de Attila Josef Nominata. 315 s. = Studia Uralo - Altaica VII. 8° (A. IV/1228).
- Millî kütüphane okuyucuları için kılavuz*. Ankara 1958 Ayyıldız Matbaası. 31 s. 8° (A. IV/2196).
- MİNOĞEHR, SADUKI SUHA : *Zeyl-i Fassuşşesumî-i Fususu'l - Hikem*. Tahran 1354 Matbaa-ı Nur Kazdin. 35 + II s. 8° (A. IV/1631).
- Miraj Nâme*. *The Miraculous journey of Mahomet. Giriş ve Açıklamalar : Marie - Rose Seguy*. London 1977 The Scolar Press. 158 s. 4° (B/8119).
- MİROSCHEJİ, PIERRE DE : *Prospection archéologiques dans les vallées de Fasa et de Darab*. Tahran Ministry of Culture Arts. 7 s. 3 pl. = Proceedings of the Ist Annual Symposium of Archaeological Research in Iran 1972. 4° (B/7785-I, I).
- MİRZAYEF, ABDULGANI : *Ebu Abdullah Rudegi ve Asar-ı Manzum-e Rudegi Neşriyat-ı Devlet-i Tacikistan* 1958. 646 s. 8° (A. IV/1568).
- MOAZ, KHALED - SOLANGE ORY : *Inscriptions arabes de Damas les stèles funéraires. I. Cimetière d'al - Bab al - Şagir*. Damas 1977 Institut Français de Damas. VIII + 211 s. LIII pl. 3 lev. 4° (B/8090).
- MOLLA LUTFİ'L - MAKTÛL : *La Duplication de l'Autel. Risalu Taz'iful' - mezbah. Araştırma Yay. : Şerafettin Yalkaya. Frans. Çev. Önsöz: Adnan Advar - Henry Corbin*. 1940 Matbaatu'l Katolikiyya. 61 + 23 s. = Etudes Orientales VI. 8° (A. IV/1453).
- MOLNAR, FERENC A : *On the history of word-final vowels in the Permian languages. Çev. : Béla Hollosy*. Szeged 1974 Universitas Szegediensis de Attila Josef Nominata. 87 s. = Studia Uralo - Altaica V. 8° (A. IV/1226).
- MONFELD, W. : *Der sinkende Halbmond*. Würzburg 1973 Arena. 135 s. 8° (A. IV/2056).
- MONTGOMERY, JOHN WARWICK : *International Scholars Directory*. Chicago 1975 Marquis Who's Who. IX + 288 s. 4° (B/8098).
- Montreux Boğazlar konferansı. Tutanaklar belgeler. Sunuş : Fahri S. Koruturk. Çev. : Seha L. Meray - Osman Olcay*. Ankara 1976 Üniversite Basımevi. X + 526 s. = A. Ü. S.B.F. Yay. No: 390. 4° (B/8089).
- MORALI - ZADE, VASSAF : *Yıldız Faciaları*. İstanbul 1327 Suhulet Kütüphanesi 80 s. 8° (A. IV/2336).
- Moses Hamons Kompendum der Zahnheilkunde, aus dem Anfang des 16. Jahrhunderts*. Yay. : Arslan Terzioğlu. München 1977. XXXI + 197 s. 8° (A. IV/2317).
- MUHAKKİK, DR. MEHDİ : *Bist Guftâr. İng. giriş: J. van Ess*. Tehran 1976 Inst. of Islamic Studies Mc Gill Univ. 466 s. = Wisdom of Persia XVIII. 8° (A. IV/1587).
- MUHAMMEDYANOV, Ş. F : *Drevneyšie otnişeskie svyazi Narodov Povoljiya s zapadnoy Sibiryu*. Schriften Zur Geschichte und Kultur des Alten Orients 5 (1974)'den ayrı bs. S. 427-438 8° (A. IV/843).
- MUSEVİ, T. M : *Orta esr Azerbaycan tarihine dair Farsdilli senedler (XVI-XVIII esrler)*. Bakı 1977 "Elm" Neşriyatı. 238 s. 8° (A. IV/1949).
- MUSTAFAYEV, A. N : *Şirvanın Maddi Medeniyeti. (Tarih-i - etnografik tedgigad)*. Bakı 1977 "Elm" Neşriyatı. 158 s. 4 pl 8° (A. IV/2297).

- MÜLLER - EINSIEDEL, REINHOLD F. G : *Über Krankenhäuser aus Indiens älteren Zeiten.* Archiv für Geschichte der Medizin 23, (1930). S. 135-151 (fotokopi) 8° (A. IV/2417).
- MÜLLER - WIENER, WOLFGANG : *Bildlexikon zur Topographie Istanbuls.* Würzburg 1977 Verlag Ernst Wasmuth. 534 s. 1 hr. 4° (B/8106).
- NAHÇIVANI, MUHAMMED IBN HINDÜŞAH : *Destur'l Kâtip fi Ta'yini'l - Marâtib.* (Rukovodstvo dlya pîsta pri opredelenii stepeny). Kritičeskij teksts, predislovie i Ukazateli A. A. Ali - Zade. 2. Cilt. Moskva 1976 Akademiya Nauk. 526 + 69 s. 4° (B/4980).
- NAUMANN, RUDOLF - FRIEDERIKE NAUMANN : *Der Rundbau in Aezani. Mit dem Preisedikkt des Diokletian und das Gebäude mit dem Ediktin Stratonikeia.* Tübingen 1973 Verlag Ernst Wasmuth. 80 s. 27 pl. 1 lev. = Istanbuler Mitteilungen - Beiheft 10. 4° (B/7200).
- NEGBI, ORA : *Canaanite Gods in Metal. An archaeological study of ancient Syro - Palestinian figurines.* Tel Aviv 1976 Tel Aviv University. XXV + 192 s. 64 pl. = Tel Aviv University Institute of Archaeology Pub. Nr. 5. 4° (B/8010).
- NEGEV, AVRAHAM : *Die Nabatäer.* Antike Welt 7 (1976) Özel sayı. 80 s. 4° (B/8042).
- NESEFİ, AZİZEDDİN : *Kitabu'l - insanu'l - Kâmil. Le Livre de l'homme parfait (Kitâb al-İnsân al-Kâmil) Yay : Marijan Molé.* Teheran 1962 Impr. Taban. 58 + 608 s. = Bibliotheque Iranienne. 11. 8° (A. IV/1580).
- NEUBERT, ALBRECHT : *Sprache und Geschichte. Sprache in geschichtlicher Sicht und historischer Wandel im Lichte der Sprache.* Berlin 1975 Akademie - Verlag. S. 15-28 = Festvorträge der Wissenschaftlichen Konferenz der Akademie anläß 275. Akademiejubilaums. 8° (A. IV/433).
- NEUER, GERHART - KARL - HEINZ GÜNTHER : *Zur Entwicklung der Volksbildung und kommunistischen Erziehung.* Berlin 1976 Akademie - Verlag. 40 s. = Sitzungsbd. der Ak. d. Wiss. d. DDR. Gesellschaft swissenschaften G 1976. 8° (A. VI/1233).
- NITEMA, VILHO : *Rantaoikeus varhaiskaiakaisten oikeuskäsitysten kuvastajana Pohjois-Euroopassa.* Oulu 1967 Kirjapaino Osakeyhtiö Kaleva. 14 s. = Coll. Pap. of the Guest. Nr. 2. 8° (A. IV/1371).
- NİZÂMÜ'L - MÜLK, EBÛ ALİ HASAN TÛSİ : *Siyerü'l - Mülûk veya Siyâset - nâme. I. Cilt : Farsça metin. Önsöz ve Girişle Birlikte Neşreden : Prof. Dr. Mehmet Altay Köymen.* Ankara 1976 Üniversite Basımevi. 18 + 268 s. = DTCF Yay. No: 268. 8° (A. IV/1784).
- NUMAN B. MUHAMMED B. EL - İRAK, EŞ - ŞEYH : *Ma'denu'l - cevâhir bi - ta'rihi'l Basra ve'l - Cezair. Shaykh Nu'man's tarikh al - Basrah. Yay. : Dr. M. Hamidullah.* Islamabad 1973 Islamic Research Institute. V + 165 s. = Pub. of the Islamic Research Institute Islamabad Pub. No. 30. 8° (A. III/8801).
- NUREDDİN ES FARAYENİ - ALAUDEVLE SEMMANİ : *Correspondance Spirituelle. Mürşid ve Mürid Mukâtebât. Yay. : Hermann Landolt.* Teheran 1972 Imp. Taban. 52 + 136 s. = Bibliotheque Iranienne Vol. 21. 8° (A. IV/1583).
- NURMUHAMMEDOV, NAGIM - BEK : *İskusstvo Kazahstana. Önsöz ve Red. : B. V. Veymarn.* Moskova 1970 Izd-vo "İskusstvo". 148 s. 4° (B/8078).
- NURUDİNOVIĆ, BISERA : *Bibliography of Yugoslav Orientalistics 1945-1960.* Sarajevo 1968 Orijentalni Institut. 242 s. = Orijentalni Institut u Sarajevu u Posebna Izdan ja VI. 8° (A. IV/2228).

- NUTKU, PROF. DR. ÖZDEMİR : *Meddahlık ve meddah hikâyeleri*. Ankara (1976) Ajans Türk Matbaacılık Sanayii. VIII + 422 s. XIV pl. = İş Bankası Kültür Yay. : 179. 8° (A. IV/1971).
- OBRUK, CAHİT : *Atatürkçe, Atatürk şiirleri*. Ankara 1974 Kardeş Matbaası. 53 s. 8° (A. IV/2121).
- Oktomvri i Balkanite*. Sofiya 1977 İzd-vo Nauka i izkustvo. 267 s. 4° (B/8125).
- OLIVER, BERNARDO MARTI : *Cova de l'Or (Beniarrés - Alicante)*. Valencia 1977 Editorial F. Domenech. 89 s. 2 plan XXVIII lev. = Servicio de Investigacion Prehistorica No: 51. 4° (B/8007).
- ONAR, DR. ERDAL : *Meclis Araştırması*. Ankara 1977 Sevinç Matbaası. 153 s. = A. Ü. Hukuk Fak. Yay. No. 419. 8° (A. IV/2320).
- ORAL, ÜNVER : *Karagöz-nâme. (Antoloji)*. İstanbul 1977 Baha Matbaası. 184 s. = İş Bankası Kültür Yay: 177. 8° (A. IV/2356).
- ORTAYLI, DR. İLBER : *On the Role of the Ottoman Kadı in Provincial Administration*. Turkish Public Administration Annual 3, (1976)'dan ayrı bs. 21 s. 8° (A. IV/1958).
- ORTAYLI, DR. İLBER : *19. yüzyılda Kastamonu vilâyetindeki yapısal değişim üzerine*. A. Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Basın Yayın Yüksek Okulu Yıllığı. (1977)'den ayrı bs. S. 301-307 8° (A. IV/1962).
- ORTAYLI, DR. İLBER : *Osmanlı kadısı. Tarihi temeli ve yargı görevi*. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi XXX I-4 (1977)'den ayrı bs. S. 117-128 8° (A. IV/1960).
- ORTAYLI, DR. İLBER : *Osmanlı Kadı'sının taşra yönetimindeki rolü üzerine*. Amme İdaresi Dergisi 9-1 (1976)'dan ayrı bs. S. 95-107 8° (A. IV/1959).
- ORTAYLI, DR. İLBER : *Osmanlı şehirlerinde mahkeme*. Prof. Dr. Bülent Nuri Esen Armağanı (1977)'den ayrı bs. S. 245-264 8° (A. IV/1961).
- Oslobodilački pokreti Jugoslovenskih naroda od XVI veka do početka prvog Svetskog rata. Les Mouvements de Libération des Peuples Yougoslaves depuis le XVIe Siècle jusqu'au Commencement de la Première Guerre Mona...e. Symposium*. Beograd 1976. 356 s. = Institut d'Histoire Recueil de Travaux Livre 1. 8° (A. IV/1789).
- Osmanlı - Mısır sikkeleri*. Koleksiyon özel sayısı. İstanbul 1977. 48 s. 8° (A. IV/1862).
- Osmanlıcadan türkçeğe karşılıklar kılavuzuna katmalar*. 163 s. 4° (B/8093).
- OUITIS, A : *Les contradictions sociales et leur expression symbolique dans le setifois*. Alger 1977 S. N. E. D. 126 s. 5 pl. = Documents du Centre de Recherches Anthropologiques Préhistoriques et Ethnographiques III. 8° (A. IV/2426).
- ÖKÇÜN, A. GÜNDÜZ : *A Guide to Turkish treaties (1920-1964)*. Ankara 1966 Üniversite Basımevi. XII + 248 s. 8° (A. IV/2138).
- Ölümünün 20. yılında Ord. Prof. Sadri Maksudi Arsal 1880-1957. Hayatı ve eserleri*. Ankara 1977 Ayyıldız Matbaası. 32 s. = Kültür Bakanlığı Türk Büyüklerini anma Serisi: 4. 8° (A. IV/2252).
- ÖNDER, ALİ RIZA : *Ceride-i Mehakim'den Yargıtay Dergisi'ne (1873-1975)*. Yargıyat Dergisi, II, 4 (1976)'dan ayrı basım. S. 121-143 8° (A. IV/1809).
- ÖNDER, ALİ RIZA : *Geleneksel Halk Hukuku*. I. Uluslararası Türk Folklor Kongresi Bildirileri IV (1976)'dan Ayrı bs. S. 225-240 8° (A. IV/1088).
- ÖNGÖR, SAMİ : *Orta Doğu (Siyasi ve İktisadi Coğrafya)*. Ankara 1965 Sevinç Matbaası. 297 s. = A. Ü. Siyasal Bilgiler Fak. Yayınları No. 165-167. 8° (A. IV/2166).

- ÖYMEN, HIFZIRRAHMAN RAŞİT : *Cumhuriyet eğitime geçişte Atatürk'ün etkisi*. Atatürk Konferansları VI (1973-1974)'den ayrı bs. S. 163-238 8° (A. IV/2247).
- ÖYMEN, HIFZIRRAHMAN RAŞİT : *Mustafa Kemal'in eğitimle ilişkileri ve Türk eğitimine etkileri*. Atatürk Konferansları VI, (1973-1974)'den ayrı bs. S. 131-150 6 pl. 8° (A. IV/2248).
- ÖZDER, MUSTAFA ADİL : *Tarihte Çıldır Atabeğleri ve torunları*. Erzurum 1971. IV + 147 + 6 s. 1 lev. 8° (A. IV/2034).
- ÖZEL, DOĞ. DR. SALİH : *İşlemlerde dış ticaret işlemlerinin muhasebeleştirilmesi*. Ankara 1978 Kalite Matbaası. XV + 216 s. = AİTİA Muğla İşletmecilik Yüksek Okulu Yay: I. 8° (A. IV/2405).
- ÖZEL, SEVGİ - NEŞE ATABAY : *Sözcük türleri. 2. Bölüm: (Bağlaş, ünlem, eylem)*. Haz. : Prof. Dr. Doğan Aksan. Ankara 1976 Üniversite Basımevi. 149 s. 1 lev. = TDK Yay. 421/2. 8° (A. IV/2064).
- ÖZERDİM, SAMİ N : *Kelemen Mikes'in "Türkiye mektupları"*. Türk Macar Kültür münasebetleri ışığı altında II. Rakoczi Ferenc ve Macar mültecileri sempozyumu (31 Mayıs - 3 Haziran 1976)'dan ayrı bs. S. 148-151 8° (A. IV/1964).
- ÖZERDİM, SAMİ N : *Seçme kitap listeleri*. A. Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Basın Yayın Yüksek Okulu Yıllığı (1976)'dan ayrı bs. S. 97-118 8° (A. IV/1963).
- ÖZGÜNEL, COŞKUN : *Spätgeometrische Gefässe aus Karien*. DAI Archäologischer Anzeiger (1977)'den ayrı bs. S. 8-13 4° (B/7884).
- ÖZKAYA, DR. TÜTEN : *Skaz v 'Nyanye iz Moskvi' İ. S. Şmeleva*. New York 1976. IV + 206 s. fotokopi. 4° (B/8110).
- ÖZTÜRK, DR. OSMAN - BEKİR TOPALOĞLU : *Cumhuriyet Devrinde yayınlanan İslâmi eserler bibliyografyası. (1823-1973)*. Ankara 1975 Nüve Matbaası. 171 s. 4° (B/7342).
- ÖZYURT, ŞENOL : *Die Türkenlieder und das Türkenbild in der Deutschen Volksüberlieferung vom 16. bis zum 20. Jahrhundert*. München 1972 Wilhelm Fink Verlag. 530 s. = Motive Freiburger Folkloristische Forschungen Bd. 4. 8° (A. IV/2039).
- PAASONEN, H : *Tschuwasschisches Wörterverzeichnis. Eingeleitet von A. Róna-Tas*. Szeged 1974 Universitas Szegediensis de Attila Jozsef Nominata. VII + 244 s. = Studia Uralo - Altaica IV. 8° (A. IV/1225).
- PAKALIN, MEHMET ZEKİ : *Maliye teşkilâtı tarihi (1442-1930). 4 Cilt*. Ankara 1978 Başbakanlık Basımevi. = Maliye Bakanlığı Tetkik Kurulu Yay. No: 1977-180/I. 8° (A. IV/2450).
- PAPAZIAN, HRANT : *D. Tchouhadjian, vie et oeuvres*. İstanbul 1977 Oya Matbaası. 28 s. 8° (A. IV/1751).
- PAPAZIAN, HRANT : *Eglises Byzantines Transférées aux Arméniens*. İstanbul 1976. 31 s. 8° (A. IV/1753).
- PAPAZIAN, HRANT : *Ma vie et Mes oeuvres*. İstanbul (1977) Oya Matbaası. 71 s. 8° (A. IV/2071).
- PAPAZIAN, HRANT : *Premier dermatologue ottoman*. İstanbul 1977 Oya Matbaası. 23 s. 8° (A. IV/2070).
- PAPAZIAN, HRANT : *100 yılda Türk Opereti (1872-1972)*. İstanbul 1975 Oya Matbaası. 31 s. 8° (A. IV/1752).
- PARET, RUDI : *Hafız Wahba's Arabienbuch*. Die Welt des Islams, 22, (1940)'dan ayrı bs. S. 67-101 8° (A. IV/1438).

- PAYASLIOĞLU, DOÇ. DR. ARIF T : *Merkezi idarenin taşra teşkilâtı üzerinde bir inceleme*. Ankara 1966 Üniversite Basımevi. XIII + 259 s. 8° (A. IV/2160).
- PEARSON, J. D. : *A Bibliography of Pre - Islamic Persia*. London 1975 Mansel. XXIX + 288 s. = Persian Studies Series. 2. 8° (A. IV/2209).
- PEBALL, DR. KURT : *Die Schlacht bei St. Gotthard - Mogersdorf 1664*. Militärhistorische Schriftenreihe I (1964), 32 s. 8° (A. IV/2053).
- PEHLEVİ, MUHAMMED RIZA, ŞEHİNŞAH : *Babam Büyük Rıza Şah*. Çev. : Ali Genceli. Ankara 1977 Gaye Matbaası. 46 s. 3 res. 8° (A. IV/2037).
- PEREZ, JOSE APARICIO : *La Cueva del Volcan del Faro (Cullera, Valencia)*. Valencia 1977 Diputacion Provincial. 14 s. 6 pl. 8° (A. IV/2068).
- PERKINS, ANN : *The art of Dura - Europos*. Oxford 1973 Clarendon Press. 139 s. 16 pl. 8° (A. IV/2403).
- PERROT, JEAN : *Travaux de la Mission de Suse depuis 1969 et la Période Achéménide*. Tehran Ministry of Culture and Arts. 10 s. = Proceedings of the Ist Annual Symposium of Archaeological Research in Iran 1972. 4° (B/7785-1,2).
- PESchLOW, URS : *Die Irenenkirche in Istanbul. Untersuchungen zur Architektur. Mit einem Beitrag von Peter Ian Kuniholm und Cecil L. Striker*. Tübingen 1977 Verlag Ernst Wasmuth. 240 s. 49 pl. 6 lev. 12 plân = Istanbuler Mitteilungen 18. 4° (B/8053).
- PETÖFI, SANDOR : *Rebel or Revolutionary? Giriş Notlar: Béla Köpeczi. Şiirleri Çev. : Edwin Morgan. Yazıları Çev. : G. F. Cushing*. Budapest 1974 Corvina Press. 332 s. 8° (A. IV/1849).
- PETRESCU, DIMBOVITA, M. : *Depozitele de Bronzuri din Romania*. Bucureşti 1977 Editura Academiei Republicii Socialiste Romania 390 s. = Academia de Ştiinţe Sociale şi politice a Republicii Socialiste România. 4° (B/8154).
- PETROSYAN, YU. A. - A. R. YUSUPOV : *Gorod na duuh kontinentah*. Moskova 1977 Izd-vo "Nauka". 288 s. 8° (A. IV/2079).
- PFIFFIG, A. JOSEF : *Die Etruskische Sprache. Versuch einer Gesamtdarstellung*. Graz 1969 Akademische Druck. XI + 323 s. 8° (A. IV/2479).
- PINI, INGO : *Kleinere griechische Sammlungen. 2 cilt*. Berlin 1975 Gebr. Mann Verlag. = Corpus der Minoischen und Mykenischen Siegel Bd. V. I, 2. 4° (B/6373-5, 1-2).
- PLATON, NIKOLAOS - INGO PINI - GISELA SALIES : *Iraklion Archäologisches Museum. 2. Cilt : Die Siegel der Altpalastzeit*. Berlin 1977 Gebr. Mann Verlag. XXIX + 335 s. 1 hr. = Corpus der Minoischen und Mykenischen Siegel Bd. II, 2. 4° (B/6373-2, II).
- Le Play sosyolojisinin 100. yılı. Dünyada ve Türkiye'de tesirleri*. İstanbul 1958 Türkiye Basımevi. 34 s. 8° (A. IV/2186).
- Politika i ekonomika sovremennoy Turtsii*. Moskva 1977 İzd-vo "Nauka". 253 s. 8° (A. IV/2467).
- POPLAZAROV, DR. ROSTI : *Osloboditelnite voorujeni borbi na Makedonskiot narod vo periodot 1850-1878*. Skopye 1977 Institut za Natsionalna Istoriya. 400 s. 8° (A. IV/2478).
- Pratik ölçmeciler için Astronomik Almanak 1977*. Ankara 1977 Harita Genel Müdürlüğü. 40 s. 4° (B/7875).

- Prens Sabahaddin, Hayatı ve İlmi Müdafaları. Haz.: Nezahet Nurettin Ege.* İstanbul 1977 Fakülteler Matbaası. 522 s. 13 pl. 2 hr. = Prens Sabahaddin Külliyyatı: 1. 8° (A. IV/2349).
- The Princeton Encyclopedia of Classical Sites. Yay: Richard Stillwell.* Princeton 1976 University Press. XII + 1019 s. 4° (B/8152).
- PRITSCH : *Literatur. Besprechungen. C. H. Becker; Islamstudien. Vom Werden und Wesen der islamischen Welt.* Die Welt des Islams 15, 1/2 (1933)'den ayrı bs. S. 53-55 8° (A. IV/1428).
- PRITSCH, ERICH : *Zum Recht der südpalästinensischen Beduinen.* Die Welt des Islams, 20 (1938)'den ayrı bs. 50 s. 8° (A. IV/1436).
- Probleme der Beschleunigung des wissenschaftlich - technischen Fortschritts.* Berlin. 1976 Akademie Verlag. 129 s. = Abh. d. Ak. d. Wiss. d. DDR W 3 1976. 8° (A. IV/1235).
- Probleme der sozialistischen Lebensweise.* Berlin 1977 Akademie - Verlag. 150 s. = Abh. d. Ak. d. Wiss. d. DDR Veröffentlichungen der Wissenschaftlichen Räte. W 5. 8° (A. IV/2464).
- Prof. Dr. Bülent N. Esen'e Armağan.* Ankara 1977 Sevinç Matbaası. 618 s. = A. Ü. Hukuk Fakültesi Yayınları No. 417. 8° (A. IV/2323).
- RADULESCU A. - C. SCORPAN - R. FLORESCU : *Itinerare Arheologice Dobrogene.* Bucureşti 1976 Editura Sport - Tourism. 120 s. 6 pl. 1 plan. 8° (A. IV/1895).
- RADULESCU, A. - N. CH. GEORGESCU : *Constantza le Musée d'Archéologie.* (Bucureşti) 1975 Editions Sportives et Touristiques. 52 s. 8° (A. IV/2044).
- RASONYI, L : *The Psychology and Categories of name giving among the Turkish Peoples.* Hungaro - Turcica. Studies in Honour of Julius Németh (1976)'dan ayrı bs. S. 207-223 8° (A. IV/1058).
- Resimli Türkçe Sözlük.* Ankara 1977 Türk Tarih Kurumu Basımevi. 688 s. = Türk Dil Kurumu Yayınları Sayı.: 435 8° (A. IV/2085).
- REŞİDEDDİN FAZLULLAH-I HEMEDÂNİ: *Mecmua-i Hitâbeha-yı Tahkiki der Bâre-i Reşideddin Fazlullah-ı Hemedâni. Proceeding of the Colloquium on Rashid - al - din Fazlallah.* Tehran 1305 Danişgah-ı Tehran. 438 + 80 s. + Collected Works of Rashidal - din Fadlallah Cilt 1. 8° (A. IV/1579).
- REŞİDEDDİN FAZLULLAH-I HEMEDÂNİ : *Tensuknâme. Yay.: Mücteba Minovi.* Tehran 1350 Tıbb-ı Ehl-i Hata Danişgah-ı Tehran. 520 s. = Collected Works of Rashidal - din Fadlallah Cilt II. 8° (A. IV/1578).
- La Révolution industrielle dans le Sud - Est Européen XIX s.* Sofia 1976 Institut d'Etudes Balkaniques Musée National Polytechnique. 328 s. 8° (A. IV/1847).
- ROTHER, LOTHAR : *Gedanken zur Stadtentwicklung in der Çukurova (Türkei). Von den Anfängen bis zur Mitte des 14. Jahrhunderts.* Wiesbaden 1972 Dr. Ludwig Reichert Verlag. 58 s. 9 hr. = Beihefte zum Tübinger Atlas des Vorderen Orients Reihe B. Nr. 3. 8° (A. IV/2005).
- ROUX, JEAN - PAUL : *Quelques Objects Numineux des Turcs et des Mongols. 2 Ks.* Turcica VII, VIII-1 (1975)'den ayrı bs. 8° (A. IV/726).
- RUSANOVA, I. P : *Slavyanskije drevnosti VI-VII vekov.* Moskova 1970 Izd-vo "Nauka" 214 s. 8° (A. IV/2077).

- RUSCHENBUSCH, EBERHARD : *Solonos Nomoi. Die Fragmente des solonischen Gesetzeswerkes mit einer Text - und Überlieferungsgeschichte.* Wiesbaden 1966 Franz Steiner Verlag. IX + 140 s. = Historia Einzelschriften. Heft 9. 8° (A. IV/2439).
- SABİTİYAN, DR. Z : *Devre-i Safaviyye.* Tahran 1343 Kitâphane-i İbni Sina. 394 s. 8° (A. IV/456).
- SACCONI, ANNA : *Istituto per gli studi micenei ed egeo - anatolici Roma.* La Ricerca Scientifica 46, 6 (1976)'den ayrı bs. 7 s. 8° (A. IV/1935).
- SAİT PAŞA, SADRAZAM : *Anılar. Çev. : Şemsettin Küllu.* İstanbul 1977 Hürriyet Ofset. 352 s. = Hürriyet Yay: 184. 8° (A. IV/2344).
- SAN, DOĞ. DR. COŞKUN : *Anayasa değişiklikleri ve Anayasa Gelişmeleri.* Ankara 1974 Kalite Matbaası. 150 s. = Ankara İktisadi ve ticari İlimler Akademisi Yay.: 85. 8° (A. IV/2193).
- SANJIAN, AVEDIS K : *The Historical Significance of the Colophons of Armenian Manuscript.* Le Muséon LXXXI, (1968)'den ayrı bs. S. 181-195 8° (A. IV/1819).
- SARIANIDI, V. I : *Raskopki Tillya - Tepe V Severnom Afganistane.* Moskva 1972 İzd-vo "Nauka" I. fasikül 38 s. 29 pl. 8° (A. IV/1090).
- SARISÖZEN, MUZAFFER : *Yurttan Sesler.* Ankara 1952 Akın Matbaası. 108 s. 1 Gazete Kupürü. 8° (A. IV/2129).
- SARRAF, MURTEZA : *Traites des compagnons - chevaliers. Resâil-i Civânmerdân. Giriş : Henry Corbin.* Teheran 1973 Impr. Taban. 108 + 334 s. = Bibliotheque Iranienne 20. 8° (A. IV/1582).
- SCHACHERMEYR, FRITZ : *Die Agäische Frühzeit. 2 Cilt.* Wien 1976 Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften. 8° (A. IV/1288).
- SCHIMMEL, ANNEMARIE : *Kalif und Kadi im spätmittelalterlichen Ägypten.* Die Welt des Islams 24 (1942)'den ayrı bs. 128 s. 2 lev. 8° (A. IV/1423).
- SCHLIEMANN, HEINRICH : *Troy and its Remains. A Narrative of Researches and discoveries made on the Site of Ilium, and in the Trojan plain.* Yay. : Philip Smith. New York 1970 Arno Press. LV + 392 s. LII pl. 8° (A. IV/2519).
- SCHRAMMEN, JAKOB : *Der Grosze Altar der Obere Markt.* Berlin 1906 Verlag von Georg Reimer. 128 s. = Altertümer von Pergamon III, 1. 4° (B/7841).
- SCHREIBER, GEORG : *Gemeinschaften des Mittelalters Recht und Vefassung, Kult und Frömmigkeit.* Münster 1948 Regensburg. 488 s. fotokopi. = Gesammelte Abhandlungen Bd. 1. 8° (A. IV/2482).
- SCHULZE, WINFRIED : *Landesdefension und Staatsbildung. Studien zum Kriegswesen des Innerösterreichischen Territorialstaates (1564 - 1619).* Wien 1973 Germann Böhlau Nachf. 292 s. = Veröffentlichungen der Kommission für Neuere Geschichte Österreichs 60. 8° (A. IV/1888).
- SCORPAN, C : *Callatis. Guide Archéologique de Mangalia.* Bucureşti 1975 Editions Sportives et Touristiques 32 s. 8° (A. IV/2042).
- SELÇUK, SAMİ : *Cumhuriyet döneminden önce Türkler'de ölüm cezası.* Yargıtay Dergisi III, 3-4 (1977)'den ayrı bs. S. 53-87 8° (A. IV/2397).
- SENA, CEMİL : *Allah Fikrinin Tekâmülü, Taassup düşmanları ve Laiklik kahramanları.* Semih Lütfi Matbaası. 293 s. 8° (A. IV/2418).
- SERİN, DOĞ. DR. NECDET : *Dış Ticaret ve Dış ticaret Politikası : 1923-1973.* Ankara 1975 Üniversite Basımevi. 99 s. = A. Ü. S. B. F. Yay.: 388. 8° (A. IV/2192).

- SEVİN, VELİ : *Urartu çömlekçiliğinde kapak*. Anadolu Araştırmaları IV-V (1976-77)'den ayrı bs. S. 227-233 8° (A. IV/2048).
- SEYFARTH, WOLFGANG : *Römische Geschichte*. 2. Cilt. Berlin 1974 Akademie - Verlag. 8° (A. IV/2511).
- SEZGİN, DOĞ. DR. ATILLA : *İşletmelerde malzeme akış sistemi analiz ve simülasyon uygulanması*. Ankara 1976 Kalite Marbaası. XXII + 134 s. = AİTİA Yay. No. 114. 8° (A. IV/2456).
- SHAW, STANFORD J : *The Budget of Ottoman Egypt 1005-1006/1596-1597*. The Hague 1968 Mouton. VIII + 234 s. 8° (A. IV/2437).
- SHAW, STANFORD J : *The Central Legislative Councils in the Nineteenth Century Ottoman Reform Movement Before 1867*. Int. J. Middle East Stud. I'den ayrı bs. S. 51-84 8° (A. IV/1244).
- SHAW, STANFORD J : *The Nineteenth - Century Ottoman tax Reforms and Revenue System*. Int. J. Middle East Stud. 6 (1975)'den ayrı bs. S. 421-460 8° (A. IV/1245).
- SHAW, STANFORD J : *Ottoman Archival Materials for the Nineteenth and early Twentieth Centuries : The archives of Istanbul*. Int. J. Middle East Stud. 6 (1975)'den ayrı bs. S. 94-114 8° (A. IV/1243).
- SHAW, STANFORD J : *The Ottoman Census System and Population, 1831-1914*. Int. J. Middle East Stud. 9, (1978)'den Xerekopi 14 s. 4° (B/8138).
- SIMONETTA, BONO : *The Coins of the Cappadocian Kings*. Fribourg 1977 Office du Livre. 54 s. 7 pl. = Typos Monographien zur antiken Numizmatik Bd. II. 8° (A. IV/2003).
- Siverek Halkevi. 1938-1939*. İstanbul 1939 Nümune Matbaası. 48 s. 8° (A. IV/2330).
- SKILLITER, S. A : *William Harborne and the trade with Turkey 1578-1582. A documentary Study of the first Anglo - Ottoman relations*. Oxford 1977 University Press. XXII + 291 s. VIII pl. 8° (A. IV/2376).
- SMITH, BARDWELL L : *Hinduism. New essays in the history of religions*. Leiden 1976 E. J. Brill. 231 s. = Studies in the History of Religions XXXIII. 8° (A. IV/2215).
- Sovremenniki, o Bakihanove. Der. : İ. K. Enikolopov*. Baku 1975 İzd-vo "Elm". 64 s. 8° (A. IV/2473).
- SOYSAL, MUSTAFA : *Die Siedlungs - und Landschaftsentwicklung der Çukurova. Mit besonderer Berücksichtigung der Yüreğir - Ebene*. Bamberg 1976 Selbstverlag der Frankischen Geographischen Gesellschaft. 154 s. 3 res. = Erlanger Geographische Arbeiten Sonderband. 8° (A. IV/1760).
- Sozialistisches Rechtsbewusstsein - Herausbildung und Gesellschaftliche Wirkung*. Berlin 1976 Akademie - Verlag 104 s. = Abh. d. Ak. d. Wiss. d. DDR. W2 1976. 8° (A. IV/1805).
- SÖKMEN, TAYFUR : *Hatay'ın kurtuluşu için çabalar*. Ankara 1978 T. T. K. Basımevi. VII + 131 s. 21 pl. = Türk Tarih Kurumu Yay. XVI. Dizi-Sa. 32. 8° (A. IV/2491).
- SÖZER, A. ATİLLA : *Sorun ve çözüm Kararılan Doktrini. (Devrimci güçler için ortak görüş)*. Ankara Baylan Matbaası. 319 s. 8° (A. IV/2432).
- SPENGLER, OSWALD : *Jahre der Entscheidung. I. Cilt : Deutschland und die weltgeschichtliche Entwicklung*. München 1933 C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung. XIV + 165. 8° (A. IV/1682).

- SPIES, OTTO : *Die türkische Prosaliteratur der Gegenwart*. Die Welt des Islams 25, I/3 (1943)'den ayrı bs. 120 s. 8° (A. IV/1422).
- SPIRA, GYÖRGY : *A Hungarian count in the Revolution of 1848*. Budapest 1974 Akadémiai Kiado. 346 s. 2 pl. 1 hr. 8° (A. IV/1472).
- STADELMANN, RAINER : *Syrisch - Palästinensische Gottheiten in Ägypten*. Leiden 1967 E. J. Brill. X + 150 s. = Probleme der Ägyptologie Band 5. 8° (A. IV/2210).
- STAGAKIS, GEORGE : *Studies in the Homeric society*. Wiesbaden 1975 Franz Steiner Verlag. 122 s. = Historia Einzelschriften Heft: 26. 8° (A. IV/2443).
- STCHOUKINE, IVAN : *Les Peintures des Manuscrits Saffavis de 1502-1587*. Paris 1959 Paul Geuthner. 234 s. LXXXVIII pl. = Inst. Français d'Archéologie de Beyrouth Bibliothèque Archéologique et Historique Tome : LXVII. 4° (B/7932).
- STCHOUKINE, IVAN : *Les Peintures des Manuscrits Timúrides*. Paris 1954 Paul Geuthner. VI + 176 s. LXXXVIII pl. = Institut Français d'Archéologie de Beyrouth Bibl. Arc. et Historique - Tome LX. 4° (B/7931).
- STEPHAN, HANS - GEORG : *Archäologische Studien zur Wüstungsforschung im südlichen Weserbergland*. Hildesheim 1978 Universität Münster. 293 s. = Münstersche Beiträge zur Ur- und Frühgeschichte Bd. 10-11. 4° (B/8111).
- STEUERWALD, KARL : *Türkisch - Deutsches Wörterbuch. Türkçe - Almanca sözlük*. Wiesbaden 1972 Otto Harrassowitz. XII + 1059 s. 8° (A. IV/1920).
- STRECK, MAXIMILIAN : *Assurbanipal, und die letzten Assyrischen Könige bis zum Untergange Niniveh's. 3 Cilt.* Leipzig 1975 (1916 bs'nın tekrar bs.) J. C. Hinrichs'sche Buchhandlung. Leipzig 8° (A. IV/2413).
- Studies in Eighteenth Century Islamic History. Yay. : Thomas Naff — Roger Owen*. London 1977 Feffer and Simons. XII + 450 s. = Papers an Islamic History 8° (A. IV/2313).
- A Study of Soviet Foreign Policy. Çev : David Skvirsky*. Moscow 1975 Progress Publishers. 383 s. 8° (A. IV/2023).
- STURMINGER, WALTER : *Bibliographie und Ikonographie der Türkenbelagerungen Wiens 1529 und 1683*. Graz 1955 Verlag Hermann Böhlau. XVI + 420 s. 1 pl. = Veröffentlichungen der Kommission für Neuere Geschichte Österreich 41. 8° (A. IV/1836).
- SUDHOFF, KARL : *Aus der Geschichte des Krankenhauswesens im Mittelalter im Morgenland und Abendland*. Archiv für Geschichte der Medizin Vol. 21 (1929). S. 164-203 (Fotokopi). 8° (A. IV/2416).
- SÜRENHAGEN, DIETRICH : *Untersuchungen zur Keramikproduktion innerhalb der Spät-Urukzeitlichen Siedlung Habuba Kabira Süd in Nordsyrien*. Acta Praehistorica et Archaeologica 5/6 (1974/5)'den ayrı bs. S. 43-164 4° (B/8087).
- Sveçena Akademiya Posvetena na Ivan Tsankar*. Skopje 1977 Makedonska Akademiya Na Naukite i Umetnostite. 14 s. 8° (A. IV/2073).
- ŞANDA, HÜSEYİN AVNİ : *Türkiye'de 54 yıl önceki İşçi hareketleri*. İstanbul 1962 Tan Gazetesi ve Matbaası. 30 s. = Evren Yayınları: 3. 8° (A. IV/2146).
- ŞENALP, LEMAN : *Cumhuriyetimizin 50. yılı Bibliyografyası ve Ellinci yıla ilgili çalışmalar*. İstanbul 1975 İstanbul Matbaası 182 s. = İst. Üniv. Rektörlüğü Yay. 8° (A. IV/2413).

- ŞENEL, ADAM (ALÂETTİN) : *Teleandrogenos Utopiasında Evlilik Hayatı*. Ankara 1968 İş Matbaacılık ve Ticaret. 98 s. 8° (A. IV/2164).
- ŞPİL'KOVA, V. I : *Mladoturetskaya revolyutsiya 1908-1909 gg.* Moskova 1977 İzd-vo "Nauka" 295 s. 8° (A. IV/2309).
- TACAR, PULAT Y : *Nükleer silâhların yayılmasının önlenmesi sorunu*. Ankara 1970 Önder Matbaa. VI + 214 s. 8° (A. IV/2155).
- TANDOĞAN, PROF. DR. HALÛK : *Tüketicilerin korunması ve Sözleşme özgürlüğünün bu açıdan sınırlanması*. Ankara 1977 Sevinç Matbaası. 47 s. = A. Ü. Hukuk Fak. Yay: No. 416., Konferanslar Dizisi: 2. 8° (A. IV/2322).
- TANERİ, DR. AYDIN : *Türkiye Selçukluları kültür hayatı. (Menâkibü'l - Arifin'in değerlendirilmesi)*. Konya 1977 Akın Basımevi. 109 s. = Bilge Yay. No: 2. 8° (A. IV/2347).
- TANFER, VEHBİ : *Atatürk ve devrimleri*. Atatürk Konferansları VI (1973-1974)'den ayrı bs. S. 273-286 8° (A. IV/2245).
- TARHAN, M. TANER - V. SEVİN : *Van bölgesinde Urartu araştırmaları 2. Kısım. Anadolu Araştırmaları IV-V (1976-77)'den ayrı bs: 8° (A. IV/2047).*
- TATLISU, ALİ OSMAN : *Esmâ'ül - Hüsnâ şerhi. 6. bs.* İstanbul 1972 Eskin Matbaası. 265 s. = Akçağ Yay. Nu: 12. 8° (A. IV/1471).
- TEKİNDAĞ, PROF. DR. ŞEHABETTİN : *Osmanlı imparatorluğunun genişleme nedenleri*. Atatürk Konferansları VI (1973-1974)'den ayrı bs. S. 23-34 8° (A. IV/2238).
- TEPLY, KARL : *Die kaiserliche Grossbotschaft an Sultan Murad IV. 1628. Des Freiherrn Hans Ludwing von Kuefsteins Fahrt zur Hohen Pforte*. Wien Verlag A. Schendl. 151 s. 8° (A. IV/2059).
- TEZİÇ, DOÇ. DR. ERDOĞAN : *Türkiye'de 1961 Anayasasına göre Kanun Kavramı*. İstanbul 1972 Fakülteler Matbaası. 185 s. = İ. Ü. Hukuk Fak. Yay: 384. 8° (A. IV/2194).
- Theoretische Fragen der weiteren Vertiefung der sozialistischen ökonomischen Integration*. Berlin 1977 Akademie Verlag. 162 s. = Abh. d. Ak. d. Wiss. d. DDR. Veröffentlichungen der Wiss. Rate W 2 1977. 8° (A. IV/2234).
- THOMPSON, J. A : *The bible and archaeology*. Michigan 1976 Paternoster Press. XXIV + 474 s. 8° (A. IV/2352).
- THOMSON, R. W. : *Agathangelos History of the Armenians*. Albany 1976 State University of New York Press. XCVII + 527 s. 1 hr. 8° (A. IV/2521).
- THUREAU - DANGIN, FRANÇOIS : *Une relation de la huitième campagne de Sargon (714 av. J. C.)*. Paris 1912 Librairie Paul Geuthner. XX + 87 s. XXX pl. 1 hr. 4° (B/8151).
- THYSSEN, JOHANNES : *Der Philosophisch' Relativismus*. Bonn 1941 Ludwig Röhrscheid Verlag. X + 195 s. 8° (A. IV/1669).
- TIETZE, ANDREAS : *The Turkish Shadow Theater and the Puppets Collection of the L. A. Mayer Memorial Foundation*. Berlin 1977 Gebr. Mann Verlag. 70 s. 52 pl. = The L. A. Mayer Memorial Studies in Islamic Art and Civilization Vol. IV. 8° (A. IV/2428).
- TOLAN, DR. BARLAS : *Büyük kent sorunlarına toplu bir bakış*. Ankara 1977 Kalite Matbaası. IX + 122 s. = AİTİA Yay. No: 99. 8° (A. IV/2448).

- TOLL, CHRISTOPHER – ULLA EHRENSVARD : *Gunnar Jarring en bibliografi*. Stockholm 1977. 71 s. 1 lev. 4° (B/8041).
- TOLLII, JACOBI : *Epistolae Itinerariae: ex Auctoris Schedis Posflumis Recensitiae, Suppletæ, Digestæ; Annotationibus, Observationibus et Figuris adornatæ cura et Sludio: Henrici Christiani Hennini*. Amsteldæmi 1700 Francisci Halmae. 274 s. 16 pl. 8° (A. IV/1942).
- TOLLII, JACOBI : *Insignia Itinerarii Italici, Quibus continentur antiquitates sacre*. Amstelaedami 1696 Franciscum Halmam. 210 s. 8° (A. IV/1942).
- TONGUÇ, İ. HAKKI : *Pestalozzi, Çocuklar köyü*. Ankara 1960 Doğu Matbaası. 72 s. 8° (A. IV/2118).
- Topçu ve Füze Okulu Müzesi*. 20 s. 8° (A. IV/2226).
- La Toponymie Antique*. Actes du Colloque de Strasbourg 12-14 Juin 1975. Strasbourg E. J. Brill. 264 s. 1 pl. 2 hr. = Université des Sciences Humaines de Strasbourg travaux du centre de recherche sur le proche - orient et la Grèce Antiques 4. 8° (A. IV/2406).
- TOSI, MAURIZIO : *Shahr-i Sokhta: A charge and a chance for Urban archaeology*. Tehran Ministry of Culture and Arts. 5 s. 1 pl. = Proceedings of the Ist Annual Symposium of Archaeological Research in Iran. 1972. 4° (B/7785-1,7).
- Trade in the Ancient Near East*. Yay.: J. D. Hawkins. London 1977 British School of Archaeology in Iraq. 231 s. 2 pl. 2 pl. 4° (B/8127).
- Transnational Associations/Special issue: Turkey*. 2, (1978) S. 57-112 8° (B/8136).
- The Treasures of the Hungarian Museum of Fine Arts*. Hazırlayan: Marianne H. Takacs. Budapest 1954. 28 s. 108 pl. 8° (A. IV/1329).
- TRUCHANOWSKI, W. G : *Winston Churchill. Eine Politische Biographie*. Berlin 1976 Veb Deutscher Verlag. 526 s. 12 foto. 8° (A. IV/2512).
- TRÜMPELMANN, LEO : *Iranische Felsreliefs. 4 Kısım*. Berlin 1975/1976 Dietrich Reimer Verlag. = Iranische Denkmäler 5,6,7,8. 2° (C/544-5,6,7,8).
- Tuhfetü'l - Ihvan*. Yay.: Dr. Muhammed Dâmâdi. Tahran 1351 İntişârat-ı Bonyâd-e Farhang-e Irân. 134 s. 8° (A. IV/1595).
- TUMMERS, LOUIS : *Historique de la carte à jouer Belge de 1379 a 1826*. Bruxelles. 22 .s = Textes et Documents Collection "Chroniques belges". No. 309, 1976. 8° A. IV/1057).
- Turkey. The Ministry of Tourism and Information*. Ankara Ajans - Türk Basımevi. 100 s. 8° (A. IV/1970).
- Turquia: Del Imperio a la Republica*. Historia de las revoluciones No: 28 (1973). S. 649-672 4° (B/7882).
- Turtsiya nakanune i posle Poltavskoy bitırı (Glazami avstriyskogo diplomata)*. Çev. Önsöz ve Notlar: V. E. Şutoy. Moskva 1977 İzd - vo "Nauka". 104 s. 8° (A. IV/2308).
- The Tuli - Nama. Tales of a Parrot - Das Papageien buch. The Cleveland Museum of Art and the Origins of Mughal painting*. Önsöz: Sherman E. Lee. 2 cilt. 8° (A. IV/2414).
- Türk Edebiyatçılar Birliği, 1962 yıllığı*. İstanbul 1961 Vatan Basımevi. 314 s. 8° (A. IV/2224).

- Türk İstiklâl Savaşı*. Ankara 1974 Millî Eğitim Basımevi. I: 5000.000 = İlk ve Ortaokullar için Tarihi duvar Haritaları No: 11. (H/1113).
- Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi. III ncü Cilt 5 nci kısım 1793-1908*. Ankara 1978 Gnkur. Basımevi 753 s. 29 lev. 24 hr. 7 res. 7 pl. 8° (A. IV/7188-3,5).
- Türk Standartları Kataloğu 1974*. Ankara 1974 Saim Toraman Matbaası. 18 + 83 + 81 + 99 + 83 s. 8° (A. IV/2163).
- Türkiye Cumhuriyeti ile Hollanda Kırallığı arasında Akdolunan Ticaret Mukavelenamesi. Convention de Commerce entre la Turquie et le Royaume des Pays - Bas*. 29 s. 4° (B/7955).
- Türkiye Cumhuriyeti ile Norveç Kırallığı arasında İkamet, ticaret ve seyrisefain muahadenamesi. Tratié d'Etablissement, de commerce et de navigation entre La Turquie et la Norvège*. Ankara 1931 Hariciye vekaleti. 14 s. 4° (B/7956).
- Türkiye Cumhuriyeti ile Yunan Cumhuriyeti arasında münakid itilâfname, Ankara 1927. Accord entre la République Turque la République Hellénique, Ankara 1927*. İstanbul 1927 Hariciye Vekaleti. 16 + 16 s. 4° (B/7969).
- Türkiye Cumhuriyeti ve Sosyalist Cumhuriyetleri İttihadı arasında münakid ticaret ve seyr-ü sefain müahedenamesi. Ankara 1927. Traité de commerce et de navigation emtre la République Turque et l'Union des Républiques Socialistes Sovietistes*. İstanbul 1927 Hariciye Vekaleti. 16 + 16 s. 4° (B/7972).
- Türkiye Demografyası. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etüdleri Enstitüsünce İzmir'de düzenlenen bir toplantının bildirileri 21-24 Şubat 1968. Yay.: Bozkurt Güvenç-Frederic C. Shorter*. Ankara 1971 Başnur Matbaası. 310 s. 8 lev. = Hacettepe Üniversitesi Yayınları No.: D-13. 8° (A. IV/2195).
- Türkiye ile İsviçre arasında münakid ticaret mukavelenamesi. Convention commerciale entre la Turquie et la Suisse*. Ankara 1927 Hariciye Vekaleti. 27 s. 4° (B/7973).
- Türkiye ile Lehistan arasında münakid şebenderlik mukavelenamesi. Convention consulaire entre la Turquie et la Pologne*. Ankara 1928 Matba-ı Ebüzziya. 23 s. 4° (B/7968).
- Türkiye ile Mısır arasında İkamet Muahadesi. Traité d'établissement Entre la Turquie et l'Egypte*. 6. s. 4° (B/7964).
- Türkiye ile Mısır arasında Tabiiyet Mukavelenamesi. Convention sur la Nationalité conclue entre la Turquie et l'Egypte*. 5 s. 4° (B/7963).
- Türkiye ile Suriye arasında arazi mesailinin kati surette hallini mutazammun anlaşma. Arrangement portant règlement définitif des questions territoriales entre la Turquie et la Syrie*. 13 s. 4° (B/7954).
- Türkiye İş Bankası 50. yıldönümünde 1924-1974*. Ankara 1974 Doğuş Matbaası. 235 s. 8° (B/8085).
- Türkiye Mülki idare bölümleri. Belediyeler köyler. I Ağustos 1977 durumu*. Ankara 1978 Başbakanlık Basımevi. 831 s. = İçişleri Bakanlığı, İller İdaresi Genel Müdürlüğü Seri.: II,5. (B/8122).
- Türkiye - Rusya muahedenamesi (Moskova'da 16 Mart 1337-1921 tarihinde imza edilmiştir. Traité, entre la Turquie et la Russie signé à Moscou le 16 Mars 1921*. İstanbul 1339 Hariciye Vekaleti. 10 + 11 s. 4° (B/7967).
- Türkiye - Suriye dostluk ve iyi komşuluk mukavelenamesi 30 Mart 1940 Ankara Convention Turco - Syrienne d'Amitié et de Bon voisinage*. Ankara 1940. 77 s. 4° (B/7953).

- Türkiye - Ukrayna muhadenet ve uhuvvet ve muahedenamesi. (Ankara'da 2 Kânun-u Sani 1338-1922 tarihinde imza edilmiştir). Traité d'amitié et de fraternité entre la Turquie et L'Ukraine signé à Angora le 2. Janvier 1922.* İstanbul 1339 Hariciye Vekaleti. 7 + 7 s. 4° (B/7970).
- UĞUR, ERGUN : *Kuzey Anadolu fay kuşağı üzerinde yer kabuğu hareketlerinin jeodezik yöntemlerle etüdü.* IV + 70 s. = Harita Dergisi Özel Sayı: 11. 8° (A. IV/1248).
- ULUGEÇİT, AYÇAL : *İngiltere'de katma değer vergisine geçiş ve bundan önce uygulanan vergi sistemi.* 1977 Damga Matbaası. 32 s. = Maliye Bakanlığı Teknik Kurulu Neşriyatı No. 176-1977. 4° (B/8044).
- UNGER, HELMUT : *Robert Koch. Bir dâhinin Romani. Çev.: Ertuğrul Kayihan.* İstanbul Nebioğlu Yayınevi 197 s. 8° (A. IV/2095).
- Universalthistorische Aspekte und Dimensionen Jakobinismus.* Berlin 1976 Akademie - Verlag. 336 s. = Sitzungs. d. Ak. d. Wiss. d. DDR Gesellschaftswiss. Jahrg 10 G 1976. 8° (A. IV/1802).
- Uniwersytet ziem zachodnich. Poklosie Wspomnien. 1 Tajne Kursy Univerysteckie 1939-1945. Tay.: Jan Wikarjak.* Poznan 1972 UAM. 292 s. = Uniw. im. Adama Mickiewiczza w Poznaniu Nr. 8. 8° (A. IV/743).
- Urfa halkevinin bir yıllık iş sayımı 23/2/1935-23/2/1936.* İstanbul 1936 Hüsnütabiat Matbaası. 42 s. 8 pl. 8° (A. IV/2353).
- ÜSLU, DR. M. SELÇUK : *Bilgisayarların muhasebede kullanılması yararları ve önemi.* Ankara 1975 Kalite Matbaası. X + 243 s. = AİTİA Yay. No: 78. 8° (A. IV/2450).
- UZLUK, PROF. DR. FERİDUN NÂFİZ : *Türkiye'de anatomi öğretimiminin gelişmesi ve Teşrihçi Mazhar Paşa. Türk Tıbbiyesinin 747 nci Kuruluş yıldönümünü dolayısıyla.* Ankara 1953 Akın Matbaacılık. 11 s. 8° (A. IV/1996).
- ÜNER, PROF. DR. RAGİP - DOĞ. DR. NUSRET FİŞEK : *Türkiye'de doğum kontrolunun uygulanması üzerine incelemeler.* Ankara 1961 Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası Matbaası. 148 s. = T.C. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, Yay. 264. 8° (A. IV/2135).
- Üniversiteler kanunu ve Üniversite personel kanunu.* İstanbul 1973 Fakülteler Matbaası. 70 s. 8° (A. IV/2139).
- ÜSKÜDARİ, FARUK : *Eski Bursa'dan Notlar.* Ankara 1972 Türkiye Ticaret Odaları Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği Matbaası. 142 s. 8° (A. IV/2333).
- VACEK, JAROSLAV : *The Sibilants in Old Indo - Aryan. A Contribution to the History of a Linguistic Area.* Prague 1976 Charles University. 113 s. = Studia Orientalia Pragensia VIII. 8° (A. IV/2518).
- VAGANOVA, T. A. - S. S. BULATOV : *Spravočnaya Literatura po stranam Azii i Afriki 1945-1968.* Leningrad 1972. Akad. Nauk SSSR. 535 s. 8° (A. IV/881).
- Valcamonica Symposium. Symposium International d'Art. Prehistorique Valcamonica 23-28 Septembre 1968. Yay.: Emmanuel Anati.* Brescia 1970 Edizioni de Centro. 580 s. 4° (B/8009).
- VALEEV, F. H : *Drevnee i srednevekovee iskusstvo srednego povolj'ya.* Yoşkar - Ola 1975 Mariyskoe Knijnoe İzd-vo. 214 s. 8° (A. IV/2025).
- VALLS, DOMINCO FLETCHER : *La Necropolis Iberica del Corral de Saus (Mogente, Valencia).* Valencia 1977 Diputacion Provincial. 9 s. 5 pl. 8° (A. IV/2067).

- VANLI, ŞEVKİ : *Frank Lloyd Wright. İnsana dönüş.* Ankara 1960 Dost Yay. 148 s. 8° (A. IV/2200).
- VARIŞ, DOÇ. DR. FATMA : *Türkiye'de lisans - üstü eğitim, pozitif bilimlerin temel ve uygulamalı alanlarında.* Ankara 1972 Üniversite Basımevi. 183 s. 1 lev. = Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yay. 23. 8° (A. IV/2191).
- VARLIK, DR. MUSTAFA ÇETİN : *Germiyan - oğulları tarihi (1300-1429).* Ankara 1974 Sevinç Matbaası. XV + 190 s. 27 pl. 1 hr. + Atatürk Üniversitesi Yay. No. 288. 8° (A. IV/1451).
- VELİYEV, T. T : *XX. asrın evveline Azerbaycan'ın ipek imali sanayisi.* Bakü 1977 Elm Neşriyatı. 148 s. 8° (A. IV/1901).
- VETTERS, HERMANN : *Ephesos Vorläufiger Grabungsbericht 1976. (Vortrag in der Gesamtsitzung am 22. April 1977).* Anzeiger der phil. - Hist. Kl. d. Öster. Ak. d. Wiss. 114 Jahrg. (1977)'den ayrı bs. S. 194-212 XV pl. 5 lev. 8° (A. IV/2061).
- Vocabolario Arabo - Italiano. 3 Cilt.* Roma 1966-1973 Institute per l'Oriente. = Pubblicazioni dell' Istituto per l'Oriente Nr. 60, 62, 69. 8° (A. IV/2033).
- VOGT, JOSEPH : *Sklaverei und Humanität. Studien zur antiken Sklaverei und ihrer Erforschung.* Wiesbaden 1972 Franz Steiner Verlag. XI + 170 s. = Historia Einzelschriften Heft 8. 8° (A. IV/2440).
- VOLTAIRE : *Histoire de l'Empire de Russie. Sous Pierre le Grand. 2. Cilt.* Paris 1899 Librairie de la Bibliothèque Nationale. 192 s. 8° (A. IV/1247).
- Vorderasiatische Archäologie. Studien und Aufsätze. Anton Moortgat zum 65. Geburtstag gewidmet von Kollegen, Freunden und Schülern.* Berlin 1964 Verlag Gebr. Mann. 258 S. 40 pl. 2 Plan. 4° (B/6840).
- VRYONIS, SPEROS JR : *Laonicus Chalcocondyles and the Ottoman Budget.* Middle East Stud. 7 (1976)'dan ayrı bs. S. 423-432. 8° (A. IV/1882).
- VULPE, RADU : *Studia Thracologica.* Bucureşti 1976 Editura Academiei Republicii Socialiste România. 336 8° s. (A. IV/2438).
- WAELE, ERIC DE : *Quelques aspects de la region d'elam a travers l'art rupestre d'époque neo - élamite d'Izsh/Malamir.* Tehran Ministry of Culture and Arts. 6 s. 1 pl. = Proceedings of the 1st Annual Symposium of Archaeological Research in Iran 1972. 4° (B/7785-1,8).
- WAGNER, JÖRG : *Seleukeia am Euphrat/Zeugma.* Wiesbaden 1976 Dr. Ludwig Reichert Verlag. X + 309 s. 60 pl. 2 hr. = Beihefte zum Tübinger Atlas des Vorderen Orients Reihe B Nr. 10. 8° (A. IV/2007).
- WALLECH, JEHUDA L : *Bir Askeri yardımın Anatomisi. (Çeviri). Türkiye'de Prusya-Alman Askeri Heyetleri 1835-1919.* Ankara 1977 Gnkur. Basımevi. IX + 266 s. = T.C. Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı Stratejik Etütler Yayınları. 8° (A. IV/2328).
- WALSER, GEROLD : *Beiträge zur Achämenidengeschichte.* Wiesbaden 1972 Franz Steiner Verlag. 107 s. = Historia Einzelschriften. Heft 18. 8° (A. IV/2441).
- WARD, WILLIAM HAYES : *The Seal Cylinders of Western Asia.* Washington 1910 The Carnegie Institution of Washington. XXIX + 428 s. Fotokopi 4° (B/8080).
- WATERFIELD, GORDON : *Professional Diplomat Sir Percy Loraine of Kirkharle Bt. 1880-1961.* London 1973 John Murray. XIII + 312 s. 6 pl. 8° (A. IV/2257).

- WEDELL, PROF. E. G : *Sürekli eğitimde mektupla öğretimin yeri. Çev. : Ercan Kubilay.* 1974 Halk Eğitim Genel Md. Yay. 132 s. 8° (A. IV/2119).
- Wege zur Datierung und Chronologie der Urgeschichte Yay. : Friedrich Schlette.* Berlin 1975 Akademie Verlag. 186 s. 8° (A. IV/2510).
- WEICHEL, WOLFGANG : *Probleme der Entwicklung der sozialistischen Demokratie.* Berlin 1977 Akademie - Verlag. 18 s. = Sitzungsab. d. Ak. d. Wiss. d. DDR. Gesell. 5. G. 8° (A. IV/2460).
- WELLS, BERIT : *Asine II. Result of the Excavations. East of the Acropolis 1970-1974. Fasc. 4 : The protoegeometric period. Part 1 : The Tombs.* Stockholm 1976 Paul Aströms Förlag. 31 s. = Skrifter Utgivna av Sveska Institutet, Athen XXIV: 4: 1. 4° (B/7700).
- WELSKOPF, E. CHARLOTTE : *Probleme der Sklaverei als Privateigentumsverhältnis in der Antike.* Berlin 1977 Akademie - Verlag. 50 s. = Sitzungsab. d. Ak. d. Wiss. d. DDR Gesellschaftswissenschaften Jahrg. 1977 6 G. 8° (A. IV/2461).
- WERNER, ERNST : *Konstantinopel und Canossa, Lateinisches Selbstverständnis im 11. Jahrhundert.* Berlin 1977 Akademie Verlag. 35 s. = Sitz. d. Ak. d. Wiss. d. DDR Gesellschafts. 4. 1977-4. G. 8° (A. IV/2219).
- Who's Who in the world 3. bs. 1976-1977.* Chicago 1976 Marquis Who's Who. XIV + 767 s. 4° (B/8099).
- WIDMER, DR. G : *Emir Shakip Arslan.* Die Welt des Islams 19, (1937)'den ayrı bs. 93 s. = Übertragungen aus der Neuarabischen Literatur III. 8° (A. IV/1431).
- WIEDMER, DR. G : *Mahmud Taimur Ägyptische Erzählungen nebst Taimur's Abhandlung. Die Anfänge und die Entwicklung der arabischen erzählenden Literatur.* Die Welt des Islams 13 (1931)'den ayrı bs. 103 s. = Übertragungen aus der Neuarabischen Literatur 1. 8° (A. IV/1426).
- WILLEMART, HÉLÈNE - PIERRE WILLEMART : *La Turquie des Turcs. A l'Occasion d'un Cinquantenaire 1923-1973.* Bruxelles 1974 l'Impr. Wellens - Pay. 97 s. 8° (A. IV/1864).
- WINTER, EDUARD : *Der Freund B. Spinozas E. W. v. Tschirnhaus. Die Einheit von Theorie und Praxis.* Berlin 1977 Akademie - Verlag. 36 s. = Sitzungsab. d. Ak. d. Wiss. d. DDR Gesellschaftswissenschaften Jahrg. 8 1977. 8° (A. IV/2462).
- WRIGHT, DENIS : *The English Among the Persians. During the Qajar Period 1787-1921.* London 1977 Heinemann. XV + 218 s. 1 hr. 8 pl. 8° (A. IV/2258).
- YALMAN, A. EMİN : *Turkey in my Time.* Oklahoma 1956 University of Oklahoma Press. 294 s. 6 pl. 8° (A. IV/2481).
- YALMAN, A. RIZA (YALKIN) : *Cenupta Türkmen Oymakları. Haz. : Sabahat Emir. 2 Cilt.* İstanbul 1977 Millî Eğitim Basımevi. = Kültür Bakanlığı Yay. Kültür Eserleri: 14. 8° (A. IV/2523).
- YEGUL, FIKRET, K : *The Marble court of Sardis and Historical Reconstruction.* Journal of Field Archaeology 3, (1976)'dan ayrı bs. S. 169-194 4° (B/7765).
- Yeni tabii yer adları 1977 Yeni, eski ve illere göre dizileri.* Ankara 1977 Harita Genel Müdürlüğü Matbaası. 184 s. = İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Md. Seri: III Sayı: 1. 4° (B/8112).
- Yeni Türkiye Atlası.* Ankara 1977 Harita Genel Müdürlüğü. 180 s. 2° (C/549).

- Yeni Yazım Kılavuzu. Yeniden Düzenlenmiş 9. bs.* Ankara 1977 İlkay Basımevi. 270 s. = T. D. K. Yay. 309 8° (A. IV/2272).
- 23 *Nisan 1977. Ulusal Egemenlik ve çocuk bayramı 57. Yıldönümü Kutlama Programı.* Ankara 1977 Ankara ili Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı Kutlama Komitesi. 11 s. 8° (A. IV/1330).
- YON, MARGUERITE : *Manuel de céramique Chypriote. I Problèmes historiques, vocabulaire, méthode.* Lyon 1976 Institut Courby 250 s. = Collections de la Maison de l'Orient Méditerranéen Ancien No: 1. Serie Archeologique.: 1. 4° (B/8135).
- YOUNG, RODNEY S : *Late Geometric Graves and a Seventh Century well in the Agora.* Amsterdam 1975 Swets and Zeitlinger. IX + 250 s. = Hesperia : Supp. II. 4° (B/8046).
- Tunan Mezalimi 9. Yazanlar: Halide Edip, Yakup Kadri, Falih Rıfkı, Mehmet Asım. Çev.: Hüseyin Fevzi Aybeker.* İstanbul 1970 Yeni İstanbul Matbaası. 84 s. 8° (A. IV/ 2090).
- YURDAKUL, Ş : *Musul Meselesi.* Ankara 1975 Pars Matbaası. 40 s. 8° (A. IV/1419).
- YURDOĞLU, DR. LEBİT : *Köy işleri bakanlığı kuruluş prensip ve amaçları.* Ankara 1965 Güneş Matbaacılık 48 s. XV lev. = Köy İşleri Bakanlığı Yayınları. : 1. 8° (A. IV/2120).
- ZAHİDİ, ABBAS : *Muasır Arap Dilinde Türk menşeli sözler.* Bakü 1977 Elm Neşriyatı 146 s. 8° (A. IV/1903).
- ZAIN, EL-'ABİDİN : *Die Stellung der Frau in Indien. (Hâlat el - Mar'a fi'l - hind). Çev. : Dr. O. Resher.* Berlin 1918 Der Neue Orient 52 s. = Urkunden und Untersuchungen zur Geistesentwicklung des heutigen Orients Heft I. 8° (A. IV/1441).
- ZARAKOĞLU, PROF. DR. AVNİ : *Cumhuriyetin 50. yılında memleketimizde bankacılık.* Ankara 1974 Ayyıldız Matbaası. VIII + 190 s. 10 lev. = Türkiye Bankalar Birliği Yay. No. 61. 8° (A. IV/2204).
- ZORLUTUNA, H. NUSRET : *Bir Devrin Romani.* Ankara 1978 Yenigün Matbaası. 288 s. = Kültür Bakanlığı Halk Yayınları.: 9. 8° (A. IV/2531).
- zur Verantwortung der örtlichen Staatsorgane für die ökonomische und soziale Entwicklung im Territorium.* Berlin 1977 Akademie - Verlag. 59 s. = Abh. d Ak. d. Wiss. d. DDR Veröffentlichungen der Wissenschaftlichen Räte. W 7. 8° (A. IV/2465).

B. DERGİLER *

Acta Archaeologica XXIX, 1-2 (1977).

Acta Ethnographica XXVI, 1-2 (1977).

Acta Historiae Artium XXIII, 1-2 (1977).

Acta Historica XXII, 3-4 (1976):

L. BENCZÉDI, *Historischer Hintergrund der Predigerprozesse in den Jahren 1873-74.* S. 257-287.

* Dergilerde yalnız Türkiye ve Türklerin tarihini ilgilendiren makalelerin adları verilmiştir.

Acta Orientalia XXXI, 3 (1977):

G. DAVID, *The Age of Unmarried Children in the Tahrir - Defters (Notes on the Coefficient)*. S. 347-358.

L. LÖRINCZ, *Sonnenmythos, Sonnen - (Solar) heros und Kulturheros in der Mongolischen Mythologie*. S. 365-389.

Das Altertum 22, 4 (1976); 23, 1-3, (1977):

23 - B. BRENTJES, *Vorislamisch - mittelasiatische Traditionen in der Architektur des Islam*. S. 96-103.

D. ANGELOV : *Die Bogomilen in Bulgarien*. S. 250^{*} - 253

The American Historical Review LXXXII, 4, 5 (1977).

American Journal of Archaeology LXXXI 4 (1977):

C. FOSS, *Archaeology and the "Twenty Cities" of Byzantine Asia*. S. 469-486.

S. M. PALEY, *The Texts, the Palace, and the Reliefs of Ashurnasirpal II*. S. 533-543.

R. H. DYSON, JR. *The Architecture of Hasanlu: Periods I to IV*. S. 548-552.

American Journal of Philology XCVIII, 3, 4 (1977).

The American West XIV, 5-6 (1977).

Anadolu Araştırmaları IV, V (1976/77):

A. ERZEN, *Çavuştepe Yukarı Kale ve Toprakkale 1976 dönemi kazıları*. S. 1-59.

M. KALAÇ, *Bolkar - Maden Kaya yazıtı*. S. 61-69.

M. ÖZSAIT, *Pisidia bölgesinde yeni prehistorik iskân yerleri (I) Kuruçay, Çığırkankaya, Çallica, Yağlyurt yerleşmeleri*. S. 71-95.

S. ATASOY, *İstanbul Arkeoloji Müzesinden seçme Luristan Bronzları*. S. 163-191.

O. BELLİ, *Van bölge müzesindeki çivi yazılı Urartu Tunç Eserleri*. S. 177-224.

V. SEVİN, *Urartu çömlekçiliğinde kapak*. S. 227-233.

A. A. ÇİLİNGİROĞLU, *Sargon'un Sekizinci seferi ve bazı öneriler*. S. 235-269.

M. T. TARHAN - V. SEVİN, *Van bölgesinde Urartu araştırmaları (I) : Askeri ve Sivil Mimariye ait yeni gözlemler*. S. 273-345.

M. T. TARHAN - V. SEVİN, *Van bölgesinde Urartu Araştırmaları (II) : Konut Mimarlığı*. S. 347-365.

S. EYİCE : *Silifke çevresinde incelemeler : Kanlıdivan (= Kanytelleis, Kanytelideis) Basilikalari*. S. 411 - 475

Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Dergisi VII, 1-2 (1975); VIII, 1-2 (1976).

VII — Prof Dr. Orhan M. Kürkçüer'e Armağan.

VIII — Dr. Birol Dündar'a Armağan.

A. Ü. İlahiyet Fakültesi Dergisi XXII (1978):

N. ÇAĞATAY, *Eski çağlardan bu yana zaman ölçüsü ve takvim*. S. 105-138.

İ. A. ÇUBUKÇU, *Zamanımızda Ege Alevileri*. S. 139-150.

G. TÜMER, *Birûni'nin Türkoloji ile ilgili olarak verdiği bilgiler*. S. 361-366.

A. UĞUR, *Selim - Nâmeler*. S. 367-380.

Annales XXXII, 5-6 (1977); XXXIII, 1 (1978).

Annali XXXVII, 4 (1977).

The Annual of the British School at Athens 71 (1976):

M. A. S. CAMERON, *Savakis's Bothros: A Minor Sounding at Knossos*. S. 1-14.

H. W. CATLING - D. SMYTH, *An Early Christian Osteotheke at Knossos*. S. 25-48.

D. EVELY, *The North Entrance Passage at Knossos*. S. 57-64.

C. F. HAWKE SMITH, *The Knossos Frescoes; A Revised Chronology*. S. 65-76.

Anthropos LXXII, 5/6 (1977).

Antike Welt 8 (1977); 9 (1978):

8 — W. F. JASHEMSKI - C. PARK, *Forschungen und Entdeckungen in den Gärten Pompejis*. S. 3-16.

9 — W. KARNAPP, *Deutsche Grabungen und Forschungen in der Ruinenstadt Resafa in Syrien*. S. 42-44.

A. STETTLER : *Lepra und Pest in der Antika*. S. 42-44

Antiquaries Journal LVII, 1 (1977).

Archaeologiai Ertesito 1 (1977).

Archaeologische Bibliographie (1975).

Archaeologischer - Anzeiger 3, 4 (1977):

3 — N. ASGARI, *Die Halbfabrikate kleinasiatischer Girlandensarkophage und ihre Herkunft*. S. 329-443.

F. IŞIK, *Zur Datierung des verschollenen Girlandsarkophags aus Alaşehir*. S. 380-435.

W. RADT, *Pergamon. Vorbericht über die Kampagne 1976*. S. 297-284.

4 — V. M. STROCKA, *Neue archaische Löwen in Anatolien*. S. 481-562.

TH. ULBERT, *Eine neuentdeckte Inschrift aus Resafa (Syrien)*. S. 563-578.

Arkeoloji ve Sanat I, 1 (1978):

S. EYİCE, *Arkeoloji ve Sanat Tarihi Hakkında*. S. 5-7.

M. DARGA, *Hitit Devletinin ana hatları*. S. 8-12.

N. FIRATLI, *Selçukler Kazı ve araştırmaları*. S. 17-19.

S. ATASOY, *Eğitim Kurumu olarak müzeler*. S. 20-21.

Asien Afrika Latein - Amerika V, 5-6 (1977).

Askerî Tarih Dergisi II, 4 (1977):

C. ERGİNSOY, *Türk İstiklâl Harbinin Dünya Askerlik tarihindeki yeri*. S. 8-27.

F. ÇELİKER, *Birinci Dünya harbinde Türk savaş politikası*. S. 28-37.

F. IŞIK, *Yeniçeri ordusunda asker alma usulleri*. S. 38-51.

Biblica. LVIII, 4 (1977).

Biblical Archeologist XXXIX, 4 (1976); XL, 1 (1977).

Bibliotheca Orientalis. XXXIV, 1-2 (1977):

A. A. KAMPAN, *In Memoriam* 6. 7. 1911-23.11.1977. S. I-IV.

D. PARDES, *A new Ugaritic Letter*. S. 3-20.

Bulgarian Historical Review V, 4 (1977):

K. KOSEV, *Zur Frage der diplomatischen Vorbereitung des Russisch - Türkischen Krieges von 1877/78*. S. 38-56.

C. GENOV, *Déclaration et déroulement de la Guerre russo - turque de Libération (1877-1878)*. S. 83-97.

Bulletin of the American Schools of Oriental Research. 226-227 (1977).

Bulletin Archeologique 9, A-B (1976).

Bulletin de Correspondance Hellénique CI (1977):

V. KARAORGHIS, *Chronique des fouilles et découvertes archéologiques à Chypre en 1976*. S. 707-779.

Bulletin d'Etudes Orientales XXVIII (1977).

Bulletin of the Institute Archaeology 14 (1977).

Bulletin of the Institute of Historical Research L, 122 (1977).

Bulletin of the National Museum of Ethnology 2, 3 (1977).

Bulletin of the School of Oriental and African Studies. XLI, 1 (1978).

Bulletin Scientifique XXII (21) - XIII (22) (1976/77).

Bulletins et Memoires de Société d'Anthropologie de Paris XIII, 3, 4 (1977).

Byzantinische Zeitschrift 70 2 (1977):

G. J. M. BARTELINK, *Homerismen in Nikolaos Mesarites' Beschreibung der Apostelkirche in Konstantinopel*. S. 306-309.

Byzantino - Slavica XXXVIII, 2 (1977).

Byzantion XXV-XXVI-XXVII, 2 (1955/56/57); XLVII (1977):

XXV-XXVII — *Mélanges Ejnar Dygge*.

XLVII — D. GRESS - WRIGHT: *Bogomilism in Constantinople*. S. 163-185.

J. MOSSAY, *Gregor von Nazianz in Konstantinopel (379-381 A. D.)*. S. 223-238.

Cahiers de Civilisation Médiévale XX, 2-3 (1977).

Cahiers du Monde Russe et Soviétique XVIII, 3 (1977):

P. DUMONT, *L'axe Moscou - Ankara. Les relations Turco - Soviétiques de 1919 à 1922*. S. 165-194.

Les Cahiers de Tunisie XXV, 99-100 (1977).

Canadian - American Slavic Studies 10, 4 (1976).

Cultura Antiqua, XXIX, 10-12 (1977); 1 (1978):

XXIX. 10 — H. KAGEYAMA *An Account of Travels in Eastern Europe*. S. 69-71.

XXIX. 11 — H. KAGEYAMA, *An Account of Travels in Eastern Europe*. S. 55-58.

Çevren V, 15 (1977):

N. HAFIZ, "Çevren" *Dergimizin sorumlu yazarı Süreyya Yusuf'u yitirdik*. S. 15-16.

A. HANCIÇ, *XVI. yüzyılda Bosna'da şehir halkının teşekkülü hakkında*. S. 61-68.

H. HAFIZ - N. ASİM, *Priştine Kitâbeleri*. S. 75-94.

A. NAMETAK, *Bosna Müslümanları Halk Destan Edebiyatında Köprülüzadeler*. S. 95-100.

Diyanet Dergisi XVI, 5 (1977).

Durham University Journal LXX, 1 (1977).

East European Quarterly XI, 4 (1977), XII, 1 (1978):•

XI — J. V. A. FINE, JR, *The Size and Significance of the Bulgarian Bogomil Movement*. S. 385-412.

Ethnology XVI, 4 (1977); XVII, 1 (1978).

Das Fenster 21 (1977).

Finskt Museum 82 (1975).

The Florida Anthropologist XXX, 4 (1977).

Folia Orientalia XVIII, (1977):

J. CIOPINSKI, *Le Traité de Bons conseils de Yunus Emre. II. Traduction et remarques (suite)*, S. 65-86.

F. MACHALSKI, *Abolqasem Ferdausi et son Şahnâme*. S. 211-218.

A. KRASNOWOLSKA, *About the "Black - and - White Thread" in Sah - Nâme*. S. 219-232.

Z. J. KAPERA, *Bibliography of Ancient Cyprus for the Year 1974*. S. 247-308.

Fornvännan 71 (1975).

Geneva XXV (1977):

C. DUNANT, *Rhyton d'Asie Mineure à protome de cavalier*. S. 213-220.

Germania Anzeiger 55, 1-2 (1977): *Werner Kramer zum 60. Geburtstag gewidmet*.

Göttinger Jahrbuch 25 (1977).

Harvard Journal of Asiatic Studies. XXXVII, 2 (1977):

H. SERRUYS, *The Office of Tayisi in Mongolia, in the Fifteenth Century*. S. 353-380.

Hayat Tarih Mecmuası 1-4 (1978):

1 — Ş. RADO, *E. J. W. Gibb*. S. 4-9

M. GALİP - A. RIZA, *XIX. yüzyılda Osmanlı Devlet Adamları*. S. 10-17.

A. GİZ, *Belgelere göre Kanûni Sultan Süleyman Ailesi*. S. 18-24.

S. ONGAN, *Nîmes'de bir Osmanlı Elçisi*. S. 25-30.

M. SİRER, *Kırım Savaşı ve Sivastopol Zaferi*. S. 31-40.

M. SERTOĞLU, *Rumelihisarı*. S. 41-47.

G. OTMANBÖLÜK, *İkinci Dünya Savaşı'da Boğazlar üzerindeki kabus*. S. 50-57.

S. PİRALİ, *Macar Kaynaklarına göre Mohaç Meydan Savaşı ve Sonrası*. S. 58-62.

İ. BİRİNCİ, *Milli Mücadele Kahramanı Yahya Kaptan*. S. 72-77.

Z. TEOMAN, *İçel'in Kurtuluşu*. S. 78-86.

N. UÇAR, *Gazi Osman Paşa'nın ve Trikopis'in Atları*. S. 87-90.

B. S. NOYAN, *Eski Gemilerimizin İsimleri*. S. 91-94.

A. HÜNALP, *Ertuğrul, Refah, Atılay ve Dumlupınar Faciaları*. S. 95-96.

2 — Ş. RADO, *Segedin Kalesi Muhasaradan Nasıl Kurtuldu?* S. 4-6.

M. SERTOĞLU, *Rumelihisarı'ndan Emirgân'a* S. 12-18.

A. GİZ, *Belgelere göre Kanuni Sultan Süleyman ailesi*. S. 19-27.

G. OTMAN BÖLÜK, *İkinci dünya savaşında boğazlar üzerindeki kabus*. S. 28-33.

S. PİRALİ, *Macar kaynaklarına göre Mohaç*. S. 42-46.

M. SERTOĞLU, *Milli mücadeleye yardım ettikleri için cezalandırılmak istenenlere dair yayınlanmamış belgeler*. S. 47-49.

Ş. HAKKUT, *Türklerin kuzey Afrika'ya gelişleri ve garp ocakları*. S. 52-59.

S. S. MORALI, *Sultan Hamid devrine ait hatırladıklarım*. S. 62-68.

N. UÇAR, *Sakarya Meydan Savaşı*. S. 75-80.

İ. BİRİNCİ: *Milli Mücadele kahramanı Yahya Kaptan*. S. 82-86.

3 — Ş. RADO, *Osmanlıların Cerbe Zaferi*. S. 4-6.

M. GALİP - A. RIZA, *XIX. yüzyılda Osmanlı Devlet adamları*. S. 7-12.

M. SERTOĞLU, *İstinye'den Rumelifeneri'ne*. S. 13-21.

B. S. NOYAN, *18 Mart 1915 Çanakkale Zaferi*. S. 29-37.

A. AVCI, *Çanakkale savaşlarının Türk ve Dünya Tarihindeki yeri*. S. 38-42.

S. S. MORALI, *Meşrutiyet, Dolmabahçe sarayı ve Ankara'nın ilk günlerine dair*. S. 58-65.

N. UÇAR, *Türk'ün kaderini tayin eden büyük meydan savaşı. Sakarya*. S. 78-84.

4 — M. SERTOĞLU, *Son Osmanlı veliahdı ve son Halife Abdülmecid Efendi*. S. 11-17.

- M. GALİP - A. RIZA, *XIX yüzyılda Osmanlı devlet adamları*. S. 18-23.
 Ş. HAKKUT, *Öğretmen Okullarının 130. yıldönümü*. S. 49-55.
 S. S. MORALI, *Arkeoloji Müzesi, Suriye ve Lübnan ile Kanlıca Körfezine dair*. S. 56-61.
 M. SERTOĞLU, *Yüzyıllar boyunca İstanbul*. S. 75-78.
 M. MORALI, *Meşhur Tarihçi Arnold J. Toynbee*. S. 86-87.
- Hesperia XLVI, 4 (1977).
 The Historical Journal XX, 4 (1977); XXI, 1 (1978).
 History of Religions. XIV, 1, 3 (1975); XVI, 3 (1977).
 Hukuk Fakültesi Dergisi XXXIII, 1-4 (1976).
 International Journal of Middle East Studies VIII, 4 (1977):
 D. G. NADOLSKI : *Ottoman and Secular Civil Law* S. 517-543.
- Iraq XXXIX, 2 (1977):
 O. ROUAULT, *L'Approvisionnement et la circulation de la Laine à Mari*. S. 147-154.
 S. DALLEY, *Old babylonian trade in textiles at Tell al Rimah*. S. 155-510.
 A. FINET, *Le vin à Mari*. S. 161-162.
 H. KLENGEL, *Nomadan und Handel*. S. 163-170.
 C. ZACCAGNINI, *The Merchant at Nuzi*. S. 171-190.
 K. KESTEMONT, *Remarques sur les aspects juridiques du commerce dans le Proche-Orient*. S. 191-202.
 M. HELTZER, *The metal trade of Ugarit*. S. 203-212.
 E. LIPINSKI, *An Ugaritic letter to Amenophis III*. S. 213-218.
 D. COLLON, *Ivory*. S. 219-222.
 W. FARBER, *Drogerien in Babylonien und Assyrien*. S. 223-228.
 M. VAN LOON, *The place of Urartu in first - Millenium B. C. trade*. S. 229-232.
 B. PARKER, *Middle Assyrian Seal Impressions from Tell al Rimah*. S. 257-268.
- Der Islam 54, 2 (1977):
 J. M. LANDAU, *Hebrew sources for the Socio-Economic History of the Ottoman Empire*. S. 205-212.
 G. BAER, *Popular Revolt in Ottoman Cairo*. S. 213-242.
 J. - L. BACQUE - GRAMMONT, *Trois documents turcs conservés à la Bibliothèque Royale de Malte*. S. 243-253.
 A. H. DE GROOT, *A seventeenth century Ottoman Statesman 'Kayseriyeli' Khalil Paşa (1565-1629) and his policy towards European powers*. S. 305-208.
 K. H. MENGES, *Zu einem spät - cayatajischen Gedicht*. S. 308-319.
- İslâm İlimleri Enstitüsü Dergisi 2 (1975); 3 (1977):
 2 — E. COŞAN, *Bazı yazmalarda görülen bilmeceli tarih kayıtları*. S. 55-67.
 E. R. FİĞLALİ, *Burdur kütüphanesinde bulunan bir risale "Tezkiretül - Mezâhib"* S. 99-102.
 C. CAHEN, *Selçuklu devri tarihçileri, Çev. İsmet Kayaoğlu - Mehmet Dağ*. S. 175-198.
 3 — N. ÇAĞATAY, *Uluslararası Beşinci Türk Sanatları Kongresi*. S. 29-42.
 B. KARAMAĞARALI, *Narlıdere'deki bazı figürlü mezar taşları*. S. 115-148.
 G. ORANSAY, *Yayınlanmış türk din musikisi sözlü anıtlarının ezgileyicileri*. S. 149-212.
 A. UĞUR, *Dresden'de Kemal Paşa - Zade'ye atfedilen yazma eserler*. S. 315-344.
- Islam and the Modern Age. VIII, 3 (1977).

İslâm Tetkikleri Enstitüsü Dergisi, VI, 3-4 (1976):

E. ESİN, *Fârâbî'yi yetiştiren Kengeres Türk muhitinin kültür ve san'atı*. S. 81-140.

T. GÖKBİLGİN, *Taşköprü - zâde ve ilmi görüşler (II)* S. 169-182.

T. OKIŞ, *Ord. Prof. Dr. Mehmed Begoviç*. S. 183-196.

T. GÖKBİLGİN, *Şi'ya Gökâlî'ye göre Halkçılık Milliyetçilik, Türkçülük*. S. 197-212.

M. BİLGE, *Millîlelerarası Birinci İslâm İktisadiyatı Kongresi*. S. 213-222.

M. BİLGE, *İslâm Üniversiteleri Birliği Toplantısı (Rabat)* S. 223-228.

Israel Exploration Journal XXVII, 2-3 (1977):

G. BARKAY, *A Coin of Alexander Jannaeus from Cyprus*. S. 119-120.

Y. TSAFRIR, *Muqaddasi's Gates of Jerusalem - A New Identification Based on Byzantine Sources*. S. 152-161.

Jahrbuch der Österreichischen Byzantinischen Gesellschaft IV (1955):

F. REPP, *Zur Darstellung der Riesen in den Oktateuch - Handschriften aus dem Serail und Smyrna*. S. 151-156.

Jahrbücher für Geschichte Ost Europas 25, 2 (1977).

Journal of the American Oriental Society XCVII, 4 (1977):

J. S. COOPER, *Symmetry and Repetition in Akkadian Narrative* S. 508-512.

J. H. ESCOVITZ, *A lost arabic source for the History of Early Ottoman Egypt*. S. 513-518.

Journal of Archaeological Science I, 1-4 (1974); II, 1-4 (1975); III, 1-4 (1976); IV, 3 (1977).

Journal of the Economic and Social History of the orient XX, 3 (1977); XXI, 1, 2 (1978):

XXI, 1 — H. FARBER, *A price and wage study for Northern Babylonia during the Old Babylonian period*. S. 1-51.

The Journal of Hellenic Studies XCVII (1977).

Journal of Human Evolution 6-8 (1977).

Journal of Near Eastern Studies XXXVI, 4 (1977); XXXVII, 1 (1978):

XXXIII — H. C. MELCHERT, *The Acts of Hattusili I*. S. 1-22.

The Journal of Oriental Researches XXXVI, 1 (1977).

Journal of Turkish Studies (Türklük bilgisi Araştırmaları) I (1977):

E. BIRNBAUM, *A Lifemanship manual, the Earliest Turkish Version of the Kabusname?* S. 1-64.

F. W. CLEAVES, *Uighuric Mourning Regulations*. S. 65-94.

R. DANKOFF, *Animal Traits in the Army Commander*. S. 95-112.

J. FLETCHER, *The Maqshbandiyya and the Dhikr-i Arra*. S. 113-120.

G. KUT (ALBAY), *Bursa ve Manisa İl - Halk kütüphanelerindeki bazı Türkçe yazmalar üzerine*. S. 121-148.

P. ZIEME, *Zu den Legenden im Uigurischen Goldglanzsutra* S. 149-156.

M. C. ZILFI, *The Diary of a Müderris; A new source for Ottoman Biography*. S. 157-174.

Journal of the Warburg and Courtauld Institutes XL, (1977).

Kara - Amid III, 10-11 (1976-77); *Şi'ya Gökâlî yılı sayısı*:

H. Y. CELHAN, *Şi'ya Gökâlî ve Sosyolojisi*. S. 12-16.

R. ARSLAN, *Diyarbakır ve çevresinde şehirleşme hareketleri*. S. 17.

Ş. BEYSANOĞLU, *Şi'ya Gökâlî'nin Halkbilimi Çalışmaları*. S. 17-41.

- Ş. BEYSANOĞLU, *Žiya Gökalp'ta Diyarbakır, Diyarbakır'da Žiya Gökalp*. S. 87-106.
 M. KAPLAN, *Žiya Gökalp'a göre Türk ahlakı*. S. 107-109.
 Ş. BEYSANOĞLU, *Cumhuriyet dönemi Diyarbakır kronolojisi*. S. 110-118.
 Kıryat Sefer LII, 2 (1977).
 Koleksiyon III, 25-36.
 Macedonian Review 2-3 (1976); 1-3 (1977).
 Madrider Mitteilungen 18 (1977):
 CH. ZÜCHNER, *Gedanken zur Levantekunst*. S. 9-17.
 Makedonika (1977).
 Man XII, 3/4 (1977).
 The Metropolitan Museum of Art XXXV, 2 (1977).
 The Middle East Journal XXXI, 4 (1977).
 Mitteilungen Deutsch - Türkische Gesellschaft XCIX, (1977):
Die an den Wahlen 1977 beteiligten Parteien und Parteivorsitzenden.
 Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Instituts, Athenische Abteilung XCII, (1977).
 Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Instituts, Abteilung Kairo XXXII, (1976).
 Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Instituts Roemische Abteilung 84, 2 (1977):
 M. A. DEL CHIARO, *Santa Barbara, Etruscan Red - Figures Dying Gasp*. S. 261-266.
 Mülkiyeler Birliği Dergisi 50 (1978).
 National Geographic Magazine CLIII, 4-6 (1977); CLIII, 2-3, 5 (1978):
 2 — J. JUDGE, *Minoans and Mycenaean, Sea Kings of the Aegean*. S. 142-185.
 Orientalia 46, 1 (1977):
 A. KAMMENHUBER, *Die Arier im Vorderen Orient und die historischen Wohnsitze der Hurriter*. S. 129-144.
 Orientalische Literaturzeitung LXXII, 5-6 (1977):
 5 — JON, H. BERMAN, *A contribution to the study of the Hattic - Hittite Bilinguals*. S. 453-459.
 Oriente Moderno LVII, 3-8 (1977):
 5-6 — R. W. OLSON - N. INCE, *Turkish Foreign Policy from 1923-1960; Kemalism and its Legacy, A Review and a Critique*. S. 227-241.
 N. İNCE - R. OLSON, *Turkish foreign Policy 1960-1964; Continuity, Change and the Cyprus crisis*. S. 269-286.
 Österreichische Zeitschrift für Volkskunde XXXI, 4 (1977):
 K. TEPLY, *Türkische Sagen und Legenden um Wien, die Stadt des Goldenen Apfels der Deutschen*. S. 255-284.
 Papers of the British School at Rome XLIV (1976).
 Praktika Arhaiologikhe Etaipeiaz (1975).
 Proceedings of the British Academy LXII (1976).
 Przegląd Orientalistyczny 1, 4 (1977):
 4 — A. DEMBASKA - K. LYCZKOW: *Wystawa w Muzeum Narodowym, Starożytne kultury Egiptu i Mezopotamii*. S. 342-344.
 The Quarterly Index Islamicus I, 1-4 (1977), II, 1, 2 (1978).

Rassegna Storica del Risorgimento. LXIV, IV (1977).

Report of the Department of Antiquities Cyprus (1977):

- R. EDWARDS, *A Cypriote Neolithic Stone Bowl in Scotland*. S. 1-4.
 I. A. TODD, *Vasilikos Valley Project, First Preliminary Report 1976*. S. 5-32.
 R. S. MERRILLEES, *The absolute Chronology of Bronze Age in Cyprus*. S. 23-50.
 D. L. SALTZ, *The Chronology of the Middle Cypriote Period*. S. 51-70.
 J. E. COLEMAN, *Cornell Excavations at Alambra, 1976*. S. 71-79.
 E. T. VERMEULE - F. Z. WOLSKY, *The Bone and ivory of Toumba Skourou*. S. 80-96.
 A. ASTRÖM, *Dromolaxia, Locality "Τρύπες"*. S. 110-112.
 J. WEBB, *Late Cypriote Altars and offering structures*. S. 113-132.
 F. G. MAIER, *Excavations at Kouklia (Palaepaphos) Ninth Preliminary Report; Season 1976*. S. 133-140.
 V. KARAGEORGHIS, *More material from the protogeometric Necropolis of "Alaas"*. S. 141-149.
 P. FLONURENTZOS, *Four Archaic Terracottas from Private Collections*. S. 150-153.
 D. MASSON, *Vase Chypriote inscrit pour un "Fabricant d'Arcs"*. S. 154-156.
 B. BARNETT, *The Amathus Shield - boss rediscovered and the Amathus Bowl reconsidered*. S. 157-169.
 V. KARAGEORGHIS, *A "Favissa" at Kakopetria*. S. 178-201.
 A. CAUBET, *Stèles Funéraires de Chypre au Musée du Louvre*. S. 170-177.
 M. J. CHAVANE, *Une Cruche en Bronze de Constantia - Salamine de Chypre*. S. 202-208.
 I. NICOLAOU, *Inscriptions Cypriae alphabeticae XVI, 1976*. S. 209-221.
 P. HALSTEAD, *A Preliminary Report on the Faunal Remains from Late Bronze age Kouklia, Paphos*. S. 261-275.
 A. - M. COLOMBIER, *Un exemple d'analyse du Matériel Archéologique, les Néropoles de Marion à Chypre*. S. 276-289.
 H. - G. BUCHHOLZ, *Bemerkungen zu einigen neuen C-14-Analysen Zyperns und Griechenlands*. S. 290-308.
 R. F. TYLECOTE, *A Report on metallurgical work carried out on material collected in Cyprus in 1973*. S. 317-327.
 L. IEROMONACHOU, *Cypriote Bibliography, Archaeology 1974-1976*. S. 328-336.

Revue d'Assyriologie et d'Archéologie Orientale. LXXXI, 2 (1977).

Revue Bulgare d'Histoire 2, 3 (1977).

Revue des Etudes Sud - Est Européennes XV, 1-4 (1977):

- I — C. GÖLLNER, *Legenden von der skythischen, und trojanischen und kaukasischen Abstammung der Türken im 15. und 16. Jahrhundert*. S. 49-62.
 A. R. IONESCU, *Considérations sur la traduction du livre sur le système de la religion des Musulmans de Cantemir par Sofronie Vracanski*. S. 101-112.
 2 — M. MAXIM, *L'autonomie de la Moldavie et la Valachie dans les actes officiels de la Porte, au cours de la seconde moitié du XVIe siècle*. S. 207-232.
 A. PIPPIDI, *L'écho en Hainaut du premier siège de Constantinople par les Turcs 1384*. S. 363-368.

Revue Historique 524 (1977).

Revue Roumaine d'Études Internationales XI, 4 (38) (1977).

Revue Suisse d'Histoire 4 (1976) 1-2, (1977).

- Revue de Synthèse XCVIII, 87-88 (1977).
- Rivista degli Studi Orientali. III-IV, (1976):
- I. CHERIFF VANLY, *Le déplacement du pays Kurde vers l'Ouest (Xe - XVe) S. Recherche Historique et Géographique*. S. 353-363.
- Scientific American CCXXXVIII 3, 4-5 (1978):
- 5 — K. J. HSÜ, *When the Black Sea was Drained, Its rivers were diverted away from it when the Mediterranean dried up some six million years ago*. S. 52-63.
- Scripta Minora (1976-77).
- Slovenska Archaologie XXV, 2 (1977).
- Speculum, LII, 2 (1977); LIII, 1, 2 (1978).
- Studi Etruschi LXV (1977).
- Studia Albanica XIV, 2 (1977):
- P. THENGJILLI, *Les insurrections anti - Ottomanes en Sud. (1834-1835)*. S. 171-194.
- Studii și Cercetari de Istorie Veche și Arheologie XXVIII 1-4 (1977).
- Studime Historike XXXI ,4 (1977); XXXII, 1 (1978).
- Südosteutopa Mitteilungen 4 (1977); 1 (1978):
- Kulturaustausch mit Südosreutopa, Aspekte der Bonner auswärtigen Kulturpolitik*. S. 3-12.
- H. GROSS, *Die deutsch - türkischen Wirtschftsbeziehungen zur Geschichte und Gegenwart einer besonderen Partnerschaft*. S. 13-29.
- K. KOSSEV, *Bismarcks Orientpolitik und die Befreiung Bulgariens 1878 eine Interpretation aus Bulgarischer Sicht*. S. 30-37.
- Südostforschungen XXXVI (1977):
- K. TEPLY, *Kızıl Elma. Die grosse türkische Geschichtssage im Lichte der Geschichte und Volkskunde*. S. 159-186.
- K. VOCELKA, *Die inneren Auswirkungen der Auseinandersetzung Österreichs mit den Osmanen*. S. 12-34.
- S. BALIC, *Tayyib Okiç (1902-1977)*. S. 235-239.
- G. CIORANESCU, *Contributions à l'iconographie Cantemirienne* S. 222-229.
- H. SCHALLER, *Internationales Kolloquium für Balkanlinguistik*. S. 240-242.
- Szazadok 111, 2, 3 (1977).
- The Toyoshi - Kenkyu XXXVI, 2 (1977).
- Törtenelemi Szemle 34 (1977).
- Türk Dili 316-319, (1978).
- Türk Dili Araştırmaları Yıllığı (1975-77):
- G. DOERFER, *Proto - Turkie; Reconstruction Problems*. S. 1-59.
- G. DOERFER, *Das Vorosmanische (die Entwicklung der oghusischen Sprachen von den Orchonischriften bis zu Sultan Veled)*. S. 81-131.
- D. AKSAN, *Eski Türk Yazı dilinin yaşyle ilgili yeni araştırmalar*. S. 133-141
- Türk Folkloru Araştırmaları Yıllığı 1976:
- M. AND, *İslâm folklorunda Muharrem ve Taziye. Muharrem and Condolence in Islamic Folklore*. S. 1-38.
- M. CUNBUR, *Cimcime Sultan Destanı. Cimcime Sultan's Legend*. S. 39-54.
- Z. ERK, *Anadolu'da gelinin oğlan evine getirildiği andan itibaren yapılan gelenek ve pratikler*. S. 77-92.

- O. Ş. GÖKYAY, *Tılsımlı gömlekler*. S. 93-112.
 T. HAFIZ, *Prizren'de Türk halk türküleri ve kaynakları*. S. 113-140.
 M. F. KIRZIOĞLU, *Karslı üç eski saz şairi; Aşık Hasan Keşişoğlu, Abo - Ağa (Zihni)*. S. 141-160.
 C. ÖZTELLİ, *Ercişli Emrah üzerine çalışmalar*. S. 161-190.
 O. SIYANUÇ, *Çorum'da çocukların yetiştirilmesi*. S. 191-212.
 N. TAN, *Türkiye'de evlenmeyen kızların kismetlerini açma pratikleri*. S. 213-246.
 M. TEZCAN, *Ülkemizde Başlık parası uygulaması ve değişme eğilimleri*. S. 247-276.
 F. TÜRKMEN, *Ermeni harfleri ile basılmış bir meddah hikâyesi - Kapucubaşı*. S. 277-294.
 M. ÜÇLER, *Karamuk - Karamuk (Berberis Crataegina DC)*. S. 295-304.
 M. Ş. ÜLKÜTAŞIR, *Çeşitli halk gelenek ve inançları üzerine küçük bir araştırma*. S. 305-328.
 M. Ş. ÜLKÜTAŞIR, *Prof. Abdulkadir İnan*. S. 377-382.

T. C. Devlet Yayınları Bibliyografyası VI, 7-12 (1976); VII, 1-2 (1977).

Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Belleteni 60, 339 (1977):

- E. YÜCEL, *Yok olan İstanbul mevlevihaneleri*. S. 3-7.
 B. TURNALI, *Lala Hayreddin (Acem Ağa) Mescidi*. S. 8-13.
 Ç. GÜLERSOY, *Papa'nın Kilisesi*. S. 14-16.
 C. KERAMETLİ, *Levni*. S. 27-34.
 N. FIRATLI, *Book on İstanbul*. S. 35.
 B. BAYKAL, *Traditionelle Türkische Wohnhausarchitektur, Bücher über die Türkei*. S. 36-40.

Ulster Journal of Archaeology XXXIX (1976).

Universitetets Oldsaksamlings Skrifter 2, (1977).

Vakıflar Dergisi XI, (1976).

- N. ÇAĞATAY, *İslâm'da Vakıf kurumunun miras hukukuna etkisi*. S. 1-6.
 A. ŞENER, *Edirne'de Süleyman Paşa Camii Vakfıyesi* S. 7-18.
 H. GÜNERİ, *Vakıflarda metrukiyet ve mahlûliyet müesseselerinin hukuki mahiyeti*. S. 19-24.
 H. GÜNERİ, *Vakıf İşletmeleri*. S. 24-48.
 İ. KAYAOĞLU, *Vakfın Menşei hakkındaki görüşler*. S. 49-56.
 Z. BAYBURTLUOĞLU, *Anadolu Selçuklu devri büyük programlı yapılarında önyüz düzeni*. S. 67-106.
 F. A. OĞUZ, *İzmir - Çeşme Kanuni Kervansarayı*. S. 107-120.
 R. H. ÜNAL, *Az tanınan ve bilinmeyen Doğu Anadolu kümbetleri hakkında notlar*. S. 121-164.
 M. GÜNDÜZ, *İslâm'da Kitap sevgisi ve ilk kütüphaneler*. S. 165-194.
 Ş. YETKİN, *Silyon (Yanköy Hisarı)'ndaki Türk eserleri*. S. 195-204.
 N. HAFIZ - M. ASIM, *Priştine Kitabeleri*. S. 205-216.
 Ö. YÜRÜKOĞLU, *Sahip Ata araştırmaları buluntuları*. S. 217-220.
 A. S. ÜNVER, *Türkiye'de Nevruz ve Nevruziye*. S. 221-238.
 O. C. TUNCER, *Anadolu Türk sanatı ve yerli kaynaklarla ilişkiler üzerine bir deneme*. S. 239-270.
 E. MADRAN, *Kültürel varlıkların korunması ve onarılması*. S. 271-292.

- Ö. ÖZBEK, *Eğridir Mübarizzüddin Ertokuş Kervansarayı*. S. 293-312.
 E. SARGUTAN, *Selçuklularda Tıp ve Tıp kuruluşları*. S. 313-322.
 İ. CERRAHOĞLU, *Batıda Kur'ân tetkikleri*. S. 323-342.
 H. TANYU, *Türk Bilgini Profesör Abdülkadir İnan'ın hayatı*. S. 343-364.
 H. TANYU, *Vakıflar Bibliyografyası*. S. 365-376.

Viking XL (1977).

The Yale Review LXVII, 1, 2 (1977/78).

Zeitschrift für Assyriologie LXVII, II (1977):

- C. WILCKE, *Die Anfänge der akkadischen Epen*. S. 153-216.
 E. PRANG, *Das Archiv des Bitûa*. S. 217-234.
 W. v. SODEN, *Ïu einigen akkadischen Wörtern*. S. 235-241.
 C. KÜHNE, *Lexikalische Notizen zu hethitisch ak- und Derivaten*. S. 242-259.
 J. BÖRKER - KLÄHN, *Die Hartapus - Kizildağ 2*. S. 260-268.

Zeitschrift der Deutschen Morgenländische Gesellschaft. CXXVIII 1 (1978):

- W. HEINZ, *Herbert Wilhelm Duda (1900-1975)*. S. 1-4.

Zeitschrift für Geschichtswissenschaft XXV, 3 (1977):

- K. SAROVA, *Die Bedeutung des Aprilaufstandes 1876 in Bulgarien für die Zuspitzung der Orientalischen Krise*. S. 1425-1440.

Zeitschrift für Kulturaustausch XXVIII, 1, 4 (1978).

Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik 28 (1978).

Zeitschrift für Schweizerische Archäologie und Kunstgeschichte, XXXIV, 4 (1977);
 XXXV, 1 (1978).

Zentralblatt der Bulgarischen Wissenschaftlichen Literatur 1 (1977).

Ziya Gökalp II, 8 (1977); III, 9 (1978).

ORDİNARYUS PROFESÖR DR. EKREM AKURGAL'A
BERLİN'DE ALMAN ARKEOLOJİ ENSTİTÜSÜ
ŞEREF ÜYELİĞİ VERİLDİ

Alman Arkeoloji Enstitüsü'nün 150. kuruluş yılı Berlin'de dünyanın çeşitli ülkelerinden gelen 1000'e yakın davetlinin katılımıyla düzenlenen törenlerle kutlandı.

Federal Almanya Cumhurbaşkanı Walter Sheel ile Batı Berlin Eyalet Başkanı Dietrich Stobbe'nin açılışını yaptığı kuruluş yıldönümü toplantısında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Arkeoloji Profesörü ve Kurumumuz asıl üyesi Ekrem Akurgal'a, Enstitü'nün merkez şeref üyeliği belgesi verildi.

Berlin'in ünlü Kongre salonunda yapılan görkemli törende Profesör Akurgal'ın şeref üyeliği belgesi Alman Cumhurbaşkanı'nın huzurunda Enstitü Başkanı tarafından verildi. Bu nedenle Kongre salonuna şeref üyeliğini alan 5 bilim adamının ülkelerinin bayrağı arasında Türk bayrağı da çekildi.

BELLE TEN

ÜÇ AYDA BİR ÇIKAR

ABONE VE SATIŞ ŞARTLARI

Sayı : 350 lira (Yabancı memleketler için 16 dolar)
Yıllık abonesi : 1400 lira (Yabancı memleketler için 64 dolar)

Belleten ve Türk Tarih Kurumu yayımlarının satış işleri için :

Ankara'da : TÜRK TARİH KURUMU'na,
Kızılay, Kocabeyoğlu Pasajı 67/68'de TURHAN KİTAPEVİ'ne

İstanbul'da : Ankara caddesinde, İNKİLÂP, ANIL Kitapevlerine,
Bayazıt, Sahaflarda ELİF Kitapevine,

Yazı ve abone işleri için :

Ankara'da TÜRK TARİH KURUMU'na müracaat edilmelidir.

BELLE TEN

PUBLICATION TRIMESTRIELLE

CONDITIONS D'ABONNEMENT ET DE VENTE

Le Numéro : 350 Livres Turques (pour l'Etranger 16 Dollars)
L' Abonnement annuel : 1400 Livres Turques (pour l'Etranger 64 Dollars)

**Pour l'achat de Belleten et des Publications de la Société d'Histoire
Turque, s'adresser :**

à *Ankara* :

TÜRK TARİH KURUMU,
TURHAN KİTAPEVİ : Kızılay, Kocabeyoğlu Pasajı 67/68.

à *Istanbul* :

İNKİLÂP et ANIL Kitapevi, Ankara Caddesi,
ELİF Kitapevi à Sahaflar, Bayazıt,

Pour la correspondance et l'abonnement, au

TÜRK TARİH KURUMU (Société Turque d'Histoire), Ankara.

Propriétaire : LA SOCIÉTÉ TURQUE D'HISTOIRE

Directeur responsable : ULUĞ İĞDEMİR

TABLE DES MATIÈRES

Articles, Études :	Page
HIZIR, NUSRET: Pour Albert Einstein (en turc)	537
MURPHEY, RHOADS: The Veliyyudin Telhis: Notes on the Sources and Interrelations between Koçi Bey and Contemporary Writers of Advice to Kings (en anglais)	547
ALEXANDER, ROBERT L.: Native Group Clinder Seal Engravers of Karum Kanish Level II. (avec 8 fig.; en anglais)	573
SONYEL, DR. SALÂHI R.: Grand Capitaine, noble Ennemi, Ami plein de libéralité... Gazi Mustafa Kemal (avec 23 photocopies; en turc)	619
Bibliographie :	
SEVIN, VELİ: M. Mallowan et G. Herrmann; <i>Furniture from S. W. 7 Fort Shalmaneser. Commentary, Catalogue and Plates</i>	635
OTKAN, DR. PULAT: Uchida Gimpū; <i>Kita Ajia Shi Kenkyu Kyō do Hen (Recherches sur l'Histoire de l'Asie Septentrionale: Section des Hsiung-nu)</i>	643
ŞAKIROĞLU, DR. MAHMUT H.: Muzaffer Gökman; <i>Tarihi sevdiiren Adam: Ahmet Refik Altnay. Hayatı ve Eserleri (l'Homme qui fit aimer l'histoire: Ahmet Refik Altnay. Sa vie, son oeuvre)</i>	649
SAYILI, AYDIN: Fuat Sezgin; <i>Geschichte des arabischen Schrifttums, Vol. 6, Astronomie jusqu'à H. 430</i>	655
Livres et Périodiques reçus à la Bibliothèque de la Société Turque d'Histoire durant le premier semestre de 1978	657
Information :	
Le Professeur Ord. Dr Ekrem Akurgal a été reçu Membre d'Honneur de l'Institut allemand d'Archéologie à Berlin	709

Sur la couverture : Empreinte de sceau représentant l'image d'un aigle, découverte sur la côte à Maşathöyük (fin XVIIIe s. av. J. C.)

BELLETEN

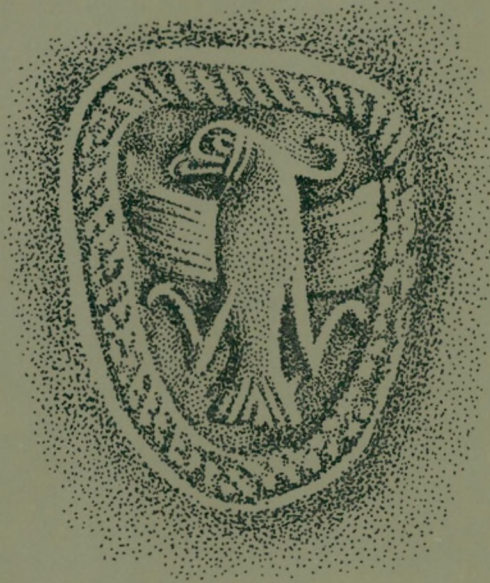
PÉRIODIQUE TRIMESTRIEL

REVUE PUBLIÉE PAR LA
SOCIÉTÉ TURQUE D'HISTOIRE

Tome : XLIII

No. : 171

Juillet 1979

ANKARA — IMPRIMERIE DE LA SOCIÉTÉ TURQUE D'HISTOIRE

1 9 7 9